

עבודה ציונית

במשך

שנות 1921 – 1922

דו"ח של האכסיקוטיבה הציונית

לפני האספה הציונית השנתית

בקרלסבד, באלול תרפ"ב.

עבודה ציונית

במשך

שנות 1921 — 1922

דו"ח של האכסיקוטיבה הציונית

לפני האספה הציונית השנתית

בקרלסבד. באלול תרפ"ב.

הדו"ח הכספי יופיע ביחידות.

חלק ראשון

המנדט

א. פתיחה

העבודה הפוליטית של ההנהלה מוזמן הקונגרס הי"ב היתה מוסבה ביחוד על הסרת המעצורים שעמדו עוד על דרך אתור המנדט ע"י חבר העמים. אחרי שנכחו תקנות אחדות הושגה סוף־סוף בעמל רב המטרה. של שמה נעשתה כמעט כל העבודה בשנה האחרונה: אתור המנדט. ב"חבילי" שנת 1922 החל המושב המחליט של מועצת חבר העמים, שמשתתפות בה תמונת הממלכות הללו: אנגליה, צרפת, איטליה, יפונת, סין, בלגיה, ברזיליה וספרד. היו"ר היה ב"כ ספרד. במשך הויכוחים נראה, שמשום צד אין מהנגדים לתקנות המנדט הא"י, הנוגעות בבית הלאומי לעם העברי. מכל מקום נתעוררו ויכוחים על הסעיף י"ד של המנדט, המלדבר על המקומות הקדושים". משום שלא כל הממלכות יכלו להסכים למופס הסעיף הנ"ל, כמו שנוסח בהצעת המנדט, שנו את הסעיף הזה. נוסחו מניח מקום לתקון תקנות על הפרטים. המועצת חבר העמים תתקן את התקנות הללו במושב הבא.

באופן זה קבלנו את הסכמת כל הממלכות המשתתפות בדבר למופס המנדט. קושי חדש הביאה דרישת הממשלה הצרפתית לאשר את המנדט על סוריה ביחד עם המנדט על א"י. אבל לזה התנגד ב"כ איטליה בסמכו עליונה, ששאלות ידועות, הווגעות למנדט הזה וקוקות עדיין לברור בין צרפת ואיטליה. בכל זאת עלה להתגבר גם על הקושי הזה וביום כ"ב ביולי, אחה". אחרי ישובה סגורה ממושכות של מועצת חבר העמים נתפרסמה הודעה, שהמועצה מאשרת את המנדטים על א"י ועל סוריה בכללם ושכח שניהם יפה מן הרגע, שבו יסכימו צרפת ואיטליה על השאלות, שלא נפתרו עדיין במנדט הסורי.

ביום כ"ד ביולי, בשעה השלישית אחה"צ גלו באספת הנעילה הפומבית ב"כ צרפת ויויאני ב"כ איטליה המרקיו אימפריאלי וב"כ אנגליה הלורד בלפר את דעת ממשלותיהם בנוגע לשני המנדטים ואחרי זה הודיע היו"ר, שהמנדטים על סוריה וא"י נתאשרו וכי שניהם מקבלים כוח חוקי בדרך אוטומטי בו ברגע, שממשלת צרפת ואיטליה יודיעו למועצת חבר העמים, כי הן באו להסכם בדבר סעיפים אחדים של המנדט על סוריה, הוקקים עדיין לעיון.

בוה נגמר ונחתם אשור המנדט על א"י ע"י חבר העמים.

טופס המנדט הוא:

ב. נוסח המנדט

היות שעל פי סעיף 132 של ברית השלום שנחתם בסיבר ביום העשירי לאוגוסט 1920, מחלה טורקיה לטובת החשובות שבממלכות המאוחדת על כל זכויותיה וחוקתה על פלשתינה;

והיות שעל פי סעיף 98 של שטר החווה הנ"ל הסכימו ביניהן בעלות ההסכמה הנעלות, בהתאם לתנאי הסעיף 22 למסור את הנהלת פלשתינה – בתוך הגבולות אשר יקבעו על ידי החשובות שבממשלות ההסכם – לידי מנדטור (אפטרופוס) שיבחר על ידי הממשלת הנ"ל;

והיות שעל פי הסעיף הנ"ל הסכימו ביניהן גם כן בעלות ההסכמה הנעלות, שהמנדטור יהיה אחראי על הגשמת הדיקלרציה, שניתנה בראשונה ביום 2 נובמבר 1917 על ידי ממשלת הוד מלכותו מלך בריטניה ואושרה על ידי יתר ממשלות ההסכם, לשם יסוד בית לאומי לעם ישראל בפלשתינה, בתנאי מפורש שלא יעשה שום דבר הנוגע בזכויותיהן האזרחיות והדתיות של העדות שאינן יהודיות הקיימות בפלשתינה או במעמד הפוליטי של היהודים ובזכויותיהם שהם נהנים מהם בכל ארץ אחרת;

והיות שעל ידי הנ"ל הוכרה מציאות קשר הסטורי בין העם היהודי ופלשתינה, הממשש סוד לבנות מחדש את ביתו הלאומי בארץ ההיא;

והיות שהחשובות בממלכות ההסכם בחרו בהוד מלכותו מלך בריטניה למנדטור על פלשתינה;

והיות שתנאי המנדט בנוגע לפלשתינה נוסחו בסעיפים הבאים להלן והוגשו לאשור אל מועצת חבר הלאומים;

והיות שהוד מלכותו מלך בריטניה קבל עליו את המנדט על פלשתינה וקבל על עצמו להוציא אל הפועל בשם חבר-הלאומים בהתאם אל התנאים המנויים להלן; – מאשרת בזה המועצה של חבר הלאומים את תנאי המנדט הנ"ל, ככתוב להלן:

סעיף א. – הוד מלכותו מלך בריטניה יפה כחו בתור מנדטור (אפטרופוס) בארץ זו ככח של כל שלטון מדינה עומדת ברשות עצמה, חוץ מהגבלות המותנות בתנאי המנדט הנוכחי.

סעיף ב. – המנדטור יהא אחראי על זה, שיבטאו תנאים פוליטיים, אדמיניסטרטיביים וכלכליים בארץ, אשר יבטיחו את יסודו של הבית הלאומי היהודי, כפי ההנחה האמורה בהקדמה, ושיאפשרו התפתחות שמוסדות לשלטון עצמי, וגם כן שמירת הזכויות האזרחיות והדתיות, מבלי הבדל בין גזע לגזע או בין דת לדת.

סעיף ג. – המנדטור יתמוך בטדה רחבה ביותר בשלטון עצמי מקומי בהתאם לתנאי הארץ.

סעיף ד. – ביאחזכה נאותה של היהודים (Jewish Agency) תוכר כמוסד צבורי, אשר תיעץ ותשתתף עם הנהלת פלשתינה בענינים כלכליים, חברתיים ובכל ענין שיש בו כדי להשפיע על יסוד הבית הלאומי היהודי ועל צרכי הישוב היהודי בפלשתינה ותחת השגחת ההנהלה יעזור תמיד בהתפתחות הארץ.

ההסתדרות הציונית, כל זמן שהיא, לפי דעת המנדטור, מסודרת ומיוסדת באופן מתאים תוכר לביאת כח כזו. היא תחקן תקנות, בהוצעה עם ממשלת הוד מלכותו מלך בריטניה, כדי להבטיח את השתתפותם של כל היהודים הרוצים לעזור ליסוד הבית הלאומי היהודי.

סעיף ה. – המנדטור אחראי על זה שישגיח, כי לא יבוא חלק מאדמת פלשתינה לצמיתות או בחכירה, או באיזה אופן שהוא תחת השגחת ממשלתה של ארץ ורה איוו שתהיה.

סעיף ו. – הנהלת פלשתינה, בהבטיחה את זכויותיהם ומצבם של יתר חלקי הישוב שלא יסבלו, תקל על הגירה יהודית בתנאים נאותים, ותעזור ביחד עם ביאת הכח היהודית האמורה בסעיף ד', להתישבות הקלאית צפופה של יהודים לרבות קרקעות הממשלה וקרקעות הפקר שאינם דרושים לצרכי צבור.

סעיף ז. – הנהלת פלשתינה תהיה אחראית על נתינת חוקה של התאורחות, בחוקה זו יכנסו סעיפים המכוונים להקל על היהודים המתישבים ישיבת קבע בפלשתינה את קבלת זכות האזרח הפלשתינית.

סעיף ח. – הזכויות המיוחדות של בני חוץ לארץ לרבות הזכויות של שלטון הקונסלים והגננים, שהיו לבני חוץ לארץ קודם בכח הקפיטלציות והמנהג המקובל בממלכה העות'ומנית, בטלות לחלוטין בפלשתינה.

סעיף ט. – המנדטור יהא אחראי על כך, שסדר המשפטים שיהיה בפלשתינה ישמור (a) על האינטרסים של בני חוץ לארץ; (b) על החוקים וגם (במדה הנאותה) עלבתי הדינים הקיימים עתה בפלשתינה בנוגע לשאלות המסתעפות מאוטונומיות של עדות ידועות (מעין חוקי הואקוף והסטאטוס האיש). ביחוד מסכים המנדטור על זה שהשגחתם והנהלתם של הואקופים תצא לפעולות בהתאם לחוקה הדתית וכוונות מיסדיה.

סעיף י. – עד שיעשו חוויים מיוחדים בנוגע להסגרת פושעים מפלשתינה, חווי ההסגרה הקיימים בין המנדטור ושאר ממשלות ורות חלים על פלשתינה.

סעיף יא. – הנהלת פלשתינה תעשה כל מה שנחוצך כדי לשמור על האנטרסים של העדה בקשר עם התפתחות הארץ ובהתם לסעיף 30 של חוזה השלום עם טורקיה, תהיה לה הזכות השלמה לעשות לקנין הצבור או להעמיד תחת חשגחתה כל אוצרות הטבע שבארץ או כל מכון, שירות ותשמישי צבור הקיימים מכבר או שיש להקים בתוכה. היא תנהיג שיטת קרקעות מתאימה לצרכי הארץ, בשים אל לב, בין שאר הדברים, להתפתחות של ישוב צפוף ועבודה אינטנסיבית של האדמה.

הנהלה יפה כחה לבוא לידי הסכם עם ביאת כח היהודים הנ"ל בסעיף ד' שזו תבנה או תעסיק ביושר ובצדק כל מכון, שירות או עבודה צבוריים ולפתח כל אוצר טבעי שבארץ. עד כמה שהנהלה לא לקחה עליה דברים אלה, תנאי מפורש של הסכם שכזה יהיה, שכל הרווחים המתחלקים על ידי ביאת כוח זו באופן ישר או בלתי ישר לא יעלו על רבית נאותה של הממון המושקע, ובכל הרווחים היתרים תשתמש זו לטובת הארץ באופן מאושר ע"י ההנהלה.

סעיף יב. – בידי המנדטור תמסר ההשגחה על היהוסים הבין־מדיניים של פלשתינה והזכות לאשר את תעודות הקונסולים המתמנים מטעם ממשלות ורות, וכן תהיה לו הזכות להגן הגנה דיפלומטית וקונסולרית על אזרחי פלשתינה בהיותם מחוץ לגבולות ארצם.

סעיף יג. – כל האחריות על שמירת המקומות הקדושים והבנינים או השטחים הדתיים בפלשתינה, לרבות שמירת הזכויות הקימות כבר, המבטיחות כניסה חפשית אל המקומות הקדושים, הבנינים והשטחים הדתיים וחופש עבודת האלהים בהתאם לדרישות הסדר והנמוס, מקבל על עצמו המנדטור, האחראי על כל הענינים הנוגעים בזה אך ורק לפני חבר הלאומים: בתנאי

ששום דבר בסעיף הזה לא ימנע את המנדטור מבוא לידי הסכם נאות לפי דעתו עם ההנהלה לשם הוצאת התנאים שבסעיף הזה אל הפועל, ובתנאי ששום דבר במנדט הזה לא יפורש כאילו ניתנה למנדטור הרשות להתערב בסדר המנהלים הקדושים לבני הדת המושלמית בלבד, שזכויותיהם מובטחות.

סעיף י"ד. — המנדטור יועיד ועד מיוחד, כדי לחקור ולדרוש בדבר הזכויות וההבטחות על המקומות הקדושים בא"י וכן בדבר והזכויות וההבטחות השגועות בעדות הדתיות שבא"י ולקבוע אותן. אופן קריאת הועד הזה, הרכבתו ושלחותו צריכים הסכם מצד חבר העמים. בלי הסכם זה אין הועד הזה נבחר ואין לו רשות להתחיל בעבודתו.

סעיף ט"ו. — המנדטור ישגיח בדבר, שחופש גמור ומוחלט בעניני דת ואמונה יובטח לכל, בתנאי שלא יופרע הסדר הצבורי והמוסר. שום הבדל לא יעשה בין תושבי פלשתינה מחמת גוּעם, דתם, או לשונם, שום איש לא יגורש מפלשתינה על אמונתו הדתית בלבד.

זכותה של כל עדה להחזיק בתיספור משלה בשביל בניה ובלשונה (בתנאי שתמלאנה דרישות: החנוכיות הכלליות שתמצא ההנהלה לנחוצות) לא תשולל מאתה ולא תקופח.

סעיף ט"ז. — המנדטור יהיה אחראי על השגחה כזו על מפעלים מסיוניניים בפלשתינה, שתדרש לשמירת הסדר הצבורי והשלטון הטוב. חוץ מהשגחה כזו, לא יעשו בפלשתינה שום דבר שיש בו כדי להזיק או להתערב במפעלים כאלה, או להבדיל בין מיסיונר למיסיונר בסבת אמונתו או אורחיותו.

סעיף י"ג. — הנהלת פלשתינה יכולה לסדר על יסוד ההתנדבות את הכחות הדרושים לשמירת השלום והסדר וגם כן להגנה על הארץ, אבל בתנאי שימצאו תחת השגחתו של המנדטור שישתמש בה רק למטרות המנויות לעיל ולא אחרות, אלא אם כן תרשה זאת הנהלת פלשתינה, וחוזק ממטרות כאלו אין להנהלת פלשתינה הרשות לגייס או להחזיק שום כחות צבאיים, בין בים בין ביבשה ובין באויר.

אין זאת אומרת שאסור להנהלת פלשתינה להשתתף בכלכלת הגייסות שהמנדטור מציב בפלשתינה.

למנדטור תהיה הרשות בכל עת וזמן להשתמש בדרכים, מסלות הברזל והנמלים בפלשתינה לשם תנועת גייסות והעברת צרכי אכל והסקה.

סעיף י"ח. — על המנדטור להשגיח שלא יעשה בפלשתינה שום הבדל בין אורחי שום מדינה הנמנית על חבר הלאומים (לרבות חברות המיוסדות על פי חוקיהן) ובין אלה של המנדטור או של כל מדינה זרה בענינים הנוגעים למסים, מרכולת, או סחרים, מפעלי תעשייה ועבודות הפשיות, או ביחס לאניות ואווירונים. כמו כן לא יעשה בפלשתינה שום הבדל בנוגע לסחורות הבאות מאותן הארצות, או הנועדות בשבילן, וחופש המעבר ינתן להן בזכויות שוות בגבולות הארץ שברשות המנדט.

בהתאם אל האמור לעיל ואל שאר תנאי המנדט הזה תוכל הנהלת פלשתינה בעצת המנדטור להטיל מסים ותשלומי מכס כאלה שידרשו לפי דעתה לתקן את התקנות הטובות ביותר לפי דעתה, כדי להחיש את התפתחות אוצרותיה המבעיים של הארץ ולשמור על אנטרסיו התושבים.

אין בסעיף זה שום דבר שימנע את ממשלת פלשתינה מלכרות, בעצת המנדטור, ברית מיוחדת לעניני מכס עם איוו מדינה שאדמתה נכללה כולה בשנת 1914 בטורקיה האסיתית או בערב.

סעיף י"ט. – המנדטור יקבל עליו בשם הנהלת א"י את כל החווים הבין-לאומיים הכלליים הקיימים מכבר או שיעשו בעתיד בהסכמתו של חבר הלאומים בנוגע למסחר בעבדים העברת כלי זין ואמוניציה, או מסחר בסחורות כימיים או בנוגע לשוויין מסחרי, חופש ההעברה והתנועה, סחר האוויר וחבור הפוסטה, הטלגרף בחושים ובלא חושים, או לנכסי ספרות, אמנות ותעשייה.

סעיף כ'. – המנדטור ישתתף בשם הנהלת פלשתינה עד כמה שירשו זאת התנאים הדתיים, החברתיים ועוד, בהגשמת כל תכנית משותפת שיקבל חבר-הלאומים לשם מלחמה למחלות מהלכות או בעצירתן, לרבות מחלות צמחים וחיות.

סעיף כ"א. על המנדטור להבטיח שבמשך של שנים עשר חודש מהיום דלמטה יתן ויוציא אל הפועל חוק בדבר העתיקות על יסוד התקנות הנ"ל. חוק זה יבוא במקום החוק העותומני על דבר העתיקות ויהיה שווה לכל אורחי המדינות הנכנסות בחבר העמים בנוגע לחקירת העתיקות.

1) בשם "עתיקות" קוראים לכל צלם ודמות או כל מעשה ידי אדם מלפני שנת 1700 לספח"נ.

2) קיום החוק על דבר העתיקות יבוא בדרך ורוו ולא בדרך של איזמים. כל מי שמצא איזה דבר עתיק, אף על פי שאין לו רשות על זה לפי תקנה 5: דלמטה, מקבל את שוויי בכסף, אם הודיע על זה להפקיד של המשרד העותומני.

3) אין לשום איש או מוסד רשות לעסוק בעתיקות, מלבד הדפרטמנט העותומני המיוחד לזה, אלא אם כן ותר הדפרטמנט הנ"ל על זכותו זאת. אסור להוציא שום דבר עתיק מן הארץ בלי רשות הדפרטמנט הנ"ל.

4) המישחית או המקלקל דבר עתיק בין במזיד בין בשוגג, יענש עונש אשר יושת עליו.

5) אסור בקנס לשום איש לחפור באדמה כדי לבקש עתיקות, מלבד אם שקבל על זאת רשות מיוחדת מאת הדפרטמנט המיוחד לכך.

6) יש לתקן תנאים נוחים בנוגע להפקעת קרקעות שיש להם ערך ארכיאולוגי או היסטורי, לשעה או לצמיתות מידי בעליהם.

7) הרשות לחפור חפירות תנתן רק לאנשים, שיש לבטוח בנסיונותיהם הארכיאולוגיים, בנתינת רשות זאת אסור להממשלה העותומנית לדחות מלומד של איזה עם בלי שום טעם מספיק.

8) את המציאות שבחפירות יחלקו בין הדפרטמנט של העתיקות ובין המוציא, לפי יחס שיקבע עוד על ידי הדפרטמנט התורקי המיוחד לכך. באם שאין חלוקה כזאת אפשרית מטעמים מדעיים, יקבל המוציא פיצוי שווה לחלקו במציאה.

סעיף כ"ב. – אנגלית, ערבית ועברית תהיינה הלשונות הרשמיות בפלשתינה. כל מסירת מודעה או כתובת ערבית על תוי פוסטה או כסף פלשתיניים תבוא גם בעברית וכל מודעה או כתובת עברית תבאנה גם בערבית.

סעיף כ"ג. – הנהלת פלשתינה תכיר בחגיה של כל עדה ועדה בפלשתינה בתור מועדים קבועים על פי החוק למנוחתם של בני אותן העדות.

סעיף כ"ד. – המנדטור ימציא למועצה של חבר-הלאומים דין וחשבון שנתי על התקנות שתקן במשך השנה כדי להוציא לפעולות את תנאי המנדט. העתקות של כל החוקים והדינים שהוכרו או שניתנו במשך השנה צריך לצרף אל הדיון והחשבון.

סעיף כ"ה. — בארצות היושבות בין הירדן ובין הגבול המזרחי של א"י כפי שיקבע עוד. יש רשות למנדטור לדרושות או למנוע קיום אחד מסעיפי המנדט הנוכחי, אם הוא מתנגד לפי דעת המנדטור, לתנאי המקום, ולתקן בשביל הנהלת אותן הארצות תקנות המתאימות לתנאי המקום, בתנאי ששום תקנה מן התקנות הנ"ל, לא תתנגד לסעיפים ט"ו, ט"ז וי"ח של המנדט הנוכחי.

סעיף כ"ו. — אם יהיו אילו חלוקי דעות בין חברי חברי-הלאומים בנוגע לפירושים או לאופן הגשמתם של התנאים האלה ולא יוכלו לפשר ביניהם ע"י משא ומתן, יש למסור את חלוקי הדעות לבית-דין-צדק הבין-לאומי התמידי שהוקם עפ"י סעיף 14 בבריתו של חברי-הלאומים.

סעיף כ"ז. — הסכמתה של מועצת חברי-הלאומים דרושה לכל שנוי בתנאיו של המנדט הנוכחי, בתנאי שבמקרה כל שנוי המוצע מטעם המנדטור תנתן הסכמה זו ע"פ רוב דעות במועצה.

סעיף כ"ח. — במקרה שיגמר זמן המנדט המוטל על המנדטור בדקלרציה הזאת, על מועצת חברי-הלאומים לעשות את כל הדרוש, לפי ראות עיניה, כדי שתשמרנה בעינה, בערבותו של חברי-הלאומים, הזכויות הטובות בסעיפים י"ג וי"ד, וכדי שיובטח בערבותו של חברי-הלאומים, כי ממשלת פלשתינה תמלא בשלימותם את החובות הכספיים, שנטלה על עצמה באופן חוקי הנהלת פלשתינה במשך זמן המנדט.

ההעתקה הנוכחית תנתן למשמרת אל הארכיון של חברי-הלאומים, והעתיקות מאושרות תשלחנה ע"י המספר הכללי של חברי-הלאומים אל כל הממשלות החתומות על חוזה השלום עם טורקיה.

ה ו ס פ ה

הפוליטיקה האנגלית בארץ-ישראל

(א) מכתב הממשלה האנגלית

העמקה

Nr. 25494/22 Downing Street 3. Juni 1922.

אדוני!

האדון המיניסטר טשרטשיל מלא את ידי להביא לפני הסתדרותכם גלוי דעת שיש בדעתו להוציא על אודות התנהגות ממשלת הוד מלכותו בא"י. גלוי דעת זה עוסק במקצת באמצעים, שבהם אומרים להוציא אל הפועל הקמת בית לאומי עברי בארץ ההיא. בסעיף ד' של המנדט שהוגשה למועצת חבר העמים הוקצע מקום מיוחד להסתדרותכם, כסוכנות (Agency) שעליה לעמוד לימין ממשלת הוד מלכותו בנידון זה. במצב הנוכחי רואה האדון טשרטשיל חשיבות יתרה בזה, שלא רק הודעותיכם וכונותיכם יהיו מכוונים להפוליטיקה של ממשלת הוד מלכותו בא"י, אלא שהסכמה זו תהא ידועה וגלויה הן לכל יושבי ארץ-ישראל והן לאזרחי ארץ הזאת (אנגליה) ובה לכל העולם כולו. האדון טשרטשיל בטוח בדבר, שתחשיבו מאד את דעתו זו, ותשתדלו בכל כחכם להרחיק כל ספק ולהסיר כל סכסוך שיהיה. הוא ישמח מאד לקבל מאת הסתדרותכם הודעה רשמית שהסתדרותכם מסכימה לפוליטיקה זו כפי המדובר בגלוי דעת זה הצרוף לכאן ושהיא נכונה לכוון מעשיה לפי פוליטיקה זו.

הנני, אדוני, עבדו הנכנע

(ע"ה) שוקבור.

אל המזכירות של ההסתדרות הציונית

לונדון W. C. 1

(ב) גלוי דעת הממשלה האנגלית

(לא נתן לפרסום)

העמקה

המיניסטר לעניני הקולוניות דן שוב לפני זמן על המצב הנוכחי בארץ-ישראל. רצוני הרציני היה לסדר ולפתור את השאלה העומדת על הפרק, שגרמה אי-בטחון ואי-סדרים בשדרות ודעות של בני א"י. אחרי התייעצות עם הנציב העליון בא"י, עבד את ראשי הפרקים של גלוי הדעת הבא להלן. גלוי דעת זה כולל את החלקים החשובים ביותר של חלוף המכתבים שבין המיניסטר ובין מלאכות של האגודה המושלמית-נוצרית בא"י, ששהתה לפני זמן מה באנגליה, וגם את המסקנות שהגיעו אליהן במשך הזמן.

סבת הסכסוכים שהיו בומנים שונים בא"י הן החששות שחוששים מקצת מהאוכלוסים הערבים והיהודים, מה שנוגע להערבים, הנה אחד מיסודי חששותיהם הוא הפירוש המגוון של דברי הצהרת בלפור בשם ממשלת כבוד מלכותו שנתפרסמה ביום 2 נובמבר 1917, התומכת בהקמת בית עברי בא"י. ידיעות לא מאושרות במקורן עשו את הרושם, כאילו המטרה היא לעשות את א"י

כולה יהודית. היו כאלה שאמרו ש"ארץ ישראל תהיה יהודית, כמו שאנגליה היא אנגלית" ממשלת כבוד מלכותו מודיעה, שתקוות כאלה לא תצאנה לפועל ושהממשלה לא שמה לה מטרה כזו כלל. היא לא חשבה מעולם, כמו שהושגת המלאכות הערביות, להכרית או אפילו לדכא את האוכלוסים הערבים או את שפתם ותרבותם בא". ממשלת כבוד מלכותו מראה על עובדה זו שהסעיפים המבוררים של ההצהרה אינם אוטרים שארץ ישראל כולה תהפך לבית לאומי יהודי, אלא שבית כזה יוקם בארץ ישראל. בשביעות רצון נתקבלה החלטת הקונגרס הציוני, המוסד הראשי של ההסתדרות הציונית, שהתאסף בספטמבר 1921 בקרלסבד, המכריזה באופן רשמי על רצונו של העם העברי להיות עם העם הערבי ביהם של אחדות וכבוד הדדי לפתח ביחד עם העם הערבי את המולדת המשותפת ליישוב פורה, המבטיחה התפתחות של שני העמים בלי מפרע.

יש להראות גם על זה, שועד הצירים, עכשו האכסיקוטיבה הציונית בא", לא דרש מעולם חלק בהנהלה הכללית של הארץ ולא היה לו חלק כזה. גם המקום היוצא מן הכלל שתופסת ההסתדרות הציונית עליה הסעיף הרביעי של המנדט אינו כולל בתוכו פונקציות כגון אלה. המקום היוצא מן הכלל שהיא תופסת הוא רק בנוגע להתקנות שיש לתקן לטובת אוכלוסי הארץ היהודים. על פיו יש רשות להסתדרות הציונית לעזור להתפתחות הכללית של הארץ. אבל אין כחה יפה לקחת חלק כל שהוא בממשלה.

מלבד זה תקנו, שנתונים כל האוכלוסים תהיה ארץ ישראלית ע"פ החוק, ושמעולם לא עלה על הדעת, שלהם או לחלק מהם תהיה נתינות אחרת.

מה שנוגע לאוכלוסים היהודים בא", נראה שהחלק מהם ירא פן תסור ממשלת כבוד מלכותו מהפוליטיקה שהכריזה עליה בשנת 1917. לכן מן הצדך הוא לאשר עוד הפעם ולאמר שלכל החששות האלה אין כל יסוד ושהצהרה זו שנתאשרה ע"י הממלכות המאוחדות החשובות ביותר בסן דרימו ובפעם שניה בחווה בסבך, לא יתהוו כל שנויים.

במשך שלשת או ארבעת הדורות האחרונים יצרו היהודים בא"י קבוץ הכולל 80 000 נפש; החלק הרביעי ממנו עוסק בעבודת אדמה ובמלאכה. ליישוב שגם מוסדות פוליטיים משלו; אספת נבחרים להנהלת עניניו הפנימיים; ועדים נבחרים בערים וועד החנוך המשגיח על בתי הספר; יש להם רבנות ראשית נבחרת וועד הרבנים המנהל את כל עניניהם הדתיים; יש להם גם עתונות עברית לצרכיהם. השפה העברית היא השפה הרשמית כאחת משפות המדינה. הם חיים חיים רוחניים מיוחדים ועובדים עבודה כלכלית הגונה. היישוב הזה על אוכלוסי עריו וכפריו על מוסדותיו הפוליטיים, הדתיים, החברתיים, מנהגיו המיוחדים ואופן חייו המיוחד, על כל זה מונח הותם "לאומי". על השאלה מה זה "בית לאומי יהודי בארץ ישראל", יש להשיב שאין זאת אומרת כל עיקר שכל אוכלוסי הארץ צריכים להיות אך ורק בני הלאום היהודי, אלא שהקבוץ היהודי בא"י יתפתח למרכז רוחני יהודי בעזרת יהודי שאר הארצות, שישתתפו בעבודה ו מטעמים דתיים ולאומיים בגאון והתלהבות. אבל בכדי לתת ליישוב היהודי אפשרות להתפתחות חפשית, כדי שיוכל העם העברי לפתח בא"י את כשרונותיו, צריך שהקבוץ ידע שבמשפט הוא גר בארץ ולא רק שסובלים אותו שם.

ומטעם זה מן ההכרח הוא, שקיום הבית הלאומי היהודי בא"י יהיה בטוח בטחון בין לאומי ושיוכר באופן רשמי שיסודו בקשר ההיסטורי שבין עם ישראל וארץ ישראל.

והו הפירוש שמשלת כבוד מלכותו נתנה להצהרה משנת 1917 והמיניסטר חושב, שבפירוש זה אין כלום, מה שיביא את הערבים לאיסדרים או יטע ביהודים רגש של הכובת תקותם.

בכדי להוציא לפועל את הפוליטיקה הזאת צריך שתתן האפשרות לקבוצת היהודי בא"י להתרבות ע"י הגירה. הגירה זו אינה צריכה להיות יותר גדולה מאפשרותה הכלכלית של הארץ לקבל את מהגריה. חשוב גם לציון שמהגרים אלה אינם צריכים ליפול למשא על אוכלוסי הארץ. ושלא ירדו לפרנסת אחד מהם. עד עכשו קימה ההגירה את התנאים האלה. מספר המהגרים משעת הכבוש האנגלי בא"י עולה ל 25000 עולים.

כדאי גם לציון שאנשים שאינם רצויים מטעמים פוליטיים יגורשו מא"י. כל אמצעי הזה רות האלה נשתמרו עד עכשו ע"י ההנהלה וישמרו גם להבא.

אומרים להושיב בא"י ועד מחברי המועצה המחוקקת שתבחר ע"י כל העם שידון ביחד עם הנהלת הארץ על שאלות ההגירה. שאלות שתחיינה בהן חלוקי דעות בין הזעד וההנהלה תפתרנה ע"י ממשלת כבוד מלכותו. שתדון על שאלה זו לחוד. מלבד זה ע"פ סעיף 81 של הצעת הקונסטיטוציה. תהיה הרשות לכל קבוצת דתי או ככלל קבוצת חשוב, לפנות בקובלנא ע"י הנציב העליון או המיניסטר אל חבר העמים בנוגע לכל השאלות שבהן עברה. לפי דעתם. ממשלת א"י על חוקי המנדט.

מה שנוגע לקונסטיטוציה שינהיגו בארץ ישראל ושראשי הפרקים שלה כבר נתפרסמו כדאי לברר עוד פרטים אחדים. ראשית כל אין זה אמת. שממשלת כבוד מלכותו הבטיחה בשעת המלחמה – כפי שאומרת המלאכות הערבית – לייסד בא"י תו"מ ממשלה מקומית עומדת ברשות עצמה. דעה זו יסודה רק במכתבו של סיר הנרי מקמרון. שהיה בעת ההיא הנציב העליון במצרים. אל השריף של מכה. שעכשו הוא המלך הוסיין של ממלכת חג'ו. במכתב הזה נתנת ההבטחה לשריף ממכה שהממשלה האנגלית תסייע ותכיר בעמידת הערבים ברשות עצמם. אבל מכלל הבטחה זו יצאו שטחים ידועים בצפון א"י שטחים במערבה של נפת המשק וגם מנגב ירושלים ומחוז בירות שנכללו בא"י. ו"א שכל א"י במערבה של הירדן יצאה מכלל הבטחתו של סיר ה. מקמרון.

מכל מקום חושבת ממשלת כבוד מלכותו לתמוך בשלטון עצמי של האוכלוסין בא"י. אבל משום המצב הנוכחי שם. סוכרת הממשלה שיש ליצור את השלטון העצמי בהדרגה. הצעד הראשון נעשה בזה. שהוכרה המועצה הראשית בתור מוסד של השלטון האזרחי. מועצה מחוקקת של צירים שנבחרו על יסוד בחירות כלליות תהיה ההמשך להתפתחות זו. בהצעה שנתפרסמה הוצע ששלשה אורחים ימנו במועצה ע"י הנציב העליון. אבל משום שהחלטה זו פגשה התנגדות מיוסדת על נימוקים חשובים. החליט המיניסטר לומר על זה. והוחלט שבמועצה יהיו: הנציב העליון בתור יושב ראש. שנים עשר צירים נבחרים ועשרה פקידים ממונים. המיניסטר חושב. שטוב היה לחכות באספת המועצה המשגחת על השלטון האדמיניסטרטיבי. עד אשר מדרגת ההתפתחות של השלטון העצמי בא"י תגדל. במשך הזמן הזה תבססנה כל המוסדות בארץ יותר ויותר. המשק הכספי ימצא לו יסוד חזק. לפקידים ארץ הישראלים תהיה האפשרות ללמוד מנסיונותיהם בנוגע לשיטת השלטון. בעוד שנים אחדות יבחנו שוב המצב ואם נסיון עבודתם של מוסדות השלטון העצמי המיוסד עכשו יעלה יפה. ינתן לבאי כח העם חלק יותר גדול בהנהלה.

המיניסטר מעיר על זה שהשלטון הנוכחי מסר את ההשגחה על המוסדות המושלמים דתיים (וקופ) ואת בתי הדין הדתיים למועצה הראשית. שנבחרה ע"י הקבוצת המושלמי בא"י. למועצה זו הושיבה ההנהלה ברצונה הטוב את כל כספי ההכנסות ממוסדות מושלמים עתיקים שהוחרמו ע"י השלטון הטורקי. גם מוסדות החנוך נמצאו תחת השגחתו של ועד נבחר

מכל חלקי האוכלוסים. הדפרטמנט למסחר ולתעשייה עובד יד ביד עם לשכות המסחר שבמרכזי המסחר והתעשייה הגדולים. ההנהלה משתדלת להרבות במוסדות של נבחרים על יד הדפרטמנטים. המיניסטר מאמין, שדרכי הפוליטיקה הנוכחית ביחד עם בטחון חופש הדת המחלט בא"י ובהכרת זכויותיה של כל עדה דתית על מקומותיה הקדושים ממליצה על עצמה ושעל סמך זה יוצר אותו הרוח של עבודה משותפת, שבה תלויה במדה גדולה התקדמותה והצלחתה של ארץ הקדש בעתיד.

ג) מכתב האכסיקוטיבה

לונדון, 18 יוני 1922

לאדון: סגן המיניסטר

מיניסטריון הקולוניות

Downing street, S. W. I.

בהשעני על מכתבו מיום ג' יוני (25 494/22) שקבלתו נתאשרה כבר על ידינו, מתכבד אני להודיעו, כי האכסיקוטיבה של ההסתדרות הציונית דנה על הודעת שממשלת כבוד מלכותו בנוגע להפוליטיקה שלה בא"י, שהעתקה ממנה הואיל לשלוח אליה, והחליטה את הבא לקמן:
"האכסיקוטיבה של ההסתדרות הציונית שמה לב להודעה על אודות הפוליטיקה האנגלית בארץ ישראל, שנמסרה לה ע"י מיניסטריון הקולוניות מיום ג' יוני 1922 ומבטיחה לממשלת כבוד מלכותו, שעבודת ההסתדרות הציונית תתנהל בהסכם עם הפוליטיקה שהותותה שם".

האכסיקוטיבה שמעה בנחת רוח שממשלת כבוד מלכותו מצאה לה בהודעתה זו הודמנות לאשר מחדש את הצהרתה מיום 2 נובמבר 1917 ושהיא רואה חשיבות בין לאומית בהכרת העם העברי שחיו בא"י יהיו מיוסדים על זכות משפטית.

האכסיקוטיבה מעירה שוב, שממשלת כבוד מלכותו מודה, בתור תוצאותיה של זכות משפטית זו, בנחיצות לתת ליהודים את האפשרות להגדיל את מספרם בא"י ע"י הגירה ומוציאה מדברי ההודעה, שהגירה זו תגבל בהתאם לאפשרויות הכלכליות של הארץ לקבלם מהגרים חדשים. מה שנוגע לאמצעים, שיאחו בהם לקביעת העליה, בטוחה האכסיקוטיבה בטחון גמור, שממשלת חור מלכותו כמו כן גם שלטון א"י יתחשבו בזה בפרנציפיון שהוזכר לעיל.

ההסתדרות הציונית שאפה תמיד לחיים של שלום ואחדות בין כל חלקי אוכלוסי א"י. לא פעם הראתה, בין בהודעותיה בין במעשיה, שאין דבר המתנגד לרצונה יותר מנגיעה קלה אפילו במקצת מזכויותיהם הדתיות והפוליטיות או מעניניהם החמריים של האוכלוסים שאינם יהודים. ההסתדרות הציונית לא תחשוך כל עמל בכדי לחזק את רוח השלום ההדדי, שממשלת כבוד מלכותו רואה אותו כיסוד בטוח יחיד להתפתחותה של א"י בעתיד. תקות האכסיקוטיבה חזקה היא, שההודעה שממשלת כבוד מלכותו אומרת לפרסם, תתקן סוף סוף את כל הטעויות בהבנת ההצהרה הקימת ושם תתקבל מכל הצדדים בלב נכון ובשלום, תתחיל על ידה עבודה חדשה של התקדמות ושלום.

הנני מתכבד וכו'

(ע"ה) ה. וויצמן.

החלטות הקונגרס האמריקאי ע"א יצירת בית לאומי יהודי בא"י

I. הסינט האמריקאי בישיבתו מה-3 למאי 1922 קבל בהסכמת כולם עפ"י הצעת הסינטור לודו' את ההחלטה הבאה:

ממלכת ארצות הברית מסיעת בהצעה להקמת בית לאומי יהודי בא"י, אבל בתנאי שזכויותיהן האזרחיות והדתיות של הקהלות האי יהודיות הנמצאות בארץ לא תקופחנה ושהמקומות והבנינים הדתיים ישמרו במדה מספקת.

II. בית באי כה העם (רפרזנטן הויז) קבל בישיבתו מה-30 ליוני 1922 ע"פ הצעת הציר טיש בהסכמת כל הצירים את ההחלטה הזו:

"מכיון שהעם היהודי האמין תמיד בבנין ביתו הלאומי ושאף לזה, וגם מפני שע"י המלחמה וע"י השתתפות היהודים בה יש בידם ליצור מחדש את ביתם הלאומי בארץ אבותיהם, שיתן לעם ישראל את האפשרות ליצור חיים יהודים פוריים וקולטורה יהודית חיה בא"י: לכן יחלט ע"י הסינט ובית באי כה העם של ארצות הברית באמריקה שנתאספו לקונגרס, שארצות הברית באמריקה מסיעות ביצירת בית לאומי בשביל עם ישראל בארץ ישראל, אבל בתנאי ברור שלא יעשה שום דבר שיקפח את זכויותיהן האזרחיות והדתיות של הנוצרים וכל יתר הקהלות בא"י ושהמקומות הקדושים כמו כן הבנינים והשטחים הקדושים ימצאו תחת הגנה מספקת".

חלק שני

ההנהלה וההסתדרות

א. האכסיקוטיבה

הרכבת ה.

לחברי האכסיקוטיבה נבחרו בקונגרס הי"ב האדונים האלה: הד"ר ויצמן (נשיא ההסתדרות הציונית), נ. סוקולוב (יו"ר האכסיקוטיבה), י. קובן, ז. ז'בוטינסקי, ר. ליכטהיים, ל. מוצקין, הד"ר סולוביצ'יק, הגרים בלונדון ומ. אוסישקין, הד"ר אדר, הד"ר פוק, ב. רוזנבלט, הד"ר רופין, י. שפרינצק, הגרים בירושלים.

האכסיקוטיבה בלונדון.

החברים היושבים בלונדון היו במשך זמן הדו"ח ה"ה ד"ר ויצמן, קובן וליכטהיים – מלבד נסיעות מקריות – בלונדון ה"ה סוקולוב וז'בוטינסקי נסעו זמן מה אחרי הקונגרס, בראש משלחת האכסיקוטיבה וקרן היסוד, לאמריקה ושבּו לאירופה רק ביוני – יולי ש. ז. ה' מוצקין לא יכול לשבת כל העת בלונדון ולרגלי עבודתי בועד הדליגציות היהודיות ובמרכז העזרה היהודי ונסיעותיו התכופות. אעפ"כ היה פעמים אחדות בלונדון והשתתף בכל המועצות החשובות של האכסיקוטיבה. הד"ר סולוביצ'יק הוכרח על ידי המצב בליטא להשאר שם בעניני הפוליטיקה היהודית ויכול להשתתף בישיבות האכסיקוטיבה רק פעמים מעטות. לחברי האכסיקוטיבה, שישבו מחוץ ללונדון הודיע תמיד ידיעות מפורטות על כל הענינים, העומדים על הפרק וביניהם ובין המרכז היה קשר-מכתבים. נשיא ההסתדרות הד"ר ויצמן נסע בזמן הדו"ח בעניני העבודה הפוליטית לאוסטריה, גרמניה, שוויציה, איטליה וצרפת.

ישיבות האכסיקוטיבה.

מן ה' 15 לספטמבר 1921 עד ה' 15 ליולי 1922 היו בלונדון 51 ישיבות של האכסיקוטיבה.

האכסיקוטיבה בירושלים.

מלבד ה' רוזנבלט, שיכול לשהות בא"י רק זמן קצר בראשית שנת 1922 היו כל

החברים תמיד במקום עבודתם, בירושלים.

ע"פ החלטת הקונגרס באה האכסיקוטיבה הא"י בהסכמת הועד הפועל (החלטת האספה

בווינה) במו"מ עם הועד הלאומי על השתתפות שני באי-כוחו בעבודתה, אחרי זה נבחר אל

האכסיקוטיבה ה' קלוריסקי. בחירת ב"כ שני של היהדות הא"י נדחתה לע"ע.

הנהלה

1. הנהלה בלונדון.

התרחבות ההסתדרות הציונית, הרבוי התמידי של עבודתה, דורשים שימת-לב מיוחדת

למוסדות ההנהלה. מטרתנו היא ליצור בא"י ובגולה מוסדות הנהלה, המתאים לתפקידיהם ועובדים

בהוצאות מעטות כפי האפשר.

בלונדון נסתה האכסיקוטיבה וגם הצליחה להפחית כפי האפשר את הוצאות ההנהלה ביחוד על ידי הקטנת מספר הפקידים. בכדי לדון על שאלות ההנהלה הללו צריך לבאר, איזה תפקידים מוטלים על המרכז בלונדון.

ב. מ ש ר ד ה ע ת ו נ ו ת .

משרד העתונות של האכסיקוטיבה משמש קודם-כל לתפקידים פוליטיים. היה מספיק אמנם לפעמים אינפורמציות להעתונות הציונית והיהודית הכללית, אבל עיקר עבודתו מתרכז בעתונות הפוליטית היומית באנגליה.

ג. מ ש ר ד ה כ ס פ י ם .

עבודת המשרד הזה זקוקה לפירוש מפורט, בכדי שיוכלו לדון עליה. ראשית-כל משמש המשרד בתור גזבר להכנסות ולהוצאות של ההנהלה. בלונדון. על הכנסות אלו נמנים עכשו קודם-כל כספי השקלים והסכומים שנשארו מ"קרן-הגאולה" הקודמת. על ההוצאות נמנות הוצאות הלשכות בלונדון ובברלין והתשלומים המעטים שיש לפרוע באירופה, כגון התמיכה לועד הדלגציות בפריו והוצאות מקריות אחרות.

אבל בעיקר עוסק משרד הכספים בגבית התשלומים והנהלת החשבונות של חלוק הכספים בא"י. קבוץ הכספים של התקציב הא"י נעשה ע"י קרן היסוד, שיש לה למטרה זו מכונת תעמולה והנהלה משלה. אבל חלוק הכספים לתקציב הא"י נעשה ע"י הגזברות של ההסתדרות הציונית. משרד הכספים פורע את כל התשלומים, שיש לשלם ע"י התקציב הא"י באירופה, כגון הוצאות משרדי-א"י ותשלומים אחרים עפ"י המחאות האכסיקוטיבה הא"י.

חוץ מזה שולח משרד הכספים את כל הסכומים, הנמסרים לידו ע"י קרן-היסוד לא"י ועומד בקשר-חשבונות תמידי עם האכסיקוטיבה הא"י, השולחת מצדה תמיד, דינים וחשבונות ללונדון. כל שאלות התקציב החשובות נפתרות ע"י האכסיקוטיבה אחרי התייעצות עם מועצת הכלכלה והכספים.

ד. מ ש ר ד ה ה ס ת ד ר ו ת .

משרד זה מנהל את הקורספונדנציה עם כל האגודות והמוסדות הציוניים, מנהל את הפצת-השקלים, מכין את הקונגרסים, ישיבות הועד הפועל וכל האספות האחרות, מוציא דינים וחשבונות ומשמש בתור מרכז, השומרת על הקשר שבין כל חלקי ההסתדרות העולמית. על המשרד היה לפעול בכל הארצות בסניף עבודת התעמולה עפ"י תכנית אחת ע"י שליחה מסודרת של סדרנים ופרופוגנדיסטים, תעמולה בדפוס והוצאת עיתונים, חוברות וכו'. אבל לזה היתה נחוצה מכונת פעולה גדולה, העולה בהוצאות מרובות מאד. חוץ מזה יש לשים לב לזה, שבארצות שמעבר לים, ביחוד בארצות הברית מתקיימים הסתדרות ומרכזי-תעמולה, העובדים ומתאימים לתנאי ארצותיהם. על הקונטיננט האירופאי מתקיימים ג"כ ברוב הארצות מרכזים ציונים של ההסתדרויות הארציות והמיוחדות, שעיקר עבודתם הרחבה הוא בסניפי התעמולה וההסתדרות. ובכן, אם כי רצויה, ובהרבה מקרים גם נחוצה, האצה מאת האכסיקוטיבה, עפ"י רוב צריך להשאיר את עבודת ההסתדרות והתעמולה בידי ההסתדרויות המקומיות ומאידך גיסא צריך לדאוג לזה שלא יאבד הרוחני בין כל האגודות הציוניות שבכל העולם, ושההסתדרות העולמית תשאר מסוגלת לפעולה. בשים לב לעקרים האלה נבנה משרד ההסתדרות של ההנהלה בלונדון בצורתו הנוכחית.

אחרי הקונגרס האחרון נוסדה לשכת האכסיקוטיבה בברלין. לשכה זו נותנת את היכולת לקיים כמה עבודות טכניות של משרד-ההסתדרות הרבה בזול מאשר בלונדון. יש כאן להזכיר

את הדפסת והפצת חוברות השקלים, הו"ל הדו"ח המודפסים של האכסיקוטיבה, הדפסת חוברות כרטיסים וכ', חוץ מזה החליטה ההנהלה להוציא "ידיעות" המופיעות בעברית, אנגלית וגרמנית ונשלחות חנם ל-2,000 ציונים חשובים בכל העולם; "ידיעות" אלו ממלאות במדה ידועה חסרון כלי-מבטא רשמי. עבודת העריכה העיקרית נעשית בלונדון. משרד ההסדרות בלונדון שולח כמעט את כל החומר והלשכה בברלין ממלאה את כל העבודות הטכניות ושולחת את "הידיעות" למקבליהן.

לבסוף אפשר היה להחיות במדה ידועה ע"י הלשכה בברלין, לכל הפחות הקונטיננט האירופאי, את עבודת ההסדרות והתעמולה בארצות השונות ע"י בקורי חברי הלשכה.

ה. ה. ג. י. ר. ה.

עפ"י החלטת הקונגרס עבר המשרד הזה לא"י. אולם במעשה נראה שעל ההנהלה בלונדון לטפל גם עכשו, כבראשונה, בשאלות ההגירה, בעיקר בצד השאלה הפוליטי. עבוד שאלות ההגירה בלונדון נמסר למשרד ההסדרות.

י. מ. ש. ר. ד. ה. ה. ה. ל. ה.

משרד זה מבקר את כל עבודות הלשכה הפנימיות של ההנהלה בלונדון. מספר הפקידים הופחת גם כאן הרבה בהשוואה לזמן הקודם. בשעה שדנים על פקדי המשרד הזה צריך לשים לב לעובדה שכל החוזרים וכד' צריך להכין בשלש שפות ושמתקיים קשר אינפורמציוני רחב מאד בכדי למסור לכל חברי האכסיקוטיבה והמועצה. לכלכלה ולכספים את כל הידיעות הנחוצות הקושיים בנוגע לקבלת הדרכיות מכריחים את משרד ההנהלה לדאוג להספקות ויזות וכ"ה; למטרה זו נוסדה לשכה מיוחדת. לשכה זו משמשת ג"כ בתור משרד א"י בשביל היינשים העולים לא"י מ'ונדון או דרך לונדון.

על פרטי חלוקת העבודה כוידעום הלוחות הבאים:

סקירה על המחלקות של המרכז הציוני

II.

משרדי ההנהלה

I. המשרד הפוליטי:

תחת הנהלתו של הד"ר ת. ויצמן, סוקולוב
וושבוטינסקי
מר שטיין (מוכיר)
מר הוקינס (עוזר המוכיר)
עלמה ליברמן (מוכירתו של הד"ר ויצמן)
" מאי (כותבת על מכונת כתיבה)
" פרקוב " "

מספר הפקידים: 5

I.

חברי הוועד הפועל:

ד"ר חיים ויצמן יושב ראש ההסדרות הציוניות
מר נחום סוקולוב יושב ראש הוועד הפועל
מר יוסף כהן
מר זאב ושבוטינסקי
מר ריכרד ליכטהיים
מר ליאן מוצקין
ד"ר מ. סולובייטשיק
ד"ר ברטהולד פייויל
ד"ר גיאורג הלפרן
מר י. ניידיטש

חברי הוועד הכספי והמשקי

מוכיר הוועד הפועל: מר י. כהן.

II. המשרד הכספי:

תחת הנהלתו של הד"ר הלפרן

(מוכיר)

מר אודיו

(עוזר המוכיר)

מר רוזנבוים

(מנהלת החשבונות)

עלמה טנין

(עוזר מנהל החשבונות)

מר ליפשיץ

(כותבת על מכונה)

עלמה פרלמן

מספר הפקידים: 5

המשרד החסותדרותי:

תחת הנהלתו של מר ליכטהיים

(מוכירים)

ד"ר לויטרכך

מר ליאו כהן

(עוזר המוכיר)

מר טויב

(מוכירתו של ליכטהיים)

עלמה איזאקס

(כותבת על מכונה)

" טושינסקי

למשרד זה נספחים

(מוכיר ההגירה)

מר פינקלשטיין

(כותבת על מכונה)

עלמה סיר

מספר הפקידים: 7

IV. משרד העתונות:

תחת הנהלתו של מר ושבטינסקי

(מוכיר)

מר ישראל כהן

(כותבת על מכונה)

עלמה טובקין

מספר הפקידים: 2

V. משרד ההנהלה (כולל גם את ענין

התעודות):

תחת הנהלתו של מר ליכטהיים

(מוכיר).

מר סמואלס

ד"ר ט. גלנר

עלמה בוגור

(עוזרת המוכיר)

פקידה (עוזרת לעניני

התעודות והנהלת הלשכה)

למשרד הזה מסופחות כל המחלקות האלו:

ספרייה:

מר פולישוק (מנהל הספרייה)

רושמים:

מר סטולאר

(רושם)

מר פדרר

(מנהל האקספדיציה)

עלמה פולינסקי

(מנהל האקספדיציה)

" ליפשיץ

(עוזרת הרושם)

" וויטקווסקי

(לצרכי הביוגרף)

כותבות על מכונות:

מרת צוק

(אנגלית, צרפתית וגרמנית)

עלמה שנידרמן

(אנגלית, עברית ויהודית)

" פנטל

(גרמנית)

" מ. איזאקס

(אנגלית וגרמנית)

" רנדל

(אנגלית)

" ליקסר

(גרמנית)

" שטרן

(הכפלות)

יתר הפקידים:

מרת פרנקל

(ע"י הטלפון)

מר יקובס

(מנהל הבית)

מר ברנשטיין

(שומר)

עלמה פלדמן

(רצים)

" בלקיר

(")

" וולובינסקי

(")

מספר הפקידים: 22

השואת מספר הפקידים בזמנים שונים

בלוח הבא לקמן מוסרים אנו סקירה כוללת על מספר הפקידים הנוכחי בהשואה למספרם הקודם:

יוני 1922	פברואר 1921 (לפני התחלת עבודת האכס- קוטיבה הנוכחית)	יולי 1920 (לפני הועידה השנתית בלונדון)
7	12	17
8	10	14
14	17	41
12	21	41
41	60	113

היוצא מזה הוא שאכסיקוטיבה שנבחרה ע"י הועידה השנתית בלונדון הפחיתה את מספר הפקידים כמעט ל-43%. האכסיקוטיבה הנוכחית הפחיתה את המספר הזה שוב ל-33%, אעפ"י שעבודת הלשכה לא נתמעטה, אלא, להפך, נתרבה הרבה. מפני שחלוק המכתבים עם האכסיקוטיבה הא"י, הועפ"ה וההתדרויות הארציות והמיוחדות גדל.

סקירה משוה על השכרים בלשכה הציונית

יוני 1922	בסך הכל	מאוקטובר 1921 — מרץ 1922 6 חדשים	מאפריל — ספטמבר 1921 6 חדשים	מאוקטובר 1920 — מרץ 1921 6 חדשים	מאפריל — ספטמבר 1920 6 חדשים	
379. 9. 2	9516.15.11	2082. 9. 9	2095.16. 5	1875. 9. 3	3463. 0. 6	הנהלה
	2531.15. 8				2531.15. 8	משרד ארץ-ישראל
	1202.11. 0			269. 1. 0	933.10. 0	קרן הגאולה
						הסתדרות הגירה
288. 8. 4	7761.12. 6	2553.16. 2	3173. 1. 9	1028.19.10	1005.14. 9	אוניברסיטה
151.16. 8	4407. 0. 8	894. 9. 8	1119. 8. 0	1307. 8.11	1085.14. 1	משרד הכספים
166.10. 0	5353. 9.11	2005. 1. 2	695.16. 2	958. 3. 4	1694. 9. 3	המשרד הפוליטי
	613.16. 8				613.16. 8	משרד החנוך
83. 0. 0	2708.13. 2	495.11. 0	889. 9. 7	461. 0. 3	862.12. 4	משרד העתונות
	807.12. 4				807.12. 4	מסחר ותעשייה
	3839.15. 0	480. 0. 0	797.15. 0	1269. 0. 0	1293. 0. 0	"העולם"
	3316. 6. 6			3047. 7. 9	423.18. 9	מוכירות האכסיקוטיבה
	266.15. 0			48. 5. 0	218.10. 0	משרד רוטנברג
	1510. 6. 2	390.16. 2	583.10. 0	536. 0. 0		משרד התעודות
	487. 6. 6		323.19. 4	163. 7. 2		קרן היסוד
						הוצאות מיוחדות
	43.12. 7				43.12. 7	לועידה הלונדונית
530. 0. 0	10061.0. 0	2805. 0. 0	1200. 0. 0	2381. 0. 0	3520. 0. 0	חברי האכסיקוטיבה
1599. 4. 2	54428. 9. 7	11707. 3.11	10878.16. 3	13345. 2. 6	18497. 6.11	בסך הכל
1599. 4. 2	2267.17.1	1951. 0. 8	1813. 2. 6	2224. 3. 9	3083.17. 6	בכל חודש

II. הנהלת ארץ-ישראל.

מזמן הקונגרס האחרון באה בא"י תחת ועד-הצירים האכסיקוטיבה הציונית הא"י: האחראית על מוסדות ההנהלה בא"י. תקנה זו נחוצה היתה משום זה, שנראה יותר ויותר, כי מלונדון או איזה מרכז "אחר מחוץ לא"י אי-אפשר להשגיה על פרטי העבודה בא"י. ומשום זה עומדת האכסיקוטיבה הא"י לגמרי ברשות עצמה בגבולות התקצב שנקבע ע"י הקונגרס או ע"י האכסיקוטיבות בלונדון ובא"י בהתאם למצב הכספים ובהסכמת הועד הפועל. לקמן מביאים אנו את רשימת הפקידים העובדים ע"י האכסיקוטיבה הא"י. האכסוקוטיבה חלקה את משרדיה כדלקמן אוסישקין: יו"ר, מנהל הקה"ל והאפ"ק.

משרד החנוך והתרבות.

ד"ר אידר: ב"כ פוליטית ועבודת הבריאות.

ד"ר רופין: משרד ההתישבות העירונית והכפרית.

מנהל חברת הכשרת הישוב ובנק הפועלים;

דירקטור בנק-ההיפוטקות.

פרופ' פיק: משרד ההגירה.

שפרינצק: משרד העבודה.

מר ון-וריסלנד: משתתף בישיבות האכסיקוטיבה בתור גזבו.

סקירה על משרדי ההסתדרות הציונית בהנהלה הא"י.

ההנהלה:

מ. אוסישקין, יושב ראש.

דר' מ. ד. אידר.

קלואריסקי.

פרופ. דר' ה. פיק.

ב. רוזנבלט.

דר' א. רופין.

י. שפרינצק.

המוכירות הכללית והמחלקה הפוליטית:

1. קרופסקי	מוכיר כללי	7. גב' בכרך	ארכיביון
2. יעקובוס	מוכיר פוליטי	8. הורביץ	מתרגם
3. עובד עמי	עוזר למוכיר	9. גב' קנטרוביץ	ע"י הטלפון
4. ספקטורוב	קורספונדנט	10. גב' פרידנברג	עוזרת הלשכה
5. גלור	קורספונדנט גרמני	11. ברוך	" "
6. קאופמן	משלח הדאר		

המחלקה הכספית:

1. זון ריש ד'	גובר	12. פרידנברג	מנהל ספרים
2. בבלי	מוכיר	13. שטיבלמן	מנהל ספרים
3. ליברמן	עוזר למוכיר	14. וויסצקי	מנהל ספרים
4. שפיגל	קורספונדנט	15. בולוטין	ממונה על הקפה
5. ברוידה	מנהל חשבונות	16. אבולפיה	מנהל חשבונות
6. אורשנסקי	מנהל ספרים ראשי	17. הופס	כותב על מכונה
7. ווינסשטרן	מנהל ספרים	18. גב' מינקוביץ	קורספונדנט
8. ירושלמי	מנהל ספרים	19. גב' ווינסשטרן	רגיסטרטור
9. גב' שוורץ	מנהלת ספרים	20. ח. שפירא	עוזר
10. פרידמן	עוזר	21. אדם	נער דין
11. ווינסשטאק	מנהל ספרים		

בקרת החשבונות:

22. האפט	מבקר ספרים	24. שבתי זיית	מנהל ספרים
23. אדלר	מנהל ספרים	25. אפשטיין	מנהל ספרים

הנהלת ספרי הקלאות:

26. שלאיין	מנהל ספרים ראשי (חצי ע"י הקה"ל)	29. זלצמן	מנהל ספרים
27. עדין	מנהל ספרים	30. רכב	מנהל ספרים (חצי ע"י הקה"ל)
28. צודקוב	מנהל ספרים		

הנהלת ספרי מחלקת החנוך:

31. קליין	מנהל ספרים ראשי	33. גב' רגובסקי	מנהלת ספרים
32. ליברמן	מנהל ספרים		

המחלקה לחקלאות:

1. אטינגר	מנהל המחלקה (חצי ע"י הקה"ל)	6. מוכמכר	משרטט
2. וויין	מפקח כללי	7. אור	כתב
3. שטרן	אגרונום	8. גב' מבשן	כתב
4. מרכוס	מוכיר	9. גב' אונטרמן	כתב
5. גב' יודילבוין	ארכיוויון		

מחלקת החנוך:

1. ד"ר לויה	מנהל המחלקה	4. גב' אוקון	כתבה
2. א. ד. שחור	מוכיר	5. נתנאל טהון	מוכיר
3. גב' ניימן	עוזרת		

לשכת העתונות:

1. קסטל	מוזכיר	3. גב' בראילובסקי	כתבת
2. גב' בן יהודה	מוזכיר	4. גב' שרה מורחי	עוזרת

מחלקת ההספקה:

1. ו. ויצמן	מנהל	4. מ. ויצמן	מחסנאי
2. הלבן	משק הבית	5. קמינסקי	מחסנאי
3. פריין, יפו	מחסנאי	6. כהן משה	מחסנאי

מחלקת המסחר והתעשייה:

1. נחום טיש	מוזכיר המחלקה	3. גב' ל. שפירא	כתבת עברית
2. גב' ספיבק	קורספונדנט אנגלית		

מחלקת העלייה:

1. אונטרמן	מוזכיר

לשכת העלייה ביפו:

1. גורדון	מנהל	6. שוק	מנהל ספרים
2. קיסילוב	מוזכיר	7. אוסטרובסקי	(חצי ע"ח קק"מ) מנהל ספרים
3. רידניק	פקיד הנמל	8. בלבנוב	כתב
4. צימלסון	עוזר הנמל	9. עודם	שמש
5. חנובסקי	מנהל ספרים	10. חסמי	שמש
	(חצי ע"ח קק"מ)		

בתי הלינה ביפו:

1. פיינברג	מפקח	2. פולקוב	עוזר

הלשכה בירושלים:

1. ז. ליבוביץ	מנהל הלשכה	2. בוכשפן	כתב ועוזר

הלשכה בחיפה:

1. שבואלי	מנהל	5. אפשטיין	מנהל ספרים
2. דוסטרובסקי	נמל ועולים	6. רונברג	עוזר
3. הנקין	קורספונדנט	7. פסי	שמש
4. יקותיאל	עוזר		

בתי הלינה בחיפה:

1. אלטמן שלום	מפקח

מחלקת העבודה:

1. רבינוביץ יוסף מוכיר 2. גולדווסר מהנדס

שמושים:

1. מ. מורחי 3. בביוף 5. מרדכי מורחי 7. אשת מורחי
2. עזרה מורחי 4. ה. עמרני 6. אברהם כהן 8. יחיא סעיד

רשימת פקדי חברת הכשרת-הישוב בא"י ומשכרותיהם

(א) פקדי המשרד:

1. ד"ר י. טהון 3. ש. ז. יונגרוורט 7. גב' ויס
2. מ. וילקנסקי 4. א. טוקולקה 8. גב' צייטלין
(ההנהלה הציונית)
משתתפת
בסך 25 ל"ט 5. י. יקותיאל 9. מר ר. מני
6. א. ספקטוב

(ב) פקדי מחלקת האדריכלות:

1. רוברד קופמן 2. שרלוטה כהן 3. יעקב קלסר

(ג) פקדי מחלקת המדידה:

1. נ. פפר 3. בלע סיוש 5. אליהו קופמן
2. יצחק רבינוביץ 4. מורנו מיוחס 6. צבי ברק

(ד) פקידים מחוץ למשרד בקשר עם קניית קרקעות:

1. יהושע הנקין 3. א. יפכבדוון, נצרת
2. אהרן מני, עורך דין 4. סעדיה פוג, חיפה

בית-דין הקונגרס הציוני.

הקונגרס האחרון בחר לחברי בי"ד הקונגרס את ה"ה:

ד"ר בודנהיימר – בתור יו"ר, מ. אלייניקוב, ד"ר א. ברת, ד"ר מ. אבנר, ד"ר ד. פרידמן,
א. הרטגלס, בי. לוקר, ד"ר מ. רינגל, ד"ר צ. טרטקובר – בתור חברים.

בזמן ישיבת הוועה"פ בחודש דצמבר שנת 1921, נועדה ישיבה אי-פורמלית של בית-
דין הקונגרס, שהשתתפו בה ה"ה דר' בודנהיימר, ד"ר ברת דר' פרידמן, ד"ר טרטקובר וגם עוד
הקונגרס הדר' מרגלית. בישיבה זו דנו על השאלות האלו: הקופטנציה של בי"ד הקונגרס, תקון
עקרי המשפט, עבוד סדר-הענינים, היחס לעו"ד הקונגרס, השתתפות בי"ד-הקונגרס בהכנת
התקנות של ההסתדרות הישיבה החליטה לעבד הצעות מתאימות
במשך השנה לא נמסרו לבי"ד הקונגרס כל חלוקי-דעות.

בית־דין הכבוד הציוני.

בית־דין הכבוד מרכב מן ה"ה עורך־דין ש. גרונמן בתור יושב־ראש וא. ברת. הי. בונטביץ.
דר' ש. דייכס, דר' הירש, דר' מינץ. דר' רוזמרין בתור חברים.
שני תקנותיו של בית־דין הכבוד בקונגרס האחרון, שעפ"י העלו את בי"ד־הכבוד
למעלת בי"ד של קבלנות גרם להפחתת עבודתו במדה מרבה.
מזמן הקונגרס נמסרו לבית־הדין – חוץ מענינים, שנמסרו על ידו לבתי דין של
המדרגות הנמוכות – חמשה ענינים. ענין אחד נגמר בפשרה בשני ענינים מתפל עדין המוה"מ
ושני הענינים הנותרים נמסרו לעו"ד בבית־דין הכבוד עפ"י תקנותיו, חשב בית־דין הכבוד את
עורך־דין הקונגרס לעורך־הדין שלו.

ב. הסתדרות

1. פעולת הלשכה להסתדרות

תפקידיה הראשיים

הגם שהעבודה הפוליטית לשם קבוץ הכספים בעד א"י עמדה בשנה העברה בראש עבודתנו, לא רפתה בכל זאת העבודה להרחבת ההסתדרות והגדלתה. תוצאות הקונגרס בקרלסבד חוקו את הברתנו והוכיחו לנו, כי הסתדרות ציונית חזקה, מוצקת ומאוחדת, נחוצה וחשובה לנו היום מאז כבאתיכה ממונה יחידית לעם העברי בשעת משאומתן פוליטי ובתור עמוד התורן, שמסביבו יתרכזו כל בני ישראל, החפצים בבנין ארצנו.

תפקידיה של הלשכה ההסתדרותית היו הבצור והחוק הפנימי של כל ההסתדרות והרחבתה; חוק ההתאחדות והקבוצות המתקיימות וקשורם קשר אמיץ עם ההנהלה; יסוד מרכזים ציוניים חדשים; רבוי מספר השוקלים והציונים המאורגנים, השגחה על תפקידי ההסתדרות הציונית, שבנתה לה מחדש את יסודה החוקי ע"י הקונגרס בקרלסבד ועל התאמת פעולותיה לתקונת הקונגרס והחלטותיו.

המוע ומושא עם ההתאחדויות

ההתאחדויות הארציות

במשך תקופת הדין והחשבון היו שיכות להסתדרות מ"ד התאחדויות ארציות באלה המדינות: אוסטרית, איטליה, אמריקה, אנגליה, אסטוניה, אפריקה הדרומית, ארגנטינה, ארם נהרים, ארץ-ישראל, בולגריה, בוקובינה, בלגיה, בסרביה, ברזיליהו גליציה המזרחית, גרמניה, דניה, דנציג, הולנדיה, הונגריה, טונים, טרנסילבניה, טשכוסלובקיה, יוגוסלביה, יון, לטביה, ליטה (קובנה), מצרים, נורבגיה, סיביריה, ספרד, פורטוגליה, פיומי, פרס, צ'ילה, צרפת, קנדה, רומניה, שוודיה, שוויצריה, תורקיה.

בצרפת הסתדרה קבוצה מיוחדת לצרפת המזרחית ומקום מושבה בשטרסבורג. ההתאחדות הארצית בפולין כוללת בקרבה גם את האגודה בגליציה המערבית, העומדת במוכן ידוע ברשות עצמה. בארם-נהרים מתקיימות מסבות פוליטיות שתי אגודות מיוחדות ומקום מושכן בכגד ובכצרה. אורגנווי התחברה עם ההתאחדות הארצית בארגנטינה. בארץ-ישראל לא התקיימה עד כה התאחדות ארצית מיוחדת ומאז עוררנו ועל זה נעשתה כבר התחלה ליסודה. רוסיה, רחוקה עוד לדאבוננו מהשתתף בעבודה הציונית הכללית והמכשולים החוקיים מעכבים. תחת הנהלתו של המרכז הברליני נעשו נסיונות לחבר את ציוני רוסיה שבחוף-לארץ בהתאחדות מיוחדת. מסיבירה באות ידיעות משמחות על-דבר העבודה הציונית. המצב הארגוניוטרי של ההתאחדויות היה במשך זמן הדין-וחשבון רצוי בדרך כלל. רק ההתאחדויות הסקנדינביות וכן ההתאחדויות של ארצות הלשון הצרפתית אין משיעויות רצון במרצן הפנימי.

הקבוצות

עמדנו במגע ומשא עם ל"ה קבוצות ציוניות, בארצות שאין בהן התאחדות ארצית, והן: ב' באלג'יר, ד' בבורג, ט' במרוקו, ג' ביווה, ב' ביפניה, ג' בסין, ב' באיי הפיליפינים, י' במרכוס שונים באוסטרליה ווילנדיה החדשה. גם באירופה ישנן ארצות שאין בהן התאחדויות ארציות מאורגנות. בפינלנד היה למשל, שרק קבוצה אחת, בעיר וויבורג מתקיימת בה, ובלונסטבורג, שנעשו בה ההתחלות ליסוד קבוצה, שאולי עוד תפתח אח"כ להתאחדות ארצית.

ההתאחדויות המיוחדות

עמדנו בקשר עם ההתאחדויות המיוחדות: מזרחי, פועלי ציון ומסדר (אורדן) המכבים הקדמונים וכמורכן עם ההסתדרויות צעירי ציון והתאחדות, שלפי החלטת הועידה השנתית הושאו במדרגתן להתאחדויות המיוחדות. דבר בואנו בדין ודברים עם אותן האגודות, שנעשה לפי החלטת הקונגרס וביחוד בדבר חלוקת השקלים, הועיל להכניס רוח חיים ברובן. דמורחי כולל בקרבן כ"ב הסתדרויות ארציות, פועלי ציון — י"ד, התאחדות — י"ג וצעירי ציון — ח'.

חליפת המכתבים

קשר המכתבים במשך זמן הדו"ח היה רצוי מאד. במכתבינו השתמשנו בעברית, יהודית, אנגלית, צרפתית ואשכנזית. בכל אופן לא התאים מספר התשובות שקבלנו אל מספר מכתבינו. חשוב הדבר ונחוץ מאד שבעתיד ישימו לב יותר אל חליפת המכתבים ואל הקשר עם ההנהלה, כי רק באופן שכזה יש אפשרות של חלוקה מחשבות הדדי ושל פעולה טובה של מכונת האורגניזציה.

הנסיעות

נסיעות חברי ההנהלה וקרן היסוד ומטלאי מקומם בשנה העברה בעניני הפוליטיקה וההסתדרות וגם לשם קבוצת הכספים הביאו לידי חווק ההסתדרות באותן הארצות. שהיו של הד"ר חיים וויצמן בגרמניה, צרפת ואיטליה הכניסה רוח חיים אל הסתדרויות הארצות הללו, כמו כן שהייתם של סוקולב, ובוטנינסקי וגולדשטיין באמריקה וקנדה ושל הד"ר לוי באפריקה הדרומית. והוא הדין נסיעתם של הד"ר יעקבסון לדניה ובולגריה, של הד"ר ווילנסקי לאמריקה הדרומית, של הד"ר הנטקה, למשכוסלובקיה, של קורט בלוטנפלד אל ארצות רומניה, של הנס כהן לאלזס-לוטרינג, בלגיה ולונסטבורג ושל הד"ר בן ציון לארם נהרים. זה הראה לדעת, כי קיום הסתדרות טובה, תנאי הכרחי הוא בשביל העבודה הפוליטית ובשביל קבוצת הכספים בכל ארץ וארץ.

שרות הידיעות

בשים לב לדרישות חברי ועד הפועל וההתאחדויות הארציות והמיוחדות מפעת הקונגרס, השתדלה ההנהלה להודיע בתמידות על-דבר עבודותיה וע"ד ידיעות החשובות. חוץ מאלפי המכתבים נשלחו גם חוזרים, שהודיעו ידיעות מפורטות ונאמנות ע"ד מהלך המאורעות. בומן שבין ה'27 לאוקטובר 1921 עד ה'6 ליולי 1922 הופיעו נ"ג חוזרים ואת אומרת משה עד שבעה לחדש, כולם הופיעו בעברית, אנגלית ואשכנזית. כ"ז מאלה נמסרו לחברי הועד הפועל, י"ג להתאחדויות הארציות והמיוחדות וי"ד מהם — לשניהן. הנסיונות שנעשו על ידי החוזרים האלה הצליחו מאד ותושבים אנו להשאיר את השרות הזה גם בעתיד ולהרחיבה. גם בשביל פרסום ידיעות הציוניות החשובות בקהל דואגת ההנהלה בתמידות. ידיעות ראויות לפרסום נמסרו על-ידי העתונות והסוכנות הקיימות, חוץ מזה הוציאה ההנהלה יחד עם קרן היסוד גליון יומי בעברית, אנגלית, יהודית וצרפתית. מהראשון ליולי התחיל לצאת פעמים

בחדש גליון מודפס, ולעת עתה בשפות העברית, האנגלית והאשכנזית. הידיעות האלו נועדו למנהלי ההסתדרות, התפתחות עבודות ההנהלה, חמור של מספרים על-דבר העבודה בשביל ארץ-ישראל והודעות ההנהלה.

הדיון וחשבון הכספי המפורט, המופיע לתקופות בגליונות ההם נותן את אפשרות הבקורת ההדדית בין ההנהלה וההסתדרות. חושבים אנו להרחיב את הידיעות על-ידי קבלת ידיעות רשמיות מן ההתאחדויות הארציות והמיוחדות.

"העולם"

בשים לב להחלטת הקונגרס דנו ושקלו על-דבר אפשרות הופעתו של העולם. לדאבוננו לא עלה לנו לבצר את עמדתו מפני חוסר אמצעי כסף מספיקים. הוצאתו של עתון עברי רשמי תלויה כולה בהכנסות אמצעים כספיים מספיקים בשבילו.

הוצאת פרסומים.

כדי לפרסם בקהל את כל המשאומתן של הקונגרס האחרון, הוציאה האכסיקוטיבה לאור את הרצאות הקונגרס והחלטותיו באופן מסודר ומקוצר בשפות האנגלית והאשכנזית בשם "הקונגרס הציוני ה'ב'". הוצאה עברית הופיעה כבר קודם ע"י אחיאסף בוורשה. הדיון וחשבון המפורט, שהדפסתו היתה קשורה במכשולים טכניים גדולים, נמצא כבר בדפוס ויופיע לתחילת הועידה השנתית. הרצאתו של הדר' רופין על הקונגרס נתפרסמה בחוברת מיוחדת בשפות האנגלית והאשכנזית. על-דבר חוברות התעמולה של קרן היסוד וכמו כן על-דבר פרסומי ה"יודישער פערלאג" ידובר אחר כך.

בקשר עם זה נעיר, כי להוציא ספרי תעמולה ולפרסם בתמידות ידיעות ציוניות אפשר לנו רק בזמן שמכירתם של הפרסומים האלה מסודרה וקבועה. תפקידן של ההתאחדויות הארציות והמיוחדות הוא לחנך את הקהל הציוני ולעודד בו התענינות אל הספרות הציונית ונחיצות המוון הרוחני הזה וליצור באופן שכזה קהל קוראים, שאפשר יהיה לסמוך עליו בהופעת ספרים חדשים ורק אז אפשר להרחיב את פעולתנו בהוצאות ספרים חדשים, שחסרונם מורגש כעת.

התקנות, סדר הבחירות וסדר היום.

הרבה מכשולים, שלא צפינו להם מראש, עמדו על דרך פרסומן של התקנות החדשות לפי החלטת הקונגרס צריך היה למסור את התקנות שנתקבלו לוועד מיוחד, שידין על עריכתן וסגנון. אל הוועד הזה נבחרו האדונים דר' ברט, גולדשטיין, לנקר, דר' א. מרגוליס, דר' רינגל וטברסקי. ההנהלה עבדה הצעות מתאימות והציע אותן בנמוקים והערות מפורטות לפני חברי הוועד.

בדבר הצעות ידועות התעורר בין חברי הוועד וחברי ההנהלה חלוקה מכתבים מפורט ועל יסוד זה עבדה מחלקת ההסתדרות תכנית וחברי הוועד הצביעו עליה בכחב.

תוצאות ההצבעה אינן ידיעות עוד לעת עתה.

תכנית לסדר הבחירות ולסדר היום בשביל הקונגרס והוועד המרכזי נכוננו כבר ולפי החלטת הקונגרס תוצענה לפני הועידה השנתית.

לפי דרישת הוועד הפועל עבדה האכסיקוטיבה בשבילו תכנית לסדר היום ועל יסודה הוצעו עוד תכניות אחרות, שמתיעצים עוד עליהן.

הפקידים

לפי החלטות הקונגרס והועד הפועל (הישיבות בווינה ובברלין) שמו לב למצבם הכלכלי של פקדי ההסתדרות. האכסיוקוטיבה באה במשאומתן עם ההסתדרות הכללית של הפקידים הציוניים ושמה לב להצעותיהם, אבל החומר שנאסף לא הספיק, כדי להכניס שנוי כל שהוא ולסדר ולהחליט עליו דבר מה.

מסבת תוצאות המלחמה והשנויים שהכניסה אל בין פקדי ההסתדרות של כל ארץ וארץ ובשים לב גם אל המצב הכספי של ההסתדרות הציונית נחוץ לחכות עוד לשעת הכשר ולרגע מתאים יותר לזה.

בשביל פקדי המשרדים הציוניים בלונדון ובברלין נוסדו שעורי השפה העברית.

קבוץ השקלים

ענין השקלים לשנת תרפ"ב כונן על יסודות חדשים לגמרי. שאפנו תמיד להגדיל עלידי אמצעים מתאימים את מספר השוקלים. השתדלנו שסכומי השקלים יגיעו כליל לתעודתם ושהנהלת השקלים תסודר כדבעי כדי ליתן עלידי זה להאכסיוקוטיבה ולקונגרס אפשרות של השגחה מעולה וגם להבטיח הכנסה תדירה ומסודרת של מקור ההכנסות החשוב הזה.

מישרת השקל

לכן מצאנו לנחוץ לקבוע עליד כל ההסתדרות וההסתדרות חבר מיוחד שיפקח בשם ההנהלה על השקלים ושיהיה אחראי על זה שכספי השקלים יכנסו כולם בלי גרעון אל קופת ההנהלה וששלטונם יהיה מוסכם בלי ערעור ופקפוק כלל.

גם לשים לב שמכירתו של השקל, שהוא הוא היסוד היחידי לזכות הבחירות לקונגרס תתאים כולה לתקנות המקובלות.

בוה מוסרים אנו את רשימת מורשי השקלים לשנת תרפ"ב:

חלוקת השקלים לשנת תרפ"ב

עפ"י לוח זה יש לראות את מספר השקלים, ששלחה האכסיקוטיבה להסתדרויות הארציות ולהסתדרויות המיוחדות לארצותיהן לשנת תרפ"ב.

בסך הכל	הסתדרויות מיוחדות				הסתדרות ארצות	
	צעירי ציון	התאחדות	פועלי ציון	מזרחי		
						א מ ר י ק ה
12 000	—	500	1 500	—	10 000	ארגנטינה
3 000	—	—	—	—	3 000	ברזיליה
—	—	—	—	—	—	קנדה (.
1 000	—	—	—	—	1 000	טשילי
32 000	2 000	10 000	10 000	5 000	10 000	ארצות הברית (.
						א ס י ה
1 000	—	—	—	—	1 000	אדן
7 000	—	—	—	—	7 000	בגדך
1 000	—	—	—	—	1 000	בצרה
700	—	—	—	—	700	כינה
450	—	—	—	—	450	בטביה
1 400	—	—	—	—	1 400	הודו
150	—	—	—	—	150	יפן
19 000	—	3 000	3 000	3 000	10 000	ארץ ישראל
8 000	—	—	—	—	8 000	פרס
5 000	2 000	—	—	—	3 000	סיביר
200	—	—	—	—	200	סינגפור
						א פ ר י ק ה
4 100	—	—	100	—	4 000	מצרים
2 500	—	—	—	—	2 500	מרוקו הצרפתית
1 000	—	—	—	—	1 000	" הספרדית
20 000	—	—	—	—	20 000	אפריקה הדרומית
500	—	—	—	—	500	טנג'ר
3 000	—	—	—	—	3 000	טונים
						א ו י ס ט ר ל י ה
						אואלס הדרומית
1 100	—	—	—	—	1 100	החדשה
700	—	—	—	—	700	וילנד החדשה
200	—	—	—	—	200	קווינסלנד
200	—	—	—	—	200	אוסטרליה הדרומית
1 250	—	—	—	—	1 250	וויקטוריה
500	—	—	—	—	500	אוסטרליה המערבית
						א י ר ו פ ה
43 500	500	5 000	3 000	10 000	25 000	אוסטריה
4 300	—	300	—	1 000	3 000	בלגיה
33 000	—	5 000	—	4 000	24 000	בסרביה
26 000	—	2 000	1 000	8 000	15 000	בוקובינה
12 000	—	—	—	—	12 000	בולגריה
245 750	4 500	25 800	18 600	31 000	171 350	המשך יבוא

בסך הכל	הסתדרויות מיוחדות				הסתדרות ארצות	
	צעירי ציון	התאחדות	פועלי ציון	מורחי		
245 750	4 500	25 800	18 600	31 000	171 350	המשך
30 000	200	1 000	—	4 000	25 000	משכונס לובקיה . .
1 300	300	—	—	—	1 000	דנציק
32 000	—	—	2 000	10 000	20 000	אנגליה, הפרציה .
4 000	—	—	—	—	4 000	יארדן של המכבים .
5 000	—	—	—	—	5 000	אסטלנד
1 000	—	—	—	—	1 000	פינלנד
5 100	—	—	100	—	5 000	צרפת (פריו) . . .
3 300	—	—	—	300	3 000	" (שטרסבורג).
102 000	—	40 000	—	10 000	52 000	גליציה המזרחית .
44 500	1 000	2 000	1 500	8 000	32 000	אשכנז
9 500	—	—	—	1 500	8 000	יון
8 000	—	—	—	1 000	7 000	הולנד
14 000	—	—	—	4 000	10 000	הונגריה
5 000	—	—	—	—	5 000	איטליה
12 000	—	—	—	—	12 000	יוגוסלביה
18 700	700	5 000	—	3 000	10 000	לטסלנד
33 000	1 000	12 000	—	10 000	10 000	ליטא (קובנה) . .
30 000	8 000	—	—	12 000	10 000	" (ווילנא) . .
50	—	—	—	—	50	לובנסבורג
453 000	48 000	50 000	5 000	150 000	200 000	פולין
500	—	—	—	—	500	פורטוגל
20 000	—	—	—	—	20 000	רומניה
1 000	—	—	—	—	1 000	ספרד
1 000	—	—	—	—	1 000	שוויציה
2 300	—	—	300	—	2 000	שוויצריה
1 000	—	—	—	—	1 000	דנמרק
1 000	—	—	—	—	1 000	נורבגיה
40 000	—	—	—	—	20 000	טרנסילבניה . . .
22 000	—	2 000	—	—	40 000	הונגריה
500	—	—	—	—	500	פיומי
1 146 700	63 700	132 800	27 500	244 800	677 900	

(*) באמריקה הצפונית ובקנדה אין החברים השוקלים את שקליהם ביחד עם תשלומי החבר שלהם מקבלים שובר על שקל מיוחד.

חלוקת השקלים נעשתה לשעורין על ידי לשכתנו בלונדון וחלק על ידי הלשכה בברלין

מחיר השקלים.

לפי ההחלטות שנתקבלו בישיבת הוועד הפועל בוינה נקצב מחיר השקל בארצות השונות כפי הלוח דלקמן:

מחירי השקלים לשנת תרפ"ב

יפוניה	1 — ין.	ארצות הברית	1 — דולר.
יוגוסלביה	40 — כת. יוג.	ארגנטינה	1 1/2 — פוות.
דינר	10 —	אוסטרליה	2.6 — שילינג.
לטביה	25 — רובל. לט.	אדן	1 — רופיה.
ליטה (קובנה)	25 — מרק גרמניות.	אוסטריה	200 — כתרים.
ליטה (ווילנה)	150 — מרק פולנית.	בלגיה	5 — פרנקים.
מסופוטמיה	2.6 — שיל.	בסרביה	15 — ליי.
מרוקו הצרפתית	5 — פרנק.	ברזיליה	3 — מילריים.
מרוקו הספרדית	3.50 — פו.	בוקובינה	15 — ליי.
ולנדיה החדשה	2.6 — שיל.	בולגריה	15 — ליבות.
נורבגיה	3 — כתרים.	קנדה	1 — דולר.
אואלס הדרומית החדשה	2.6 — שיל.	סין	1 — דולר.
ארץ ישראל	5 — פיאסטר.	טשילי	5 — פוות.
פרס	5 — פרנק.	טשכוסלובקיה	10 — כת. טשכל.
פולניה	150 — מרק פולנית.	דנציג	25 — מרק גרמניות.
פורטוגליה	5 — אס.	דניה	2.50 — כתרים.
קבינסלד	2.6 — שיל.	הודו ההולנדית	1 — דולר.
רומניה	15 — ליי.	מצרים	10 — פיאסטר.
רוסיה	40 — קופ. זהב.	אנגליה	2.6 — שיל.
סביריה	1 — ין.	אסטוניה	25 — מרק גרמניות.
אפריקה הדרומית	2.6 — שיל.	פינלנד	15 — מרק פינ.
ספרד	3.50 — פו.	פיומה	5 — לירות.
סטריטס סטלמנטס	1 — דולר.	צרפת	5 — פרנק.
שווייצריה	2.50 — פרנק.	גליציה	150 — מרק פולניות.
שוודיה	2 — כת.	אשכנז	25 — מרק גר.
טרנסילבניה	15 — לי.	יוון	5 — דרכמ.
תוניס	5 — פר.	הולנדיה	1.50 — פלורין.
תורקיה	30 — פיאסטר.	אונגריה	50 — כתרים.
וויקטוריה	2.6 — שיל.	הודו	2 — רופיות.
		איטליה	10 — ליר.

כלי שים לב לדרישות התדירות של ההנהלה להכניס את כספי השקלים לפי החלטת הקונגרס, מדי חדש בחדשו החזיקו בוה רק המעט שבהתאחדויות. בכל זאת יש לסמן התקדמות חשובה בוה. עד ה-10 ליוני היום, שבו נמסר הדו"ח הזה לדפוס, נתקבלו הסכומים הללו.

חשבון השקלים לשנת תרפ"ב

הלוח הזה מכל רשימת כל השקלים שנמכרו עד 15 ליוני 1922 ושהכספים מהם נתקבלו ע"י האמסיקומיטה. לוח של הכספים שיבואו אחרי הזמן הזה יפורסם בנומר הבא של ה"רעיונות".

מספר השקלים					הכנסות הכספים					הסתדרות	ארצות	אמריקה
בס"ה	הסתדרויות מיוחדות			הסתדרות	הסתדרויות מיוחדות							
	צעירי ציון	התאחדות	פועלי ציון		מזרחי	ארצות	צעירי ציון	התאחדות	פועלי ציון			
1500					1500						1500 פס.	ארנטינה
3618					3618						1806.50 דול.	ברזיליה
500		100			500		Doll. 100.0.0				50.0.0 ל. ש.	קנדה
100												טשילי
												ארצות הברית
												אסיה
1200					1200						150.0.0 ל. ש.	ערן
												בגדד
25					25						8.4.2 ל. ש.	בצרה
250					250						500 רופ.	במביה
												חינה
670					670						30.276 ל. ש.	הודו
												יפונה
200					200							ארץ-ישראל
												פרס
482			82		400			8.7.0 ל"י			314 דול.	סבריה
282					282							סינגפור
125					125							אפריקה
9013					9013						40.0.0 ל. ש.	מצרים
											1410 פרנק	מרוקו-הצרפתית
											487.5 פס.	מרוקו הספרדית
											1116.11.9 ל. ש.	אפריקה הדרומית
												טאנגר
											3405 פרנק.	מוניס
												אוסטרליה
												זלנדיה החדשה
												וואלס החדשה
												כויסלנדיה
												אוסטרליה הדרומית
												ויקטוריה
												אוסטרליה המערבית
												אירופה
592		160	30		402		800 פר.	150 פר.			34.14.7 ל. ש.	בלגיה
483				483								בסרביה
2480		300	500	680	1000		4500 ל"י	7250 ל"י	10200 ל"י	15000 ל"י		בוקבינה
5000				5000	5000					75000 ל"י		בולגריה
												דנמרק
420	100			320	2500					8000 מ. ג.		הנציג
12574				10074						251850 מ. ג.		גרמניה
4000				4000						500.0.0 ל. ש.		אנגליה, ההסת' המקומית
												אורדן המכבים הקדמונים
												אפסלנדיה
66				66						990 מ. ג.		פנלנדיה
												פינמה
												צרפת (פריז)
200				200						1000 פרנק.		צרפת (שטראסבורג)
4500				3000						15000 דול.		יוון
2311				1956						244.10.0 ל. ש.		הולנדיה
490				490						4900 יור.		איטליה
4300				4500						172000 קר.		יוגוסלביה
										15.0.0 ל. ש.		לטביה
6800	2800		2000	2000	70000					50000 מ. ג.		קובנה (ליטה)
7333			2000	5333						800000 פול.		וילנה
												ליוקסמבורג
												נורבגיה
15979		650	2000	13829	130000					2668400 קר.		אוסטריה
31668		7000	4666	20000	1050000					3000000 מ. ג.		גרמניה המזרחית
60149	6800	1666	13350	38333	1020000					5750000 מ. ג.		פולניה
												פרטוגליה
5000				5000						105000 ל"י		רומניה
80				80						160 קר. ש.		שוודיה
30			30					3.15.0				שווייץ
												ספרד
9196				9196						137942.80 ל"י		טרנסילוניה
6002		234		5670	2342					50700 קר.		טשכוסלביה
												טורקיה
										1.15.0		אונגריה
15000				15000						2250000 מ. ג.		גרמניה הדרומית
213292	6800	12910	642	30232	162605							

(*) הערה: מספר השקלים שנמכרו לא ידוע עדיין.

(*) הערה: מספר השקלים שנמכרו לא ידוע עדיין.

חשבון מחלט של כל כספי השקלים לשנת ה'תרפ"ב יושם לפני הועידה השנתית

תרומה מיוחדת

היות שכספי קרן היסוד משמשים אך ורק לצרכי ארץ ישראל, נשארו להנהלה רק שני מקורות הכנסה: השקל ואולי עוד תרומה מיוחדת של ההסתדרות. אחרי שההערכות הראשונות הוכיחו לדעת שהכנסות השקלים משנה זו לא תספיקנה בשביל התקציב, שנקבע ע"י הקונגרס, החליטה ההנהלה בהסכם עם הוועד הפועל (הישיבות בווינה וברלין) להרים תרומה מיוחדת למטרות הסתדרותיות ופוליטיות. הסכום נחלק ביחס נכון לכל ההתאחדויות הארציות והמיוחדות ובשים לב לא רק למספר חבריהם אלא גם אל מצבם החמרי ונדבת לבם הידועה של חבריהם.

חלוקת דמי התרומה המיוחדת על ההתאחדויות הארציות והמיוחדות.

המטבע	התאחדויות מיוחדות				התאחדות ארצית	
	צ"צ	התאחדות	פ"צ	מורחי		
א מ ר י ק ה						
דולר					8 000	ארגנטינה
מילר					9 000	ברזיליה
דולר				450	4 500	קנדה
פוס					7 000	משילי
דולר	250	400	1 200	10 000	40 000	ארצות הברית
"					2 000	סמר. סטלמנט
"					750	אורוגווי
א ס י ה						
ליטר. שטר.					400	בגדד
"					120	בצרה
דולר					1 200	סין
רופיות					5 000	הודו
ין					750	יפן
ליטר. מצר.		50	60	150	300	ארץ ישראל
ליטר. שטר.					400	פרס
"					250	סיביריה
פלור.					1 000	הודו ההולנדית
א פ ר י ק ה						
ליטר. מצר.				75	300	מצרים
פרנק.					10 000	מרוקו הצרפתית
פוס					1 200	" הספרדית
ליי		12 000		60 000	180 000	טרנסילבניה
ליטר. שטר.				250	1 750	תורקיה
ליטר. שטר.				500	5 000	אפריקה הדרמית
פרנק.					7 500	טונים
ליטר. שטר.					825	אוסטרליה

המטבע	התאחדויות מיוחדות				התאכדות	
	צ"צ	התאחדות	פ"צ	מזרחי	ארצית	
						ארופה
כתר	50 000	500 000	350 000	1 500 000	4 500 000	אוסטריה
פרנק		1 000		2 500	15 000	בלגיה
ל"י		5 000		35 000	250 000	בסרביה
ל"י		5 000	5 000		120 000	בוקובינה
ל"ה					120 000	בולגריה
כתר, משכ.	2 000	5 000	5 000	20 000	90 000	טשכוסלובקיה
מרק, אשכ.	4 000				20 000	דנציג
ליטרה, שטר			20	500	2 000	אנגליה פדרצ.
" "					1 200	" אורל, המכב. הקדמ.
מרק					80 000	אסטלנדיה
מרק, פינ.					20 000	פינלנדיה
פר.				1 250	10 000	צרפת (פריז)
מרק, פול.		500 000		1 200 000	4 000 000	" שטרסבורג
מרק	1 500	25 000		2 500 000	750 000	גליציה המזרחית
אדרכמ.				10 000	50 000	אשכנז
פלור.				2 000	10 000	יוון
כת.הונג.				100 000	250 000	הולנדיה
לירה					1 500	הונגריה
דינר.					500 000	איטליה
רובל.	1 500	30 000		60 000	200 000	יוגוסלביה
מרק, אשכ.	10 000	20 000		40 000	90 000	לטלנדיה
מרק, פול.	250 000			250 000	1 200 000	ליטה (קובנה)
מרק, פול.	1 500 000	1 500 000		10 000 000	25 000 000	" (וילנה)
אסק.					3 500	פולניה
ל"י	12 000				200 000	פורטוגליה
ליטרה, שטר					200	רומניה
פוס.					30 000	רוסיה
פרנק.				2 000	5 000	ספרד
ליטרה, שטר					200	שוויצריה
לירה					2 000	דניה
						נורווגיה
						פיומה

קבוצת הכספים הראשון לא עלה יפה. עד ה־10 ליוני נכנסו הסכומים הללו:

ליטרה, שטר	30.—	בלגיה	ההתאחדות הארצית:
ל"י	3740.—	בוקובינה	
מרק	15.000	דנציג	
ליטרה, שטר	350.—	אנגליה	
פלור.	2.000	הולנדיה	
ל"י	40.000	רומניה	
כתר	70.—	שוודיה	
ליטרה, שטר	75.—	המרכז הרוסי	

הסתדרות דרום אפריקה הבטיחה להנהלה את תמיכתה לאסוף כספים לצרכי ההסתדרות אבל עד כה לא פעלה עוד לטובת העניין, כי עליה להכניס עוד את שאר הסכומים בשביל קרן הגאולה, שהתקים עד כה, ביחד עם קבוצת הכספים בשביל קרן היסוד.

הסתדרויות אחדות אוטונומיות שמסבות יוצאות מן הכלל אי אפשר להן לסדר עכשיו קבוצת כספים, הסתדרויות אחרות הבטיחו לפעול בשביל התרומה המיוחדת רק בגבולות המס בעד ההסתדרות הארצית. ישנן כאלה התולות את תשלום התרומה המיוחדת בתנאי אם גם ההסתדרויות האחרות תמלאנה את חובתן שנשל עליהן. חלק גדול של ההסתדרות עמד כאלו מן הצד ולא שם לב לדרישות ההנהלה. מקוים אנו שעד הועידה השנתית יכנסו עוד בודאי סכומים הגונים.

מוכרחים אני להדגיש בזה בכל תוקף, כי קיומה של ההסתדרות הציונית העולמית בעתיד אפשרי יהיה אך ורק אם ציוני כל העולם יכירו באחריותם לעור לה בכספיהם ויבטיחו לה בסים כספי איתן וחזק. אין לסבול, שהתאחדויות ארציות ומיוחדות ידאגו רק בשביל קיומן הן ושישאירו להנהלה את דאגת קיומה של ההסתדרות הכללית.

לשכת ההנהלה בברלין

הלשכה בברלין נפתחה ב-1 לנובמבר 1921 ופקודיה הם הם פקדי משרד קרן היסוד לאירופה המרכזית ובדירתו היא נמצאת. תפקידה הוא למלא פקודות מיוחדות של ההנהלה. פעולות כגון אלה בשנת הדין וחשבון היו:

- (א) להדפיס ולשלח מליון ורבע שוברות של שקלים ולהשיגה על עריכת החשבונות עליהם.
- (ב) להכין דברי דפוס שונים בשביל ההנהלה, כגון את הפרטיכל של הקונגרס, את הדין וחשבון של רופין בקונגרס בשתי שפות, את חוברות הקונגרס, את הדו"ח בשביל הועידה השנתית, עריכת הידיעות הציוניות ומשלחן וכדומה.
- כל אלה הדברים לתועלת הם לנו ומקמצים הרבה מהוצאותינו.

תעודת הלשכה היא חוץ מזה למלא את מקום ההנהלה בארצות שעמהן היא עומדת בקשר, עליה לסיע ולבקר את העבודה הציונית בארצות הללו ולחזק את יחסן אל ההנהלה. לתכלית זו נקבעה חליפת מכתבים גדולה ונסיעות חברי ההנהלה אל הארצות האלה. בנסיעות האלה, הנעשות בשם אחת משתי הלשכות משתמשים לא רק לשאלה ידועה או לפקודה מיוחדת אלא גם כל עבודות אחרות נעשות בעת ובעונה זו כמוכן התעמולה הציונית הכללית, התעמולה בשביל השקל ובשביל התרומה המיוחדת לצרכי ההסתדרות, עבודת קרן היסוד וכדומה. יחס זה, המתקים בין ההנהלה הציונית ובין המשרדים בארצות השונות, עשה כבר בשנה הראשונה פרי טוב.

מחלקה מיוחדת בלשכה הוא

ארכיון ההסתדרות הציונית

הארכיון של ההסתדרות הציונית המשיך אחרי הקונגרס ה"ב את פעולתו התדירה. מספר התעודות והכתבים הגיע בו כבר לששת אלפים ובהם תעודות וכתבים מהלשכות המרכזיות הקודמות שבוניה, קלן וברלין, תעודות המשרד בקופנהגן, תעודות של מוסדים ציוניים, שאינם מתקיימים כבר וגם כתבות וניירות בעלי תוכן ציוני של ציונים פרטיים.

כל הנירות הללו נרשמו תמיד לפי סדרם ועד היום נרשמו ונסדרו כבר התעודות בדבר הקונגרסים, בדבר הועדות השנתיות, הועד הפועל המצומצם, הועד הפועל, הלשכות המרכזיות ובדבר ההתאחדויות הארציות והמיוחדות, בעוד זמן יסודרו הנירות בדבר הכספים ומוסדותיהם. סדור הנירות של אנשים פרטיים כבר החל.

בעבודתנו להגדיל בארכיון את קובץ העתונות היהודית מכל העולם עזרה לנו וגם תמכה בנו הרבה הלשכה המרכזית בלונדון. כל זה נעשה על יסוד סדרון (Karlothek), שנסדר במשך שנים רבות והמכיל קרוב לשש מאות כתבות של עתונים וכתבי עת יהודים מכל ארץ, שפה ומגמה. פעולה זו הצליחה ועתונים לרוב, שלא נשלחו עד כה אלינו, הולכים ומתרבים כעת ומספרם עולה כיום לשלש מאות עתונים וכתבי עת וכלם סדורים ורשומים באופן הכי טוב עד שבין רגע אחד אפשר להשתמש בכל אחד מהם. הסדרון הנ"ל – השקפה ברורה הוא על העתונים, הבאים יום יום, ולשנים הוא מתפרד – לפי הא"ב האחד וחשני לפי הארצות.

גם קובץ קטעי העתונים בשביל הארכיון נמשך ואלינו נכנסו קטעי עתונים מן הוטן העבר, שלא נאספו עד כה וגם כאלה מן הימים האחרונים ושלש מאות מחלקות לו. תכנית מיחדת, שנסדרה לפי שיטה ידועה, ממציאה תו"מ את השאלות על תולדות הציונות, ישוב ארץ ישראל ושאלות היהודים ותשובות עליהן בכתבי העת.

כדי להגדיל את ספרית הארכיון ולהעשירה עזרה לנו שוב הלשכה המרכזית בלונדון. אבל לדאבוננו לא כל אחד עונה על בקשתנו ורק חלק קטן מכל ההתאחדויות הארציות והמיוחדות, ממשרדי קרן היסוד וקרן הקיימת ענו לנו וגם שולחים את הוצאותיהם אלינו בתמידות. הספריה מכילה כיום כאלפים וחמש מאות כרכים, הנרשמים בספר לפי הא"ב ולפי תוכן הענינים.

חדשה היא המחלקה הנקראת בשם „התפתחותה של ארץ ישראל מסן רימו“. מחלקה זו של הארכיון מכילה את הידיעות הרשמיות של ההנהלה בלונדון וירושלים ע"ד התפתחותה של א"י, מושלמת ע"י ידיעות של לשכת היתונות היהודית בציריך (י. פ. צ.), לשכת הידיעות היהודיות (י. ק. ב.) וע"י ההוספה הא"י של ה"יוד", רונדש. הנוגעות באותו הענין. הארכיון הא"י, ההולך עודנו ומתהווה, כולל כבר חמשים מחלקות בערך. ישנו עוד קובץ קטן של מפות, תמונות ותמונות שקופות (Clichés) וגם אוסף של כרוזים. כל זה נשלח אלינו על פי הרוב מההתאחדויות הארציות והמיוחדות על יסוד חוזרנו וכרוזנו.

שמושו של הארכיון נתרחב בזמן האחרון וחץ מערכת ה"יוד", רונדש, ה"ציון", קורספונד, "הלשכות הציוניות בברלין משתמשים עוד בו הרבה סופרים ומתלמידים יהודים ואלה ביחוד למטרה מדעית. מהעבודות שנכתבו על יסוד זה בזמן האחרון כדאי להזכיר:

1. הציונות בספרות האנגלית.
2. הבריות בארץ ישראל.
3. שאלת הפועלים העברים בא"י.
4. השותפות בארץ ישראל.
5. שאלת ההקפה (קרדיט) בא"י.
6. הדרכים בארץ ישראל.
7. שאלת הלאומית במשפט ישראל.
8. פרעות ביהודים בארופה המזרחית.
9. היסודות הבין-לאומיות של השלטון העצמי היהודי.

במשך זמן הדו"ח פרסם הארכיון רק את תולדות חייו של דוד וולפסון. כתובות בידי עצמו, מתכוננים עוד פרסומים אחרים.

פקידי הארכיון הם: מנהל הארכיון הדר' ג. הרליץ ועוזרו מר אברהם ולד.

הועד הפועל

חבריו:

לפי התקנות החדשות, יושבים בועד הפועל חברי ההנהלה, שלשה חברים של הועד הכלכלי, בא כח אחד לכל אחד משלשת המוסדות הכספיים וחברים נבחרים כ"ה במספרם, והם: דר' ל. רייך, א. מ. אברהמס, דר' חיות, י. סימון, א. פודלישבסקי, י. גרינבוים, דר' האנטקה, ר. שטריקר, א. י. פריימן, א. ברנהרדט, דר' יעקבסון, א. גולדברג, ל. ליפסקי, דר' ש. לוין, ד. ילין (הרשימה הכללית), הרב מ. ברלין, הרב י. פישמן, ה. שטרוק, ל. לוין-אפשטיין, ה. פארבשטיין (מזרחי), א. קאפלן, דר' אבר. קצנלסון, נ. טברסקי (התאחדות), זלמן רובשוב (פועלי ציון) וי. מרמינסקי (צעירי ציון).

מהמוסדות הכספיים בחרה בראשונה הקרן הקימת את מר דר' בודנהיימר, ואחר כך את מר א. ביהם קרן היסוד את מר סייף, ואח"כ את מר זלטופולסקי לבאי-כח לועד הפועל מהחברים שמעבר לים השתמשו חברים אחדים בזכותם, לשלוח במקומם חבר ממלא מקום, וא"ה:

מר אברהמס	(דרום אפריקה)	ממלא מקומי מר סייף.
דר' לוין	(דרום אפריקה)	" " " " " " " " " " " "
מר ילין	(ארץ ישראל)	" " " " " " " " " " " "
הרב מ. ברלין	(אמריקה)	" " " " " " " " " " " "
הרב פישמן	(ארץ ישראל)	" " " " " " " " " " " "

בהתאם לחוקיו התאסף הו"פ ארבע פעמים במשך הזמן העבר, באספות השתתפו כמעט כל החברים, הגרים באירופה.

אספות הועד הפועל

1. אספת הועד הפועל מיום 15 ו 16 לספטמבר 1921 בקרלסבד.

ממחרת יום הקונגרס, נאסף הועד הפועל לאספתו המחוקקת. באספה זו השתתפו:

חברי ההנהלה: דר' ווייצמן, דר' אידר, ז'בוטינסקי, ליכטהיים, מוצקין, דר' פיק דר' רופין, דר' סולוביצקי, שפרינצק, אוסישקין, חברי הועד הפועל: דר' פייבל דר' הלפרן, ניידיטש וקפלנסקי. חברי הועד הפועל: דר' רייך, סימון, פודלישבסקי, גרינבוים, ר' האנטקה, שטריקר, ברנהרדט, דר' יעקבסון, גולדברג, ליפסקי, דר' לוין, ילין, ברלין, שטרוק, ויין-אפשטיין, פארבשטיין, קאפלן, דר' קצנלסון, טברסקי, רובשוב ומרמינסקי. ממלא מקום חברי הועד הפועל: רוזוף, פרו' ורבורג, דר' ראפאפורט, הרב הראשי רובינשטיין, אללא לוטניק, לוקר.

האספה ארכה שני ימים וקבלו החלטות אלו:

(1) בחירת יושב ראש של הועד הפועל.

הרב הראשי דר' חיות נבחר ליושב ראש, מר מאיר ברלין, דר' האנטקה ומר שטריק בחרו לסגני היושב ראש.

(2) ועד המפקח של "אוצר התישבות היהודים".

הועד הפועל מחליט, שכל חבריו וחברי ההנהלה יהיו בעלי אקציות יסודיות של אוצר ההתישבות, ובוה הם נעשים חברים של הועד המפקח של החברה הזו ומפקד להנהלה לעשות את כל הנחוץ, כדי להוציא לפועל את ההחלטה הזו.

(3) הדירקטוריום של "קרן הקימת".

על הועד לפיננסים ולכלכלה לערוך בשביל האספה הבאה הצעות נאותות, בנוגע לבחירות של דירקטורים חדש של הקרן הקימת.

(4) החלטת ההנהלה, לבחר את מר אוסישקין למנהל של הקרן הקימת, בתנאיל שיכנס אל הדירקטוריום, נתקבלה לדעת.

(5) הדירקטוריום של "קרן היסוד".

הועד הפועל מקבל לדעת ומסכים, שההנהלה העידה לחברי הדירקטורים של קרן היסוד את החברים האל"מ מהועד החקלאי, הכספי שנבחר על הקונגרס וא"ה: דר' הלפרן דר' פייבל, י. א. ניידיטש, דר' א. בארטה ושי. קאפלנסקי.

(6) בהתאם להחלטת הקונגרס, בוחר הועד הפועל בשם ההסתדרות הציונית, ולפנ האספה של ועד קרן היסוד, בסגנות בעלי הצרטיפיקטים, את מר דר' שי. לוי, י. סייף ואת מר ו. ז'בוטינסקי לחברים זמניים של הדירקטוריום.

(7) בחירת המשלחות.

לעת עתה מותרים משלחות משלחות לזינגסטון ולגענף, את הבחירה של חבר המשלחות לירושלים וללונדון משאירים להנהלה.

(8) ההגירה.

ההנהלה בא"י מצווה להתחיל ליסד, בלי אחור מרכז התישבות בא"י.

(9) זכות ההצבעה של ההנהלה בועד הפועל.

בהתעסקות עם הענינים העומדים על הפרק בנוגע לקרן הקימת ואוצר ההתישבות על הפלנום של הועד הפועל, יש זכות הבחירה לחברי ההנהלה.

(10) ספוח חברים ממלאי מקום אל הועד הפועל.

הועד הפועל קבל לדעת את הערת היושב ראש של הועד התמידי, דר' סולוביצקי שחברי הועד הפועל מרכבים מפלוגות אלו: 15 מהרשימה הכללית, 5 ממזרחי, 3 מהתאחדות, אח מפועלי ציון ואחד מצעירי ציון.

ממלאי מקומם של כל פלוגה ופלוגה קודמים בבחירתם בסדרם במקום חבריהם העוזבים את הועד. חברי הועד הגרים בא"י או מעבר לים, מקבלים את הזכות לתת לחברי פלוגתם למלא את מקומם באספות של הועד הפועל כפעם בפעם.

האספה השניה של הועד הפועל.

27 — 30 דצמבר 1921 בינה.

באספה השתתפו: מן ההנהלה: דר' ווייצמן, ליכטהיים; מן הועד הכספי-החקלא: דר' פייבל, דר' הלפרן, דר' בארטה, שי. קפלנסקי, שי. שאקען; באי"כ של קרן הקימת, דר' בודנהיימר וחברים נבחרים של הועד הפועל האל"מ: רייך, חיות, פודלישבסקי, גרינבוים, האנטקה, שטריקר, ברנהארדט, יעקבסון, פישמן, שטרוק, לויך-אפשטיין, פארבשטיין, קאפלן קצנלזון, טברסקי, רובשוב;

על האספה: שארכה ד' ימים נתקבלו החלטות אלו:

1. הכספים.

(א) התקציב.

1) הועד הפועל מקבל לדעת את הערת ההנהלה, שתעיד בהתאם עם הועד, כספיה החקלאי, איוו עמודים של התקציב, ובאיווה גובה יבואו לתשלום בשביל הומן שבשבילו אין כסף כדי לכסות את כל התקציב.

(ב) אוצר לצרכים הסתדרותיים ופוליטיים.

2) הועד הפועל נותן רשות להנהלה, לאסף בעזרת ההסתדרות הארציות והמיוחדות תקציב מיוחד לצרכים הסתדרותיים ופוליטיים של ההנהלה. התקציב יהיה נחלק לכל המרכיבים הארציים והפרטיים באופן כזה, שביחד עם השקלים יכסה את כל הצרכים ההסתדרותיים והפוליטיים של ההסתדרות הציונית (הצעת ליכטהיים)

2. קרן קימת לישראל.

(א) ועד מפקח.

3) "הועד הפועל מחליט לברוא ועד מפקח כדי, לפקח על הכספים של הקרן הקימת ולמסר מומן לועד הפועל דין וחשבון מהנהלת הקרן הקימת (הצעה של הועד החקלאי-הכספי).

(ב) הכשרתם של הדירקטורים.

4) מנהלי הקרן הקימת הגרים בא"י מקבלים את הרשות, לנהל בגבולות התקציב את עניני היום של הקרן הקימת. שאלות יסודיות וענינים היוצאים מחוג התקציב וכמו כן גם החלטות אדות התקציב עצמו נמסרים לדירקטורים הכללי. החלטות הדירקטורים נתקבלות ברוב דעות. (הצעת הועד החקלאי-הכספי).

(ג) מספר המנהלים.

5) מחליטים, להגדיל את מספר המנהלים משבעה לתשעה, אבל לעת עתה למלאות רק שמונה מקומות. (הצעת הועד החקלאי-הכספי).

(ד) בחירת הדירקטורים.

6) הועד הפועל מחליט, לבחור אל הדירקטורים את האדונים: ד"ר, האנטקה, אדולף בעהם, פארבשטיין, ש. שאקן (קברניט), אוסישקין (קברניט), ו' ורילנד, וילקאנסקי, פר. ורבורג.

ה. תודה למר בודנהיימר וקרמנצקי.

7) מפני שמר בודנהיימר ומר קרמנצקי, עמדו בראש הקרן הקימת מיום הברא, ועזרו לפתרון השאלות הקשות עם חדוש יפודותיו, לכן מחוה להם היושב ראש ד"ר האיטקה את תודת הועד הפועל.

3. קרן היסוד.

משלחת קרן היסוד לאמריקא.

- (8) "מעוררים את קרן היסוד, לשלוח לאמריקא משלחת מרכבת מבאי כח א"י תחת הנהלת ד"ר ווייצמן" (הצעת טברסקי).
- (9) הצעה כזו של מר קאפלן נמסרה לבחינת ההנהלה: הועד הפועל מטלא את הדירקטוריום של ק.ה.
- (א) להתחיל מיד עבודה שיטתית כדי לכונן את קרן היסוד בכל הארצות על יסודות מס לאומי.
- במשך הזמן הכי קרוב צריכים לערוך בכל ארץ סוג שוה של המס הזה.
- (ב) לצמצם בהוצאות ההסתדרויות, וביחוד לדאוג, שלעבודה בארצות עם שער כסף נמוך תהינה ההוצאות מתאימות לזוטת הרפה.
- (ג) מכל הכסף הנכנס מוכרחים לשלוח 20% תכף אל הקרן הקיטת.

פ ו ל י ט י ק ה

(א) משלחת ארץ ישראל.

- (10) הועד הפועל חפץ, שהמשלחת הנבחרת על הקונגרס, תסע עם דר' ווייצמן לא"י. אולם בדעתו של הועד הפועל הוא, שהמשלחת תסע לא"י אם גם לדר' ווייצמן אי אפשר יהיה לנסוע אתה.

(ב) חלקו של הועד הלאומי בעסקי ההנהלה.

- (11) ע"פ החלטת הקונגרס ה-12 מסכים הועד הפועל, שב"י סגנים של היהדות מא"י מאספת הנבחרים יכנסו לתוך העבודה של הנהלת א"י. החברים האלה ישתתפו בכל אספות ההנהלה עם זכות בחירה שלמה. מלבד זה יזמינו סגנים של הועד הלאומי להשתתף בוועידות של ההנהלה בא"י (הצעת ההנהלה).

(ג) ענין ז'בוטינסקי — סלאוינסקי.

- (12) בענין המשא ומתן של מר ז'בוטינסקי עם הסגנון של פטליורה, מצין הועד הפועל שמר ז'בוטינסקי בא במשא ומתן וחתם הסכמות, בלי לבקש את התאמת ההנהלה, ובלי להודיע אותה על מעשיו. הועד הפועל משליל כל אחריות של ההסתדרות הציונית על המשא ומתן הזה וההסכמות האלה ומחליט, שההנהלה לשאל דין וחשבון מז'בוטינסקי על מעשיו, ולהודיע אחרי כך להועד הפועל על האספה הבאה... (הצעת שטריקר).

ה ה ג י ר ה

(א) שנויים בחוקי ההתישבות.

- (13) הועד הפועל רואה בקיום חוקי ההגירה הנוכחים, סכנה כבדה בשביל הגירת א"י. הועד הפועל מקבל לדעת את הצעדים שעשתה ההנהלה בשביל הפרת החוקים האלה ומעיר, שהשבת החוקים שלפני 1 למאי, הדרושה מאת ההסתדרות הציונית, מובנת בתור מינימום (הצעת קצנלזון).

(ב) בנק ההגירה וחברת הטרנספורט.

(14) בשביל הסדר והקלת ההגירה לא"י, פוקד ועד הפועל לועד החקלאי להתעניין בשאלת הנחיצות ליסד בנק של עליה, וחברת-טרנספורט על בסיס חקלאי, ולהציע את התוצאות על האספה הבאה של הועד-הפועל. המוסד הכספי של חברת-הטרנספורט יהי ניצר ע"י משרד הבנק שלנו (הצעת טברסקי).

(ג) לשכת החוף בגלץ.

(14) בהתחשב עם תנאי-הנסיעה שנשתנו, שאונסים את חלוצי אוקראינה, בסרביה, בוקווינה גליציה מזרחית, רומניה הקטנה וטרנסלוניה לנסע בדרך גלץ, במקום שנוצרה נסיעה ישירה עד יפו פוקד הועד הפועל להנהלה להתעניין בבריאת לשכת חוף בגלץ, ולעשות להאספה הבאה של הועד הפועל הצעות בנדון זה. (הצעת ברנהארד).

(ד) ארגון משרדי ארץ ישראל.

(16) הועד הפועל מוסר להנהלה את הרשות לשא ולתן עם כל הלוחמים חלק בזה, להוציא לפועל את החלטות הקונגרס ע"ד ארגון משרדי א"י, ולתת דו"ח על האספה הבאה של הועד הפועל. (הצעת קפלנסקי).

6. השקל

(א) הנהלת השקל.

(17) בדבר הנהלת השקלים על האכסקוטיבה לפקוד בכל מרכו ארצי, ובשביל כל פרקציה ארצית של המרכו הארצי מורשה-שקל אחד, האחראי על עבודתו בפני ההנהלה.
(18) האכסקוטיבה שולחת את חוברות השקל להמורשה, השולח אותן, לפי פקודתה לכל מרכו ארצי ולכל פרקציה מדינית של כל מרכו ארצי. האכסקוטיבה נותנת את פקודותיה ע"פ דרישות המרכים הארצים או ע"פ דרישותיה של הפרקציות המדיניות.

(ב) שובר השקל.

(19) ע"פ חוק ההסתדרות, רשאים להשתמש רק בשובר-שקל היוצאים מן האכסקוטיבה או בפקודתה.
(20) על שוברי השקל צריכים לרשום את המרכו הארצי או שם הפרקציה המדינית ואת המדינה.
(21) יש רשות להמרכים המדיניים לתת לכל שוקל מלבד שובר-שקל, גם שוברים אחרים מיוחדים היוצאים אצלה.

(ג) מחיר השקל.

(22) מחיר השקל עבמטבעת פולין 150 מרק, במטבעת אוסטריה 200, כתרם. את מחיר השקל בשביל הארצות האחדות קובעת האכסקוטיבה.
(23) פוקדים להנהלה להעלות את מחיר השקל באמריקא ובקנאד בהתאם עם המרכים הארציים שם.
(24) את הכנסות השקל צריכים בכל חודש להמציא להאכסקוטיבה.

ד) תעמולת השקל.

25) הועד הפועל דורש מכל המרכזים הארציים והמדיניים לנהל במרץ הכי-כביר את תעמולת השקל בשנה זו ומקוה שתוצאותיה יתאימו לכבוד הפוליטי של התנועה הציונית. לדרישותיה הכספיות של ההסתדרות (הצעות האקסקוטיבה 17—25).

7. לשכת הועד הפועל

26) שאלת יסוד לשכה תמידית אצל נשיאת הועד הפועל תעמוד על הפרק באספה הבאה של הועד הפועל (הצעת קפלן).

8. הפקידות

27) הועד הפועל רואה בהשתלמות הפקידים אחת מתפקידיה היותר תכופים של ההסתדרות הציונית. הוא מבקש את האקסקוטיבה, ליצור ערבויות רוחניות וגשמיות בשביל פקידיו מוסדות ציונים, וביחוד להשתמש באמצעים כאלה שתהיה זכות לפקידיה הגולה, אחרי זמן-עבודה ידועה, ללכת ולעבוד לפי הצורך ולפי כשרונותיהם בעבודת א"י (הצעת יעקבסון).

28) הועד הפועל מבקש את האקסקוטיבה להשוות את שכרי הפקידים של כל המוסדות הציונים, ולהביא את הדבר הזה לפני האספה הבאה של הועד הפ. (קפלן).

III. האספה השלישית של הועד"פ מיום 15. 3. 18—3. 1922 ברלין

לוקחי חבל: מן ההנהלה: ד"ר ויצמן, ליכטהיים, מוצקין, ד"ר סולוביצקי ורוזנבלט. מן הועד הכספי-החקלאי: נדיטש וד"ר בארטה. חברי הו"פ: ד"ר חיות, ד"ר הנטקה, ד"ר רייך, פודלישבסקי, גרינבוים, ד"ר יעקבסון, שטרוק, לוי-עפשטיין, פרבשטיין, קפלן, ד"ר קצנלואן, מברסקי, רובשבי, טרמינסקי, רוזוב, רובינשטיין ובלומנפלד.

פוליטיקה

1) הו"פ מסכים עם הפוליטיקה של האקסקוטיבה הציונית ותומך באמצעים הפוליטיים שהציעה האקסקוטיבה בשביל העתיד הכי קרוב.

השקל והמס המיוחד

2) הו"פ דורש מכל המרכזים הציונים לגמור בשני החדשים הבאים את פעולת השקל ובמשך הזמן הזה גם להמציא את הסכומים המיוחדים ששמו עליהם.

התקציב

אחרי הקשבת הדו"ח של הועד החקלאי ע"ד המצב הכספי ופעולת קרן היסוד, מציין הו"פ, שלמרות העבודה המצליחה של המלאכות הציוניות באמריקא, גם עכשו אין עוד אפשרות למלא את תקציב ק"ה הרגיל, וען שבארצות אירופה אחדות לא נעשו היגיעות הנחוצות לטובת קרן היסוד. הו"פ קורא לאזר את כל הכחות כדי להספיק את הכספים הנחוצים בשביל תקציב א"י, ודורש מכל המרכזים והפרקציות להקדיש לזה את כל כחותיהם.

הצעת טברסקי:

4) הו"ה"פ" מקבל לדעת את הערת הוועד החקלאי ע"ד הנתיבות להקטין את התקציב הא"י ב-20%, אבל דורש שהקטנה זו תחלק בין כל חלקי התקציב, גם על הוצאות ההנהלה. בשים לב לזה שהקטנה זו של התקציב החקלאי מסוכנת היא לשוב דורש הו"ה"פ" מהאכסיוטיבה, להשתמש בכל האמצעים, כדי להמשיך את העבודות החקלאיות והפומביות, כמו שהתחילו.

ההתנגדות

6) הו"ה"פ" מחייב בשנינות את הבולמוס, שנהגו מספר ציונים בזמן האחרון, שנתחו האשמות, המעליבות את הנהלת ההסתדרות הציונית. הוועה"פ" מציין, שהתנפלויות אלה, הבאות בזמן זה, מיוקות לעבודה הפוליטית, ועלולות לעכב את הבנין החקלאי של א"י. הו"ה"פ" מקוה, שלמרות התנפלויות אלה, ימסרו טובי הציונים גם בעתיד את כל כחותיהם בשביל ההסתדרות הציונית.

משלחת אמריקה

7) הוועד הפועל מביע למשלחת אמריקה את תודתו בעד עבודתה הכבדה והמצליחה.

ועד בקרת

8) בהתאם עם הצעות האכסיוטיבה בוחר הוועה"פ ועדה, כדי לציין במשרדי הסתדרות הציונית אם אפשרים חסכוניות. הוועדה תמסור דו"ח באספה הבאה של הוועה"פ.

סדר עסקי הוועד הפועל

9) כדי לסדר את העסקי הו"ה"פ", בוחרים ועד מרכב מהנשיאות ומחברי הו"ה"פ", היושבים בוונה, שעליו לברוא עד האספה הבאה של הוועה"פ את סדר העסקים ולהציע אותו לוועה"פ. לוועד הזה נתנה גם ההצעה, ליסד משרד תמידי אצל הנשיאות של הוועה"פ.

10. ישיבת הוועה"פ

הישיבה הרביעית של הוועה"פ נקבעה ל-22 אוגוסט בקרלסבד.

דין וחשבון של ה"Jüdischer Verlag"

א. פעולת ההוצאה

ה"Jüdischer Verlag" התפתח מזמן הקונגרס הקרלסבדי במדה משמחת. מחזורי מאוקטובר שנת 1921 עד יולי 1922 גדל פי-שמונה ממחזור השנה הקודמת; גם בשים לב להעלאת המחירים, באפן יחסי, גדול מחזור השנה מן הקודם פי-שלשה. כמו שהראינו כבר בדו"ח שלנו לקונגרס הקרלסבדי, חושבת הנהלת ה"J.V." לאחד מתפקידיה הראשיים ליצר את היסוד הנחוץ בשביל תעשית ההוצאה על ידי סדור מכירה רחב. חברי ההנהלה העכשוית הם ה"ד"ר בובר, ד"ר יעקבסון וד"ר ש. קצנלסון ומנהל המחלקה העברית הד"ר מ. רוזנשטיין. על ארגון המכירה, שעליה התרכזו חלק חשוב מפעולת ההנהלה, אנו מוסרים דו"ח בסעיף "חברת עבר".

בנוגע לפעולת ההוצאה, הוכנו לדפוס במשך הזמן האחרון כמה ספרים חשובים, שרק חלק מהם הופיע, ורובם יופיעו בסתו. ראשית כל מזכירים אנו את הספר היותר חשוב, שאליו שמנו ביחוד את לבנו, את

יומנו של הרצל

שכרכו הראשון הופיע זה לא כבר, השני יופיע בספטמבר והשלישי בדצמבר. כל היומן כולל כ-120 גליונות דפוס, ז"א בכל כרך וכרך כ-650 עמודים.

חוץ מזה הופיעו כבר מזמן הקונגרס: רבנו בחיי אבן פקודה: ספר תורת חובות הלבבות, הוצא על ידי ש. איש-הרוביץ ז"ל.

ביאליק - תמונתו מ-1921.

מפת יד עברית של א"י על ידי י. פרס וד. ילין.

תמונת הרצל האחרונה (דפוס-נחשת ביד).

א. ד. אידלסון: ספר השירים, שירים ותוים לגני-ילדים, בתי ספר עממיים ותיכונים, לבית ולמקהלה. מלבד זה הוצאה מיוחדת בשביל גני-ילדים ובתי-ס.

"Im Morgenlande" (הוצאה חדשה של ה"Jüdische Jugendbücher חוברות ה'ו').

"Historien und Legenden" (הוצאה חדשה של ה"Jüdische Jugendbücher חוברות א', ג', ד', ו' ח').

ש. קצנלסון: חבר העמים והציונות.

דוד כהן: אלהי המוסר. מאמר על יחס הדת והתרבות.

הקונגרס הציוני ה"ב, קרלסבד, א"י-ד ספטמבר שנת 1921 (פתיחה, ברכות, נאומו-פתיחה, וכוח ראשי, החלטות, בחירות). הוצא לאור ע"י הלשכה המרכזית של ההסתדרות הציונית.

בחדשים הבאים יופיעו:

- ש. י. עגנון: על כפות המנעול. (ספורים חדשים, עברית).
פרוטוקול סטינוגרפי של הקונגרס הציוני הי"ב.
ד"ר מיכאל טרוב: הנדידה העברית.
ל. פינסקר: אוטואמנסיפציה (רוסית).
מכנים את לדפוס הספרים הבאים, שיופיעו בסתו:
ש. דובנוב: ההסתוריה החדשה של עם ישראל (גרמנית).
שמעון ברנפלד: תולדות הספרות העברית, כרך ב'.—מאסף ה. J. V. (ליום הוסדו הי"ב).
מכתבי חלוצים.
אחד העם: כל כתביו בהוצאה גרמנית, א' וב'.
מן המלון האנציקלופדי היהודי (כרך המכיל כ-1000 עמודים), הוצא לאור על ידי הרליץ וקירשנר, יופיעו בראשית שנת 1923 החוברות הראשונות.
עוד בשפה העברית:
"הסנה" מאסף בעריכת ח. נ. ביאליק.

ה"Jüd. Verlag" מכין גם כן ביחד עם ההוצאות "מוריה" ו"דביר" לסתו הוצאת מכתב עתי מדעי גדול המופיע ארבע פעמים בשנה בשפה העברית בעריכת ח. נ. ביאליק ומלבד זה, עם אותן ההוצאות, הוצאת מכ"ע ביבליוגרפי המופיע פעם בשלושה חדשים "עין ספר" לכל הספרות העברית. החוברות הראשונות של שני מכה"ע צריכות להופיע בסתו שנה זו. זכות המכירה המיוחדת של מכה"ע האלה שיכת לחברת "עבר". מלבד מכתבי העת של ה"Jüd. Verlag" התחלנו להוציא מחדש את הירחון "Der Jude" בערכית מ' בובר, אחרי שעלה בידנו למצא בקיץ השנה שעברה מספר גדול של חותמים חדשים. אעפ"כ מוכרחת היתה ההוצאה להביא למכ"ע זה רבה קרבנות כספיים גם בשנה זו. המשיכו גם להוציא את ה"Ewer"-Blätter, מכה"ע הביבליוגרפי של ה"Jüd. Verlag".

II. חברת "עבר" למכירת ספרים ואמנות.

חברת "עבר" התפתחה מזמן הקונגרס הקרלסבדי במדה שלא שערנוה מראש. מחזוריה גדול פיעשורים מזה של שנת אשתקד. בשנים לב להעלאת מחירי הספרים, גדל המחזור פיעחמש; היא היתה עכשו למרכז הפצת ספרים בעברית וביהודית. מלבד שורה שלמה של הוצאות עבריות ויהודיות יש לה זכות המכירה המיוחדת של הוצאות "מוריה" ו"אמנות". מחלקתה הרוסית שלחה לרוסיה הסוביטית מספר גדול של ספרים עבריים, יהודיים, רוסיים וגרמניים והביאה משם ספרות עברית ורוסית.

גם מחלקת ספרי-הלמוד של חברת "עבר" התפתחה במדה גדולה. כן שלחה למשל, ספרי למוד בסכום הרבה מאות אלף מרק למוסדות החנוך בא"י, תחנות הנסיון החקלאיות וכו'. ע"י הקלות מיוחדות שעלו בידי חברת "עבר" נחשב מחיר הספרים ע"פ קורס-המרק נמוך מאד. ביפו יסדה חברת "עבר" לפני איזה זמן ספריית "עבר" גם שני בתי-מסחר הספרים של חברת "עבר", בית מסחר הספרים "עבר" בברלין. שפתח זה עכשו מחלקה חדשה ובית מ.חר הספרים "עבר" בימנכן התפתחו יפה.

חלק שלישי

מוסדות פיננסיים וכלכליים

דין וחשבון מועצת הכלכלה והכספים.

תפקידי מועצת הכלכלה והכספים נוסחו בהחלטות הקונגרס בקרלסבד כדלקמן:
"על מועצת הכלכלה והכספים לדון על כל השאלות הכלכליות והכספיות, לעבד תכניות ולהציע אותן להחלטת האכסיקוטיבה. האכסיקוטיבה מחויבת למסור את כל השאלות, הנוגעות לדבר הזה למועצת הכלכלה והכספים לדון עליהן ולעבדן."

"על האכסיקוטיבה והוועד הפועל להשתמש בכל השאלות במוסדות המועצה לכלכלה ולכספים בכדי לכוון את פעולות כל המוסדות והפעולות הכלכליות של ההסתדרות הציונית זו אל זו. חברי המועצה הם ה"ד"ר פיול, ד"ר הלפרן וי. נידיק", המשתתפים בזכות דעה בכל ישיבות האכסיקוטיבה, הנוגעות לעבודת המועצה וגם ה"ד"ר ברת, אינז' קפלנסקי ש. שוקן ופ. שויצר."

המועצה נסתדרה בראשית נובמבר שנת 1921 ובחרה במר י. נידיק, ליושב ראש. סניפי העבודה של המועצה נחלקו בין חבריה היושבים בלונדון כדלקמן: ד"ר פיול - קרן-היסוד, בנק-ההיפותיקות, הפצת מניות הבנק הקולוניאלי; הד"ר הלפרן - הבנקים, הקשר עם המוסדות היהודים האחרים. האינז' קפלנסקי - הקה"ל, הנהלת הענינים הכללית. ע"פ החלטת הישיבה הפלנרית של מועצת הכלכלה והכספים, שנתקימה ביוני, הוטלו תפקידים מסוימים גם על חברי המועצה, היושבים מחוץ ללונדון, והם: הד"ר ברת - אשור הצעות התעשייה; ה' שוקן - בקורת הכספים של האכסיקוטיבה הא"; ה' שויצר הוא כמובן מורשה מועצת הכלכלה באמריקה.

בשים לב לזמן הקצר - מנובמבר שנת 1921 עד יוני 1922 והשפעת הירידה הפוליטית והכלכלית על עבודת המוסד החדש הזה, יוכל דין וחשבון זה להראות רק על תוצאות ממשיות מעטות. מכל השאלות והתכניות, שהמועצה עסקה בהן יש להזכיר את הבאות לקמן:

1. הקונצסיה על הירדן ואודיה. באו לידי הסכמה עם היק"א (הוועדה הא"י) ומר רוטנברג בנוגע לקונצסיה על נהר אודיה, שצריכה להספיק את יפו ואת מושבות יהודה בכח חשמל. עומדת להוסיף חברה בהון של 100,000 ליטרות לקבלת הקונצסיה הזאת. הבנק הקולוניאלי והיק"א משתתפים כ"א בסכום 30,000 ליטרות. נוסד ועד להקמת החברה וההנהלה הזמנית בן שלשה חברים: ב"כ אחד מהבנק הקולוניאלי, מן היק"א והאינז' רוטנברג. המו"מ בנוגע לקונצסיה הגדולה על הירדן נמשך עדין.

קבלת 1,000,000 - 1,300,000 ליטרות להגשמת תכנית רחבה זו היא תפקיד מסובך וקשה במובן הכספים, ההסתדרות והפוליטיקה. מועצת הכלכלה הבטיחה תו"מ את השתתפותן של קרן-היסוד והקה"ק, כל אחת בסכום 50,000 ליטרות, וקבלה את הסכמת הדירקטוריום של

שני המוסדות (של הקה"ק - בתנאים ידועים). גם מוסדות יהודיים אחרים החליטו להשתתף במפעל הזה: היק"א ו"מועצת הכלכלה בשביל א"י" (Economic Board for Palestine) כ"א בסכום 100.000 לירות. הדי.ק. בסכום 200.000 (כ 245.000) לירות וגם ה-Palestine Development Council באותו הסכום. בארצות הברית החלה פעולה ע"י ה-P.D.C. וההסתדרות הציונית להפצת מניות בכורה. בדננו על השאלה הזאת יצאנו מנקודות השקפה אלו: התכונה הלאומית שלתועלת הצבור במפעל הזה צריכה להבלט. משום זה צריך להפריע לזה, שהקונסטיטוציה תפול לידי רכושנים פרטיים. בקונצרן שיוסד צריכה זכות ההכרעה להמצא בידי מוסדות וקבוצות יהודיים בעלי תכונה לאומית העומדים תחת השגחת הצבור. להסתדרות הציונית, שעליה, בתור הסוכנות היהודית, הוטלה אחריות חשובה ביותר על הקמת ותכונת החברה, תובטח השפעה הגדולה מזו, שצריכה היתה להיות לה לפי סכומי השתתפותם של מוסדותיה הכספיים. בחדשים הקרובים תוכל לבוא ההחלטה בשאלה זו.

2. בנק היפותיקות כללי של א"י. יסוד המוסד הכספי הזה שצפו לו כמה זמן יצא בשנה זו לפועל בהשתתפותה התמידית של מועצת הכלכלה והכספים מן ההון הרשמי של 200.000 לירות נתן הבנק הקולוניאלי 50.000 לירות. זה מתאים להחלטת הקונגרס לעשות את הבנק הקולוניאלי למרכז של מוסדות הבנקים, העומדים להוצר מחדש. הבנק יוציא שטרי ערבון ברבית של $7\frac{1}{2}$ למאה, ומצדו יתן הלואות היפותקה ברבית של $8\frac{1}{2}$ למאה. עלה בידינו לקבל דירקטור מנהל, והוא מר פוליאקוב, מומחה מנוסה במקצוע בנקי-ההיפותקות. ה' ד"ר רופין הוא יו"ר הדירקטוריון שגם ה"ה רופין, רוזנבלט, רוזוב, סחר ושפירא נמנים עליו. דבנק נרשם בא"י בנובמבר והתחיל את פעולתו באביב. עלה ג"כ לבטל קושיים אחוקיים ידועים שהכבידו את התפתחות קרדיט-ההיפותקות בא"י ע"י פקודה חדשה מאת הממשלה, שהוצעה ע"פי המועצה לכלכלה ולכספים ודירקטוריון הבנק. פקודה זו תקבל כוח עוד במשך הקיץ ותיכף אחרי זה תחל הוצאת שטרי הערבון. היא תשים קץ גם לאי-הבטחון השורר עכשו בנוגע לבניה על קרקעות חכורים לזמן ובירושה, מה שחשוב ביחוד להתפתחות הבניה בירושה על קרקעות הקה"ק. קרן-היסוד הרשה קרדיט עד 42,000 לירות וגם פרע את זה. האפ"ק מסרה לרשות הבנק קרדיט של 27.000 לירות. מועצת הכלכלה באה במו"מ מפורט גם בנוגע להפצת שטרי הערבון באירופה ואמריקה.

3. התקציב הא"י. אי-השוויון בין האמצעים, שהיו ברשותנו וגובה התקציב שעובד ע"י הקונגרס הכריח אותנו להתחשב עם בדיקה ובקורת שניה של התקציב הא"י. מועצת הכלכלה השתדלה בהצעותיה לשמור על עיקרי התקציב שנקבעו ע"י הקונגרס. לוח א' הנוסף לדו"ח זה מראה את הפחתת התקציב במשך השנה. מאוקטובר עד יאנואר נקבעו ההוצאות בהתאם לתקציב הקונגרס ל 45,000 - 50.000 לירות לחודש; לזמן מפברואר עד מאי הפחתו עד 35,000 לירות; לשליש השנה האחרון יוני - ספטמבר הקטנו עד 25,000 לירות. לוח ב' מכיל את הערכת ההוצאות לשנת תרפ"ג, שעובדה ע"י מועצת הכלכלה, הקובעת את התקציב הא"י הסדרי ל 327,000 לירות וגם את ההערכה של האכסיקוטיבה הא"י, הקובעת אותו ל 400,000 לירות. ביחס להצעות האלה יש להעיר רק את זה: מועצת הכלכלה יכולה לאשר רק תקציב שקרן היסוד תוכל להכניס את סכומי, שמכיל מלבד ההוצאות הסדירות גם הוצאות לקבלניות נחוצות במובן הכלכלי וממציאות עבודה ושהוצאותיו הכלכליות מרובות על התרבותיות. נחיצותם ופוריותם של מוסדות וזחנך והבריאות שלנו אינן זקוקות להוכחות. אבל בתקציב שלנו אינם יכולים לתפוש מקום חשוב כזה, כמו שתפשו בשנים האחרונות. הגדלת מספר הישוב, השתרשות הכלכלית בעיר ובכפר הן התפקידים שהשעה גורמת להם ועליהם לתפוש בתקציב את המקום הראשון.

ההצעה ליצור קרן-חנוך מיוחדת בתוך או מחוץ לקרן היסוד לא קבלה את הסכמת מועצת הכלכלה-אגב, אין השאלה כ"כ תכופה עכשו, כי בין כך ובין כך לא תוכל הקרן העומדת להוצר להשתתף בהוצאות התקציב של השנה הבאה.

בכדי לאפשר את בדיקת התקציב של "הדסה" החליטו לשלוח לא"י מומחה למסור דו"ח על פעולת "הדסה" וצרכי עבודת הבריאות בארץ. ב"כ הד.ד.ק. הד"ר אלפרד כהן שנשלח בשליחות כזו, נמצא בא"י. בדין וחשבון שלו תלוי המשך עזרתו של הד.ד.ק. לשנה הבאה.

4. בקורת החשבונות והעסקים. הקמת בקורת כספים פועלת, ביחוד בהנהלה הא"י מעסיקה את מועצת הכלכלה זה כבר. למר שוקן נמסר לעבד את ההצעות. ברי לנו שמלבד בקורת החשבונות והתקציב נחוצה ג"כ בקורת העסקים ודרכיהם. ז"א בדיקת ההוצאות ואפני העבודה בנוגע למשקיותם ותכליתיותם. למטרה זו נחוץ מומן לזמן לשלוח לא"י את חברי מועצת הכלכלה וגם יועצים מומחים.

5. התאמת פעולות מוסדות הכספים. הגשמת התפקיד הזה הוקלה ע"י זה, שכמעט כל הדיקטוריום והמנהלים של מוסדות הכספים מאוחדים במועצת הכלכלה. על מצב ופעולות כל מוסד ומוסד לחוד ימסרו לאספה השנתית דינים וחשבונות מיוחדים.

א. קרן היסוד והקרן הקימת לישראל. התפתחות קרן היסוד בשנת פעולתה ההסתדרותית הרחבה הראשונה לא הספיקה בכדי לכלכל את כל צרכי עבודת א"י ע"פ החלטת הקונגרס. אולם ההכנסה של בערך 450,000 ליטרות (סוף אפריל 22) כשלעצמה היא נצחון. שאין להפחית את ערכו ומשום זה יש לקוות שבשנת תרפ"ג תוכל קרן היסוד להספיק את המינימום הנחוץ של הוצאותינו, אשר נקבע על ידינו. כל השאלות הפרינציפיות נמסרו ע"י הדיקטוריון של קרן היסוד להחלטת מועצת הכלכלה.

מועצת הכלכלה והכספים השתתפה בשנוי הנהלת הקה"ק לרגלי העברת הלשכה הראשית לא"י. ירידת הכנסותיה של הקה"ק — 128,000 ליטרות בשנת 1921 לעומת 161,000 ל"ש בשנת 1920 — גורמת דאגות הרבה לכל חובבי קרן הקרקע הלאומית שלנו. אבל אנחנו איננו מן הסוברים, שהסבה לזה היא פעולת קרן היסוד. חבל, שעל פי החלטת הקונגרס תופש התקציב הסדרי את המקום הראשון מכל ההתחייבויות האחרות של קרן היסוד ולכן אי-אפשר היה לקה"י לפרוע את 20 האחוזים לקה"ק. החוב של קרן היסוד לקרן הקימת מיום הוסדה עד החלטת הקונגרס הנ"ל יפרע על ידי קרן היסוד ע"פ החלטתנו בגבולות התקציב הסדרי של השנים הבאות. בלי זה הנה התקנה בדבר השתתפות הקה"ק ב 20 אחוזים יותר מעצור, מאשר הקלה לשתי הקרנות ומועצת הכלכלה. מציעה בהסכם עם הדיקטוריונים של קה"י והקה"ק לבטל את הסעיף הזה של חוזה שני המוסדות.

ב. הבנק הקולוניאלי והאפ"ק. הבנק הקולוניאלי היהודי והאפ"ק עבדו כ"זנת 1921, כמו שנראה מהדו"ח והחשבונות שלהם במדה מספקת. אנחנו יכולים לומר בנחת רוח, שהשפעת שני הבנקים והאמון אליהם הן מצד חוגי הבנקים הכלליים והן מצד הצבור היהודי הולכים וגדלים.

באירופה המזרחית והמרכזית, ששם נפוצו ברובן מניות הבנק הקולוניאלי, הן שטרות עוברים לסוחר ולמרות נסיונו מקודם גדל הרבה מספר ההראיות של התלושים לפרעון. בתנועת ההמחאות למזרח השתתף הבנק הקולוניאלי במדה גדולה.

האפ"ק מנהלת את עסקיה בזהירותה המתוקנת. ההנהלה משתדלת ביחוד להספיק קרדיט לעסקים נבנים מחדש, שיש להם כל התנאים להתפתחות בריאה. אין כל ספק בדבר, שלו

נתנו לאפ"ק או לבנק הקולוניאלי אמצעים גדולים מאלה העומדים ברשותו עכשו, אזי אפשר היה לעשות במונח זה הרבה יותר מעכשו. הגדלת הון המניות של הבנק הקולוניאלי הוא תנאי הכרחי להקמת חיי המסחר בארץ ישראל.

מוזמן הקונגרס הקרלסבד' העסיקה את מועצת הכלכלה ואת הנהלת הבנק הקולוניאלי שאלת הרחבת פעולותיו גם מחוץ לגבולות אנגליה וארץ ישראל. כבר נעשו כל ההכנות המשפטיות לפתיחת סוכנות בניו-יורק ויש לקוות, שהסוכנות תחל את פעולתה בסוף סתו שנה זו.

באירופה המרכזית והמזרחית בחרו בדרך ההשתתפות בבנקים היהודיים המקומיים. הבנק הקולוניאלי רכש חלק הגון של מניות הבנק הדיפוזיטי בלודו ועל ידי זה יפעול בערים החשובות של פולין ובדנציג. המו"מ בנוגע לארצות אחרות נמשך עדין.

הבנק הקולוניאלי חושב עכשו לתפקידו המיוחד לבא ביחסים קרובים עם הבנקים היהודיים, הקיימים או עומדים להוצר בארצות השונות.

סוברים אנו שעל ידי זה וע"י ההשתתפות הנ"ל יוצר יסוד בשביל אחוד ההון העברי, שבעתיד יוכל לו להיות ערך גדול מאד.

ג. על בנק ההיפותקות מסרנו כבר דו"ח (ראה 2).

ד. בנק הפועלים הקהיל' בנובמבר 1921 את אספת יסודו והתחיל את עבודתו. פעולה להפצת המניות החלה ע"י הסתדרות העובדים הכללית, ביחוד באמריקה ויש לקוות להצלחה. האספה הכללית של בנק הפועלים הציעה שנויים אחדים בחוזה שלו עם ההסתדרות הציונית, אבל אנחנו לא הסכמנו להם.

6. הפצת המניות של הבנק הקולוניאלי. מועצת הכלכלה יסדה מחלקה מיוחדת לנהל את הפעולה של הגדלת מספר המניות של הבנק הקולוניאלי, הצריכה לארגן את מכירת המניות בכל הארצות. המחלקה גמרה כבר עבודות הכנה אחדות, ביחוד באנגליה ועל הקונטיננט. החודש ספטמבר יוקדש לעבודת ההפצה של מניות הבנק.

7. אחוד פעולות הכספים. הספקת הכספים הנחוצים למוסדות הכספים, שמספרם הולך וגדל, ההשתמטות מהתנגשויות והתחרות בין פעולות הכספים הרבות, הנעשות בעת ובעונה אחת, דגרושות עבוד שטה חד-גונית להספקת הכספים בשביל המפעלים הרבים בא"י וגם אחוד עבודת התעמולה של מרכזי קבוצת הכספים שלנו. ע"פ הצעת הלשכה הברלינית קראה מועצת הכלכלה ביוני ללונדון ועידה של ב"כ מוסדות הכספים שלנו והציעה ללשכות את שאלת אחוד קבוצת הכספים שלנו. הוצעו הצעות אחדות הזקוקות עדין לעבוד.

8. אשור הצעות ותמיכת איניציאטיבה פרטית. שורה שלמה של הצעות, ביחוד של תעשיה נמסרו לאשור מועצת הכלכלה ע"י האכסיקוטיבה ואנשים פרטיים רוב ההצעות הגדולות, שיש להן תקוות רבות להתגשם, דנה עליהם המועצה עדין. מכל ההצעות יש להזכיר כאן: גדול תולעות משי, תעשיית נפט, דיגות, הבטחה, מטענות חצב.

לוח משוה של ירידת התקציב בשנת תרפ"ב.

הקטן עד 25,000 ליטרות		הקטן עד 35,000 ליטרות:				00	לחודש ג.ש.	ל.ש.	ל.ש.	התקציב ע"י הלשט הקוגרס	סעיף התקציב
00	ל.ש.	הצעת המועצה לבלילה ולבספים		הצעת רופין							
		00	ל.ש.	00	ל.ש.						
20,95	5,500	30,65	10,600	24,92	8,650	30,20	15,000	180,000	225,000	.	קלאות
11,25	3,000	10,18	3,500	10,95	3,800	11,77	5,800	70,000	90,000	.	הגירה
9,25	2,500	8,75	3,000	10,95	3,800	11,77	5,800	70,000	50,000	.	עבודה
22,85	6,000	17,40	6,000	19,30	6,600	16,77	8,000	100,000	115,000	.	חנוך
1,53	400	1,36	500	1,36	500	1,67	800	10,000	10,000	.	הטכניקום
20,95	5,500	12,96	4,500	12,96	4,500	16,77	8,000	100,000	100,000	.	"הדסה"
1,33	350	1,30	500	2,16	750	1,67	800	10,000	10,000	.	תחנות-נסיון
0,50	150	0,31	125	0,31	125	0,50	250	3,000	3,000	.	הספריה
0,30	100	0,40	140	0,40	140	0,50	250	3,000	3,000	.	מסחר ותעשייה
2,85	750	2,16	750	2,16	750	4,19	2,100	25,000	25,000	.	הוצאות מיוחדות. . . .
7,70	2,000	5,33	1,885	5,33	1,885	4,19	2,100	25,000	25,000	.	הנהלה
—	—	9,20	3,200	9,20	3,200	—	—	—	—	.	פרעון חובות
100,00	26,250	100,00	34,700	100,00	34,700	100,00	48,900	596,000	656,000	.	בסה"כ

לו ח ב'.

הצעת מועצת הכלכלה והכספים.

המינימום הנחוץ לשנת תרפ"ג:

1.	התקציב הסדרי הא"י	.	.	.	.	.	.	327.300	ל. ש.
2.	גרעון משנת תרפ"ב	.	.	.	.	.	.	60.000	ל. ש.
3.	הלואה לסדור התקציב החקלאי	.	.	.	.	.	.	25.000	ל. ש.
4.	החוב לקה"ק משנת תרפ"ב	.	.	.	.	.	.	40.000	ל. ש.
5.	השתתפות קה"י בקונצסיה על הירדן	.	.	.	.	.	.	40.000	ל. ש.
6.	של בנק ההיפותקות	.	.	.	.	.	.	20.000	ל. ש.
								512.000	ל. ש.
	הוצאות להסתדרות ותעמולה (כ 10%)	.	.	.	.	.	.	50.000	ל. ש.
	על קרן היסוד להכנים	.	.	.	.	.	.	562.000	ל. ש.

התקציב הסדרי הא"י

הצעת מועצת כלכלה והכספים				הצעת האכסיקוטבה הא"י			
לשנה ל. ש.	לחודש ל. ש.	%		לשנה ל. ש.	לחודש ל. ש.	%	
א. חקלאות	96.000	8.000	29,33	א. חקלאות	116.000	9.666	29,00
ב. הגירה	48.000	4.000	14,67	ב. הגירה	84.000	7.000	21,00
ג. עבודה והלואות	36.000	3.000	11,00	ג. עבודה			
ד. חנוך	60.000	5.000	18,33	ד. חנוך	80.000	6.666	20,00
ה. ספריה	1.800	150	0,50	ה. הספריה	2.000	166	0,50
ו. "הדסה"	48.000	4.000	14,67	ו. "הדסה"	60.000	5.000	15,00
ז. נסיונות	9.000	750	2,75	ז. נסיונות	14.000	1.166	3,50
ח. הוצאות יוצאות מן הכלל	9.000	750	2,75	ח. הוצאות יוצאות מן הכלל	10.000	833	2,50
ט. הנהלה	18.000	1.500	5,40	ט. הנהלה	24.000	2.000	6,00
י. מסחר ותעשיה	1.500	125	0,50	י. מסחר ותעשיה	—	—	—
יא. בניני בת"ס	—	—	—	יא. בניני בת"ס	10.000	833	2,50
ב ס'ה	327.000	ל. ש.	27.275	ל. ש.	400.000	ל. ש.	33.800
	100 %						100 %

דו"ח הדירקטורים של הבנק הקולוניאלי היהודי לאספה התורית הכללית הכ"ד של האקציונרים ביום 28 לאוגוסט שנת 1922 בקרלסבד.

הדירקטורים מרשים בזה לעצמם להציע לפני האקציונרים את החשבונות בעד השנה
שנגמרה ביום 31 לדצמבר שנת 1921.

השקט הכללי במסחר, שהמשר העולמי גרם לו ושהתחיל בחצי השני של שנת 1920.
שרר במדה חזקה במשך כל השנה העברה. ביחס לזה היה המחזור של מחלקותינו בעסק האספורט
והבורסה קטן הרבה מאשר בשנה העברה. ירידת ערך הכסף, שבאה מאפריל 1921 הקטינה את
רוחי עסקינו. מאידך גיסא התפתחה יפה מחלקת הדביזים. חשבונות הדפוזיטים והצ'קים שלנו
גדלו מ-799,000 עד 869,000 ל"ש; עפ"י ספרי החשבונות גדל הוננו במשך השנה. הרווח בברוטו.
אחרי נכיון החובות, שנתיאשו מהם היה 24,571,5,2 ל"ש. בשנה שעברה לא נחלק ונשאר סכום
8,555,14.10 ל"ש בשים לב לנכיון הבא. סכום זה, ביחד עם סכום 9,580.8.4 ל"ש מרווח שנת
1921, שממנו נפו סכום 18,136.3.2 ל"ש, הוא הרווח הנקי, העולה אפוא ל-20,772.0.5 ל"ש לעומת
27,455.10.10 ל"ש בשנה שעברה.

החברה-הבת שלנו, החברה האנגלו-פלשתינאית Ltd., עבדה בשנת 1921 בהצלחה. היא
תשלם דידינד של 7 פנס, חפשי ממס. סכום 8,655.10.5 ל"ש, שנקבל ע"י זה יספח לחשבון
הרוחים וההפסדים שלנו משנת 1922.

כמו שהודענו בשנה העברה, נכלל הסכום, שנמסר לרשותנו ע"י ההסתדרות הציונית
העולמית להון השמור, שהגיע בבילנץ בסוף שנת 1920 ל-146,060,6,8 ל"ש. הון שמור שמש
קודם פל בכדי לכסות את ההפסד מחובותינו ברוסיה ומנירות-הערך הרוסיות, שנמצא בקנינו.
משום הזמן, שבו נוכל לגבות את הסכומים המגיעים לנו על פיהם הוא בלתי-ידוע, החליטו
הדירקטורים לנכות מן החשבון את כל הסך הזה ולכסות את ההפסד בהון השמור. כמו כן חשבו
הדירקטורים לנכון לנכות מן החשבון סכום גדול מהשתתפותנו בחברת הבנק האנגלו-מזרחית
Ltd., משום זה עולה עכשו ההון השמור ל-4,528.60 ל"ש.

הדירקטורים החליטו להציע לאספה הכללית לקבוע דידינד של 5% חפשי ממס ולהשקיע
בעסקים 1,741.3.5 ל"ש.

הדירקטורים העזיבים בשנה זו אח משמרתם עפ"י התור הם האדונים

יוסף קובן

יעקב הנריק כהן

וויץ פישר.

יש להם משפט בחירה חדשה והם מוכנים להבחר שנית. המבקרים, האדונים מקסון,

פיכסליכס ושותפיהם, מוכנים להבחר שנית.

חובה (דיביט)

מאון ל"א. דיצימבר 1921

זכות (קרידיט)

£	s.	d.
380 717	0	0
4 628	6	0
23 203	6	9
1 307 380	6	2
33 539	5	6
20 772	0	5
1 770 140	4	10

£ 2 000 000	הון יסודי
	כסף שנשחלם
	היוורוים
	הלוואות בבנקים
	פקדונות והשבון עובר ושב
	דיבידנדה שלא נחכע
	יתרה של השבון הרייה וההפסד
	חלוקת הרייה וההפסד:
20 772. 0. 5	מוחר
19 030 17. 0	דיבידנד 5%
£ 1 741. 3. 5	

£	s.	d.
73 385	12	0
439 977	15	8
392 431	9	5
453 142	18	7
19 217	2	8
391 985	2	6
1 770 140	4	10

במוזמנים ובבנקים
 שטרי חוב מנוכים (דיסקונטה) לזכות £ 330 000
 שטרי חוב של אוצר הממשלה
 הלוואות ללקוחות
 בעלי חוב והשבונות אחרים
 דירת הבנק
 השקעות בספים:
 £ 50 קונוליום א 50
 £ 293 675 של האנגלו-סינדיקט בנק קופיט.
 במזרח קנייתם.
 £ 19 000 שטרי חוב המלחמה ב- 5%, 1929/47
 " " " " 5%, 1923
 " " " " 5%, 1922
 " " " " 3 1/2%, 1925/28
 " " " " 90 3/4 א

ג. הופרן
 היוקטור

כל הביאורים שדרשנו ניתנו לנו ואנו מאשרים שהמאון דלמעלה כהלכה נעלה ומוסר דין והשבון מדויק על מצב העסקים של הבנק לפי כל הביאורים שניתנו לנו ולפי הספרים שהראו לנו.
 לונדון, 17 יולי 1922, 58 Colemanstr. E. C. 2.

חובה

השבון הרייה וההפסד ב"א. דיצימבר 1921

זכות

£	s.	d.
24 571	5	2
20 772	0	5
45 343	5	7

	שכירות ושאר הוצאות
	יתרה שהעברה להזמן

£	s.	d.
8 555	14	10
36 787	10	9
45 343	5	7

27 566.10.10 1920
 19 010.16. 0
 1921
 1921

זכות

דין וחשבון הדירקטורים של החברה האנגלו-פלשטינאית (Anglo Palestine Company Ltd) לאספה הכללית של האקציונרים בלונדון ביום ג' באוגוסט שנת 1922.

הדירקטורים מרשים להם בזה להציע את הדו"ח והבילנץ המבוקר של הבנק מיום 31 לדצמבר שנת 1921 בעד השנה שנגמרה.

במשך שנת הדו"ח הוטבו התנאים בא"י אחר השקט הגמור בחיים המסחריים שהחל באמצע שנת 1920. משום שתעשיית א"י נמצאת עדין על מדרגת התפתחות נמוכה מאד והארץ מוציאה לשוקי העולם רק פירות מועטים, היא סבלה מן המשבר הכללי פחות מארצות אחרות המפותחות יותר. הסוחרים יכלו להשתמש מעט-מעט בסחורתם כרצונם בלי הפסדים מרובים ומפני זה חדלו רק מעטים לפרוע את חובותיהם.

הערך הכללי של האימפורט לא"י במשך ט' החדשים עד הל"א בדצמבר (ראש השנה למסים הוא בראשון לאפריל) עלה ל-4,245,686 לי"מ, ז"א ב-405,1712 לי"מ יותר מבאותו הזמן בשנת 1920. האקספורט עלה ל-569,496 לי"מ, ז"א ב-32,211 לי"מ יותר מבשנה עברה.

למסחר תפוחי-זהב יפו, אחד הסעיפים החשובים ביותר של האקספורט היה סוון טוב מאד לרגלי החבה המתגדלת לפירות יפו וגם התקוות לעתיד טובות מאוד. גם מכירת השקדים הוטבה בהשוואה לשנים הקודמות. מן הצד השני היתה מכירת יינות א"י לא מוצלחת. משום שהאקספורט הגדול לרוסיה חדל ומפני אסור המשקאות ההריפים באמריקה.

לרגלי ההגירה הגדולה לא"י במשך השנה התרחבה הרבה עבודת הבניה וגם מכירת חמרי הבנין גדלה.

מה שנוגע לתעשייה, הנה נוסדו במשך השנה עסקים חדשים אחדים. למספר הגדול של בתי-חרושת קטנים נספחו גם יותר גדולים במקצוע הבניה והטחנות, במוסדות התעשייה האלה הושקעו סכומים הגונים.

עבודת כל מחלקות הבנק הביאה תוצאות מוצלחות. המו"מ גדל הרבה, כמו כן גם החשבון העובר ושב וחשבונות הדיפוזיטים. אחרי נכיון החובות שפרעונו מוטל בספק, תשלום מס ההכנסה לשנות 1921 — 1922 וסכום ידוע לטובת קרן הפנסיה בעד שנות 1920 ו1921, עולה הרוח הנקי ל-24,564.8.3 לי"ש; לזה נספח המותר משנת 1920, וביחד עולה זה ל-25,491.6.8 לי"ש; ולכן יכלה החברה לשלם בשנת 1921 דייוידנד הגון.

למרות זה החליטו הדירקטורים בשים לב להרחבת והתפתחות העסקים להציע לאספה הכללית של החברה לשלם רק דייוידנד של 7 פנס, חפשי ממס, שלזה נחוי סכום 8,751.6.3 לי"ש, ולספח 12,982.18 להון השמור, בכדי להעלות בזה את ההון השמור ל-20,000 לי"ש, ואת הסכום 3,754.2.5 לי"ש להשקיע בעסקים.

הדירקטורים העוזבים בשנה זו את משמרתם עפ"י התור הם האדונים

י. ה. כהן,

ו. קרמנצקי

וה. אוריוון.

האדונים י. ה. כהן וי. קרמנצקי, שיש להם משפט הבחירה מחדש הסכימו להבחר שנית. המבקרים, האדונים ג'קסון, פייסלי ושותפיהם מוכנים להבחר שנית.

בדצמבר 1921

ל — 31

מאז

חברת אנגליה-פלישתנה

חובה (דיביט)		חובה		ל — 31		מאז		חברת אנגליה-פלישתנה		זכות (קרידיט)	
300.045.	—	L. 1.000.000	1 000.000	הון רשמי	מניות	166.171.	0. 6.	זכות	מז מנים בקופה ובבנקים		
7.017.	2. —			הון מזומן	מניות	178.143.	18. 10.		שטרי חובה של דיסקונטה (בכין)		
17.975.	5. —			דיריבין		624.063.	5. —		הלוואות על שטרי חוב וכו'		
				שטרי חוב		264.950.	18. 8.		הלוואות לזמן ארוך		
		30 759. 14. 7.		פקדונות בלונדון		51.518.	— 2.		קורספונדנטיס		
		188 285. 13. 7.		פקדונות לזמן ארוך		2.006.	3. 11.		חברת הלוואה צבריות		
		28 882. 10. 10.		שבות		27.696.	3. —		בעלי חוב שונים		
		620 461. 10. 7.		פקדונות של חסכון					דשקעת בספים		
		64 574. 16. —				14. 207.	5. 5.		מניות של הבנק הקולוניאלי		
		35 005. 14. 6.				5. 456.	4. 9.		השקעות שונות		
967.980.	— 1.			חברת הלוואה צבריות		8. 672.	15. 2.		שטרי חובות וכסף זר		
728.12.	1. 8.			קורספונדנטיס					השקעות שונות לפי מקחי השוק		
16.735.	18. 3.			הבנק הקולוניאלי					סכומים עבריים		
38.210.	12. 3.			ערבות					קרקעות ובנים		
69.477.	1. 10.			ריחוק מדינידורים שלא נזבצו		28.336.	5. 4.		חובות של לקוחות כנגד ערבות		
521.	3. 1.			קרן הפנסיות		2.617.	6. 4.				
15.166.	9. 10.			העבודה לחשבון 1922		46.366.	10. 3.				
1.998.	1. 6.			חשבון חרייה וההפסד		69.477.	1. 10.				
25.491.	6. 8.										
L. 1.461.346.13.						L. 1.461.346.13.10.					
על התחום		אנו מאשרים בזה שמלאני את חובתנו בתור רואי חשבון		לפי דעתנו המאזן שלמעלה נעשה כהלכה ונחתן תזונה מלאה		של מצב התקנים של החברה הנ"ל, לפי ידיעותינו והנאורים		שנהנו לנו, ולפי ספרי החשבונות של החברה.		לונדון, 58 רחוב Coleman	
דירקטורים:		דירקטור, פיקלי ושותפם		8 יוני, 1922.		רואי חשבון מושבעים.		המאזן של החברה אנגליה-פלישתנה באחרית מוגבלת ליום י"ד בדצמבר		1921 נעשה על פי ספרי החשבונות בהמשך הראשי בלונדון, שבת נמצאים	
יוסף קובי.		7. —		דירקטור, פיקלי ושותפם		היגדים החשבונות מא"י, מאשרים בידי המנהלים והפקידים והשטורים בלונדון		בקיטנו אנו על ידי נאי כחננו אנו וביסוף, מקום משום החברה, נבדקו על ידי נאי		כחננו האזורים רוסל ושותפיו. אף המזוננים ושטרי הערך בירושלים נבדקו על	
ג. הלפרין.		49.740.		רואי חשבון מושבעים.		ידם.		ריוח הנשאר משנת 1920.		רבות ושטר עמל (פרוביזיון)	
		3.161.						— 87.851.19.		שהחננו בא"י.	
		8.203.						202.1.		ריוח מהשקעות בספים	
		2.575.						190.18.7.		המשדר בלונדון	
		25.591.						L. 89.171.17.—		רבות בנקיון היצאות המשדר	
		L. 89.171.17.—									

דין וחשבון

הלשבה הראשית של הקרן הקימת לישראל.

הלשבה הראשית של הקה"ל מסרה דין וחשבון מפורט על עבודתה לפני הקונגרס הציוני. מן העת ההיא נתפרסם דין וחשבון מפורט על פעולות המוסד הזה בשפות החשובות ביותר, בטבלאות ודיאגרמות; הקורא ימצא שם את כל הפרטים. חוץ מזה נמסרו דינים וחשבונות שונים לחברי הועה"פ בישיבותיו בוינה (בדצמבר שנת 1921) ובברלין (במרץ שנת 1922). משום זה אינו דין וחשבון זה אלא הוספה לקודמים.

I. קבוץ הכספים.

לדאבוננו עלינו להראות, שבמשך הזמן האחרון הלכו הכנסות הקה"ק ופחתו. הטבלא להלן על ההכנסות בחצי השנה האחרון מראה על זה מחדש.

תרומות לקה"ל בתקופה הראשונה של שנת 1922

בל"ש ובמטבעות הארצות האחרות בהשוואה לתקופת הראשונה של שנת 1922

ב מטבע המקומית		ב מטבעה	1921			1922			ארץ
1921	1922		£	sh.	d.	£	sh.	d.	
162	288 640	Pfund Kr.	165	18	8	295	13	3	מצרים
—	—	—	—	—	—	—	—	—	אלג'יר
6 435	—	Dollar	—	—	—	—	—	—	ארגנטינה
1 612	7 176	Pfund	2 210	16	2	581	15	7	אוסטרליה
1 428	1 453	Pfund	1 428	7	1	1 452	12	8	בלגיה
37 758	17 549	Frank	804	16	—	348	5	2	בסרביה
49	9	Pfund	536	9	11	428	6	5	ברזיליה
130 000	2 883 631	Lei	—	—	—	76	10	6	בוקיניה
—	1 354	Milz.	—	—	—	—	—	—	בולגריה
—	34	Pfund	490	10	4	611	12	11	קנדה
154 562	127 730	Lei	—	—	—	110	—	—	טשילי
372 931	—	Levas	364	5	6	22	10	—	חינה
2 094	2 755	Dollar	67	6	6	42	11	1	דנמרק
—	110	Pfund	3 572	7	11	1 240	8	6	גרמניה
364	23	"	703	14	1	542	11	6	אלזס לוטרינגיה
1 516	900	D. K.	5 282	9	8	5 166	3	10	אנגליה
893 590	1 528 664	Mark	299	—	2	132	16	5	אסטלנדיה
382 45	28 276	Frs.	583	16	—	25	5	5	פינלנדיה
5 282	5 166	Pfund	—	—	—	16	2	1	פיומה
311 444	198 195	E. Mk.	—	—	—	96	—	—	צרפת
115 072	5 868	F. Mk.	—	—	—	—	—	—	
—	1 508	Lire	—	—	—	—	—	—	
15	4 696	Frs.	—	5	7	—	—	—	
			18220	4	2	11386	19	1	המשך יבוא

במטבע המקומית		במטבעה	1921			1922			ארץ
1921	1922		£	sh	d.	£	sh.	d.	
			18 220	4	2	11 386	19	1	המשך
3 942 740	15 383 118	P. Mk.	1 023	6	6	829	6	6	גליציה המזרחית.
1 516 730	5 459 516	"	400	2	1	298	12	3	גליציה המערבית
20 000	30 789	Drchm.	303	—	8	274	18	—	יוון
8 876	7 692	Fl.	784	6	4	667	16	2	הולנדית
370	—	"	30	16	1	—	—	—	הודו ההולנדית
	255	Rup.	—	—	—	—	—	—	
636	96	Pfund	636	6	—	112	11	3	הודו
64 770	50 000	Lire	863	12	3	615	7	8	איטליה
	106	Yen.	—	—	—	—	—	—	
44	95	Pfund	43	11	—	106	10	—	יפוניה
803 738	156 991	Kr.	1 459	7	1	110	18	11	יוגאסלביה
—	—	—	—	—	—	—	—	—	קוקו
—	—	—	—	—	—	—	—	—	אסיה הקטנה
	246 406	Rbl.	—	—	—	—	—	—	
439	1	Pfund	438	14	10	217	—	11	לטאניה
	226 632	Mark	—	—	—	—	—	—	
197 419	48	Pfund	999	8	10	220	5	5	ליטת-קובנה
175 000	3 810 000	P. Mk.	53	—	8	207	12	1	ליטה וילנה
—	1 090	Frs.	—	—	—	22	13	—	מרוקו
	4 438	Pfund	—	—	—	—	—	—	
10 140	2 562	Rup.	10 140	—	—	4 604	12	4	מסופוטמיה
1 902	384	Pfund	1 901	19	10	383	11	1	ולנדית-החדשה
2 702	—	Kr.	108	11	4	—	—	—	נורבגיה
2 457 235	10 688 487	"	1 558	15	1	274	16	8	אוסטריה
1 589	2 253	äg. Pfd.	1 629	—	11	2 341	—	4	א"י וסוריה
—	3	Pfund	—	—	—	3	5	4	הפיליפינים
8 325 579	33 762 225	P. Mk.	2 277	14	6	1 821	15	8	פולין
—	—	—	—	—	—	—	—	—	פורטוגל
1 162 170	—	Lei	4 363	3	2	—	—	—	רומניה
—	—	—	—	—	—	—	—	—	רוסיה הסובטית
75	—	Frs.	—	—	—	—	—	—	
2 032	478	Pfund	2 033	12	8	477	16	—	שגנאי
25	3 253	Jen.	25	—	—	351	—	—	מזרח סיביר
	17	Pfund	—	—	—	—	—	—	
—	593	Rup.	—	—	—	106	10	—	סמירנה
—	—	—	—	—	—	—	—	—	ספרד
1 440	348	Pfund	1 440	—	—	347	17	2	סמריט סטונס
12	771	"	11	10	6	770	14	10	אפריקה הצפונית
7 328	—	Kr.	424	3	7	—	—	—	שוודיה
9 871	6 244	sw.Frs.	—	—	—	—	—	—	
	42	fr. Frs.	434	6	10	247	14	10	שבציה
49	17	Mark	—	—	—	—	—	—	
	1	Fl.	—	—	—	—	—	—	
126	1	Lire	—	—	—	—	—	—	
			51 600	14	11	26 801	8	6	המשך יבוא

במטבע המקומית		במטבע	1921			1922			ארץ
1921	1922		£	sh.	d.	£	sh.	d.	
—	—	—	51 600	14	11	26 801	8	6	המושך
—	—	—	—	—	—	—	—	—	טריפולים
138 171	133 457	Lei	559	—	8	197	1	9	טרנוילבניה
393 952	—	Ke	—	—	—	—	—	—	—
16 153	578 751	Kö.	1 359	1	10	2 507	3	1	משחוסלובקיה
1 268	9 790	Frs.	21	2	3	189	13	4	טונים
Pfd. +1 064	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Frs -89 50	235	Pfund	54	—	—	235	1	6	טורקיה
—	—	—	—	—	—	—	—	—	אוקרינה
240 976	94 172	Kr.	190	1	2	21	17	3	אונגריה
29 666	29 623	Dollar	7 646	13	11	6 745	19	11	ארצות הברית
—	—	—	—	—	—	—	—	—	הוסייה הלבנה
—	—	—	—	—	—	—	—	—	וולניה
			61 433	17	9	36 725	2	4	בס"ה

הלוח הזה מראה שההכנסות של רבע השנה הראשון לשנת 1921 בסכום של 61434 ליטרות אנגליות הפחתו עד ל-727.36 ל. שט. באותו הזמן של שנת 1922. ההבדל הוא 24709, זאת אומרת גרעון של 40% בערך. אמת, שהסכום שנאסף בזמן הראשון של שנת 1921 הוא הסכום הכי גדול שנאסף במשך זמן כזה, אבל גם בשווי אל הכנסות השנה הקודמת דהיינו 1920 שהם 48695 ל. שט. ישנו גם כן גרעון גדול. אם לא ישימו לב אל הכנסות הקק"ל ההולכות ופוחות אזי אין לשער שבשנה זו יאספו יותר מ-80,000 בשעה שבשנת 1921 אספו 127,000 ובשנת 1920—162,000. זוהי ירידה גדולה בשעה שמשנת 1920—1921 היו ההכנסות הולכות וגדולות מ-12000 עד ל-162000 במשך תשעה-עשרה שנה האלה עלי ההכנסות באופן שכוה:

60.9000	ליטרות אנג.	1906—1920
91.900	" "	1911—1907
162.700	" "	1915—1912
571.700	" "	1921—1917
887.200	ליטרות אנג.	

סבות הירידות האלה הן שונות. בראשונה צריכים אנו לשים לב לאותן הירידות היכולות להיות מוסרט ע"י ההסדרות עצמה אחת הסבות היא זו שאין תהום מגביל בין התעמולה לטובת הקק"ל ובין זו של קה"ס.

כל ההודעות בכלל ושל הקונגרס הציוני דברו רק על זה שצריכים לרכז את הכחות רק לטובת קרן היסוד והקהל החליט מזה בטעותו שהעזרה לכל יתר העבודות הציוניות היא מיותרת.

בחוזה שנעשה בין הקק"ל וקה"ס על יסוד החלטות הועידה הציונית בלונדון ב22 לאוקטובר 1920 נאמר שהקק"ל מוחלת על המס שכל ציוני היה מחויב לשלם — לטובת קרן היסוד שיאסף את אותו המס במדה יותר גדולה בתור מעשר, אבל כל יתר הנדבות זכותי

נשארת רק לקרן הקימת; באותה שעה הקציבו גם את המינימום של מעשר לכל ארץ וארץ. לדאבוננו נוכחנו שאת המעשר לא נוכל לקבץ דוקא בארצות הולוטה הגבוהה דהינו אמריקה ועוד שעליהן סמך קרן היסוד וששם רכזו את כל התעמולה שלו; עכשו אנו רואים שהמעשר יוכל להיות מאוסף רק לאט לאט. משום זה הגיע הדבר כך שע"י הדרישות היומיות מא"י היה קרן היסוד מוכרח לקבל גם סכומים מקריים בהגבלה מינימלית.

מלבד זאת עפ"י החלטת הועידה השנתית בלונדון היתה הקק"ל צריכה לקבל מקרן היסוד 20% מהכנתותיה; אולם מלבד 2000 ל. שט. שנאספו בהולנד לא קבלה הקק"ל אפילו פרוטה.

הקונגרס הציוני השנים עשר החליט שהכנסות קרן היסוד הן בשורה הראשונה לכסוי התקציב של א"י וכל יתר ההוצאות תבאנה בשורה השניה; ביניהן נמצאת גם הקק"ל. ומכיון שהכנסות קה"ס אינן מספיקות אפילו לתקציב של א"י יוצא שבשנה שעברה לא קבלה הקק"ל כלום. הלשכה הראשית לא יכלה לנהל תעמולה מתאמת מפני שהיא עוברת עכשו לא"י ועוד משום סבות אחרות שונות. בכל זאת הוציאה הלשכה המרכזית בהאג בתקופה הראשונה של שנת 1922 מלבד מאמרים עתוניים. בערך 40 חוזרים של תעמולה וארגון. את הדו"ח השנתי בארבע שפות הרבה כרוזים וכדומה. מלבד זאת היא מוציאה עכשו במהדורה חדשה את החוברת של בם ובהוצאה אנגלית את "ארץ ישראל" בהוספת מאמרים חשובים של פוליטיקאים אקונומיסטים וסופרים. התעמולה הגדלה גם ע"י מפות א"י ותמונות אור וגם ע"י פילם מיוחד שנוצר לתעמולה. הוצאה חדשה של מפה ארצי-ישראלית ולוח של כיס הוצאו על ידינו עכשו. מלבד הקושיים שהזכרנו כבר באו על דרכנו עוד קושיים ע"י הקבוצים לתכליות כלכליות וגם ע"י זה שדוקא במקומות שעבודתנו מאורגנת הולוטה נמולה היא מאד. ברבע הראשון של השנה הזאת אספנו 58½ מליונים מרקות פולניות בשעה שבאותו הזמן של השנה שעברה אספנו רק 14 מליונים. אבל משום הולוטה הנמוכה אם לחשוב את כל זה בליטות אנגליות יוצא שבשנה שעברה נאספו 3954 ל. בשעה שבזו השנה נאספו 3188 ל. אותו הדבר גם בגרמניה: בשנה שעברה נאספו 900.000 מרק ובשנה זו 11½ מליון מרק אבל באמת הפהתה ההכנסה מ-3572 ל. ל-1240 ל. יוצא. שאף על פי שכסף נאסף יותר, אבל ערכו הפחת במדה יותר גדולה ביחס לליטות האנג.

II. דין וחשבון.

אבל זה נשאר עדין ברור, שרעיון הקק"ל חודר עוד גם עכשו לארצות חדשות ועוד לא אבד את ערכו גם בכל יתר הארצות. הלשכה הראשית שמה לב לארגון קופסות הקק"ל שמהן הוצאו במשך 20 השנה אחרי אשר הפחתנו את אלה שאבדו ע"י המלחמה וכדומה 190.000 לאלה נוספו בראשית השנה הזו עוד 46.000 קופסות, ו"א שנמצאות עכשו 236.000 קופסות ושמהן נמצאות 200.000 בידי המנדבים. הודות לזה עלו הסכומים שנקבצו ע"י קק"ל בשנים 1920, 1921, 1922 ל 5.180 4.177 ל. שט.

אבל בכדי שעבודת הקבוץ תלך כהוגן צריך תמיד להשגיח עליה וזה כרוך בהוצאות מרובות. אבל התוצאות הכי קשות תבאנה אם ההסתדרות הציונית לא תעשה כלום מצדה נגד ההפחתה של כספי הקק"ל. אזי לא תוכל הקק"ל למלאות את החובה האחראית המוטלת עליה בתור "נושאת הפוליטיקה הציונית לרכישת קרקעות בא"י". ומלבד זה יש סכנה, שהקק"ל לא תוכל לשלם את החובות שנעשו ע"י קניית הקרקעות. לכן החליטה הנהלת הקק"ל לנהל בימי החגים הבאים תעמולה גדולה לטובת הקק"ל ביחוד בארצות אמריקה והיא דורשת שהציונים ישתתפו בתעמולה זו במדה הראויה לשאלה חשובה זו.

בכל אופן, תעודת הועידה השנתית הזאת – לאחוז באמצעים הדרושים בכדי להבטיח את עבודתה של הקה"ק. אנחנו חושבים לאחד האמצעים האלה הודעה אוטוריטטית חדשה, שעבודת הקה"ק היא חלק אורגני של ההעבודה הציונית בכלל. על הועידה השנתית לאשר את תקנון הקה"ק שעובד בוועידה העולמית הראשונה של הקה"ק בקרלסבד ואושרה בשנתיים אחדים ע"י הדירקטוריון. עליה לכוון זו לזו את פעולות כל המוסדות הכספיים הציוניים וביחוד להבדיל בין חוג פעולותיה של הקה"ק וזה של קה"י.

אותן השנים 1920 ו-1921, שהביאו ירידה גדולה כזו בהכנסות הקרן הקימת לישראל, בהן נעשו פעולותיו היותר חשובות וגדולות לטובת בנין ארצנו. הדו"ח של הלשכה הראשית הנ"ל כולל בו הרבה פרטים עליהן. על פעולות ההנהלה הא"י של הקה"ק מראה הדו"ח הבא.

II. סקירה

על

עבודת הקרן הקימת לישראל בארץ ישראל

מאוקטובר 1921 — מרץ 1922

הנהלת הקרן הקימת לישראל בארץ ישראל במשך הזמן האחרון היתה מסודרת באופן כזה: הענינים של הקה"ל בארץ בגבול ההחלטות של דירקטוריון הקה"ל היו נחתכים ע"י הוועד לעניני הקה"ל בא"י אשר היה מורכב משלשה חברים: ה"ה מ' אוסישקין ד"ר א' רופין וי' אטינגר — אחרי האספה הכללית של הקה"ל בוינה בשלהי דצמבר 1921 אשר בה נבחרו דירקטורים חדשים להקה"ל. נתרחה ההנהלה באופן שנכנסו אליה שלשה הדירקטורים היושבים בא"י ה"ה: מ' אוסישקין, י' ווילקנסקי וצ' א' ון - וריסלנד, ושני החברים של ההנהלה הקודמת, ה"ה: ד"ר א' רופין וי' אטינגר. ההנהלה הזו מתאספת פעם בשבוע ולפעמים יותר מחליטה על הענינים שהם בגבולי ההחלטות שנתקבלו קודם ע"י הדירקטורים של הקה"ל ועוסקת בהצעות חדשות שהן בגבולי התפקידים של הקה"ל. כל עניני ההוצאה-לפועל נמסרו למר אטינגר; המכתבים נחתמים ע"י מר אוסישקין ומר אטינגר. בידי מר ון-וריסלנד, הגזבר של ההנהלה הציונית, נמצאת גם הגזברות של הנהלת-הקה"ל בא"י. — בסוף חודש אוגוסט הבא תעבור לירושלים הלשכה הראשית של הקה"ל מהאג. נשכרה כבר דירה בשביל הלשכה הזו, והיא תעבור הנה עם הפקידים העובדים בה מזמן.

העבודה של הקה"ל במשך מחצית-השנה האחרונה התרכזה בעיקר ברכישת קרקעות. הן בכפר והן בעיר.

א. קניית קרקעות בכפר. —

א) בעמק-יזרעאל נקנו בקיץ העבר כ-44.000 דונם אדמה. ההעברה ע"ש הקה"ל יצאה לפועל בסוף הקיץ. ע"ח מחירם שולם — סך של כ-80.000 ל"מ, ובמשך 5 השנים הבאות יש עוד לשלם את שארית מחירם — כ-222000 ל"מ.

ב) דואי זוכרים עוד כולם את הפולמוס הגדול שנתעורר בשנה העברה בספרות הציונית. בוועידות הציונית שבכל הארצות — בפרט בוועידת קליבלנד באמריקה, ולסוף בקונגרס הציוני ה"ב בקרלסבד, לרגלי הקניה הזו, לשמחתנו הגדולה עלינו לאמר, כי אין אף איש אחד מאלה שהיו בא"י בזמן האחרון וראו את הרכוש הלאומי החדש ואת החלוצים המעבדים את האדמה הזאת ומתכוננים לבנות ישובים רבים — שלא יברך ברכת „שהחינו" על ההגדלה הזאת של יישוב הלאומי בא"י.

(ב) במרחביה נרכש עוד שטח של כ-1250 דונם, שהיה שייך עד כה לחברת הכשרת הישוב נא"י. — הוצא עליו סכום של כ-5,000 ל"מ.

רכישת הקרקע הזאת היתה נחוצה להתפתחות המושבה מרחביה.

ע"ד קניות קרקעיות אחרות בשביל הקה"ל במחוזות שונים של הארץ, אשר אודותן אנו מנהלים מו"מ או באנו בהתקשרות, איננו יכולים עוד לדבר בסקירה הזאת, כי אודות עניינים כאלה אפשר לדבר בפומבי כשהקניה נגמרה לא ע"י הוזה — אלא ע"י העברתה ע"ש הקונה. קניות קרקעות בא"י — זהו דבר שענינו בישא יכולה לשלוט בו, ויותר טוב שלא לדבר על קניות קרקעיות שעוד לא נגמרו בהחלט. אפשר רק לאמר, כי אם הקניות האלה תצאנה לפועל יגדל רכוש הקה"ל בשטחי-אדמה חשובים להתפתחות הישוב.

(ב) קניות קרקעות בעירי. בענף הזה התחילה הקה"ל להתעסק בשנה האחרונה. אחת המטרות של קניות קרקעות בעיר היא — לתת דחיפה לבנין בתים במספר רב, ע"י נתינת מגרשים בחכירה (לזמן ארוך או בחכירה-בירושה) לאנשים בלתי-אמידים שאין להם אמצעים לקנות מגרשים.

עד היום נקנו קרקעות בערים הבאות:

(א) ירושלים. נקנה שטח של 190,000 אמה מרובעת, במקום קרוב למרכז העיר (חלק מאדמת הפטריארכיה היונית). השטח הזה, יחד עם הוצאות ההעברה יעלה לסך של — כ-42,000 ל"מ.

על האדמה הזאת תבנה שכונה עברית. כרבע מהאדמה הזאת יופרש בשביל הרחובות והגן הצבורי של השכונה. חוץ מזה הופרשו מגרשים לבנין בית הקה"ל, הגמנסיה הירושלמית ובי"ס עממי (לילדי השכונה והסביבה) ובית-כנסת. כ-100 מגרשים נשארו לבנין בתים לדירות, אשר יוחכרו בחכירה-בירושה לפי תנאי-הקה"ל.

(ב) יפו.

1. על-יד תל-אביב נקנה שטח של כ-165 דונם, אשר יעלה לסך של כ-20,500 ל"מ. על השטח הזה יהיו כ-300 מגרשים, שימסרו בחכירה בירושה ל"חברה לבנין בתים למחוסרי-דירה", שנסתדרה שם בקיץ שעבר תיכף אחרי פרעות מאי לבנין שכונה עליו.

2. במרחק של 3 ק"מ מתל-אביב נקנה שטח של 300 דונם, אשר עלה לסך של כ-3,600 ל"מ.

השטח הזה, המכיל כ-100 מגרשים, נמסר בחכירה-בירושה לחברה של בעלי-מלאכה ופועלים לבנין שכונה עליו בשם "שכונת-בורוכוב".

(ג) חיפה.

נקנה שטח של כ-121,500 ל"מ. את הכסף הזה צריך לשלם במשך שנה וחצי. שליש מהכסף, כ-7,000 ל"מ, תשלם החברה אשר לה תמסר האדמה בחכירה-בירושה לבנין שכונה עליה בתור תשלום דמי-החכירה למפרע למספר שנים מתאים. על השטח הזה תבנה שכונה בשביל 80 משפחות.

(ג) השבחות קרקעיות ראשונות.

ע"פ החלטת הדיקטוריון של הקה"ל בישיבותיו מאוגוסט — ספטמבר 1921 בקרלסבד וע"פ ההשקפות של הנהלת הקה"ל בא"י — צריכה הקה"ל להקדיש את אמצעיה בעיקר לגאולת האדמה, ביחוד בכפר, וכמו-כן להוציא לפועל את ההשבחות הראשונות היסודיות של הקרקע, שבלעדיהן אי-אפשר להתישב עליה. לו היו אמצעים מרובים לקרן היסוד כי אז היתה

היא צריכה לעשות את ההשבחות הקרקעיות הראשונות. אבל האמצעים של קרן היסוד הם לדאבוננו, כ"כ מצומצמים שבעל-כרחו מוכרחת הקה"ל להוציא לפועל על חשבונה את ההשבחות הקרקעיות הראשונות היסודיות.

(א) בעמק-יזרעאל, מוציאה עכשו הקה"ל לפעל על הקרקעות החדשות בתור הכנה ליסוד מושבים חדשים, סלול כבישים, כדי לאחד את מרכזי המושבים עם כבישי הממשלה או עם פסי מסלול-הברזל אשר שם אפשר לסדר תחנות של מסלול-הברזל. בס"ה נסללו עכשו כבישים בנהלל ונוריס באורך של 5,8 ק"מ וברוחב של 4 מטר, הוצא עליהם סכום של כ-11.000 ל"מ.

מלבד זה התחילה הקה"ל לעשות כנהלל ובנוריס את ההכנות הדרושות לעבודת-ההשבחה הכי-גדולה וחשובה – יבוש הבצות, סדור השקאה והספקת-מים. העבודות האלה תעלינה במשך השנה הזאת לסך של כ-30.000 ל"מ. העבודות האלה תהפכנה את השטחים המיובשים והמושקים למקומות ברוכים, בריאים ופוריים.

על המדידות הטופוגרפיות של נהלל ונוריס ועבוד התכניות הטכניות הכלליות המפורטות הוצא סכום של כ-3,600 ל"מ. נעשות השבחות קרקעיות גם בחוות הקודמות של הקה"ל, אשר רובן נקבעו למטרת התישבות מוחלטת לפי החלטת הקונגרס הציוני ה"ב בקרלסבד.

(ב) בקרית-ענבים: סדור המפקח המים, בסכום של כ-1.100 ל"מ (מלבד מדרגות-ההרים והכביש הפנימי, שעליהם הוצא בשנות תר"פ-תרפ"א סך של כ-3.000 ל"מ).

(ג) בחולדה: יבוש הבצה והספקת-מים בסכום של כ-2.500 ל"מ.

(ד) מטעים.

בדעתנו לבלי הרחוב בקרוב את המטעים ע"ח ההכנסות הכלליות של הקה"ל, אם כי בא"י חשוב היעור מאד מהצד הסניטרי ושפור הארץ, ובעתיד-גם מצד ההכנסה. אנו חושבים, כי היעור צריך להעשות ע"ח קרן-היסוד – או ע"ח גרונמות מיוחדות לטובת הקה"ל כמו "תרומות עצים" או תרומות ל"יערות ארציים" (יער יהודי רומניה, ברזיליה, אנגליה, אוסטרליה וכו'). לפי הרעיון היפה הזה שהתחיל להיות פופולדי בזמן האחרון, בעיקר ממשיכה עתה הקה"ל להחזיק את המטעים שישנם כבר על אדמת הקה"ל והזקוקים לטיפול.

על קרקעות הקה"ל יש מטעים במקומות המסומנים בלוח מיוחד למטה.

(ה) בנינים.

מהקרן המיוחדת "בנין בתים לפועלים", שנאספה ע"י הקה"ל עוד לפני המלחמה נבנו בזמן האחרון בתים לעובדים תימניים ואשכנזים במקומות האלה:

(1) בשכונת-התימנים מחנה-יהודה, על יד פתח-תקוה 13 בתים.

(2) בנחלת יהודה, על יד ראשון-לציון 3 בתים.

(3) בשכונות התימנים בראשון לציון 13 בתים. בס"ה 29 בתים.

על כל הבתים האלה ועל תקן הבתים שנבנו לפני המלחמה בשכונות-התימנים – היוצא הסכום של כ-11.700 ל"מ, שנשאר מהקרן "בנין בתים לפועלים".

ו. אדמיניסטרציה.

האדמיניסטרציה של הקה"ל בא"י היא קטנה לפי ההיקף הנוכחי של עבודת הקה"ל בארץ. 3 פקידים עובדים רק בשביל הקה"ל, ו-8 מקדישים את חצי זמן-עבודתם לקה"ל ואת החצי השני למחלקת ההתישבות החקלאית של ההנהלה הציונית בא"י. – המשרדיות עלו במשך חצי השנה ל-1500 ל"מ בערך.

צריך לציין פה גם את העבודה הארצית לתרומות הקה"ל. שנעשתה בחריצות רבה במחצית-השנה מאוקטובר 1921–מרץ 1922 הגיעה ההכנסה לטובת הקה"ל בא"י לסכום של ... כ-1647,03 ל"מ מלבד הסך של ... כ-350 ל"מ שנאסף במקומות שונים ועוד לא נכנס לקופת הועדה הארצית. – הסכום הזה עולה לפי מספר התושבים היהודיה בארץ לשילינג אחד בערך לגלגלת לשנה שהוא האחוז הכי גבוה של התרומה להקה"ל מבין התרומות של כל חלקי היהדות בכל העולם. ולו היו משתתפים היהודים בכל העולם במדה כזו לטובת הקה"ל כי אז היו הכנסותיה גדולות מאד.

בסוף הסקירה אפשר להגיד כי הקה"ל רלשה לה אהדה ככל שדרות הישוב בפרט כשהתרכזה בעבודה העיקרית שהנה כ"כ פשוטה ומובנה לכל עמנו–גאולת האדמה בארץ ישראל. אולם אמצעי הקה"ל לצערנו הרב, הנם מצומצמים בהשוואה לתפקיד הגדול של גאולת הארץ. בלי לנגוע בשאלת הלאמת הקרקע, עובדה היא שאחרי החורבן של היהדות הרוסית והפולנית ובמדה ידועה– גם זו של מרכז אירופה, אין תקוה שרכושנו הקרקעי יגדל ע"י קניות פרטיות. את התפקיד הגדול של גאולת הארץ קבלה עליה הקרן הקימת לישראל. אם לא נמהר בגאולה זו בשנים הקרובות, יהיה אחר כן הרבה יותר קשה לגאל את אדמתנו. ההנהלה של קרן קימת לישראל בארץ-ישראל.

מטעי הקה"ל בארץ ישראל.

מ.מ.	שם המקום	עצי-פרי		עצרי-ער		בס"ה	
		מספר העצים	מספר הדונמים	מספר העצים	מספר הדונמים	מספר העצים	מספר הדונמים
א.	בן-שמן	4,299	142	67,662	277	71,921	429
ב.	חולדה	13,332	855	69,283	223	82,615	1,078
ג.	חולות נחלת יהודה	—	—	357,000	400	357,000	400
ד.	באר-טוביה	—	—	82,580	480	32,580	480
ה.	גן-שמואל	4,590	235	—	—	4,590	235
ו.	קרית-ענבים	—	—	29,000	110	29,000	110
ז.	מרחביה	5,809	546	30,150	208	35,959	354
ח.	דגניה א'	1,998	55	1,375	11	3,343	66
ט.	דגניה ב'	—	—	5,000	50	5,000	50
י.	כנרת א'	3,613	91	21,817	275	25,429	366
יא.	כנרת ב'	—	—	61,000	—	61,000	—
יב.	גבעת-יחזקאל	—	—	23,000	105	23,000	105
יג.	קבצת-הגבעה	—	—	6,000	26	6,000	26
יד.	עין חרוד	—	—	46,200	205	46,200	205
	בס"ה	33,610	1655	750,027	2370	783,537	3,895

חלק רביעי

עבודת ארץ ישראל

המחלקות להתישבות חקלאית ולהתישבות עירונית.

תפקידן של המחלקות להתישבות חקלאית ולהתישבות עירונית העומדות ברשותן של החתום מטה הוא לסייע בידי היהודים, התושבים הקודמים או העולים החדשים לבסס להם מעמד בחיים אם במקצוע החקלאות או בענפי פרנסה עירוניים. התפקיד הזה הוא נרחב יותר מאותו של המחלקות לעליה ולעבודה הבאות להספיק עבודה לעולים עלידי עבודות צבוריות רק באופן ארעי, לשבועות מספר או באופן היותר טוב רק לחדשים אחדים, מבלי לדאוג לפרנסתם הקבועה. התפקידים מתקבלים זה לזה רק באותם המקרים שהמחלקות לעליה ולעבודה נותנות את האפשרות לבעלי מלאכה קטנים וסוחרים להתבסס עלידי הלואה מסוימה.

להתישבות החקלאית הקציב הקונגרס הקרלסבדי סכום של 225 000 לירה מכספי קרן היסוד. מלבד זה נועד עוד סכום של 50 000 לירה עלידי הקרן הקימת לנטיעות ולעבודות הכשרה על קרקעותיה החדשות שרכשה בעמק יזרעאל. מִי 50 000 לירה אלה של הקרן הקימת הוצא בשנת תקצ"ב זו חלק גדול (35 000 לירה בערך) לבנין דרכים ולעבודות תעולן והשקאה. אבל מִי 225 000 לירה של קרן היסוד שנועדו לחקלאות הוצאו בשנה זו על־צד האמת רק 70 000 לירה בערך. מדה גדולה זו של קציצת התקציב באה במקצתה מתוך כך, כי במקום הסכום של 655 000 לירה שנתאשר עלידי הקונגרס לתקציב הכללי של ארץ ישראל יש לחשב רק על הכנסה של 400 000 לירה. אולם ההפרש הגדול שבין התקציב—להלכה ובין התקציב—למעשה מתברר. ביחוד בוחי. שחלוקת הכספים שנכנסו לארץ ישראל לא היתה במדה יחסית לפי החלטות הקונגרס, וסעיפים אחדים של התקציב הקונגרסי, כגון הבראה (הדסה) וחנוך ועליה, תחת הלחץ של צרכי יסודיים, קבלו יותר מכפי המגיע להם באופן יחסי, ועלידי כך קופח התקציב החקלאי. היוצא מזה, כי החלטת הקונגרס על חלוקת ועדי הצירים הקודם למחלקות מיוחדות נשתמרה רק בטובן האורגניזציוני, אבל ערך ממשי יוכל להיות לה רק, אם תשתמר גם החלוקה הכספית המתאימה. דהיינו שכל מחלקה תהיה בטוחה באותו חלק הכספים המגיע לה באופן יחסי מהתקציב הכללי על־פי החלטת הקונגרס.

היות שבתחלת שנת התקציב היתה עוד התקוה, כי התקציב המצומצם בסכום של 655 000 לירה שנתאשר עלידי הקונגרס יכנס כולו, התחילה בהתאם לזה גם העבודה החקלאית אולם עם התמעטות התקוה הוואת היינו נאלצים לצמצם את העבודה החקלאית יותר ויותר. הדבר הזה גרם כמובן לידי הפרעות רבות והביא את הפועלים במושבינו החקלאיים ליד מצב קשה מאד. עוד יכלו להתגבר על המצב הזה המושבים הקודמים שיוכלו להספיק במדה ידועה את צרכיהם מהכנסות המשק; אולם המושבים החדשים שלא היו להם עדיין שום הכנסות באו במצוקה. ביחוד נפגעו שלשת המושבים החדשים שנוסדו בתחלת השנה על אדמת הקרן הקימת, והם שני מושבי העובדים (נהלל וגבעתי יחזקאל) שבִּעמק יזרעאל ומושב העובדים עירחי (כפר מלל) שבקרבת פתח תקוה. בלי הרף היינו מוכרחים לשנות ולצמצם את התכנית של בנין המושבים הללו. הצמצום היה אפשרי עלידי זה, כי נתנו למתישבים החדשים פחות

אינונטר, בו בזמן שהיה נחוץ להספיק להם אינונטר במדה ראויה, ביחוד בהמתחלב, למען תהיה להם בהקדם האפשרי הכנסה משלהם. כמורכז לא יכלנו לבנות להם בתים אלא במספר מועט, ובשביל השאר היינו מוכרחים להסתפק בצריפיעץ וולים. על התעכבות זו בבנין המושבות ההתחשות יש להצטער ביחוד, באשר שני מושביהעובדים הללו נתנו כל תקוה להצלחה, בשום לב לחברי המושבים שהם מטובי הפועלים החקלאיים שבארץ, וגם עליפי התנאים האקלימיים וההכשרות הטכניות. להצלחת המשקים של שני המושבים הללו יכלה להיות חשיבות רבה בשביל כל עבודתהתישבותנו בעתיד, ומפני זה היה חשוב לנו ביותר להשלים בהקדם את בנינם.

חוסר הכספים השפיע לרעה גם על הסעיפים האחרים של ההתישבות החקלאית. חשבנו לבסס השנה את כל הנקודות הישוביות הקודמות, שנוסדו עלידי ההסתדרות הציונית, לבל תצטרכנה יותר לסיוע מן החוץ. אמנם למרות האמצעים המצומצמים שהיו לפקודתנו הצלחנו להגדיל את האינונטר (ביחוד את מספר הבהמות) של המשקים הללו ולהרבות עלידי זה את הכנסותיהם; אבל לעומת זה לא היתה לנו האפשרות ברוב המקרים לבנות את הבנינים הדרושים והיינו מוכרחים לדחות את בנינם לשנה הבאה. גם בנוגע להלוואות חקלאיות לבודדים, ביחוד לחוגי הישוב הישן, אשר הקונגרס הקציב למטרה זו 40 000 לירה, יכולנו לתת בפועל רק בהקף של 12 000 לירה.

למרות כל המעצורים הללו לא תוכל להחשב השנה הזאת כאבודה. בכל המושבים התרבתה ההספקה העצמית עלידי התוצרת שלהם. משק החלב הוטב בכל מקום והביא למתישבים הכנסה טובה. אין ספק בדבר, כי בבנותנו בשנה הבאה את הבנינים החסרים במושבים הקודמים, לא יהיו עוד זקוקים לתקציבים חדשים מההסתדרות הציונית ויהיו נושאים את עצמם. בין המתישבים שורר רוח של תקוה למרות שהיכול בשנה הזאת הוא פחות מבינוני בכל הארץ.

עוד תוצאה חשובה של השנה הנוכחית, כי בעקב וידית המחירים של הצרכים השונים תעלה ההתישבות הרבה פחות מאשר לפני שנה או לפני שנתיים. לרכישת אינונטר חי ודומם בשביל התישבות על שטח של 100 דונם היה דרוש לפני שנתיים סכום של 600 לירה, וכיום יספיק למטרה זו סכום של 400 לירה. מפני הירידה העצומה של מחירי צרכי הבניה, ביחוד עצים ומלט, תפחתנה בהרבה גם הוצאות הבניה של הבנינים והרפתים: בנינים מסיביים, כלומר מאבן או מלבנים או מבוטון, לא יעלו עוד ב־400 – 500 לירה כמקודם, אלא רק ב־300 לירה; ואם יבנו חלק באופן מסיבי וחלק בעץ, יעלו רק ב־150 – 200 לירה. היוצא מזה, כי הוצאות ההתישבות הכלליות (מחוץ לקרקע) תעלינה כיום רק ב־550 – 700 לירה במקום 1000 – 1100 לירה שהיו דרושות מקודם. אם נוסיף לזה את מחיר הקרקע בסכום של 400 לירה בעד 100 דונם אדמה מוכשרה, טעלה כיום התישבות של מתנהל 1000 לירות בערך; כלומר היא לא תעלה ביותר ביוקר מלפני המלחמה, בזמן שהמינימום להתישבות היה נחשב ל־150 – 20 000 פרנקיזהב. חשוב גם זה, שבשתי השנים האחרונות הונהג האוהל בתור דירה. מה שלא היה מקובל אצל היהודים לפני המלחמה. החלוצים גרים בשנים הראשונות להתישבותם באהלים, ובשביל בעלי המשפחות באים בחשבון צריפיעץ, שעלפי מחירי העץ הוולים כיום יעלו בחלק הרביעי ממה שעלו בשנת 1920. עלידי זה יש כעת האפשרות להפחית את הוצאות הבניה, שמקודם היו מיקרות כל כך את ההתישבות החקלאית בתחלתה. אמנם אין זה אלא קמוץ ארעי בשנים הראשונות של ההתישבות, כי סוף־סוף יהיה צורך

בעבור שנים אחדות מטעמים של בטחון, היגיינה וסדר להחליף את המשכנות הארעיים האלה בבנינים מסיביים.

סיוע רב בעבודתה קבלה מחלקת החקלאות מאת ועדה-חקלאים שנוסד עלידה בסוף שנת 1921. בישיבותיו המרובות ובבקוריו במושבות השונות הביא לנו הוועד הזה תועלת רבה בעצותיו החשובות המבוססות על נסיונות הישוב הקודם. חשיבות רבה תהיה להשתתפות הוועד הזה ביהוד בעריכת התקציב החקלאי לשנה החדשה 1923 — 1922.

את הפרטים על ההתישבות החקלאית מאחרי הקונגרס הקרלסבדי מוסר מר אטינגר, מנהל ההתישבות החקלאית, בדיווחשבון שלו הרצוף לזה.

תחנת-הנסיון החקלאית נוסדה כבר בשנה שעברה (1920/21), אבל סדורה המוחלט נקבע רק עלידי הקונגרס הקרלסבדי שהקציב לה סכום של 10 000 לירה. היא פתחה את משרדה ואת הלבדורטוריה שלה בתל-אביב וסדרה שדות נסיון בשלש נקודות טפוסיות, לפי האקלים וטוב האדמה: בבן-שמן — עמק השרון, במרחביה — עמק-יוזעאל, בדגניה — בקעת הירדן. הפרופיסור ורבורג שנבחר למנהל תחנת-הנסיון לא יכול היה להיות בארץ-ישראל מפני נסיעתו לאמריקה והארגונים מר. וילקנסקי נהל את העבודות הללו. בנגוע לפעולות התחנה בשנה הזאת נשען אני על הדיווחשבון של מר וילקנסקי הרצוף לזה. אבל חפצתי להדגיש על הנסיונות הנעשים עלידי התחנה לגדול קנייהסוכר, אשר יתנו את היסודות הסטטיסטיים בדבר ההכנסה של גדול קנייהסוכר ובקשר עם תעשית סוכריהקנים אחרים, מה שיוכל להיות לתועלת רבה בשביל התפתחות ארץ-ישראל. כמורכן חשובים מאד הנסיונות המכוונים להגדלת היבולים עלידי ופול ועלידי הכשרה יותר טובה של הקרקע. יותר שאנו רואים, כי שיטות-העבודה המקובלות כעת במושבות העבריות, שבעצם הן אותן השיטות הפרימיטיביות של הפלחים, לא תוכלנה לספק לחקלאי בעל צרכים אירופיים את מחיתו, יותר ויותר עלינו לחפש אחרי שיטות חדשות להגדלת ההכנסות של הקרקע. כמעט בכל אשר נפנה ונתבונן אל הטכניקה החקלאית במושבותינו, הננו נתקלים בפרובלימות שאין להן עדיו פתרון, מפני שעוד אין לנו בארץ נסיונות מדעיים שיטתיים, הממלאים תפקיד כל כך חשוב גם בארצות בעלות חקלאות מפותחה ופרוגרסיבית. חשוב איפוא מאד לכלכל את תחנת-הנסיון שלנו ולפתח במדה שכוונ שתוכל לתת תשובות ומסוימות על השאלות הטכניות החשובות העומדות לפנינו.

קניית הקרקעות, מחוץ לשטחים חקלאיים אחדים שנרכשו עלידי יק"א ומחוץ לשטחים עירוניים אחדים שנרכשו עלידי חברת "גאולה", התכרה בידי חברת הכשרת הישוב בארץ-ישראל, המשמשת אורגן של ההסתדרות הציונית לרכישת קרקעות. החברה הזאת, שהחוסם מטה הוא ה"גוברנר" שלה בתור באיכחה של ההסתדרות הציונית, רכשה בשנה הנזכרת, חלק על-חשבון הקרן-הקימת וחלק על חשבונה שלה, שטח של 90 000 דונם בערך אדמה חקלאית ושטה 2,586,366 מטר אדמה בערים. עלידי כך עברו לרשות היהודים שטחים חשובים בעמק-יוזעאל ובקרבת פתח-תקוה, כמורכן בערים ירושלים, יפו וחיופה. פרטים על פעולות החברה מכל הדיווח-השבון הרצוף לזה מאת מנהל החברה ד"ר טהון. בדרך כלל השעה הזאת שעת-הכשר לקניית קרקעות. לוא היו אמצעים בידה, היתה יכולה להגשים עוד קניות חשובות אחרות. בשים אל לב את החשיבות הרבה של גדול ישובנו החקלאי בארץ, הנני חושב לנחוץ, כי ההסתדרות הציונית תעשה את כל אשר ביכולתה כדי לתת את האפשרות לחברה עלידי הגדלת קרן-החזרת שלה להרחיב את פעולותיה.

להתישבות העירונית נועדו עלפי החלטת הקונגרס הקורלסבדי, המוסדות האלה:

א) בנק לתעשייה ולמסחר, בהון של 100 000 לירה;

ב) בנק איפותיקאי;

ג) לשכת - מודיעים.

בנק התעשייה והמסחר לא נוסד, לצערנו, מפני חוסר כספים. חוסר מוסד כזה גרם למצב הרע, כי רבים מבעלי התעשייה, ביחוד אלה שבאו ממזרח אירופה והביאו עמם מכונות ולפעמים גם סכומי כסף מסוימים, לא יכלו להוציא לפועל את תכניותיהם מחוסר קרדיט מתאים. האפק בתור בנק מסחרי יכולה לתת אשראי רק כנגד ערובות מספיקות ורק לזמן קצר, בעוד שבעלי התעשייה החדשים בארץ אינם יכולים להמציא את הערובות הדרושות. גם אינם יכולים לקבל זמניפרעון של חדשים אחדים, אלא של שנים אחדות. אם באמת רוצה ההסתדרות הציונית לסייע בהגשמת מפעלים אינדוסטריאליים, כי אז עליה לתקן את המגרעת הזאת וליסד פונדלתעשייה אשר יוכל לתת אשראי לזמן של שנים אחדות למפעלים אינדוסטריאליים כאלה הנראים לבריאים עלפי אישיותם של בעלי המפעלים ואמצעיהם הכספיים ועלפי התקוות הצפויות להתפתחותם. על ההסתדרות הציונית להמציא בשנה הבאה סכום מנימלי של 20 000 - 30 000 לירה ליצירת פונד שכזה.

הבנק האיפותיקאי, אחרי כמה עבודותהכנה שדרשו זמן רב, נתאשר עלידי ממשלת א"י בתחלת שנת 1921 בשם "בנק איפותיקאי כללי לארץ ישראל". "אוצר התישבות היהודים" בלונדון אשר רכש לו על-ידי קנית 50 000 מניות השפעה מכריעה על המוסד הזה שלח הנה באפריל 1922 את מר מיכאל פוליאקוב בתור מנהל הבנק. בחודש יוני נפתח בתל-אביב משרד הבנק הזה, והתחיל בעסקי הלואות איפותיקאיות לחברות בוני בתים ביפו, בחיפה, בירושלים ובטבריה. בהקף של 60 000 לירה, שמרריאפותיקאי אשר יתנו הבית של 6.5% יתחיל הבנק להוציא כנראה באוקטובר או בנובמבר שנה זו. אחרי שיקבל תוקף הוקדהבנק האיפותיקאי הנערך כעת על-ידי הממשלה והנשען על הוקדהבנק הנהוגים בחוץ-לארץ. הרחבת פעולת הבניה בארץ-ישראל תהיה איפוא תלויה, ביחוד בזה, אם שמרי האיפותיקאי של הבנק ימצאו להם שוק רחב, באופן שיבואו תמיד כספים חדשים בשביל הלואות איפותיקאיות חדשות. הדיקטוריון של הבנק החדש הזה מורכב, מלבד מנהל העסקים מר מיכאל פוליאקוב, מה"ה א. ו. הופין, ישראל רוזוב, שפירא, השופט בירנהרד רוזנבלט מניוירוק והחתום מטה בתור יושב-ראש.

מחוץ ל"בנק האיפותיקאי הכללי לארץ-ישראל" נוסד עוד בנק איפותיקאי על-ידי ציונים מאמריקה (קבוצת ברנזס) ושליחה בארץ-ישראל מר רוזנבלום בשם "חברת אשראי לבנינים" והבנק הזה אשר כבר הלואות איפותיקאיות לשתי אנודות בירושלים בסכום של 50 000 לירה.

בעקב ההלואות האיפותיקאיות הללו נתעוררה פעולת-בניה, אשר עדיכה היתה בהקף רחב רק ביפו, גם בירושלים, חיפה וטבריה. יש לקוות, כי בשנת 1922 יבנו כ-300 בתים בתל-אביב, כ-100 בתים בירושלים, כ-100 בתים בחיפה וכ-50 בטבריה. מחוץ לזה שהבניה הזאת מקילה את הפתרון של שאלת הדירות ובתל-אביב באה כבר הורדה קטנה של שכר דירה, הרי מספיקה היא עבודה לאלפי פועלים ובעלי-מלאכה. רק הודות לפעולת הבניה והעבודות הקשורות בה, כגון סלילת דרכים, יש האפשרות הזאת, כי ארץ-ישראל קולטת מדי חודש כחדש כ-1000 עולים חדשים.

לשכת המודיעין למסחר ולתעשייה, שנתאשרה על-ידי הקונגרס הקורלסבדי נפתחה רק בראשון לינואר 1922. למנהל הלשכה נמנה מר נחום מיש, שעבד עד כה בלשכה המרכזית בלונדון. הלשכה פתחה מיד בפעולה חיה והשתדלה לבוא במגע עם כל המתענינים בא"י,

הן בארץ והן בחוץ-לארץ. הלשכה הוציאה לאור מורה-דרך בארץ-ישראל (בעברית ובאנגלית) בשביל תורים יהודים, כמובן פתחה קורסים לחנוך מורי-דרך יהודים, כאשר חוסר מורי-דרך משלנו הורגש מאד לרעה במסחר היהודי בעונת-התורים האחרונה. פרטים על פעולת הלשכה הוצא מכיל הדיווח-השבון של מר טיש הרצוף לזה. פעולת הלשכה סבלה עלידי זה, שבמקום התקציב שנאסף עלידי הקונגרס בסכום של 3000 לירה קבלה היא בפועל רק 1200 לירה בערך. עלידי כך אי אפשר היה גם להוציא בוליטין שבועי או דו-שבועי של הלשכה הוצא כאשר חשבנו מקודם.

בנק הפועלים, שנפתח בתל-אביב בסוף שנת 1921, משמש באופן שווה גם להתישבות החקלאית גם להתישבות העירונית. הבנק הזה נפתח בהון של 40 000 לירה, והשתתפה בו ההסתדרות הציונית בסכום של 30 000 לירה לקניית מניות של הבנק הזה ונתינת הלוואה לו. ההסתדרות הפועלים בארץ-ישראל התמנה על יותר מ-4000 מניות, ועלידי משלחת מיוחדת לאמריקה פתחה שם פעולה להפצת מניות הבנק; נמכרו שם עדיה מניות בעד 2000 לירה, ויש תקווה למכר עד סוף שנת 1922 בעד 10 000 לירה. בנק-הפועלים מתנהל עלידי דירקטוריון המורכב משלשה באיכח של ההסתדרות הציונית וארבעה באיכח של ההסתדרות הפועלים. עלידי הלוואותיו לקבוצות החקלאיות ולמשרד העבודות הצבוריות של ההסתדרות הפועלים, לסלילת דרכים ולבנין בתים וכו', הביא כבר תועלת מרובה מאד. דיווח-השבון קצר של המנהל מר א ברלין הנני מצרף לזה.

מהתעשייה עלידי התעוררות פרטית יש להזכיר את בית החרשת ללבנים – סיליקט בתל-אביב, אשר התחיל את עבודתו בתחלת השנה הנוכחית. ומספר גדול של בתים נבנו כבר מהלבנים הללו. בחיפה הולכת ונבנית תחנה גדלה עלידי חברה צרפתית בהשתתפות הברון אדמונד רוטשילד. כמובן, בית-החרשת גדול לתעשיית שמנים עלידי חברת "שמן". שני בתי-החרשת הללו עתידים להתחיל בפעולה בסוף שנת 1922 או בתחלת שנת 1923. מחוץ למפעלי-התעשייה בעלי הקף רחב נפתחו במשך השנה בתי-חרשת כינוניים, כגון בתי-חרשת לתעשיית-עץ בירושלים וביופ, בתי-חרשת לשוקולד בתל-אביב, בתי-חרשת אהדים לסיגרות, לטויה ואריגה, לעבוד-עורות, לכובעים, לספירטום וכו'. בכלל דרך התעשייה, עד כמה שאיננה נשענת על פעולות-הבניה, אינה קלה. שכר העבודה בארץ-ישראל עם הוולוטה הגבוהה שלה הוא יותר גבוה מאשר ברוב ארצות-התעשייה באירופה, וההתחרות עם הארצות הללו קשה איפוא מאד. התעשיות הזקוקות לחומר הגולמי, כלן או מקצתן, מחוץ-לארץ סובלות גם מתעריף המכס הנוכחי החל במדה שווה (12%) על החומר הגלמי ועל הפבריקציה המוכנה. כל זמן שלא יקבע תעריף של מכס-הגנה בשביל תעשיית ארץ-ישראל אין לקוות להתפתחות יותר גדולה של התעשייה. עד כמה שאיננה בקשר עם פעולות הבניה או עד כמה שאיננה מעבדת חומר גלמי מקומי. בכל בתי-התעשייה של היהודים בארץ עובדים בסך-הכל, פועלים ובעלי-מלאכה, כ-3000 איש; מהם 500 איש בבתי-חרשת בני 50 פועל ויותר, כ-500 פועל בבתי-חרשת בני 10 – 50 פועל, והשאר בבתי-חרשת קטנים או בעלי-מלאכה העובדים ברשות עצמם.

התירות בארץ-ישראל, שפסקה לגמרי עם התפרצות המלחמה העולמית, נתחדשה שוב בשנה הנוכחית. יותר מ-3000 תורים, רובם מאמריקה ובתוכם מספר גדול של יהודים, בקרו את ארץ-ישראל. לצערנו לא הפיקו יהודי ארץ-ישראל את התועלת המקווה מהתירות הזאת. קצת מפני חוסר מורי-דרך יהודים, כפי שבארנו כבר לעיל, וקצת מחוסר בתי-מלון טובים של יהודים גם מחוסר ארגון טוב של שרות-אוטומובילים.

לאטילאט נעשית ההכרה הכללית יותר ויותר ברורה, כי האפשרות של עליה רחבה
לארץ-ישראל תלויה ביחוד בכח-הקליטה הכלכלי של הארץ. ואם נחפץ לברוא את כח-הקליטה
הזה, כי אז עלינו להמציא לשנה הבאה את האמצעים הדרושים —

(א) להמשיך את ההתישבות החקלאית ביחוד עלידי נתינת הלואות;
(ב) ליסד את פונד-התעשייה כדי-לבוא לעזרת בעלי-התעשייה הקטנים
בהלואות מחאימות;

(ג) לבסס את הבנק האיפותיקאי עלידי מכירת שטרי-איפותיקי, כדי שאפשר
יהיה לתת הלואות חדשות ויותר גדולות לבנין בתים;

(ד) להשתתף במפעלי-תעשייה גדולים (בנין נמלים, תכנית רוטנברג, הוצאת
מינרלים, פטרוליום ומלח, בים המלח), כדי שנוכל להספיק עבודה למספר
גדול של פועלים.

אם נסתפק גם לעתיד בזה שנספיק עבודה לעולים רק לזמן קצר, תתקם בנו אחר-כך
השיטה הזאת, כאשר העבודות הארעיות תפסקנה, והמונים יתחילו לעזב את הארץ בתור
מחוסרי עבודה. אם בד בבד עם העליה תתקדם יצירת הפרנסות הקבועות בחקלאות,
בתעשייה, בבניה וכו'.

המחלקה

להתישבות חקלאית של ההנהלה הציונית בא"י

(מ"ד לאקטובר 1921 עד 1 ליוני 1922).

הקונגרס הציוני ה'12 כישיבתו מיום 14 לספטמבר 1921 אשר בודג'ט בשביל ההתישבות החקלאית בסך של 304 500 ל"מ. הבודג'ט הזה נתקבל בהתאם להחלטות האלו:

(1) על קרן היסוד למסר בשביל העבודה החקלאית בא"י 30% מכל הכנסותיה (נוסף ל-20% שעל קרן היסוד למסור לקרן הקימת לישראל);

(2) צריכים תו"מ להתחיל לעבד את הקרקעות החדשות שנרכשו ע"י הקרן הקימת לישראל בשנה האחרונה;

(3) צריך לסדר התישבות חקלאית באותם המישקים הקיימים בארץ על אדמת הקרן הקימת לישראל שאינם נחוצים לסדור תווית-למוד לצעירות או לשדות-נסיון (ראה "עתון הקונגרס" מ"ד – 13).

ההחלטות האלו לא הוגשמו. שנה קשה היתה השנה בשביל ההתישבות החקלאית הבודג'ט שאושר הלך הלוך והצטמצם מדי חדש בחדשו, ובקשי רב עלה להשיג במשך החדשים אקטובר – מאי, במקום 155 000 ל"מ – לפי הבודג'ט – בשביל החדשים האלה סכום של 70 500 ל"מ בערך. גם סכום זה הושג ברובו לא במומונים אלא בערבויות למוסדות כספיים ובתי מסחר שונים, מה שעלה ברבית מרובה ובהרפתקאות רבות.

וחסר האמצעים, ביחוד בחדשי העבודה הראשונים, לא נתן את היכולת להכין בזמן הדרוש ורעים, בהמות עבודה וכלי-עבודה.

ארבעה סוגי עבודה היו לנקודת הכבד בעבודתנו ובהן רכזנו את כל התאמצותנו, מובן בלי הונחת שאר הפעולות, שנכנסו לתכניתנו לשנת-העבודה 1921 – 1922.

ענפי עבודתנו העיקריים הם:

- (א) התישבות מחלטת במישקים הקיימים מקודם על אדמת הקרן הקימת לישראל;
- (ב) יסוד שני מושבי עובדים על אדמת הקה"ל שנרכשה בשנה העברה;
- (ג) העברת חלוצים לחקלאות;
- (ד) הלואות לחקלאים בודדים.

ועד החקלאות:

בהכירנו את האחריות הגדולה המוטלת עלינו בעבודתנו החקלאית, לא רק כלפי ההסתדרות הציונית, אלא כלפי כל העולם היהודי המתעניין בתחית ארץ-ישראל, ובהכירנו את הערך הגדול שיוכל להיות בזה שרוב פעולותינו תעשינה על פי התעצות עם באיכת הישוב הקיים בארץ

סדרנו את "ועד החקלאות" שהוא מועצת מומחים בחקלאות מכל סוגי הישוב ושנבחר מצד ההנהלה הציונית והועד הלאומי.

הרבה התלוננו על ההסתדרות הציונית, על שאינה מתחשבת בעבודתה בארץ עם ב"כ הישוב הקיים, וע"י "ועד החקלאות" העברנו את הגשר בין ההנהלה הציונית בארץ והישוב החדש מצד אחד ובין הישוב הישן מצד שני.

חברי ועד החקלאות הם:

(1)	י"ר - מנהל המחלקה להתישבות הקלאית -	מר י. אטינגר;
(2)	מנהל תחנת הנסיון של ההסתדרות הציונית	" י. וילקנסקי;
(3)	" בית הספר החקלאי במקוה ישראל	" א. קראוזה;
(4)	באיכה האכרים	" ה"ה א. אייזנברג;
(5)	" "	" ב. ראאב;
(6)	באיכה העובדים החקלאיים	" ה"ה א. הרצפלד;
(7)	" "	" א. יפה.

א. התישבות מוחלטת במשקים.

המשקים שרובם סודרו עוד לפני המלחמה על קרקעות הקרן הקיימת לישראל ומכספי הקה"ל תלויים עוד בהלוואות.

הסבות העיקריות למצב הקשה של משקיני הן המלחמה והמאורעות שלאחריה - הכבוש הצבאי, הקוויציות, הפרעות וכו'. אלה הם הגורמים הכי חשובים למצב הרופף של כל הישוב החקלאי בארץ. אולם, במשקים שלנו היו עוד סבות נוספות שגרמו למצב הזה ההסתדרות הציונית הביטה על המשקים עד הקונגרס האחרון לא כמו על נקודות של התישבות קבועה. חסרו במשקים הבנינים המשקיים הכי הכרחיים ודירות מספיקות לגור שמה. לא היו מפותחים ענפי המשק השונים (מקצוע המחלבות, גדול דבורים ועופות, גדול ירקות) באותה המדרגה שהיתה יכולה להבטיח את קיום העובדים.

העובדים במשקים חשבו את עצמם עד השנה האחרונה בתור פועלים שנתיים ומדי שנה בשנה היו מתחלפים ונוודים ממקום למקום. די לנו להעיק עין על המשקים השונים בכדי להוכיח עד כמה שזה נכון.

בן ש"מן וחולדה מלאו תפקיד של משקים נוספים בשביל העובדים ב"ועד הרצל" ועיקר הכנסת העובדים צריכה היתה להיות מעבוד המטעים.

כנרת בעיקרה נוסדה בתור חות'למוד לצעירות, וקבוצת הצעירים שנוסדה שם היתה מעין הוספה לשם הגנת המקום.

מרחביה נוסדה לשם נסיון של סדור אגודה קואופרטיבית לפי שיטת אופנהיימר. כל הזמן היו במשק הזה חלופי גברא עד שבא האלמנט המתאים להתישבות מוחלטת ג'ן שמואל התקיימה בעיקר מעבוד הפרדס והיותם על חשבון הקרן הקיימת לישראל. רק דגניה היתה הנקודה היחידה שנוצרה מתחילה למטרת התישבות קבועה.

במשך הזמן התפתחה אצל העובדים במשקים האלה השאיפה להשתחרר מהאפסטרופות הכספיות של ההסתדרות הציונית ולהיות אנשים עומדים ברגליהם עצמם בלי שום "תקציבים" מאוזה צד שהוא. שחרור זה יכל לבא רק עלידי התישבות מוחלטת של העובדים, הקמת הבנינים הכי הכרחיים לדירות ולרפתות ושכלול ענפי המשק השונים.

את הדרך הזה סמנו לנו בהגשמת התכנית של התישבות קבועה במשקים.

קביעות המתיישבים.

סדרנו תכנית להתישבות בכל נקודה ונקודה, בהתחשב עם תנאי המקום ומספר המתיישבים שאפשר לישב בו, ובהתאם לזה הקצבנו את ההלואה הדרושה לכל מקום בשביל בנינים אינונטר חי ודומם וכו'. הלואה זו היתה צריכה להנתן למשקים במשך שלש שנים על-ידי ההסתדרות הציונית. על המתיישבים לסלק את כל החוב בשעורין במשך זמן ידוע של שנים בהוספת רוחים ידועים.

אקטיב המשקים הנוכחי יכל לשמש בתור אקטיב של "קרן ההתישבות" שרעיון יסודו הולך ומתבשל.

המבלאות הבאות מראות לנו את פרוט ההלואות הדרושות להתישבות מוחלטת במשקינו במשך שלש שנים, לפי תכניתנו.

טבלא א' מראה על תעודת ההלואות לפי כל משק ומשק. בה הננו רואים שרוב הכספים הדרושים הם בשביל בנינים. בשורה שניה עומד סדור מחלבות, בשלישית – וכול, מטעים וזרעים, ברביעית – כל-עבודה, בחמישית – בהמות-עבודה, ההלואות נועדות לדברים יסודיים שצריכים להגדיל את הכנסות המשקים.

טבלא ב' מכילה את פרוט ההלואות הדרושות מדוי שנה בשנה במשך שלש שנים, ההולכות ופוחתות משנה לשנה. אם לא תוכל ההסתדרות הציונית להמציא את ההלואות האלה במשך שלש שנים, היא תצטרך להמשיך את השאר עד שנה רביעית.

טבלא ג' מכילה את פרוט ההלואות ותעודותיהן לפי המשקים בשנת תרפ"ב, וטבלא ד' – את פרוט ההלואות שהמציאו למשקים במשך השנה לפי תעודותיהן.

טבלא א':

פרוט ההלואות הדרושות לשנות תרפ"ב – תרפ"ד להתישבות מוחלטת במשקים
הקימים שעל אדמת הקרן הקימת לישראל בל"מ.

שם המקום	משפחות	בנינים והשפיק מים	כלי עבודה	בהמות-עבודה	פרות ומקנה דק	דבורים עופות	זבול מטעים וזרעים	כס"ה
בן-שמן	15	4 000	—	—	—	—	—	4 000
חלדה	25	4 500	1 200	600	1 000	200	300	7 800
מרחביה	40	6 000	1 000	600	1 000	400	—	9 000
כנרת א'	30	4 000	1 000	600	1 000	400	1 000	8 000
" ב'	25	3 500	500	400	1 000	300	3 300	9 000
דגניה א'	25	3 000	500	—	1 000	200	800	5 500
" ב' / ג'	25	5 500	700	600	1 300	450	850	9 400
קרית-ענבים . .	40	4 500	300	300	2 000	400	3 000	10 500
עין-חי	40	5 000	1 000	1 000	1 500	£00	1 400	10 700
גרשמואל	15	3 500	500	500	1 000	300	300	6 100
כרכור	10	2 500	1 000	600	1 500	400	—	6 000
באר-טוביה . . .	10	2 500	500	—	650	350	—	4 000
בס"ה	300	48 500	8 200	5 200	12 950	4 200	10 550	90 000

טבלא ב':

פרוט הדלואות הדרושות להתישבות מוחלטת במשקים בשנות תרפ"ב - תרפ"ד לפי השנים בלוי"מ.

שם המקום	מספר המשפחות	הסכומים הדרושים בתרפ"ב-תרפ"ד	בתרפ"ב	בתרפ"ג	בתרפ"ד
בן-שמן	15	4 000	1 000	3 000	—
חלדה	25	7 800	2 600	3 000	2 200
מרחביה	40	9 000	2 200	1 300	5 500
כנרת א'	30	8 000	2 750	2 000	3 250
" ב'	25	9 000	3 000	3 000	3 000
דגניה א'	25	5 500	3 400	2 100	—
" ב'	25	8 500	6 000	2 500	—
" ג'	—	900	900	—	—
קרית-ענבים	40	10 500	3 500	2 500	4 500
עין-חי	40	10 700	4 700	4 000	2 000
גן-שמואל	15	6 100	2 200	1 600	2 400
כרכור	10	6 000	2 300	1 500	2 200
באר-טוביה	10	4 000	1 450	1 500	1 050
בס"ה	300	90 000	36 000	28 000	26 000

טבלא ג':

פרוט הדלואות להתישבות מוחלטת במשקים לפי תעודותיהן לשנת תרפ"ב.

שם המקום	בנינים והספקת מים	בהמות-עבודה וכלי עבודה	פרות עיפות ודבורים	זבל, זרעים ומטעים	בס"ה
בן-שמן	1 000	—	—	—	1 000
חלדה	600	600	800	600	2 600
מרחביה	1 000	400	300	500	2 200
כנרת א'	300	500	900	1 050	2 750
" ב'	1 000	400	450	1 150	3 000
דגניה א'	2 400	150	550	300	3 400
" ב'	4 300	200	800	700	6 000
" ג'	—	300	400	200	900
קרית-ענבים	1 000	200	600	1 700	3 500
עין-חי	2 900	300	700	800	4 700
גן-שמואל	1 400	200	400	200	2 200
כרכור	1 600	150	550	—	2 300
באר-טוביה	1 000	300	150	—	1 450
בס"ה	18 500	3 700	6 600	7 200	36 000

טבלא ד':

פרוט ההלוואות שהמצאנו למשקים בשנת תרפ"ב.

הלדה	1 638 647	לי"מ
מרחביה	701 460	"
כנרת	1 613 805	"
כנרת-הר	1 086 480	"
הגניה א'	1 669 030	"
" ב'	2 459 076	"
" ג'	830 603	"
קרית-ענבים	1 979 121	"
עין-חי	3 370 320	"
כרכור	2 104 335	"
קישמואל	1 294 237	"
באר-טובה	747 905	"
בן-שמן	525 000	"
בס"ה	20 070 082	לי"מ

בהתאם לסכומים שהמצאנו למשקים במשך השנה נעשו עבודות אלו:

א) בנינים: ברוב המשקים נגשו לבנות את הבנינים המשקים הדרושים וכמו כן בזים לדירות במקום שהסרונם היה מורגש ביותר.

בשטת הבנין הכנסנו השנה את התקן הזה שבכל המקומות משתתפים המתיישבים באופן אקטיבי בעבודת הבנין.

הזמן מצדנו מהנדס בנאי מומחה ובהשגחתו ועל-פי הוראותיו החלו הבנינים להבנות על-ידי המתיישבים בעצמם או על-ידי המשרד לעבודות צבוריות של הסתדרות העובדים העברים בארץ בשתוף המתיישבים ובהשגחת המומחה שלנו. נסיון זה הצליח מאד בבנין הרפת בקרית-ענבים והרפתות בנחלת-יהודה. שתוף אנשי המקום הוויל את העבודה וגם השפיע על טיב העבודה. ערך מיוחד יש גם לזה שאנשי המקום מתקשרים ביותר לאותו הבנין שהם בעצמם משתתפים בהקמתו.

אולם הספקת נתינת האמצעים לעבוד יכריחו אותנו להפסיק את עבודת הבנין באמצע. אם לא תבוא אפשרות להמשיך את העבודה הזאת עד עונת הגשמים, יש חשש שכל עבודת הבנין הנעשית עד עכשיו תלך לאבוד בימות הגשמים.

ב) סדור המחלבות. לשם שכלול המחלבות הוזמנו בתור אינסטרוקטור מומחה שהשכלל בהולנדיה במקצוע זה. הספקנו להמציא כמעט לכל המשקים אמצעים לרכישת פרות גועיות מבירות ומדמשק. כעת עושים אנו צעדים בדבר הכנסת פרות גועיות מהולנדיה ברוב המשקים התחילו להוביל את החלב ואת תוצאת החלב למכירה לשוקים שבערים הקרובות. והננו מתאמצים להקל את שאלת הובלת החלב ברכבת וכמו כן את שאלת סדור השוקים בערים.

ג) גדול עופות ודבורים. גם למקצעות אלו הומנו מוטחה בתור אינסטרומנט. כלב המשקים שמנו תשומת לב מיוחדת להגדלת מספר העופות עלידי סדור אינקובטורים משובחים שהובאו מחוץ לארץ. ביהוד שמנו לב להתרבות גועי העופות המשובחים.

בגדול דבורים הכנסנו כודות במשקים ע"פי השטה המודרנית. נתנו הוראות בדבר גדול הדבורים, והמלחמה בהמחלות שעשו שמות כל השנים. המצאנו למשקים גם זרעי צמחירבשי

ד) מטעים וזרעים: הכנסנו השנה למשקים גפנים מהמינים המשובחים לאכילה ובתור נסיון גם מינים שונים של עצי פרי בשביל התאקלמותם בארץ. כי הרבה פירות מובאים לשוקים המקומיים מארצות חוץ.

חלקנו זרעי ירקות מהמינים המשובחים בכל המשקים, כמו כן זרעי מספא – וביחוד אספסת – והוראות איך להשתמש בהם.

להגדול אספסת ישנו עתיד גדול בארץ. זה יבטיח בהרבה את קיום המחלבות, היות וגדול בהמות בארץ סוכל מאד מחסר מספא לבהמות בחדשי הקיץ.

ה) הפלחה והזבול: הודות לשטת חלוף הורעים והזבול שהננו מכניסים במשקים עולים יכולי השדות במשקים שלנו בהרבה על היבולים שבמושבות הסמוכות או אצל הערבים פתוח המחלבות מבטיח בהרבה את הגדלת היבולים בזמן הקרוב ע"י הזבל שיכנס מגדול הבהמות.

מהלך עבודות ההתישבות במשקים:

1) ברשמן: מהשטח הכללי של 2000 דונם בערך, 1357 דונם משמשים לפלחה, 462 דונם למטעים, 140 דונם – למרעה. חוה זו נושאת את עצמה מהכנסת המשק המעורב, הודות למחלבה המסודרת – 60 ראש בקר מגועים משובחים – והודות לזה שהיבולים מהפלחה, עלידי הזבול המתאים, הם כמעט כפלים מאשר בכל הארץ.

חלק מאדמת ברשמן עומד להמסר לתחנת הנסיון ועל החלק הנשאר תישבנה 15 משפחות. שטת ההתישבות היא בצורת מושב עובדים.

להתישבות המוחלטת חסרים עוד בנינים לדירות ופרות וסדור מוחלט של הספקת מים. חלק מהבנינים התחילו השנה לבנות.

2) חולדה: מהשטח הכללי של 1900 דונם בערך, 900 ד' – פלחה, 950 ד' – מטעים והשאר – דרכים. משק זה נמצא במצב רעוע מפני שעד סוף השנה היו בו שתי קבוצות, קבוצת פלחה לחוד וקבוצת מטעים לחוד. שתי הקבוצות היו זמניות ומפני זה סבלו הבה כל ענפי המשק. מלבד זה סבלה חולדה גם מחסר סדור הספקת מים, ובעיקר ממחלות, הודות לבצה המשתרעת אצל החוה.

מהשנה הזאת הת שבה בחולדה קבוצה שברצונה להשאר שם בקביעות בתור מתישבים. במשך החדשים האחרונים הננו רואים פה התקדמות רבה בעבודה. הקבוצה הספיקה לזבל חלק מהקרקעות וזה נותן תקווה ליבולים טובים. גם מצב המחלבה והזוללים הוטב בהרבה. במשך השנים הראשונות רוצים המתישבים לעבד בתור קבוצה. כשאפשר יהיה להתחלק למשפחות בודדות, יסתדרו בצורת מושב עובדים.

הקרן הקימת לישראל נגשה השנה ליבוש הבצה וסדור הספקת המים בחולדה. 3) מרחביה: מהשטח הכללי של 3500 דונם השייך לקה"ל, קבוצת המתישבים מעבדת כ-2000 ד' – 1600 ד' פלחה, 3000 ד' מטעים והשאר – דרכים ומגרשים. 1000 ד' החברו לחברת "קהלת ציון" ו-500 ד' עומדים להמסר למתישבים של כלפורה אשר יגורו במושבה מרחביה.

הרבה הרפתקאות עברו על מרחביה. הנקודה הראשונה בעמק שכבושה עלה בהרבה כספים. מרכז תנועת הצבא בזמן המלחמה, נקודה בודדה רחוקה מיישוב יהודי – כל זה ביחד גרם להפסדים במשק ולמצבו הרעוע.

עד שנת תרפ"א היו במרחביה שתי קבוצות: אחת למטעים ואחת לפלחה. משנת תרפ"א נמצאת במרחביה קבוצה של 30 חילים משוחררים מהגדוד העברי האמריקני. עד עתה לא עלה עוד בידי הקבוצה הזו לשכלל את המשק במדה מספיקה, מסבת חוסר המומחים בענפי העבודה השונים בין חברי הקבוצה, והננו חושבים למלאות את החסר הזה בהתחלת שנת העבודה הזאת. במרחביה יכולות להתישב עד 40 משפחות.

המקום הזה יחד עם המושבה מרחביה, בלפוריה ותל־ערש יהיה אחד המרכזים הישוביים הגדולים בעמק־ירדעאל. בשביל ההתישבות המוחלטת יחסרו עוד חלק מהבנינים לדירות, הגדלת ותקון הבנינים המשקיים ושכלול המחלבה. מלבד זה צריך יהיה לסדר את הספקת המים שבה משתמשים גם במושבה מרחביה ובלפוריה.

(4) כנרת א': שטחה – 1200 דונם מלבד אדמת ההרים הסמוכה. כ־1000 דונם משמשים לפלחה והשאר למטעים וירקות.

בכנרת נמצאת כעת קבוצה של 30 עובד. במשך השנה עלה לשכלל את המחלבה ולהרחיב את ענף גדול העופות. עתיד טוב נשקף לכנרת בגלל השטח המסוגל להשקאה וש אפשר להשקותו באופן וול בערך ממימי הכנרת. השוק הקרוב של טבריה מצד אחד וח'יפה מצד שני יבטיחו את הצלחת המשק. בשביל התישבות מוחלטת יש מקום בכנרת ל־30 משפחה. אבל לזה דרושה הקמת הבנינים המתאימים וסדור ההשקאה.

(5) כנרת־הר: שטח ההר של 2300 דונם אפשר לזרועה ומטעים להכשיר כ־1300 דונם שאר השטח מסוגל ליעור.

קבוצת כנרת ב' בת 22 עובד, הכשירה כ־450 ד' עלידי סקול. היא מעבדת את כרס־דסוי – 95 דונם ויתים ושקדים של הקרן הקימת לישראל והוציאה לפועל נטיעת יער של אילני־סרק על שטח של 130 ד' ושל כרם ענבים לאכילה (27 ד'). כ־300 ד' משמשים לפלחה ולגדול ירקות.

בשביל ההתישבות המוחלטת חסרים גם פה הבנינים המשקיים ודירות. יש צרך בשכלול ענפי המשק השונים ובייחוד בסדור הספקת־המים.

(6) דגניה א': בשנים האחרונות עבדה דגניה א' שטח של 1000 דונם, מזה כ־90 ד' מטעים והשאר – מזרע. קבוצה זו קבלה את צורתה האמיתית מההתחלה. היא מתבססת בעיקר על פלחה ומחלבה. עתיד טוב יש פה לגדול אספסת. להתישבות מוחלטת של 20 – 25 משפחות נחוצים: הרחבת המחלבה, הקמת בנינים וסדור השקאה.

חלק מהבנינים החילונו לבנות בשנה זו.

(7) דגניה ב': בשנה העברה עבדה הקבוצה שטח של 940 ד'. תנאי המקום כמו בדגניה א'.

(8) דגניה ג': גם הקבוצה הזאת עבדה שטח של כ־900 דונם. להתחלת השנה הבאה האדמה הזאת תמסר לעבוד למשקים דגניה א' וב', מפני שהשטח הכללי של דגניה, לפי שטח העבודה הנוכחית איננו מספיק לשלש קבוצות.

(9) קרית־ענבים: מהשטח הכללי של כ־4000 דונם נגשו עד עכשיו לעבוד של 800 דונם. כאן נעשתה לפני שנתים ההתחלה הראשונה להתישבות חקלאית בעיני יהודה עלידי הקמת המדרגות (המירסות) והכנסת שטח־עבודה מתאימה לאזור ההרים ולנקודה ישובית הסמוכה לשוק ירושלם. (12 קילומטר מהעיר.)

העבודות הראשונות בקרית-ענבים נעשו ע"י 200 החלוצים הראשונים שבאו לארץ-ישראל לפני שנתים. כעת נמצאת בקרית-ענבים קבוצת מתיישבים של 48 עובדי השכנות עם ירושלם מבטיחה שוק טוב. לתוצרת המשק המעורב נבנתה רפת, סודרה מחלבה של פרות גזעיות ומעורבות והחלב נמכר בירושלם. השנה היתה גם התחלה במכירת ירקות בירושלם, שהצלחה גם היא. במשך השנתיים נטעו שטח גפנים לאכילה ולצמקים בשטח של 200 דונם. על חשבון הקה"ל יגשו פה בקרוב לסדור הספקת המים מהמעין הנמצא על אדמת קרית-ענבים וחושבים גם לסדר סכר בשביל אספק המים להשקאה בזמן הגשמים. החיוב הגדול שבקרית-ענבים הוא שהמתיישבים התקשרו למקום מיום בואם ויש לקוות שלא יהיו פה חלופי גברא. בין המתיישבים – 14 משפחות.

על כל השטח של קרית-ענבים יש אפשרות של התישבות כשמונים עד מאה משפחה. (10) ג'רשמואל: המקום סבל מאד במשך שנים רבות מהקדחת ובאותו הזמן מחוסר השקאה מסודרת. בשנה העברה סודרה מחדש על חשבון הקה"ל השקאה הפרדס (65 ד'). מלבד הפרדס, מכיל ג'רשמואל כעת כרם ויתים של 165 דונם מפותח יפה מאד ושטח של 200 דונם למורע, הסמוך לפרדס. הקבוצה הנמצאת בג'רשמואל ברצונה להתישב שם בקבוצות, סודר באופן מוצלח גדול דבורים וגדול עופות. תחנת מסלת הברזל הרחוקה רגעים אחדים מג'רשמואל נותנת יכולת להוביל את תוצרת המקום לחיפה.

בג'רשמואל יש האפשרות לסדור ישוב של 15 – 20 משפחות כשיהיו האמצעים לבנינים הדרושים ולהגדלת המחלבה.

(11) כרכור: בכרכור עבדה בזמן המלחמה קבוצת פועלים במטרת כבוש הקרקעות של "חובבי-ציון" (כ-550 ד') של האחוזה ההולנדית (כ-9000 ד') של מר שלזונגר (כ-6000 ד'). מאדמת "חובבי-ציון" נמכר החצי לאיש פרטי (מר שניאורסון) והחצי נמכר לקה"ל. כעת כשבאים לארץ-ישראל בעלי הקרקע, נשארה הקבוצה כמעט בלי אדמה. אולם ישנה הבטחה מחברת יק"א למלאות את החסרון באדמה מהאדמה העומדת להרכש בקרוב בסביבה על-ידיה. עיקר הכנסת הקבוצה עד עכשיו היא הפלחה שלשם זה הוכרת הקבוצה אדמה מהשכנים. שאר ענפי המשק עוד לא מפותחים. בשביל התישבות מוחלטת דרושה הלואה לבנית בנינים לדירות ולצרכי המשק וכמו כן לפתח את שאר ענפי המשק המעורב. בעתיד תתאחד נקודה זו עם המושבה שתבנה על-ידי "האחוזה" הלונדונית ועם האדמות שיק"א רוכשת בסביבה.

(12) כפר-מל"ל (עין-חי). בכפר מל"ל שייך לקה"ל שטח של 1050 דונם. יש תקווה להגדיל בקרוב את השטח בעוד 1500 – 1800 דונם. שתי פעמים נחרב כפר-מל"ל: הפעם הראשונה בזמן המלחמה והפעם השניה בפרעות מאי תרפ"א. בשנת תרפ"ב החילונו להקים את המקום בפעם השלישית. נרכש אינונמר חי ודומם וגנשו לתקן את שלשת הבנינים שנשארו ולהוסיף בנינים חדשים. לפי התכנית צריך להבנות בכפר-מל"ל מושב-עובדים של 40 משפחה.

סמוך לכפר-מל"ל מסתדרת אחוזה אמריקנית חדשה שרכשה שם השנה כ-5000 דונם. יש לקוות שבעתיד תתאחדנה שלש הנקודות הישוביות האלו למושבה אחת גדולה.

(13) באר-טוביה: במושבה באר-טוביה (קסטיניה) שייך לקה"ל שטח של 830 דונם המעובד ע"י קבוצת פועלים ומוה 350 דונם פלחה ו-480 דונם יער אקליפטוס. השנה הקבוצה חוקרת עוד 650 דונם אדמת פלחה מהשכנים. הקבוצה היא בת 14 חבר שרוכס גמרו בית-ספר חקלאי. מצבה החמרי כל הזמן טוב, הודות ליבולים הטובים בשדות שגדלו בעזרת הובול. בשביל ההתישבות המוחלטת של 10 – 15 משפחות דרושים בנינים ורכישת פרות ומקנה דק.

14) טירה: משק טירה נמצא על אדמה חכורה מהגרמנים סמוך לחיפה לפני ארבע שנים. או היתה תקנה לרכוש את האדמה הזאת. אבל הגרמנים אשר שבו לחיפה דורשים מחיר יותר מדי גבוה וכעת על הקבוצה לעזוב את המקום.

קרבות חיפה נתנה לקבוצה את היכלת לפתח מהלכה הגונה של 50 פרה וכ"כ גדול דבורים ועופות. הקבוצה התקימה בשנים האחרונות רק מהכנסת האדמה בלי שום הלואות או עזרה חמרת אחרת מצדנו.

15) נחלת יהודה (עליד ראשון לציון). לפני המלחמה חברת "חובבי ציון" רכשה פה 300 דונם אדמה לבנית מושב פועלים. לפני שנתים היא מסרה את האדמה לקה"ל אשר החליטה לקנות פה עוד אדמה עד 1000 דונם. הספקנו עד עכשיו לקנות כ- 400 ד' ובקרוב תצא הקניה שעליה נתקבלה החלטה עוד בזמן הועידה הציונית בלונדון.

בנחלת יהודה נגמרה בשנה זו הקמת בתים ורפתות בשביל 26 משפחות. מלבד זה, על ידי הלואות שהמצאנו למתיישבים, הם רכשו לחם פרות והגדילו את ענפי המשק השונים. הפרספקטיבה של מושב העובדים ההולך ומסתדר בנחלת יהודה היא טובה הודות לקרבת שוק יפו.

קבוצות הגליל העליון:

הקבוצות "מחנים", "אילת השחר", "כפר גלעדי" ו"תל חי" נמצאות על אדמת היק"א בזמן המלחמה ועד השנה האחרונה השתתפה ההסתדרות הציונית בעזרה שנתנה להם לשם סדור המשקים. לפי החלטת הקונגרס בקרלסבד צריכים היו המשקים האלה לקבל בשנה הלואה בסך של 5000 ל"מ. בירדנו עלה להמציא להם עד עתה סך של 2332038 ל"מ לשם התפתחותם.

סכום.

מהסקירה הנ"ל על משקי העובדים אפשר לראות שרובם אינם מסודרים דים. אולם אין ספק שבהתאמות ידועה מצדם ומצדנו יכולים הם אחרי שנתים או שלש שנים הקרובות להיות נושאים את עצמם לגמרי.

משקינו התפתחו לנקודות ישוביות חשובות. הם היו הראשונים שהוכיחו את אפשרות הצלחתו של המשק המעורב המבוסס על עבודה עצמית. בהם הכנסו גזעים טובים של פרות ועופות ובהם מתפתחים יפה הענפים של גדול ירקות וגדול דבורים. בזמן האחרון במשקים האלו התחילו להתפתח גם מטעי עצי פרי וגפנים.

שגיאה גדולה תהיה מצד ההסתדרות הציונית, אם דוקא כעת תסתלק מהדאגה של המצאת הקרדיטים הנחוצים להתישבות המוחלטת בנקודות הישוביות האלה שתוכלנו להיות בקרוב לסמל העבודה הפוריה של ההסתדרות הציונית בארץ ישראל.

המושקים והמוזשבים בשנת תרפ"ב.

מס' מקום הקבוצה	מפיק המושק	עבודה קואופרטיבית או אינדיבידואלית	השמה הנעדר בדונמים	מספר הפועלים	מספר הדונמים לכל פועל	מספר נפשות הכללי
יהודה:						
1	עטרות (קלנדיה)	מושק מעורב	קואופרטיבית	340	10	34,0
2	קרית-ענבים (דילב)	" "	"	900	60	15,0
3	באר טוביה	ובנין מדרגות	"	780	14	55,71
4	כפר-אוריה	מושק מעורב	אינדיבידואלית	1 200	16	75,0
5	חלדה	" "	קואופרטיבית	1 750	40	43,75
6	ברשמן	" "	"	1 200	22	54,54
7	פתח-תקוה (צעירות)	ירקות	"	30	6	5,0
8	עין-גנים	" "	"	50	17	2,94
9	נהלתי-הודה (צעירות)	" "	"	50	10	5,0
10	נהלתי-הודה	מושק מעורב	אינדיבידואלית	550	25	22,0
שומרון:						
11	עין-חי	" "	קואופרטיבית	800	30	26,66
12	גרשמואל	" "	"	510	20	25,5
13	כרכור	" "	"	1 040	18	57,77
14	טירה	" "	"	700	18	38,88
15	כרמל	יעור	"	250	4	62,5
16	רושמייה	" "	"	350	15	23,33
גליל התחתון:						
17	מרחביה	מושק מעורב	"	2 100	40	52,5
18	דגניה א'	" "	"	900	33	27,27
19	" ב'	" "	"	900	36	25,0
20	" ג'	" "	"	800	13	61,33
21	כנרת	" "	"	1 100	33	33,33
22	הר-כנרת	" "	"	500	20	25,0
23	נהלל	השבחות ראשונות	אינדיבידואלית	2 500	80	31,25
24	עין-חרוד	" "	קואופרטיבית	4 000	150	26,66
25	תל-יוסף	" "	"	3 000	100	30,0
26	גבעת-יהוקאל	" "	אינדיבידואלית	1 200	36	34,28
27	קבוצת הגבעה	" "	קואופרטיבית	600	18	33,33
גליל העליון:						
28	מחנים	מושק מעורב	"	800	27	29,63
29	אילת-השחר	" "	"	2 500	25	71,42
30	תל-חי	" "	"	600	12	50,0
31	כפר-גלעדי	" "	"	800	40	20,0
	בס"ה			32 800	1 088	30,14
						1 695

ב. מושבי העובדים.

יסוד מושבי עובדים עלידינו זהו הצעד הראשון שנעשה עלידי ההסתדרות הציונית להתישבות אכרים ועירים.

הרבה התאוננו עד הומן האחרון על ההסתדרות הציונית שהוא משקיעה את כל אמצעיה רק ליסוד ולפתוח הקבוצות, אמנם נסיון המושבות, מצד אחד ונסיון הקבוצות מצד שני, עוד לא הספיקו להוכיח עד עתה איזה שטח התישבות הוא הכי מתאימה לתנאי ארצנו ועמנו. ההתאכרות במושבות לא נתנה את הטפוס האמיתי של האכר החי עלידי עבודה עצמית ובתוצרת משקו. לעומת ההתאכרות במושבות הקודמות רעיון מושבי עובדים הלך והתבשל וקבל את צורתו הנוכחית. שאיפת מושבי העובדים היא ליצר את טפוס האכר הועיר על שטח אדמה מצומצם, בהתאם לדרישת כל מקום ומקום ע"י יצירת משק מעורב בעבודה עצמית של העובד ומשפחתו.

בהתחלת השנה הנוכחית נגשנו, לפי החלטת הקונגרס, ליסוד שני מושבי עובדים.

מושב עובדים אחד, כפר-נהלל, מורכב מ-80 משפחה, הולך ומסתדר על אדמת "מלול" שנרכשה בשנה העברה עלידי הקה"ל, והשני, גבעתי-חוקאל, המורכב מ-60 משפחה, מסתדר בחלק מאדמת נורים. הקונגרס הציוני הקציב לשם יסוד שני מושבי העובדים סך של 56 000 ל"מ לשנת תרפ"ב, ואולם בידנו עלה להשיג לשני המושבים רק סכום של 13 400 ל"מ בערך, ו"א מאה ושמונה ל"מ בערך, לכל משפחה במקום 400 ל"מ. מובן שבסכום המצער הזה אי אפשר היה להגשים את התכנית המוצעת. בכל זאת הספיקו לבנות צריפים בשביל המשפחות וגם לגשת להכנות לבנינים בני קימא. נרכש חלק מהאנוטר החי והדומם, הוכנו שטחי אדמה בשביל וריעות לשנה הבאה. הספיקו גם לזרע תבואות קיץ וירקות וכמו כן לנטע עצים בשביל בצור הגבולות.

בנהלל התחילה כבר עבודת היבוש והספקת המים הנעשית ע"י הקה"ל. כ"כ נסלל כביש ע"ח הקה"ל המאחד את מקום המושב עם דרך-המלך היפה-נצרת.

בעין-חרוד ובגבעתי-חוקאל סוללים כעת גסיזן על חשבון הקה"ל כביש המאחד את מקום המושב עם תחנת מסלל-הברזל "עין-חרוד".

לו היו השנה בידנו האמצעים שהוקצבו ע"י הקונגרס בקרלסבד, אפשר היה לראות כבר השנה הצלחה גמורה במפעל הזה של בנית שתי המושבות האלה.

ג. העברת חלוצים לחקלאות.

הפרובלימות של כבוש הקרקעות החדשות שנרכשו עלידי הקרן הקימת לישראל ושל העסקת חלק מהחלוצים בחקלאות נפתרו אחת כשניה. נוצרה היכלת להעלות על הקרקעות האלה מספר די חשוב של חלוצים המוציאים לפעל את עבודות ההשבחה ע"ח הקה"ל, ובו בזמן גם להתכונן להתישבות על קרקעות אלו. הקונגרס הקציב למטרה זו סכום של 70 000 ל"מ.

1) גידוד-העבודה: גידוד העבודה הוא אחד מקבוצי העובדים בא"י שלפי מספר חבריו והתארגנותו הטובה הוא מסוגל לפתר את שאלת הכבוש של שטח האדמה הרחב שבנורים ולהכינו להתישבות על חלק ממנו. את ארגונו הטוב הראה גידוד העבודה בסלול הכבישים לארך ים כנרת לפני שנה.

על־פי ההחלטה שנתקבלה ע"י הקונגרס בדבר העלת גודל העבודה על האדמות החדשות שבעמק־יזרעאל עלו בעיקר־הרוד (בנורים) 250 עובד, ובתל־יוסף, במרחק של 5 ק"מ מעיקר־הרוד, 100 עובד, ובס"ה 350 איש. עצם הכנסת המספר הזה של עובדים לנורים הביא לפתרון השאלה של כבוש אדמת כל נורים.

בתור עבודות השבחה – גודל העבודה נגש להפירת תעלות־יבוש, סקל חלק מהקרקעות בצד חלק מהגבולות ע"י נמיעת 75 000 עצי יער, סלל כביש ממקום המושב לתחנת מסלול הברזל "עיקר־הרוד". מעבודות חקלאיות הגדול הוציא לפעל את העבודות האלה: חרש זורע כ־3000 דונם תבואות קיץ וחרף, סדר גירקות על שטח של 130 ד', נטע כרם גפנים מהמינים לאכילה וכרם וותים מורכבים.

לפי הצעתנו, הוומן חבר מומחה לגדול מבק ונעשו בעזר זה הנסיונות הראשונים לגדול הטבק העלול להיות אחד ממקורות ההכנסה הכי חשובים בעתיד. הכנת קרקע לזריעות השנה הולכת ונעשית.

מלבד זה סודרו בעיקר־הרוד בתי מלאכה שונים:

נגריה, באמצעות המכונות שנשלחו לקפא"י (קופת־פועלים ארץ־ישראלית) מאמריקה נפתיה, פתחיה, מתפרה וסנדלריה. תוצרת בתי־המלאכה האלה תהיה לשמוש לא רק בשביל עיקר־הרוד כי אם גם כל הסביבה. נפתחה גם מחצבה בשביל הכנת אבנים לעבודת הבנין. אחת מהתכונות המיוחדות של גודל העבודה הוא שבו נמצאים בתור חברים בעלי מקצועות שונים. הגדוד שואף למלא את צרכיו ע"י עבודת חבריו עד כמה שאפשר ולהיות בעתיד בלתי תלוי מתוצרת חוץ.

בהתאם לבודג'ט המאושר ע"י הקונגרס בקלסבד צריך היה גודל העבודה לקבל הלוואה של 37 500 ל"מ, אולם בידינו עלה להמציא לגדוד רק סכום של 14 065 815 ל"מ.

(2) קבוצת "הגבעה": מלבד גודל־העבודה סודרה בקרבת המעיין "עיקר־טבעין" קבוצה של 20 עובדים העתידה להיות 20 משפחות מתישבות.

הקבוצה הזאת הכינה אדמת זריעה לשנה החדשה וכבר זריעה גם השנה תבואת קיץ מספא וירקות. בתור דירות סודרו צריפים והתחילו להבין חמרי בנין.

הבודג'ט של הקבוצה הזו צריך היה להיות השנה 4 500 ל"מ, אולם יכלנו להמציא לה עד עתה רק סכום של 1 360 680 ל"מ.

(3) משקי־צעירות. סודר משק צעירות בנחלת־יהודה ששם תוכלנה הצעירות להשתכלל בעבודות משק במשק שנתים, המשק מתנהל בהשגחת פועלת הנמצאת בארץ מומן רב והיודעת היטב את העבודות החקלאיות. קיום משק כזה בעיקרו צריך לבא מתוצרת המשק בעצמו ע"י מחלבה, גדול ירקות, גדול עופות, סדור משתלות עצים. בעזרת ההלוואה שנתנה מצדנו נרכשו פרות ועופות וסודרה משתלה. עובדות במשק הזה 12 צעירות, שמהן 10 – עולות חדשות.

בפתח־תקוה עובדת קבוצה המנהלת את מטבח הפועלים. הצעירות מגדלות ירקות בשביל צרכי המטבח. קבוצה זו מורכבת מ־10 צעירות וקבלה הלוואה בסך של 757 440 ל"מ.

בירושלים עובדות במשתלת עצים 12 חלוצות.

(4) קבוצות פועלים במושבות. תשומת לב מיוחדת נתנה עלידינו לקבוצות הפועלים שהסתדרו במושבות לשם עבודה אצל האכרים. נתנו להן הלוואות לשם רכישת פרות ועופות וכמו כן לשם גדול ירקות. ההלוואות אפשרו לפועלים האלה להתקיים מעבודתם במושבות וכמו כן להתכונן להתישבות.

קבוצת אלו הן:

(א) קבוצת "מרקנהוף" מגרמניה, העובדת בעינגנים ובפתח תקוה. היא מורכבת מ-10 עובדים. קבלה הלואה בסך של 327 ל"מ. ורכשה בזה פרות, כורות ועופות וכמו כן סדרה גדול ירקות.

(ב) קבוצת "ליטמירין" (10 עובדים) — עובדת ג"ב בעינגנים ובפתח תקוה. קבלה מאתנו הלואה של — 200 ל"מ. רכשה בהמות עבודה ועופות ומגדלת גם ירקות.

(ג) קבוצת תל-צור (40 עובדים), רובם מגרמניה. עובדים בתל-צור קרוב לזכרון יעקב. סדרו משק ביתי בעזרת הלואה של — 4000 ל"מ שהמציאו להם.

(ד) קבוצת סלובוטא (15 עובדים) — מעבדת בכפרסבא את כרמי האכרים. רכשו להם בהמות עבודה בעזרת הלואה בסך של 148 960 ל"מ שהמציאו להם.

(ה) קבוצת "צבי" (8 עובדים) מגרמניה — עובדת בפתח תקוה. קבלה הלואה בסך של 40 ל"מ.

(ו) קבוצת "חפציבה" מצ'כוסלובקיה (35 עובד) — עובדים בפרדסי "אגודת נטעים" בחפציבה. קבלה הלואה בסך של 195 ל"מ.

(ז) קבוצת "מגדלי הטבק" (5 עובדים) — עובדת בנחלת יהודה. שתלה שטח של 20 ד' טבק בתוצאות טובות מאד. קבלה מאתנו הלואה בסך של 50 ל"מ.

(ח) חלוצים במקוה ישראל (60 חלוצים) מתחנכים בעזרתנו בענפי החקלאות השונים.

(ט) קבוצת "רוש מיה" על הכרמל (15 עובדים) — עוסקת בעבודות כבוש.

ד. הלואות לחקלאים בודדים.

מצב הישוב הקיים במושבות איננו איתן, ביחוד מפני שחסר מוסד כספי מתאים שיתן לחקלאים את היכלת לבסס את עמדתם שהתרופפה בסבת המלחמה והמאורעות שלאחריה. במצב הכי עגום נמצאות החוות מיסודן של "האחוזות" הנמצאות בחו"ל וביחוד בארצות הולטה הנמוכה. מחסר אמצעים להמשיך את העבודות שהתחילו בחוות פוריה, שרונה וכו' הולך שם הכל ונחרב.

אחדים מבעלי הקרקעות האלה (בכפר אוריה ושרונה) פנו אלינו בהצעה למסר חלק מהקרקעות שלהם כמתנה לקה"ל, בתנאי שנלוו להם סכומים ידועים להמשכת העבודה, ושנישב משפחות חדשות על הקרקעות האלה.

באמצעים המצומצמים שלנו עלה בידנו לסדר את ההלואות האלה למושבים הקטנים העומדים להבנות:

(א) כפר אוריה: נכנסו לכפר אוריה 16 משפחות, שמונה משפחות בעלי הקרקעות ושמונה משפחות פועלים העובדים זמן רב בארץ. המציאו להן סכום של 2 060 820 ל"מ. בכסף זה סודרו צריפים ונרכש חלק מהאינונטר החי והדומם הנחוץ למשקיהם.

(ב) פוריה: המציאו למתישבים בפוריה הלואה בסך של — 1500 ל"מ, מזה — 500 ל"מ ל-10 משפחות של "הקואופרטיב הברשי" (עולים חדשים) שהתקשרו בחווה בדבר עבוד הנחלות השייכות לחברים הנמצאים באמריקה, וסך של 659,600 ל"מ לבעלי הנחלות בפוריה שבאו מאמריקה והנמצאים כאן בארץ. הסכומים האלו נועדו לרכישת האינונטר החי והדומם.

ג) בנחלת-יהודה המצאנו הלואה ל-26 משפחות בסך של 2 542 720 ל"מ לרכישת פרות וסדור מחלבה.

ד) הלואה ל"אגודת-נטעים". סדרה הלואה לחכברת "אגודת נטעים" בכדי לתת לה את היכלת לעבד את הנטעים. השארנו לה את הזכות לקבל בקרוב את ההלואה הזו בחזרה כמוומנים או בחלק מנחלות האגודה בשביל לישב שם משפחות חדשות. ה) הלואות ליחידים: המצב החמרי הקשה במושבות הכריה חלק מהדור הצעיר לחפש פרנסות בערים ובחו"ל. בשאיפתנו לקשר את הדור הצעיר שבמושבות אל מקומותיהם החילנו לנהל מ"מ עם בני האכרים במושבות גדרה, רחובות, נס-ציונה וכו' בדבר התישבותם. חסר הכספים הפסיק לע"ע את עבודתנו זאת.

היינו מוכרחים להסתפק בהמצאת מספר קטן של הלואות ליחידים במושבות – רק 8 הלואות בסכום 763,170 ל"מ, לסדור משק ביתי, לקניית בהמות עבודה וכו'. במושבות אפשר לישב מאות משפחות של מתישבים חדשים בעזרת הלואות לא גדולות ובערבויות בטוחות. לו היה בידינו כל הסכום שהוקצב ע"י הקונגרס הי"ב לצרכים האלה – 40 000 ל"מ – אפשר היה לפעל גדולות ונצורות.

ה. יעור.

הסכום של 4 000 ל"מ שהוקצב בקונגרס הי"ב לשם עבודות יעור שתי מטרות היו לו: א) עבודות יעור ממש, ו"א יעור שטח ידוע של אדמת הקה"ל במקומות שונים; ב) הכנות ליעור לשנים הבאות.

מפני צמצום התקציב הנ"ל לא יכלה עבודת היעור להתגשם על שטח פחות או יותר הגון, ומסבה זו הופנתה תשומת לב לשם הכנות ליעור. הפעולה הזאת הסתעפה לסעיפים אלה:

א) נטיעת אספי אקליפטוסים: האקליפטוס הסתגל לטבע הארץ והוא נפגש באזורים שונים. אולם כל אותם עצי האקליפטוס הנמצאים כיום בארץ נמנים ל-3-4 מינים שלא כל הסגולות הטובות שעצי אקליפטוס השתכחו בהן מאוחדות בהם. חשוב הוא לנו להרכבות במינים ולברא ע"י כך את האפשרות לבחר במינים הכי מעובדים, ביחוד ביחס לתעשיות שונות. לשם כך הכנסנו מחו"ל אסף של 60 מיני אקליפטוס שנמטנו אותם באזורים שונים בארץ.

האספים הללו המכילים 300 עצים כל אחד, 5-5 עצים מכל מין, נטעו: א) בקרית ענבים; ב) בנחלת-יהודה; ג) בעין-חרוד, והאסף הרביעי היה צריך להנטיע בנהלל. אולם מחסר מקום קבוע טרם עובדה תכנית המושב בנהלל, לא יכלה נטיעת האסף לצאת השנה לפעל, והוא נשאר לטיפול בנן המוויאום החקלאי עד השנה הבאה.

2) ארבוריטום: בקרית-ענבים הוקצב שטח של 100 דונם לנטיעת ארבוריטום, ו"א אספים של מיני עצים שונים המסוגלים לגדול באזור הרי יהודה.

הנטיעה יצאה לפעל השנה על שטח של 20 דונם ובוה הונח היסוד לארבוריטום שתפקידו הוא חשוב לפתוח המטעים של עצי-יער ועצי-פרי בארצנו.

אחרי מותו של מר נתן גרוס, המוכיר הראשי של הקרן הקימת לישראל, החליטה הנהלת הקה"ל בא"י לקרוא לארבוריטום "אילונה (או ארבוריטום) נתן גרוס".

ז. המוויאום החקלאי של ההסתדרות הציונית.

המוויאום החקלאי מכיל את המחלקות האלה:

- (1) מחלקת הפירות (הפומולוגית) המכילה דוגמאות מפירות הארץ כ־60 מין. הפירות שמורים בפורמלין.
- (2) מחלקת היעור, המכילה כ־200 מינים של עצים, קשוחים.
- (3) עשבים, וטבלאות קיר טל צמחי הארץ (כ־1000 מינים של הצומח הארץ־ישראלי שנאספו, הוגדרו וסודרו ע"י המוויאום).
- (4) אסף עשיר של תמונות מהמושבות והחוות שנסדו ע"י הקה"ל.
- (5) אסף של תמונות מצוירות בצבעים (מעצים, פירות ופרחים).
- (6) דיאגרמות על־דבר המטאורולוגיה, האורוגרפיה והגיאולוגיה של ארץ־ישראל.
- (7) אסף זואולוגי המכיל כ־250 מינים מצפרי הארץ, מספר ידוע של יונקים, כ־50 מיני נחשים וזוחלים אחרים ומספר שזה של דגים הנמצאים במימי הארץ.
- (8) אסף מינרלוגי וגיאולוגי המכיל מאות אחדות של דוגמאות ממהצבים ומאובנים ארץ־ישראליים.

את המוויאום מבקרים ביחוד תלמידי בתי־הספר שבירושלים, ומומן לומן באים לבקרו גם תלמידי בתי־הספר שבערים האחרות והמושבות. גם רבים מהתורים שתורו את ארץ ישראל במשך האביב בקרו את בית־הנכאח שלנו. באפן כיווני הסתכלו באספים השונים שבמוויאום כ־20 איש בכל יום ויום. כדאי להדגיש פה שבין מבקרי המוויאום פוגשים לעתים קרובות את בני הישוב הישן.

המוויאום נעשה למוסד חנוכי חשוב בשביל כל שדרות הישוב.

ירושלים, כ"ה סיון תרפ"ב.

(21, 6, 22.)

ההוצאות על הישבון תקציב המחלקה להתיישבות חקלאית

במשך אוקטובר 1921 — מאי 1922 בל"מ

בס"מ	בהתיבות	במוינים		
20 070 081	5 782 700	14 287 381	בסיס המשקים	1
2 332 038	552 060	1 779 978	קבוצות הגליל העליון וקלנדיה	2
13 382 730	6 181 100	7 201 630	מושבי עובדים	3
10 786 390	6 607 510	4 178 880	הלוואות לחקלאים בודדים	4
19 309 740	5 077 265	14 232 475	העברת חלוצים לחקלאות	5
69 282	20 550	48 732	הטבת מצב התימנים	6
404 760	—	404 760	יעור	7
830 925	—	830 925	המוויאום החקלאי של ההסתדרות הציונית	8
218 370	—	218 370	אינסטרוקטורים	9
3 004 733	—	3 004 733	הוצאות ארגון	10
97 000	—	97 000	שולם ע"ח "עריגנים" לה' טריטש	11
70 506 049	34 221 185	46 284 864	בס"מ	

1. בסים המשקים (ההוצאות) במשך אוקטובר 1921-מאי 1922 בל"מ

בס"ה	בהתחביוות	במוזמנים	
1 683 647	142 620	1 564 027	חלדה
701 460	32 230	669 230	מרחביה
1 613 806	610 880	1 002 925	כנרת א"
1 086 480	173 700	912 780	כנרת ב"
1 669 030	481 000	1 188 030	דגניה א"
2 459 076	655 000	1 804 076	דגניה ב"
830 605	25 690	804 915	דגניה ג"
1 979 121	115 740	1 863 381	קרית-ענבים
3 370 320	1 974 190	1 396 130	עין-חי
2 104 335	493 650	1 610 685	שכר-כור
1 291 297	418 000	876 297	גן-שמואל
747 905	472 000	275 905	באר-טובה
221 —	206 —	319 —	בן-שמן
20 070 081	5 782 700	14 287 381	בס"ה

2. קבוצות הגליל העליון וקלנדיה

בס"ה	בהתחביוות	במוזמנים	
811 968	204 530	607 438	אילת-השחר
564 943	102 740	462 203	מחנים
631 070	144 790	486 280	כפר-גלעד
40 000	—	40 000	תל-חי
234 057	100 000	184 057	קלנדיה
2 332 038	552 060	1 779 978	בס"ה

3. מושבי עובדים

בס"ה	בהתחביוות	במוזמנים	
7 221 265	2 904 540	4 229 725	נהלל
6 158 465	3 186 560	2 971 905	גבעת-יהוקאל
13 382 730	6 181 100	7 201 630	בס"ה

4. הלוואות לחקלאים בודדים:

בס"ה	בהתחביוות	במוזמנים	
195 —	—	195 —	קבוצה צ'יכוסלובקית בחפצ'יבה
2 542 720	1 327 720	1 215 —	אכרי "נחלת-יהודה"
659 600	359 600	300 —	מתיישבים בפזורה
2 060 820	771 940	1 288 880	מתיישבים בכפר-אוריה
454 110	154 110	300 —	ה"קואופרטיב הברשדי"
200 —	—	200 —	"שכונת-בורוכוב"
410 970	410 970	—	מושב מרחביה
3 500 —	3 000 —	500 —	אגודת נטעים
763 170	583 170	180 000	הלוואות ל-8 חקלאים בודדים
10 786 390	6 607 510	4 178 880	בס"ה

5. העברת חלוצים לחקלאות

בס"ה	בהתחייבויות	במוזמנים	
14 065 815	4 183 355	9 882 460	גדוד העבודה
1 360 680	355 840	1 004 840	קבוצת הגבעה
327 000	—	327 000	קבוצת "מרקנהוף" בעירגנים
200 —	—	200 —	קבוצת "לייטמיריץ" בעירגנים
40 —	—	40 —	קבוצת "צבי" בפתח תקוה
148 690	25 690	123 —	קבוצת "סלובוטא" בכפרסבא
225 —	—	225 —	העסקת חלוצים במקוה ישראל
1 235 115	387 740	847 375	קבוצת "רושמי"
50 —	—	50 —	מגדלי טבק בנחלת יהודה
100 —	—	100 —	דויטש ברחובות
400 000	—	400 000	קבוצת "תל צור"
757 440	124 640	632 800	פועלות בנחלת יהודה
160 —	—	160 —	פועלות בפתח תקוה
240 —	—	240 —	פועלות בירושלם
19 309 740	5 077 265	14 232 475	בס"ה

6. הטבת מצב התימנים.

בס"ה	בהתחייבויות	במוזמנים	
69 282	20 550	48 732	תקונים בבתי

7. יעור

42 940	לי"מ	משתלות תרפ"א
245 715	"	נטיעות בקרית ענבים
116 105	"	מכון למטעים
404 760	לי"מ	בס"ה

8. המוויאום החקלאי של ההסתדרות הציונית

549 044	לי"מ	המוויאום בירושלם
99 105	"	ארבוריטום עליד המוויאום
16 945	"	ארבוריטום עליד הגימנסיה ביפו
27 274	"	ספריה חקלאית
138 557	"	תמונות למכירה ודעים וכלו עבודה
830 925	לי"מ	בס"ה

9. אינסטרקטורים

שני אינסטרקטורים (למחלבה ולגדול דבורים) 218 370 לון"מ

10. הוצאות ארגון

נסיעות	לי"מ	1 490 920
משכרות	"	1 075 350
פובליקציות	"	189 983
שונות	"	248 480
בס"ה	לי"מ	3 004 733

11. ע"ח "עריגנים"

השלום לה' טריטש	לי"מ	97 000
---------------------------	------	--------

12. הסכום הכללי

במזומנים	לי"מ	46 284 864
בהתחייבויות	"	24 221 185
בס"ה	לי"מ	70 506 049

ירושלם, כ"ה סיון תרפ"ב.
(21. 6. 22.)

המכון לחקלאות ותחנות הנסיון

א. מטרת המכון לחקלאות

המטרה שהציג לו המכון לחקלאות היא למצא פתרון לפרובלימות החקלאיות המעשיות החשובות ביותר. המעסיקות את החוסרים בכל ארץ וארץ, וביחוד בארצות נושבות חדשות, ושעדיין לא מצאו פתרונים בחקלאות שלנו.

אנחנו נמצאים, ביחוד במשקי הפלחה, במצב מיוחד. יש מסורת עתיקה של הפלח, שערכה אמנם רב הוא, אבל אינה הולכת בד בבד לא עם צורות המשקש לנו ולא עם כלי העבודה שאנחנו משתמשים בהם. מסורת חדשה על סמך חקורות מוקדמות לא נוצרה. בשטות העבודה החקלאית המעשית מתהלכות דעות הנשענות על השערות בעלמא ולא על מדה ומשקל והסתכלות נכונה. בדעות גופן שורר "תוהו ובוהו" ידוע: אחת סותרת את השנייה. במקצוע הגנת כצמחים לא נעשה בכלל שום דבר. יש עכשיו תנועה גדולה לסידור מחלבות ואין שום מסורת ביחס למנות ההונח ולא ידיעה ברורה מה הם גוועי הבקר המתאימים בעת לתנאי הארץ. הדרכים הכבושות בארצות אחרות, שאנו דגילים ללכת בהן, הגדילו בהרבה מקרים רק את ההוצאות ולא את ההכנסות. ועלינו לשאל איפוא ישר את פי האדמה פה בארץ.

בדרכים שונות נוכל להרים את מצב החקלאות בארץ וביחוד הפלחה: יצאו בהגברת יכולי תבואות האדמה, או במיעוט הוצאות המשקשאיין נמצאות ביחס מתאים אל הכנסותיו, או בשני האמצעים יחד.

בכדי לגשת לפתרון השאלות האלה וכיוצא בהן נוסד מכון לחקלאות שיכול מחלקות לחקורה במעבדות ובשדות חנסיון ומחלקה להפצת תוצאות החקירות בין החקלאים. השנה סודרו תחנות הנתיון וחלק מהמעבדות.

ב. תכנית העבודה

בסידור תחנות הנסיון היו לנו לעינים חבלי הארץ המיוחדים בתנאי אקלים ובסוגי אדמותיהם השונים. מוג האויר ומשקעי המים בחבל הירדן שונים הם לגמרי מאלה אשר בשפלה, והוא חדין בטיב האדמה, הנגב הוא מיוחד במינו ותוצאות: שטות העבודה שנמצאו לטובות, על סמך נסיונות, בבן-שמן לא התאימו לבאד-טוביה הנמצאת רק במרחק שלשים קילומטר.

התכנית הראשונה, בעיקריה היסודיים היתה משותפת לנו ולממשלה. אנחנו ראינו צורך מיוחד להגדיל את מספר החלקות, בכדי להרויח זמן ולהחיש את קביעת המסקנות כי תוצאות כל נסיון מתבכרות לשמוש, רק בתנאים האלה: (א) אם הנסיון חוזר בתקופת שנים ידועה, למצער במשך ארבע שנים, מפני שהחקלאות, לפי טבעה, כרוכה בסדרי הטבע, במשקעי המים, כמוג האויר וכיוצא העלולים להלופים ולתמורות בכל שניה ושנה.

ב) אם הנסיון אינו בודד וחוזר בחלקות מקבילות כפעם בפעם. ג) אם הוא נעשה בחבלי ארץ שונים שיש בהם הבדל באקלים. ד) אם הוא נעשה בסוגי אדמות שונים. ככל אשר ממעיטים בסכום הגורם האחד, כן יש הכרח להגדיל את מספר השנים אם חפצים להביא קביעות המוצאות. וככל אשר ירבו בצדופי הגורמים הנוכחים ובמספרם, כן ומהרו להביא קביעות במסקנות המוצאות לחיוב או לשלילה. מספר החלקות, יחד עם הנסיונות במינים גדל איתוא בכל תחנה ותחנה מ־1500 עד 2000.

לפי שעה סודרו המחלקות האלה:

פרופיסור א. ורבורג	מנהל המכון, מחלקה לבוטניקה ולאקלום הצמחים
אגרונום וילקנסקי	סגן המנהל, ומנהל תחנות הנסיון, מחלקה לכלכלת המשק
ד"ר. ל. פינר	מחלקה לגידול ורעים ובחינת מינים חדשים
אינג' אגר. מ. וילקנסקי	מחלקה לפלחה
ד"ר. א. טריידל	חימיה חקלאית
ד"ר. פ. מנציקובסקי	" "
ד"ר. פ. בודנהיימר	אנטומולוגיה
ד"ר. י. רייברט	פטולוגיה של צמחים
לסידור מחלקות אחרות נגשים אנו לשנה הבאה.	

ג. מחלק העבודה.

עבודת תחנות הנסיון נמשכת זה השנה השניה. בתרפ"א נעשתה ההתחלה. בתקציב המצומצם, בסכום של 3600 ל"מ היתה אפשרות לסדר רק את מחלקה הפלחה. סודרו שדות נסיון בכרשמן, דגניה ומרחביה שתפשו שטח קרוב לתשע מאות דונם. אין פה המקום לפרט את טבלאות המספרים של היבולים. אבל כאילוסטרציה נוכל להראות על הבדלים עצומים ביבולים הכרוכים למשל בקוה בין השורות בלבד: שכרוה ידוע הושגו יבולים פי שלש מהיבול הנורמלי. בזמני זריעה שונים עלו וירדו היבולים מ־110 של היבול הנורמלי עד פעם וחצי למעלה מהנורמלי. ע"י שיטת זבול עלו היבולים מ־6 לירות להקטר עד 18 לירות. אין הדרך הזאת עוד סלולה לפנינו ואין התוצאות האלה נכנסות, כאמור, בגדר מסקנה רק אם הנסיון חוזר במשך שנים אחדות. אבל הנסיונות הראו לנו עד כמה גדלה השפעת כל אחד הגורמים, שהובו בחשבון בתכנית עבודתנו, על תוצאות היבולים.

בשנת תרפ"ב אושר לנו מטעם הקונגרס סך של 10000 ל"מ ונגשנו לסדר את המכון לחקלאות. הנסיונות הוצאו לפועל בשלוש התחנות: בקרשמן, הפלחה; דגניה זעמק הירדן; ומרחביה זעמק יזרעאל. בתל-אביב סודר המכון בבית מתאים. הוא מכיל את המעבדה החימית, לכל מחלקותיה, האנטומולוגית, הפטולוגית, המחלקות לבירור ורעים, המשרד הראשי הספריה.

בפלחה נעשו הרבה מאד צירופים ובהרבה חלקות מקבילות הנסיונות האלה: א) אופני הכנת הקרקע; ב) זמני זריעה; ג) אופני זריעה; ד) קוה בין השורות; ה) מחזור הזריעה; ו) זמני זריעה; ז) זבלים צירופים של זמנים, אופני זריעה וזבלים; ח) צירופים של הרכבת אוגרי חנקן, זמני זריעה וזבלים. תכנית הובול מכילה: זבל בחמות, חימום, זבל ירוק, והרכבת אוגרי החנקן המימית פעולת הובול. ז) השיטה המימית; ח) הפלחה ההרבה. הנסיונות נעשו בחטה, בשעורה בבקיה, בפול, בתלתן, בסלק-במות, בסלק-סוכר, בתירס, בדורה, בחמוניות, בשועשועית, בשומשום ועוד. הושגו תוצאות מעניינות: לדוגמא הושגו יבולי חטה של 3000 — 2700 קל"ג

להקטר ושעורה 4000 קל"ג. — יבולים פי 3 — 4 מהיבולים הרגילים, שיכולים להשיגם כאשר ימצאו את שטות העבוד הנכונה.

בשדות המינים נורעו למעלה משלש מאות מיני חוץ: חטה — 67 מינים, שעורה — 24, ש"ש — 18, תירס — 34, מיני דורה שונים — 20, גידולי מרעה — 10, גידולי תלתן — 20, פול — 5, אפונה — 8, בקיה — 3, חומצה — 2, שעועית — 38, סויה — 5, בטני אדמה — 3, חמניות — 5, סלק — 7, סלק אדום — 9, סלק סוכר — 2 לפת — 11, תפוחי אדמה — 12, קנבוס — 3, פשתה — 2, חרדל — 2, טבק — 12, קני סוכר — 6 מינים. מלבד זה מספר הגון של מיני ירקות. מקור המינים מקליפורניה, צרפת הדרומית, איטליה, קפריסין, אפריקה הצפונית. את התוצאות היותר טובות נתנו מיני קליפורניה. חלק מהם מבטיח להתאזרח בעתיד ולתת יבולים טובים. בין גידולים שהמעיטו לזרעם בארץ, אנו מזכירים מיני פשתן, שנתנו יכול טוב בזרעים. מיני חמניות שונים טובים לגרעינים וגם למספוא. מיני לפת שונים למספוא, שאחד נתן יכול של שבעים ושנים טון להקטר. נורעו מספר גדול של מיני קטניות בר, הנפוצים בארץ, בכדי לפתחם לגידולי תרבות לשם מספוא ולזבל ירוק. נעשו כל ההתחלות להכניס שמה בחשבחת המינים. ע"י ברור אינדיקטואלי, ביחוד ובחטה ושעורה, נאסף חמר רב שישמש בסיס לגידול מינים משובחים. גידולי הדגן והקטניות, אשר בארץ, המכילים ערבוביה של מינים, נפרדים למיניהם השונים. הנסיונות בסלק סוכר, לתעשית סוכר ולגידול זרעים, הולכים ונמשכים. גם לנסיון של קני סוכר שרבים תולים בהם אפשרות של תעשייה הקציבו בדגניה שמה הגון. הנסיון הזה מכיל: מינים, אופני זבל, אופני השקאה, רוח בין השורות ואופני עבוד.

בשתי מושבות נעשו נסיונות מיוחדים בתפוחי אדמה במינים ויבולים. האנטומולוג והפטולוג יכלו להתחיל בעבודתם רק בשבועות האחרונים. בתוירים הראשונים שעשו התחילו לקבע את נגעי הצמחים שהווקו בידי חרקים, או מחלות. כנמתחשריון הפוגעת בתפוחיזה ובגפנים; קודחי הגוע הפוגעים בשקדים ובזיתים; פרפרים בתירס, בדורה; בקנה הסוכר; כנמת העלה בטבק; ובגידולי דגן שדפון וחלודה; מילדיו ואואידיום בעצי פרי וגפנים וירקות; גומיו בשקדים, אפרסקים וכיוצא.

במעבדה החימית אפשר היה להתחיל בעבודה רק בשני החדשים האחרונים, אחרי אשר המכשירים, מסכות בלתי תלויות בנו, אחרו לבוא. נעשו בחינות בזבל, בחינות קרקע אחדות, בגידולי שמן ובגידולי מספוא.

ד. תכנית העבודה לשנה הבאה

לשנה הבאה ימשיכו המחלקות לפלחה ולגידול זרעים את הנסיונות שהתחילו בהם לפני שנתים וירחיבו את חוג פעולותיהם. יגשו לחקר את השפעת שטות העבוד השונות על הקרקע מבחינה פיסיוולוגית, חימית ובקטריולוגית. לגידולי מינים משובחים תוקדש תשומת לב, וביחוד לגידולי טבק. תסודר המחלקה לבחינת זרעים ויתחילו באמצעי מלחמה נגד עשבים רעים. שלש תחנות מטרוולוגיות תסודרנה ליד שדות הנסיון, לתכלית זו נרכשו כבר המכשירים.

המחלקות לאנטומולוגיה ולפטולוגיה של צמחים תגשנה לחקירת המזיקים והמחלות, המצויים בין צמחי הארץ, ולקביעת אמצעי המלחמה המקובלים בארצות מתוקנות.

במעבדה החימית תעשינה בשורה ראשונה כל הבדיקות השיכות ליתר המחלקות. ונוסף עליהן יגשו לחקירות ידועות במקצוע טיב הקרקעות והמים, קביעת השמנים בגידולים ידועים, ותסודר מחלקה לבדיקת זבלים, חלב, חומר מזון הנשלחים מחוץ.

בבן־שמן תסודר המחלבה וגידול מקנה, במקום שישימו לב להשבחת הגזע המקומי ע"י הכנסת פרים משובחים, והכנסת גזעי חוץ. כמו כן יגשו לנסיונות שטחיים בהונת פרות החלב ובהונת עגלים לבשר.

המחלקה לגידול עופות תסודר מחדש בבן־שמן ותתנהל ע"י בעל מקצוע. היא תשמש במשק למופת לאכרים.

במקצוע גידול ירקות יעשו נסיונות מיוחדים תחת הנהלת מומחה ביחס לשטות העבודה דיותר טובות בהשקאה ובלי השקאה: בבחינת המינים היותר טובים ובשמוש המתאים בחבואות היבולים. כמו כן יושם לב לגידול זרעים ולשמורים.

המחלקה לאקלום צמחים תגש להכנות ידועות ותתחיל בסידורה המלא מיד כאשר מצאו העמצעים למטרה זו.

המחלקה לכלכלת המשק תטפל בשאלות הכלכליות של טפוס משק שונים וענפי משק שונים; תנסה לקבוע, מבחינה כלכלית, את צורות המשק המתאימות ביותר בארץ, ותתאמץ להנהיג הנהלת ספרים פשוטה ומתוקנת כנהוג בארצות העומדות על מדרגה חקלאית גבוהה. לנו תהיה אפשרות גם להוציא חוזרים מומן לומן להוראות מעשיות.

במשקים פרטיים נסדר חלקות נסיון תחת השגחת תחנת־הנסיון כמו כן חקירת תנאי המקום המיוחדים. בכרמים ופרדסים פרטיים נתחיל בנסיונות בודדים בזבול עצים וזבאופני השקאה. עוד טרם שיהיו לנו הנמעים שלנו. בדרך כלל נטפח את החבור האמיץ בין החקלאים ובין תחנת הנסיון. המדריכים החקלאים, הנוסעים ממקום למקום, יהיו בקשר עם מכון החקלאות והי המתוכים בין המכון ובין האכרים. יסדרו בכל מקום שדות לדוגמא, הרצאות ושעורים קצרים. בדרך כלל נבקש לטפח את החבור האמיץ בין החקלאים ובין המכון לחקלאות, שבכחות משותפים יהפשו את הדרכים הטובות לפתרון הפרובלימות החקלאיות של הארץ.

א. ורבורג י. וילקנסקי:

תל־אביב כ"ט סיון תרפ"ב (25.6.22)

מחלקה למסחר ותעשייה

א) מחלקה זו הסתדרה בתור תוצאה מהחלטה שנתקבלה בקונגרס הציוני ה-12, שהיה בקרלסבד בספטמבר, שנה שעברה.

הקונגרס קבע למחלקה תקציב שנתי של £ 3000, אבל בהיות שכל התקציבים הפחתו הוציאה המחלקה במשך התקופה מ-1 אוקטובר 1921 עד 1 יוני 1922 רק סכום של £ 822.

ב) כדי שהמחלקה תפעל בהתאם למטרה שהציבה לה, צריכה היא בעקר להשתדל ליצור קשרים בינה ובין אותם חלקיה ושוב, שתפקידה לקדם את האינטרסים שלהם. למרות הקשי שבדבר, הצליחה המחלקה למלא חובה זו אך בהפסד קטן של זמן ומרץ.

המחלקה השתדלה לעמוד בקשר תמידי ותכוף עם כל ההסתדרויות הציוניות, המשרדים הארצי-ישראליים והאגודות הבודדות, באמצעות מכתבים חוזרים שהיו נשלחים לעתים קרובות. וגם בהתיחסה בתשומת לב מיוחדת אל המכתבים שנתקבלו משם.

יש להעיר, בכל זאת, כי חלק מן ההסתדרויות הציוניות והאגודות הבודדות התרשלו ולא מצאו כלל לנחוץ לאשר את קבלת החבילות שנשלחו אליהן.

בדרך-כלל הראו המחלקות השונות של הממשלה, שפנית אליהן בבקשת עזרה, רצון לסיע לי בכל מה שאפשר.

ג) המספר ההולך וגדל של המכתבים שמתקבלים במחלקה מאת קבוצות ואנשים פרטים מערים שבארץ ומחוץ לארץ, מספיק כשהוא לעצמו, להוכיח כי בידי המחלקה להושיט עזרה ממשית לכל אלה הפונים אליה וכי נחיצותה מרגשת בקהל.

חליפת המכתבים היא משני סוגים:

1) מכתבים המגיעים אלי מאת תושבי ארצנו, שהם בעקר מבקשים לורעו להם בהשגת הלואה או לצין להם את המקורות הטובים והווליים ביותר של חמרים שונים או מכונות.

2) מכתבים מחוץ לארץ, הכוללים בעקר שאלות שונות בנוגע למצב הנוכחי בארץ בקשר עם סדור תעשיות שונות או עם אימפורט של חמרים ראשוניים וסחורות מעובדות.

למרות רצוני הטוב לתמוך בבעלי-התעשייה המקומית בהשגת הלואות, לא עלה בידו, אלא במקרים מעטים מאד, לעזור באפן ממש. לא אגוים באמרו, כי ממאה אנשים שפנו אלי בדבר הלואה שהיתה דרושה להם מאד יכלתי לסיע אך לעשרה. אלה שפנו אלי בשאלות אחרות, היה ביכלתי להשביעם רצון באפן יותר קל.

ראויות לתשומת לב הן השאלות שנתקבלו במהלך בנוגע לסדור עסקית עשיה אלה:
דין ביסחיתוכן, דין בכנרת, תעשיות אריגים, תעשיות בדים, בגדים, נעלים, בורסקאות, תעשיות
כובעיקש, טחינה, ניר, גפרורים, נרות, סבון, לבניחמר, זכוכית ומראות, צרכימשרד, סיד,
שעונים, פרות, גדוליעופות, דהיטים, טבק, מסמרים.

ד) מספר הגון של אנשים פרטים מבקרים יום יום את המחלקה ופונים אלי בשאלות
בנוגע לכל מיני עסקים. ברובם באים הם לשאל בעצתי אבל יש גם כאלה הבאים לשם השגת
הלואה או כדי לרכש להם שותפים בעליהון. מלבד המבקרים התמידיים הללו, באים
לפעמים למחלקה קורספונדנטים של עתונים מחו"ל, ומוכן שהנני ממציא להם ברצון את
הידיעות המבוקשות.

ה) במשך שלשת החדשים האחרונים בערך, נתפרסמו התזכירים, הסכימות, החברות
וההודעות הבאות – שהפצו בין ההסתדרויות הציוניות, בין הועדים המנהלים של יהודי
הארץ, אחדים בין חברות בערבון מוגבל של הישוב היהודי, היות והתזכיר הפחת, לא יכלתי
להוציא את החמר הנוכח בכל השפות שחפצתי. בדרך-כלל פרסמתי בעברית כל מה שנועד
להשלח בארץ ובאנגלית כל מה שנשלח מחוצה לה.

החמר שנתפרסם על ידי המחלקה הוא:

תכנית של בית-חרשת לזקוק בפתחתקוה.

תכנית של בית-חרשת ללבניחמר ורעפים ביפו.

סכימה לסדור כבשן-סיד בתל-אביב.

הצעה לסדור חברה להוצאת עבודות אמנותיות בירושלים.

הצעה לסדור תעשית דגים משומרים בטבריה.

למצב העור בארץ-ישראל ועוד.

מצב הבשר בארץ-ישראל.

שוק הירקות בירושלים.

הצעתו של מר סעיד מוכד חלבה אפנדי ובקור לעמן.

להתפתחותה של עזה.

משלוח אתרוגים מארץ-ישראל.

משלוח של קמיעות מארץ-ישראל.

כרוז אל הסוחרים היהודים החשובים בארץ-ישראל.

מכתב חוזר אל בעליהדפוס היהודים בארץ.

מכתב חוזר אל ההסתדרויות הציוניות בדבר תירות.

מתוך עובדות אלו אפשר לראות כי נמצאו מעונינים בהצעות:

1) ההון הדרוש לסדור בית-חרשת לזקוק בפתחתקוה נמצא והסכימה תצא בקרוב לפעל.

2) מתנהל משא ומתן עם מעונין בתעשית לבניחמר ורעפים מאמריקה, הרוצה לסדר
בית-חרשת זה בקשר עם תעשית כליתחם.

3) משא ומתן מתנהל עם מעונין מאנגליה, בסדור כבשן-סיד בתל-אביב.

חדשי הנסיון המעטים שלי בארצנו הראו לי, כי הוצאה-זלזול של מכתבים חוזרים כאלה
שצינתי, מביאה תועלת רבה ואקונומית. אם יש בהם איזה חסרונות, הגורמים הם חסר אמצעים
ופרטים מדויקים. אפילו עתה בכל שגיאותיהם יכולים מכתבים אלה, למשוך הנה בעליהון.

ו) אספתי את החמר הדרוש, בכל אפן, חלק ממנו, כדי לכתב על:

הדיג בים התיכון (סכימה).

תעשית צדף (סכימה).

תעשית גבס (סכימה).

חמיטבריה (סכימה).

תעשית נעלים (סכימה).

לחזוקה של חברת „מקסטיל“ (סכימה).

מצב שוקי החלב בירושלים.

ז) לאחר שקולדעת מרבה נוכחתי כי יש מקום בארץ ישראל לתעשיות אלו:

דיג ותעשיות דיגים משומרים על שפת ים התיכון (תל-אביב או עזה).

תעשיות דיגים משומרים בטבריה.

תעשית פרות וזרקות כבושים (ירושלים, פתח תקוה, רחובות ועזה).

תעשית בירה (עזה, ירושלים, או תל-אביב).

מקרות (תל-אביב).

תעשית בגדי צמר (תל-אביב).

תעשית תרבושים (תל-אביב).

תעשיות שקים (תל-אביב).

תעשית חבלים בעלי עבי שונה (תל-אביב).

תעשיות בגדים (תל-אביב).

תעשית כילות (תל-אביב).

תעשיות בגדים (ירושלים).

תעשית פתילות (תל-אביב).

תעשית כובעיקש לגברים (ירושלים).

בורסקאות (ירושלים, חיפה, צפת).

תעשיות נעלים (תל-אביב).

חברה לטרנספורט באמצעות מוטור (ירושלים).

חמיטבריה (טבריה).

בתי מלון ותחנות הבראה (תל-אביב, חיפה, כרמל, צפת, יריחו).

חברה להוצאת עבודות אמנותיות (ירושלים).

עבודות צדף (ירושלים).

תעשית כלייחרס מצופים ומוכית, צנורות לתעול וחפצים אמנותיים (ירושלים).

תל-אביב, חדרה, חיפה, מרחביה וצפת.

תעשיות גפרורים (תל-אביב).

תעשית לבניחמר וזרעפים (תל-אביב, חדרה, חיפה, צפת ועזה).

כבשניסיד (תל-אביב, ירושלים, חיפה וצפת).

כבשן גבס (מנחמיה או ג'ור).

תעשיות עגלות יד (תל-אביב, טבריה).

תעשיות מלט (חיפה).

מחצבת אבניסיד (ירושלים, חיפה, נצרת).

חציבת אבניחול (ראשון לציון, רחובות, עזה).

הציבה וסתות של אבני-בולת (טבריה).
 תעשית חומי-מתכת, מובילים רעים של השמל (תל-אביב).
 השמוש והארזיה של זרעונים (תל-אביב).
 מרחצאות פומביים (ירושלים, תל-אביב, יפו, חיפה, עזה, חברון).
 מכבסות מכניות (ירושלים, חיפה, טבריה).
 תעשית טבק (תל-אביב, חיפה).
 תעשית-שעונים (עזה).
 עסק באבנים יקרות (ירושלים).

ההצעות הבאות ראויות לתשומת-לב:

תעשית-זכוכית.
 תעשית ניר וקרטון.
 תעשית-צנורות.

ח) בהתאם לתכנית, סודר מוואום תעשיתי הכולל:
 דוגמאות של חפצים הנעשים בידי יהודים בארץ-ישראל.
 דוגמאות של חמר גלמי הנמצא בארץ.
 דוגמאות מחמר גלמי הנמצא בארצות הסמוכות.
 דוגמאות מסחורות מעובדות ל"מחצה" הדרושות לבעלי-התעשיה היהודים.

בית-הנכא הוא אמצעי מצוין כדי לבאר את המצב לאלה הבאים לבקר את המחלקה
 עד עתה הספקתי לרכש אסף של כל מיני החמר הנמצאים בארץ. כמובן עסקתי באספת
 חולות שונים בארץ, כדי למצא איזה מהם המתאימים ביותר לתעשית-זכוכית. חבל מאד, על
 שהאמצעים המועטים שהיו בידי לא הרשו לי לאסוף מתכות מקומיות, פרודוקטים סלעיים
 מיני-אדמות בעלות ערך כלכלי, באפן רחב ושטחי.
 דוגמאות של חמר גלמי נשלחו לעתים קרובות למעוניינים; כמובן נשלחו גם למומחים
 כדי לבדקם ולנסותם.

ט) המחלקה התענינה מבלי הרף בעסקית-תעשיה כאן ובהו"ל. פעמים רבות בקרתי את
 בתי-החרשת השונים ועזרתי, עד כמה שחתנאים הרשו לי, בדרך-כלל הצטמצמה הקירתי
 בתעשיות חוץ-לארץ, רק לשם בקשת מקורות יותר נוחים של חמר גלמי ומכונות.
 אף על פי שהפעולה התעשיתית היהודית התפתחה הרבה בזמן האחרון ולמרת שמצבנו
 מתהוה, הודות לזרם הכספים החדשים שהיהודים משקיעים בתעשיה ומסחר, עלינו להודות על
 האמת, כי אך ענפית-תעשיה מועטים התעלו למדרגת התפתחות גבוהה. בתי-החרשת המכניים
 לרהיטים ועבודות-עץ בירושלים, יפו, וחיפה, בתי-החרשת לשוקולדה "ר ענן" בתי-החרשת לנרות
 "מון" ועוד אחרים מעטים הם היוצאים מן הכלל. כל אלה, ביותר בעלי-תעשית רהיטים, הגיעו למצב
 כזה המכריהם לחפש שוק לסחורתם מחוץ לארצנו. במטרה לעזור לאלה שכבר אין השוק
 המקומי מספיק להם ולא לה, שבעתיד הקרוב יוכרחו לחפש שוקים זרים לתוצאתם, עוסקת עתה
 המחלקה בחקירת המצב הכלכלי במצרים וסוריה.

י) פעולות אחדות נעשו גם בשדה התירות. הוכרנו כבר את המכתב החוזר שנשלח בענין
 זה אל כל ההסתדרויות הציוניות והאגודות הבודדות. כמובן הוציאה המחלקה לאור חוברת

בעברית ובאנגלית, והפיצה 4300 העתקות ממנה בכל העולם. אף כי נפלו שגיאות מעטות בחוברת, השיג בכל זאת את מטרתה כלומר: תשפיע על התרבות מספר התורים המבקרים את הארץ ותתן לתור בבואו הנה את האפשרות לראות בעצמו את כל המקומות המעניינים מנקודת השקפה לאומית.

צעד חשוב מאד בכוון זה הוא יסוד בית-הספר למורידרך לתורים שנפתח לפני 3 שבועות בערך. שבו מתחנכים עתה 18 צעירים להיות מורידרך מבינים ומכשרים. השעורים נתנים בערב, יום השבת ויום הראשון מקדשים לטיולים. הקורס ימשך 3 חדשים ויגמר בטיול של 10 יום בארץ. לאחר גמר הוסיף הנה יבחנו התלמידים ויקבלו תעודות. כל אלה שתעודות תהיינה בידם יתארגנו אחר-כך לחברת מורידרך יהודים.

חברת הכשרת הישוב בארץ-ישראל בע"מ.

בימי הקונגרס האחרון בקרלסברג, ב־4 לספטמבר 1921, היתה בפעם הראשונה מזמן התפרצות המלחמה העולמית האספה הכללית של חברת הישוב בארץ-ישראל בע"מ, אשר נמסר בה דיווחשבון על פעולות החברה עד לסוף שנת 1920. מהזמן ההוא והלאה הוצאו לפועל ההעברות של הקניות החשובות הקודמות ונרכשו שטחים נוספים בעלי ערך רב.

א. אדמה חקלאית.

1) קרקעות סורסוק בעמק-יזרעאל. בימי הקונגרס יצאה לנסועל ההעברה הרשמית של קרקעות העמק שהיו שייכים להאחים סורסוק באלכסנדריה. על פי גודל השטח וסכום הכסף תופסת הקניה הזאת את המקום הראשון בדברי ימי הקניות על-ידי יהודים בארץ-ישראל. היא מכילה את הקרקעות הללו:

נורים (כ־16 000 דונם מסוגלים להשקאה)	29 424 דונם
מהלל והשטחים הגובלים אותה	21 762 "
רובע אל-נצרה	6 974 "
ג'ינג'אר	4 473 "
	62 633 דונם

מחיר כל הקרקעות הללו עלה לסך 282 388 לירה מצרית. רובע אל-נצרה וג'ינג'אר נשארו בידי חברת הכשרת הישוב, וכל השאר נרכש על-ידי הקרן הקימת. על חשבון דמי הקניה שולם בשעת ההעברה סכום של 72 624 לירה; את השאר צריך לשלם 'בששה תשלומים שנתיים. התשלומים הללו הובטחו למוכרים על-ידי איפותיקי לזכותם. על הקרקעות האלה נוסדו המושבות החדשות – מושבי העובדים בנהלל ובגבעת-יחזקאל. פלוגות של גדוד העבודה התישבו בעין-חרוד (נורים) ובתל-יוסף הרחוקה ממנה כ־5 קילומטר.

תל-ערס. את הקרקע הזאת הבטחנו לנו על-ידי חוזה עוד בשנת 1912. על-פי החוזה הזה היה צריך להוציא לפועל את ההעברה הרשמית במשך שלש שנים, בתור דמי קדימה שלמנו 5,000 לירה תורכית כנגד איפותיקי על האדמה הזאת. בו בזמן לקחנו את האדמה הזאת גם בחכירה. מפני התפרצות המלחמה לא יכלה הקניה להתגשם; אבל לא חשכנו כל קרבן כדי להחזיק באדמה הזאת. התקשרנו בשטרי חכירה חדשים והחזקנו במשך כל השנים בקבוצת פועלים אשר התישבו על האדמה כדי לעבדה ולשמרה. בינתיים מת המוכר, והמשך המשאומתן עם יורשיו לא הביא לידי תוצאות חיוביות. מפני שדרשו מחיר גבוה יותר מדי. בחדשים האחרונים של שנת 1921 עלה סוף-סוף בידנו לבוא לידי הסכמה עם היורשים ובדצמבר 1921 יצאה לפועל ההעברה הרשמית על שטח של 18,201 דונם. 8000 דונם מהאדמה

הוא מכרנו מיד ל"קהלת ציון" מאמריקה להרחבת גבולו "בלפוריה" ו-5000 דונם הושבת הקרן הקימת לרכש בשביל קבוצת אכרים מטרנסילבניה שכבר באו לארץ והביאו עמם בקר וגם אינונטר אחר.

(3) חרבת-עוונני החווה לרכישת חרבת-עוונני נחתם מיד אחרי כבוש האנגלים. אבל לא יכולנו להביא את הקניה לידי גמר מפני האסור שיצא מהממשלה על מכירת וקנית קרקעות. רק לפני שנה בערך יכולנו לחדש את המשא-ומתן. אבל לרגלי הפרוד שקם בין בני הכפר ושהסתבך אחר-כך במשפטים יכולנו רק אחרי עמל רב להגשים סוף-סוף את ההעברה הרשמית. רוב השטח של 4711 דונם נרכש עלידי אחוזה-א' בניוירוק. את השטח של 1000 דונם בערך שנשאר עוד ברשותנו הושבת הקרן הקימת לרכש כדי להגדיל את מושב העובדים בעין-חי. אחוות ניוירוק, אשר באיכחה המהנדס מר ישעיהו ירחע נמצא בארץ זה כשנה וחצי, התחילה כבר בעבודה על אדמתה; היא נגשה לסדור הספקת המים על-פי שיטה חדשה (עלידי רכזו צנורות תקועים במקומות שונים באדמה במקום באר חפורה). ונמצאים כבר בדרך מרקטור ומכשירים מודרניים אחרים לחרישת האדמה והכשרתה.

(4) התקשרויות בחווים:

(א) בגבולי נס-ציונה וראשון-לציון התקשרנו בחווה על שטח של 10 000 דונם. כ-3000 דונם נרשמו כבר על שמנו כנגד תשלום של 6000 לירה על חשבון דמי הקניה. המוכר התחייב להעביר עד ל-10,000 דונם בחטיבה אחת על אחד מגבולי המושבות הנ"ל לא יאוחר מחודש מאי 1923.

(ב) מצפון נהר-הירקון התקשרנו בחווה על שטח של 16 000–20 000 דונם. האדמה הושתתה עם שפת הים ומתאחדת מצד אחד עם אדמת "אחוות ניוירוק". על חשבון דמי הקניה שלמנו עד כה 3000 ל"מ.

(ג) בבקעת נחלקישון רכשנו שטח של 14 000 – 16 000 דונם. בקרבת הכביש ומסלת הברזל ובמרחק של 7–11 קילומטר מעיר חיפה. בקניה הושתתה השקענו כבר כ-15 000 ל"מ. חלק מהאדמה הושתתה על ידי הקרן הקימת ליסוד מושבה על שם הד"ר צ'לינוב וחלק אחר – עלידי חברה חשוכה אינדוסטריאלית. האדמה סמוכה למגרשי הבנין אשר נרכשו עלידי חברתנו על הכרמל האדום ליסוד עיר-גנים (נוה-שאנן) ולמגרשי הבנין האחרים בדרך לנצרת במרחק של 2–3 קילומטר מתחנת הרכבת. כאן עתיד להתפתח ישוב צפוף המכוסס על תעשייה וחקלאות.

אדמה בערים.

(1) קרקעות הפטריארכיה היונית בירושלים. ב-12 ליולי 1920 נחתם חוזה בינינו ובין הפטריארך דומיאנוס. אבל הועדה לעניני הכספים של הפטריארכיה אשר נמנתה עלידי הממשלה דרשה תנאים רבים אחרים כדי לאשר את החוזה. המשא-ומתן עם הועדה נמשך חדשים רבים, ורק ב-15 לדצמבר 1921 נתאשר החוזה עלידי ועדת-הכספים: קולונל ברוק, מנהל מחלקת ההכנסות של הממשלה, בתור נשיא, סגן מושל ירושלים מר לוק בתור סגן, ארכיבישוף דוסיטואוס ומנהל הבנק קרדיט ליאונה מר גראסימוס. רק חבר אחד של הועדה, אליעזר-מושאבי (חבר הועד של האגודה המושלמית-הנוצרית) מנע את חתימתו. ב-17 לדצמבר בא האשור של הנציב העליון, ב-12 ליולי 1922 נרשמו סוף-סוף הקרקעות בספרי האחוזה של הממשלה על שם חברת הכשרת הישוב והקרן הקימת לישראל.

חלק מהשטחים האלה נחשבים למשובחים שבירושלים, בקרבת שעריפו ורחוביפו. הבנקים הגדולים, הבנק אנגלומצרי וחברת אנגלופלשתינה, יבנו להם את בתיהם על אחד המגרשים הללו; ונוסדה אגודה של סוחר ירושלים כדי לבנות עליו מרכי מסחרי מודרני. המגרשים הוולים יותר נועדו לבנין שכונות. ואלה הם השטחים:

א. גראנטימוס ברחוביפו והשטח הגובל אותו

המשתרע עד לבנין בית-הספר "בצלאל"	87 398	אמה	² 97 746	לי"מ
ב. מגרש אנטיוכוס בדרך למסלת-הברזל	30 378	"	60 737	"
ג. זנג'יריה, עלידי מנור רטיסבון	218 499	"	32 774	"
ד. מראלהאס בקרבת תלפיות בדרך בית-לחם	197 826	"	14 836	"

53 4101 אמה ² 20 6113 לי"מ.

(2) שטח של 110 000 אמה בירושלים, נבקעה בקרבת מסלת-הברזל. השטח הזה נקנה בשביל הקרן-הקימת כדי לאחד את הקרן-הקימת, שקבלה מאת "חובבי ציון", ואדמת חברת הכשרת הישוב במקום ההוא.

(3) שטח של 22545 אמה בירושלים, בקרבת תחנת מסלת-הברזל ושכונת תלפיות עלידי המנור סנט קלאיר; רכישת עוד שטח בגדול שכנה הגובל אותו עומדת להתגשם, עלידי הלואה מצדנו באיפותיקי של האדמה הזאת.

(4) בצפונת תל-אביב רכשנו שטח של 240 דונם. את האדמה הזאת קנינו עוד לפני המלחמה על-פי חוזה ושלמנו סכום הגון בתור דמי-קדימה. אבל הדבר הזה נסתבך אחר-כך לרגלי חובותיו המרובים של המוכר ולרגלי מצבים משפטיים מיוחדים. סוף-סוף עלה בידנו להוציא לפועל את ההעברה הזאת בפברואר 1922. כי השטח ימכר מיד לארבע אגודות של בוני-בתים, ועוד בקיץ הזה יתחילו בבנינים. עלידי הקניה הזאת גדל השטח של תל-אביב בשמינית אדמתה.

(5) בדרומית יפו. אחרי כבוש הארץ עלידי האנגלים נעשה החוזה בין המוכרים ובין חברתנו ביחד עם חברת "גאולה", חברת אנגלופלשתינה ומר י. ל. גולדברג בתור באי-ח של חברות אחדות מרוסיה על רכישת קומפלקס גדול של קרקעות במקום הזה. אחרי עמל רב עלה בידנו להעביר שטח של 1000 דונם. ההעברת עוד 1000 דונם בערך עומדת לצאת לפועל בקרוב. מזה מכרנו 1500 דונם לאגודת "בית וגן" כיפו המונה כ-500 חבר, ואת השאר הננו שומרים בשביל קונים מחוץ-לארץ.

(6) בית האחיות בחיפה, שטח של 19 223 ביחד עם הבנינים, במרכז העיר. רכשנו אותו מידי "האחיות הצרפתיות" בשביל סוחר חיפה לבנין מרכי מסחרי מודרני. המחיר עלה יותר מ-27 000 ל"מ, חלק מזה לשלם מיד והשאר בשלשה תשלומים שנתיים. — כמרכי נרכש בעיר עוד שטח של 21 154 אמה בשביל בית-החרשת "שמך".

(7) עלידי "הדר-הכרמל" בחיפה קנינו בשביל הקרן-הקימת שטח של 119 000 אמה; השטח הזה מחבר את שכונת "הדר-הכרמל" עם העיר חיפה, ובקרוב יבנו עליה בתים.

(8) הכרמל. רכשנו שטח של 169 788 מטר² בקרבת הסנטוריום של שניידר במחיר של 15 000 לירה. ההעברה הרשמית יוצאת עתה לפועל. חלק מהבנינים מכרנו כבר לאחרים. עוד לפני המלחמה רכשה חברת והכשרת הישוב בשותפות עם חברת נכסי דלא-נידי "פלשתינה" שטחים הגונים על הכרמל. חוזה, שנעשה עוד לפני המלחמה על שטח של יותר מ-3000 דונם ושהביא אחר-כך לידי חלוקי דעות בין שני הצדדים, נקבע עתה מחדש לפרטיו. שטח של 1500 דונם מזה מכרנו עתה לאגודה ברומניה.

(9) עליד הטכניקום בחיפה רכשנו עוד חלקה בת 28 300 אמה, חלק מהממשלה וחלק ממכרים פרטיים, כדי להגדיל את השטח של "הדרהכרמל". וחלק חשוב של החלקות הללו נמכר מיד לאחרים.

(10) עליד מערת אליהו הנביא בחיפה קנינו בשביל אגודת בוני-בתים בחיפה שטח של 30 947 אמה במחיר של 2200 ל"מ.

(11) הכמל האדום בחיפה. בשנת 1920 רכשנו על ההר הזה שטח של 800 דונם בשביל אגודת בוני-בתים ("נוה-שאנן") בחיפה ואגודה אחת מרומניה. רוב החברים שבחיפה הם בעלי-מלאכה החושבים לעסוק באומנותם בעיר ולסדר להם משק ביתי בעיר-הגנים אשר יבנו, כבר נסלל דרך המחבר את ההר עם דרך-המלך לחיפה. גם מתחילים כבר בבנין הבתים. לרגלי ההר הזה בדרך לנצרת רכשנו קרוב ל-2000 דונם, ויותר מהחצי מכרנו כבר לאגודות שונות. בחיפה, על-פי רוב בעלי-מלאכה ופועלים, ליסוד עיר-גנים.

ארגון מכירת הקרקעות.

לפני המלחמה לא היה קושי במכירת קרקעות. גם על הקרקעות החקלאיות וגם על מגרשי בנין בערים היתה הדרישה יותר מההצעה. כעת יש לחברת הכשרת הישוב בגלל קנייתיה האחרונות כמות גדולה של קרקעות למכירה. לעומת זה אין מכירה במדה הראויה מפני חוסר ההשתתפות של יהודי רוסיה בבנין ארץ-ישראל ומפני הולוטה הנמוכה במרכו ובמורה אירופה. נחוץ לארגן את מכירת הקרקעות בכל הארצות שיש למצוא קונים לאדמה בארץ-ישראל.

נסיעתו של ד"ר טהון לחוץ-לארץ.

למטרה זו נסע ד"ר טהון בסוף דצמבר 1921 לאירופה. הוא השתתף בשיבות הועד-הפועל של ההסתדרות הציונית בווינה (דצמבר 1921) ובברלין (מרץ 1922), והיתה לו ההודמנות לברר לבאיהכח של הפרקציות השונות וההסתדרות הארציות את הפדובליטה של רכישת קרקעות בארץ-ישראל. כמדין היו לו שיחות עם חברי האכסיקוטיבה והועדה לכלכלה ולעניני הכספים של ההסתדרות הציונית בהיותו בלונדון. הד"ר טהון עבר ביחוד את מרכו היהודים בפולניה ובליטה: קרקו, לבוב, סטניסלוי, ורשה, לודו, ביליסטוק, קובנה, שבלו. נתברר, כי למרות הולוטה הנמוכה שבארצות הללו ישנם בעלנים במספר רב לרכישת קרקע בארץ-ישראל, וכי עלידי ארגון מתאים ותנאי תשלומים נוחים יותר אפשר למכר שם קרקע בכמות מרובה. ככל המקומות נוסדו ועדים של חברים חשובים ואנשי-מעשה, אשר הציגו להם למטרה לעבוד בתור באיכח של חברת הכשרת הישוב "לגאולת הארץ". נמנו באיכח במקומות האלה:

1. בורשה: ד"ר מ. קלומל, ראש ההסתדרות הציונית בפולניה, בתור יו"ר; א. פודלישבסקי, חבר הועד הפועל; ליאו לויטה, ראש המשרד הארץ-ישראלי. הסתדרות המורחי: ה. פרבשטיין, לוינ-אפשטיין.
2. בלודו: אודיסון, בעל-בית-הרשת; צ. ליטוין " " " ;
3. בוילנה: בנימין אפשטיין בתור יו"ר; יצחק ברגר ממינסק, מזכיר.
4. בביליסטוק: ד"ר גראדואר.

5. בלמברג: ד"ר י. קורקיס, עורך־דין;
פרוסטיג, עורך;
לנדוי, מנהל בנק.
6. בקרקוי: ד"ר אברהם שפיגל;
אינג'נר צימרמן;
נ. ואקסמן.
7. בסטניסלוי: ד"ר שטרויהוסר; משרד ארץ־ישראלי.
עורך־דין לויפר.
8. בקובנה: מיניסטר ד"ר סולוביצקי;
ב. וולף;
הרב הראשי שפירא.
9. בווינה: ד"ר ליבנהרץ, עורך־דין;
ד"ר סופר, רופא־שנים;
נ. רקר.

הד"ר טהון בקר גם את ברלין, ליפציג, אמשטרדם, האג, לונדון ופריז. ארגון ועדים במקומות הללו היה דורש הירבה יותר זמן ממה שאפשר היה לד"ר וטהון להשאר מחוץ לא"י. אבל ברור, כי יש אפשרות בארצות האלו לעבודה פוריה בשביל רכישת אדמה בארץ־ישראל והשגת סכומים בשביל התישבותנו החקלאית. יש לקוות, כי תתעורר ותתחיל מחדש העבודה ליישוב הארץ בהשתתפות רחבה של ידידי ארץ־ישראל, שתוכל להביא לידי יחס פורה בין הקפיטל היהודי והעבודה היהודית. חברות של בעלי־הון ביחד עם קבוצות פועלים תיסדנה מושבות חדשות, אשר תתנה לחלוצים עבודה ואפשרות של התישבות במושבים האלה, והבעלים אשר בחוץ־לארץ ירכשו להם נחלאות שיוכלו להתישב עליהן כבואם לארץ־ישראל או להשיג רוחים מתאימים על הסכומים אשר השקיעו בהם.

ירושלים, סיון תרפ"ב. (יוני 1922).

דין וחשבון של בנק הפועלים בע"מ

מאחרי האספה המיסדת עד 31 מאי 1922.

ששה חדשים של פעולות הבנק כמו שהן מתבטאות במאון הכולל, שמונה לפנינו, בעד הוון שמראשון לדצמבר 1921 עד 31 למאי 1922, הצעידו את המוסד הצעיר צעדים חשובים לפנינו, לקראת המטרה, שהציב לו בראשית הוסדו.

ראשיתו ואת מתחילה, אמנם.

מומן מוקדם להמאון: על פי החוזה שנחתם ביום 1 אפריל 1921 בין ההסתדרות הציונית בלונדון ובין ההסתדרות העובדים העברים הכללית בארץ-ישראל הוסכם ליסד בנק לפועלים שיקרא "בנק הפועלים בערבון מוגבל". פועלי ארץ-ישראל התחייבו על פי החוזה לחתום בעצמם או להחתים אחרים על המניות הרגילות, וההסתדרות הציונית קבלה עליה לעומת זה לחתום בעצמה או להחתים את "אוצר התישבות היהודים בע"מ". על המניות של בכורה – בכל פעם על 5000 מניות בכורה לאחר שיהיו חתומים 5000 מניות רגילות. מלבד זה הסכימה ההסתדרות הציונית להביא את אוצר התישבות היהודים בע"מ להלוות לבנק הפועלים מיד כשתפתח בעסקים סך 30 000 לירות שטרלינג על פי תנאים מסוימים – וסכום נוסף של 9000 לירה בתנאים מסוימים לאחר כך. הודות לקרן מלווה זה של ההסתדרות הציונית התחיל הבנק בעסקים תיכף אחרי חתימת החוזה. במשך הוון שלפני האספה המיסדת – אפריל – נובמבר 1921 – כבר נתנו הלוואות שונות, שעלו במחזורן לעשירות אלפים לירות, למשקים החקלאים ולעבודות צבוריות, אשר העסיקו הרבה אלפים פועלים – על ידי הנהגת הבנק – מרכבת משלשה באיכר ההסתדרות הציונית וארבעה של ההסתדרות העובדים, עם מנהל ראשי מצד ההסתדרות הציונית. בקרן המלווה של ההסתדרות הציונית הונח לכתחילה יסוד לפעולות תכופות ומתאימות לתעודתו של המוסד. על יסוד זה והודות להמשכת העבודה על ידי הנהלת הבנק מן האספה המיסדת ואילך בהתאמצות והסתגלות בהטית האמצעים –

לאחר חצי שנה של קיומו הרשמי

הצליח הבנק להגיע למאון שחותם באקטיבה של 66 550 ל"מ (נגד 27 63 על 11/12), ושיש בן הוון עסוק בסך 35 312 ל"מ (נגד 16 785 על 11/12).

האמצעים של הבנק נמצאו לוי.

כאמור, בראש וראשון מקרן המלווה של ההסתדרות הציונית בסך 26 712 ל"מ (מאון 11/6) ומהתשלומים בעד מניות הבנק שנכנסו עד 1/6 במומן בסך 8600 ל"מ (ע"ד המניות למטה). מלבד זה נמצא על ידי הבנק בפקדונות ובסכומים עוברים עוד 8882 ל"מ (מאון 11/6). בהתאמה להמספרים האלה הולכת ומתפתחת

השקעת הכספים של הבנק.

תחת החובות מכל הסוגים, שהגיעו להבנק על פי המאון להתחלת מרס בסכום 12 357 ל"מ ומלבד 6208 חובות ישנים, הנה יש לו להבנק אצל נתבעים ובשטרות בנכיון על הראשון ליוני סכום של 32 553 ל"מ. חוץ לזה, בהתחשב עם סכומי הפקדונות שעל ידי הבנק ועם מצב העסקים הנתמכים על ידו, שעלולים להעמיד לפניו דרישה תכופה לאמצעים – הבנק מחזיק בקופה ובבנקים הכן במוטונים סכום של 10 959 ל"מ (מאון 1/6).

אופי ההלוואות והבטחות

מסוים, על פי התכנית שעובדה על ידי ההנהלה, בהתאם למטרת הפעולות ושטירת קיומו והתפתחותו של הבנק. מלבד ההתחייבויות הנהוגות מצד הנתבעים, רובן של ההלוואות מובטח בשעבודים נוספים של תעודות הממשלה לקבלת תשלומים בעד עבודה, בהתחייבויות מנותני עבודה בטוחים, בשעבוד תקציבים מסוימים ובטוחים ובערבויות של ההנהלה הציונית ושל מוסדות שיש לסמוך עליהם. הסכומים והתקציבים המשועבדים עולים פי שנים ושלושה על סכומי ההלוואות.

תנאי מפורש והכרחי להלוואות –

שהן נתונות ברובן רק לעבודות צבוריות, לחקלאות, לקואופרטיבים ולמוסדות בשביל להעסיק פועלים. ומפני זה הבנק נותן הלוואות לכל עסק או פעולה רק באותה המדה, שמחאימה לסכום שיצא בעסק זה לשכר עבודה בלבד. זה עולה מ-30% ועד 50% של היקף העניין, מה שמקיל ומבטיח גם סלוקן של ההלוואות.

זמני ההלוואות.

בין בשטרות ובין בסוגים אחרים משתדלים לקבוע עד כמה שאפשר על פי טבע העניין, לתאריכים היותר קצרים, בכדי לאפשר פעולות חיות וחוזרות ולשמור על בריאותם של העסקים. ההלוואות לצרכי בנק בשביל הממשלה וכו', אמנם, אין להם זמנים קבועים והן נפרעות בסירוגין, במדה שמתקבלים התשלומים המשועבדים לבנק מאת הממשלה וכו', ואולם התאריך האמצעי, כפי שהורה הנסיון שלפנינו, יוצא לנו משלשה ועד ארבעה חדשים להלוואה. עם התפתחות הענינים הבנק משתדל, במקום ובמדה שמוצא לאפשר, להוציא כל מקריות מחוג פעולותיו, והוא נותן את הלוואותיו על פי הרוב לימנים קבועים מראש. עם כל הבטחות, השעבודים וההתחייבויות שמחייב עליהם טבע העסק, הבנק מעביר את ההלוואות בסוג של שטרות בנכיון, ומשום כך –

היתרה של ההלוואות

על פי המאון של 1/6 מציגה כבר: נתבעים שונים רק 9840 ושטרות בנכיון 22 712. סוגי הלויים מסוימים במאון החדשי נ' 4, מהם:

3367 400	ובשטרות	7098 899	עבודות צבוריות בנתבעים
16013 670	"	58	" חקלאות
2722 400	"	1704 430	" קואופרטיבים
555	"	833 280	" מוסדות
53 960	"	146 075	" שונים
22712 430		9840 684	בס"ה

אך בנוגע לחובות מסוג הנחבעים יש לקוות שיסולקו במשך החדשים הקרובים, לפי מהלך העבודה. הרי לחובות מסוג השני יש כבר זמנים קבועים נגד שטרות, מאה ועשרים ושמונה במספר, שזמן פרעונם חל –

1402 750	בסך	ליוני	15 — 1	בין
3225 040	"	"	30 — 15	"
1531	"	לילולי	15 — 1	"
4553 805	"	"	31 — 15	"
641 960	"	אוגוסט	15 — 1	"
4790 930	"	"	31 — 15	"
5083 945	"	ספטמבר	30 — 1	"
905	"	אוקטובר	31 — 1	"
564	"	נובמבר	30 — 1	"
14	"	דצמבר	31 — 1	"
22712 430	בס"ה	ליו"ט.		

התוצאות החמירות מפעולות חצי השנה

אפשר לציין כמספיקות מאד — בהתחשב עם מעוט הסכומים השקועים, בגלל הגורמים הכלכליים שלא היה בהם משום הרחבת העסקים וקבלת רוחים. מסכות טכניות לא יכולנו להכניס בטאון על 1/6 איראלו מלואים לחשבונות בכדי להסיק חשבון מדויק של הפסד וריות. אבל על יסוד המספרים ועל פי ההתפתחות המוחשית והבולטת שלפנינו אפשר לקוות שנגיע להשוואה שלמה בחשבון של הוצאה והכנסה. תחת זה אפשר לאמור בבטחה ובהחלט שלא נשקף להבנק שום הפסד וגרעון בחשבונות הרכוש שלו. האקטיבה די בטוחה ושמורה, בריאה וחיה. באותה הנדאות אפשר לדבר על דבר —

התוצאות המכוונת של פעולות הבנק.

הן הרבה יותר גדולות וחשובות ממה שאפשר היה לשער מראש. גם אחרי שנסיר את המספרים המושפעים על ידי העברות וכו' ונעמוד רק על עצם הפעולות הממשיות נמצא, שמראשון לדצמבר 1921, ביחד עם האקטיבה שעברה מההנהגה בירושלים, ועד הראשון ליוני ש. ו. הספיק הבנק:

38	הלוואות לעבודות צבוריות	בסך	26504 282	ליו"ט
32	לקואופרטיבים	"	8275 900	"
51	לחקלאות	"	23552 350	"
12	למוסדות לשונים	"	1790 035	"
		בס"ה	60122 567	"
	בינתים נעשו סלוקים על סך		27569 453	"
	שאחרי זה נשאר בהלוואות (מאון 1/6) סך		32553 114	"

כמו שנוכר לעיל, ברובן הגדול, ההלוואות נתנות רק לשם העסקת פועלים. גם המשקים החקלאיים, כשהם מקבלים לצרכי בנינים, בשביל רכישת בהמות עבודה וכו', מלבד שהם מגדלים את רכושם המשקי, יוצרים להם סביבה יותר בריאה ומוכשרת לעבודת עצמם ומרחיבים בזה את מקור פרנסתם — הם בוראים על ידי זה עבודה לפועלים שמוציאים לפועל את הבנינים, הסלול, ההובלה וכו'. לפי זה די לקחת בחשבון: גובה אמצעי של 30 000 ליו"ט בהלוואות הבנק, על פי האמצעים שיש ברשותו כיום; מחזור של ארבע פעמים בשנה, לפי התאריכים המקובלים, וגובה אפילו יותר מבינוני של שכר יום לפועל — שיצא לנו, כי בהלוואות הבנק משתלמים יותר מארבע מאות אלף יום-עבודה בשנה; זאת אומרת הבנק יוצר עבודה לאלף ושלוש מאות פועלים, כשכל אחד

עובד 300 יום בשנה. אבל לפי מצב הענינים ההשתא ועל פי שטת החליפין, זה מספיק להחזקת צבא שלם של יותר מ-2000 פועלים בתמידות.

הנהלת הבנק מכירה בערכן הגדול של פעולותיו, ומתוך הכרה זו היא מתמידה לשמור על עניניו, בכדי לרכוש לו אמון וכבוד מצד הקהל ובשביל להגדיל את הונו על ידי –

הפצת המניות וגביתן.

גורמים רבים, כלכליים ופוליטיים, הביאו לידי כך שמכירת המניות בארץ ובאירופה כמעט שנעשתה לבלתי אפשרית – ובאמריקה טרם הספיקו לרכוש להם הכרה שלמה ומקפת מחשיבותו העצומה של מוסדנו בשביל עולם הפועלים וישוב הארץ. ובכל זאת אפשר לציין בשביעות רצון כי מלבד מה שנכנס בעד מניות של מיסדים (100 ל"מ) ומניות בכורה (4000 ל"מ), עד הראשון ליוני נרשמו כבר בספרי הבנק 2650 איש שחתמו על 4562 מניות רגילות. התשלומים שנעשו על חשבון זה עד היום עולים לסך 2223,100 ל"מ, ואולם באותו הזמן נכנסו תשלומים בסך 2277,725 על חשבון מניות גם מאנשים שלא שלחו עדין את רשימותיהם המפורטות, כדי להכניסן בספר החותמים. אי אפשר על כן לאמור כמה מניות נמכרו בדיוק, אבל בקרוב יש לציין יותר מעשרת אלפים מניות רגילות. חסרות רק הידיעות והפורמליות השונות. יש לקוות, כי עד סוף השנה תשולם מכירת המהדורה הראשונה של מניות הבנק, ומתוך כך אפשר גם להביט בבטחה על

הפרספקטיבה של הבנק.

במדה שיכנסו יותר ויותר כספים ממכירת המניות הרגילות, וכנגד תשלומים בעד מניות בכורה, כן ילך ויקטן החוב של קרן המלוה. אך לעומת זה אין ספק, שכסום הכספים השקועים בהלוואות יתמיד לעמוד על גובה של יותר משלשים אלף ל"מ, תחת שבחצי השנה הראשונה באופן אמצעי היה עסוק בהלוואות הבנק, בקרוב, רק סכום של 15,000 ל"מ מזה אפשר להסיק שפעולות הבנק עתידות להיות עוד יותר רחבות ויותר פוריות. אפשר על כן לחשוב, שהרוחים יספיקו לכסות על כל ההוצאות ולשלם רבית בלי גרעון. אמנם, דבר לגיל וטבעי צריך היה להכיר גם גרעון של סכום מסוים אילו היה עומד לפנינו כתוצאה של שנת התחלה וארגון, ללא אמצעים גדולים ובתוך מצב כלכלי ופוליטי יוצאים מן הכלל. לקראת גרעון חשוב התכוננה גם דעת הקהל, וגם הנהלת הבנק, ולפיכך נעים ביותר ונחוץ להדגיש, כי לפי מצב הענינים כעת, אנו יותר קרובים לרווח בחשבון של הוצאה והכנסה – ורחוקים מכל חשש של הפסד בחשבון הרכוש של הבנק, כי בעצם שאלת הכריאות והבטחון של האקטיבה אין שום ספק.

מאזן ליום 31 מאי 1922

אקטיב

1. הקפה והבנקים	
מוזמן בקפה, בבנקים	
ובולוטה ורה	10959, 631
2. חשבון המניות	
אחרי התשלומים שנכנסו	17832, 175
3. חותמים על מניות	
שיורי התשלומים לגובינא	3567, 000

4. נתבעים שונים

10466, 299	עבודות צבוריות
16071, 670	קהלות
4426, 830	קואופרטיבים
1388, 280	מוסדות
32553, 114	שונים
200, 035	הוצאות
578, 666	כלליות
790, 080	היסוד
1432, 246	למפרע
63, 500	אינכנטר
111, 950	הפצה וגובינא של מניות
94, 127	
66550, 243	

פסיב

30000, 000	1. ההון היסודי של מניות הבנק
26712, 500	2. קרן המלוה של ההסתדרות הציונית
7501, 435	3. פקדונות בעו"ש הגיל
1381, 402	4. סכומים עוברים
954, 906	5. רוחים, רבית וקומיסיה שנגבו
66550, 243	

בנק הפועלים בע"מ

דין-וחשבון

מפעולות מחלקת העבודה של ההנהלה הציונית בא"י
בשנת תרפ"ב:

מצב העבודה בארץ.

פעולת המחלקה החדשה שבהנהלה הציונית לעניני העבודה בארץ, החלה בחדש חשוון תרפ"ב. התחלת הפעולה הזו חלה בשעה די קשה בשוק העבודה ובמצבם של העובדים העברים בארץ. טרם עברנו לסקירת המצב ותוכן הפעולה במשך השנה, חשוב לציין שהיקף השאלות והצרכים העומדים בקשר עם עניני העבודה בארץ התרחב במדה רבה במשך השנים האחרונות. שאלת העבודה העברית חדלה להיות שאלה פרינציפיונית ושנושאה הם רק מספר מצומצם של מאות פועלים ארעיים במושבות יהודה ואיזה עשרות פועלים קבועים בחוות וקבוצות הגלילי. סטטיסטיקה מסודדת המבליטה בדיוק את תמונת העבודה בזמנים השונים, לא היתה עד כה. מכון לסטטיסטיקה כזו עומד רק עכשיו להסתדר, בעזרת מחלקת העבודה ע"י הסתדרות העובדים הכללית. אולם, לפי החומר שישנו כבר בלשכות העבודה ובמוסדות ההסתדרות של העובדים אפשר לקבוע בעיקר את המספרים הבאים הנותנים מושג ע"ד התרחבות מחנה העובדים בארץ בסוף חרף תרע"ט היה המספר הכללי של העובדים בערך 1880 איש

1880	איש	בסוף חרף תרע"ט	היה המספר הכללי של העובדים בערך
3000	"	תר"פ	" " " " " "
6500	"	תרפ"א	" " " " " "
9200	"	תרפ"ב	" " " " " "

העליה במשך השנה שעברה ובחדשי הקיץ האחרונים הגדילה, אפוא, במדה רבה את מספר העובדים העברים בארץ ויחד עם זה פרצה גם דרכים חדשות לקיומם של ענפי עבודה חדשים בארץ, שעד עתה יהודים לא היו עסוקים בהן כלל, או במדה בלתי נכרת לגמרי. בשנים הקודמות היו הפועלים מרוכזים בעיקר במושבות יהודה. בערים עבד רק מספר לא גדול של פועלים בתעשייה הזעירה ובישור חולות תל-אביב; אבל העליה שזרמה לא פסקה במשך כל הזמן וחוסר הדיירות שבא בעקבה הרחיבה את דרכי הבנאות בעיר והפועלים היהודים התחילו לכבוש יותר ויותר את ענף עבודה זה. שנהיה לענף מרכזי של העבודה העומד במדרגה שניה אחר עבודת החקלאות; באו, אפוא, שנויים יסודיים בכל מצב העבודה בערים שבהן — מלבד עובדים נושאי משרה שונים — התרכזו קרוב ל 4000 איש בעבודות שונות. מלבד הבנאות נוספו עוד מקצועות עקריים שונים בארץ; הפועלים העברים פרצו דרך בעבודות הרכבת, התחילו לעסוק

בעבודות הפריקה והטעינה בנמל, עבודות טרנספורט בסוסים, חמורים וגמלים, בסלול זרכים בנין גשרים ועבודת הבראת והכשרת הקרקע.

בהתרחב מחנה העובדים יותר ויותר בארץ נולדו צורות חדשות להבטחת קיום העובדים — קמו מוסדות פעולה עצמית להבטחת דרך העבודה העברית.

שאלת מחוסרי העבודה עומדת כמובן במרכז הדאגה של צבור הפועלים והאחריות בשאלה זו עמוסה מאליה גם על ההסתדרות הציונית.

דבר מחוסרי עבודה הוא חזיון רגיל בארץ של אימיגרציה, שבה רגיל עודף אנשים חדשים על אפשרויות העבודה, וביחוד בארץ ישראל שהיסודות הכלכליים בה הנם במצב של התהוות, המתפתחים וגדלים יחד עם העליה, אמצעיהם ופרי יצירתם של העולים. חוסר הקביעות במצב הכלכלי והמשקי של הישוב ושרשי הכלכלה החלשים עדיין — כל זה גורם לעתים קרובות לשנויים, עליות וירידות בלתי צפויות בשוק העבודה. בכל זאת אפשר לציין, שאם גם לא באה כל ירידה במספר העולים שנכנסו לארץ בשמונת החדשים שאחרי הקונגרס בקרלסבד (שהגיעו בכל חדש מ 900—800 איש) לא גדל בכל זאת האחוז היחסי של מחוסרי העבודה והוא שווה בערך לאחוז של שלשת השנים הקודמות, כפי שנראה מהטבלא שדלקמן:

בסוף חרף תרע"ט	היו מחוסרי עבודה	225	איש שזהו	12%	מהמספר הכללי של הפועלים שהיו אז.
" " " " " "	" " " " " "	250	" " " " " "	8 1/2%	" " " " " "
" " " " " "	" " " " " "	600	" " " " " "	9%	" " " " " "
" " " " " "	" " " " " "	1260—1000	" " " " " "	12%	" " " " " "

כאמור כבר לעיל חלה התחלת הפעולה של מחלקת העבודה בזמן קשה מאד במצב העבודה בארץ, בזמן תגבורת של חוסר עבודה והתהוות רזרבות גדולים של עובדים בטלים. הזמן הזה היה זמן של מעבר, העבודות הקבלניות אצל הממשלה שהעסיקו בחדשי הקיץ האחרונים של השנה החולפת כ 2000 איש הלכו והתקרבו בהדרגה ל די גמר. באופן שבחדשים הראשונים של החרף של שנת תרפ"ב עסקו בהן רק כ 200 פועל. גם הבנינים ביפו וחיפה הלכו אז ונגמרו עם בוא החרף. הורע אז גם המצב במושבות. המושבות שהעסיקו מספר חשוב של פועלים, אחרי מאורעות מאי 1921, החלו במשך הזמן להפחית לאט לאט את מספר הפועלים העברים, עד כדי מינימום.

אמנם בתור הצלה חקלאית במצב היו אותם הסדורים החדשים של החקלאות שהוסיפו נקודות חדשות בנהלל ועין חרוד, אשר במגמתם היסודית הרחיבו בעיקר את נסיונות העבודה העצמית היוצרת בחקלאות; אבל הודות לכל המצב המתאור לעיל עמדנו בארץ בכ"ז לפני מחנה מחוסרי עבודה שהגיע — אם נצרף אליו את העולים החדשים שישבו במחנות העליה — קרוב ל 2000 איש. ושאלות של סיוע ויצירת תנאים נורמליים להעסקת מחוסרי העבודה הזמניים האלה תפסו מקום מרכזי בדאגותיה ותפקידיה של מחלקת העבודה.

מחלקת העבודה ותפקידיה

במחלקה החדשה הזו התרכזו, מובן מאליה, ראשית כל כל אותם הענינים שבהם טפלה ההנהלה הציונית מקודם, ושהיה להם קשר עם צרכי העבודה והעובדים; כמו כן המו"מ הרגיל עם חלקי צבור הפועלים ומוסדותיו השונים. ברצותנו להגדיר את תפקידיה הקבועים של מחלקת העבודה מטעם ההסתדרות הציונית העולמית הננו לסמנה במוסד שבו צריכה להתבטא במעשה, הדאגה והחובה הלאומית הכללית המוטלות על ההסתדרות הציונית ביחס לצרכי האלמנטים

העובדים המשתפים בזרמיהם השונים את הארץ שלהם להצלחת התנועה הציונית בגולה, ושהנם בארץ הנושא העקרי והיסוד המגשים למעשה את דבר בנין הארץ והבית הלאומי. התפקידים האלה מתבטאים לפי דעתנו בעזרה אקטיבית מצד מחלקת העבודה, בסעיפי הפעולה הבאים:

- א. בהעברת העולים החדשים לעבודות פרודוקטיביות.
- ב. בסיוע לרכישת השתלמות מקצועית ע"י הפועלים — לכבוש מקצועות עבודה חדשים ויצירת אפשרויות מתאימות.
- ג. סיוע למוסדות והתחלות כלכליות שונות המפתחים את הפעולה הכלכלית המקצועית של העובדים בארץ ואת ההנהלה העצמית שלהם.
- ד. בסיוע להקלת מצבם של מחוסרי העבודה.
- ה. הדאגה מטעם ההנהלה הציונית לצרכים סניטריים של העובדים בארץ.
- ו. בקשרי אינטרמציה קבועים עם מוסדות עליה שונים של ההסתדרות הציונית בגולה בכל העננים הנוגעים לעליית העובדים ולשאלת העליה בארץ.
- זוהי המגמה שקבענו לעצמנו בהנהלת עניני מחלקת העבודה, בברור צרכי העבודה, שאלותיה והתקונים ההכרחיים לבסוסה בארץ.

פ ע ו ל ת מ ח ל ק ת ה ע ב ו ד ה

א. עבודות צבוריות

בשורה הראשונה עומדות בפעולת מחלקת העבודה ההלואות לסדור עבודות צבוריות וקבלניות שונות המוצאות אל הפועל מטעם המשרד לעבודות צבוריות של הסתדרות העובדים. ההלואות האלה נתנו בהתאם לצרכי השעה ומצבי מעבר מיוחדים במומנטים של חוסר עבודה. ההלואות נתנו לחברות ולשכונות עבריות שונות לזמנים פחות או יותר ארוכים, מ-3—8 שנים. ברוב המקרים ההלואות הקצבו רק לעבודות ידים, ובמקרים יוצאים מן הכלל בתנאי שלא יותר מ-25% מסכום ההלואות יוצאו לחמריים הכרחיים ויתר הכסף — לעבודת ידים. בין ההלואות שהקצבנו לעבודות מסוג זה יש לציין את ההלואות הבאות:

1.	לעירית תל-אביב לסדור דרכים וכבישים בת"א	5800. ל"מ
2.	לשכונה "נוה-שאנן" הנבנית בחיפה לסדור דרכים	3000. "
3.	לסדור כביש בדגניה	300. "
4.	לסדור כביש במחנים	300. "
5.	למושב נהלל בשביל כביש	700. "
6.	לסלילת כביש בשכונת בורוכוב	250. "

בסעיף זה תופסת תל-אביב מקום ראשי הודות לחוף ולאופי המרכזי של העיר הזאת בחיי הישוב. תל-אביב נהיתה למקום משיכה ורכוז של רבים ולרגלי זה נמצא בה תמיד מספר גדול של מחוסרי עבודה, וחוסר עבודה הולך ומתחדש כאן מתקופה לתקופה ע"י זרימת אנשים חדשים מן החוץ ומיתר מרכזי הארץ, ובעת סדור ההלואות הבאנו ע"כ בחשבון את המצב המיוחד של תל-אביב.

לסעיף העבודות הצבוריות יש לצרף את עבודת הכביש בדרך שבין המושבות ראשון-לציון ורחובות שהשתדלנו בהוצאתה אל הפועל ע"י הלואה בסכום 15.000 ל"מ שנתנה מאוצר התישבות היהודים לממשלת א"י בתשלום למשך שלש שנים.

ב. הלוואות להוצאת עבודות קבלניות אל הפועל.

בשנה שעברה היו למשרד לעבודות צבוריות קבלניות גדולות מטעם הממשלה לסלילת דרכים ובנין גשרים על סכום של—200,000 ל"מ. בעבודות אלו היו עסוקים במשך השנה קרוב ל-2000 פועל שרובם המכריע היו עולים חדשים. בזה מתבררים סכומי ההפסד שהיו בעבודות אלו ושכסו ע"י ההנהלה הציונית. זו היתה שנת הנסיון והלמוד הראשונה לעובדים חדשים. שמלאו את מקומם של פועלים מצרים שהובאו הנה בזמן המלחמה.

בתחלת שנה זו נגמרו רוב עבודות הממשלה והמשרד לעבודות צבוריות נכנס לתקופה חדשה של פעולה קבלנית במקצוע הבנין, שהתפתחה הודות לעליה בעזרת אמצעים של פרטים והלוואות המוסדות הפיננסיים שלנו.

ההכשרה של השנה הקודמת בעבודות הכבישים וההתקדמות בשטח הבניה שנעשתה יותר קלה ע"י הכנסת חמרי בניה חדשים, יצרו והרחיבו את כח הקלימה של פועלים עברים בעבודות הבנין.

למשרד העבודות הצבוריות ישנן השנה קבלניות בנין במספר קרוב ל-250 בית גדולים וקטנים בירושלים, רמלה (אצל הממשלה), חיפה, טבריה ובמושבות והקבוצות השונות בגליל. בהיקף כזה של עבודה קבלנית זקוק מוסד כמשרד לעבודות צבוריות בהון חוזר. חסר הון חוזר עכב ומעכב בעד התפתחותו של המוסד הקבלני הזה. עזרת המחלקה לעבודה אשר התבטאה גם בהלוואות (במזומנים וגם בערבויות) על סכום של 2500 ל"מ הקלה על המשרד לעבודות צבוריות את הרחבת פעולתו הקבלנית במקצוע הבנין. מלבד כמות הפועלים שעסוקים בעבודות המשרד לעבודות צבוריות חשובה בעינינו פעולתו גם מבחינת התפתחות הפעולה העצמית הקואופרטיבית של העובדים אשר צריכה לשחרר את חיי הישוב מפגעי הקונפליקטים בין נותני העבודה הפרטיים והעובדים.

מלבד ההלוואות לעבודות הבנין אצל היהודים עזרנו למשרד לעבודות צבוריות בהוצאה לפועל של עבודות הממשלה המועטה שהיתה לו גם בשנה זו. ככה הלוינו סכום קרוב ל-2500 ל"מ: א) לבנין בתי הקברות לחללי המלחמה של הצבא הבריטי בבאר שבע ובבילה; לבנין דירות לצבא בג'נין.

ג. עזרה לכבוש ענפי עבודה חדשים.

בנדון זה המשכנו את פעולת ההנהלה הציונית עד כה בסיוע לפתוח ענפי עבודה ידועים בהוספת אי-אלה דברים חדשים.

1. מתלמידים בבתי מלאכה של הנהלת מסלת הברזל בא"י. זה כשלוש שנים שהחלה חדירת כחות עבודה עבריים לעבודות שונות במסלת הברזל בא"י; כיום עובדים בענף הזה כ-400 פועלים. זה אמנם אחוז קטן לעומת כספר הפועלים מלאומים אחרים העסוקים בעבודות אלה. אולם אין מן הצרך להאריך בהרגשת חשיבותה הרבה של התחלה זו.

לפני שנה סדרה הנהלת מסלת הברזל על ידי בתי העבודה שלה בעין בית ספר ללמוד מעשי של המקצועות השונים בעבודות מסלת הברזל. העובדים בבתי מלאכה אלה נחשבים כתלמידים במשך שתי שנים ובגמרם את תכנית הלמודים האלה הם עוברים למלוא תפקידים מקצועיים ברכבת. היות והמשכורת שהקצבה לתלמידים ע"י הנהלת מסלת הברזל אינה מספיקה לכסוי צרכי הכלכלה מצאנו לנכון להמשיך את הקצבת סכום של-120 לכל חודש וחודש להלוואות למתלמידים ובה לאפשר את כניסת 112 איש לעבודה זו. תשלומי ההלוואה הזו יתחילו כשהמתלמידים יקבלו את ההוספה הראשונה על משכורתם הנוכחית.

2. הגדוד המצרי (העבודה בתחנת הרכבת בלוד). בשנת 1921. הסתדרה פלוגה של עובדים בהנהלה הצבאית של הרכבת בתחנת לוד במספר של 160 איש. הפלוגה הזאת מלאה את מקום הפועלים המצרים שעזבו את הארץ. תנאי העבודה לא היו נוחים ומצאנו אפוא לנכון לסייע בהלואותינו להשבת תנאי הכלכלה והצרכים הסניטריים של הפועלים.

בחדש דצמבר 1921 נגמר התור הראשון של הגדוד. בהתחשב עם מצב העבודה באותו הרגע השתדלנו בדבר התחדשות הפלוגה לחצי שנה ובחדש ינואר 1922 התגיסו שוב 168 איש. מצאנו שוב לנכון לסייע בהלואה אבל כשני חדשים לפני כלות הזמן, עם השנויים שבאו בהנהלת הרכבת שעברה מהנהלה צבאית לאזרחית, פוזרה הקבוצה הזו. בסך הכל הצטרפו הוצאותינו למטרה זו לסך — 2358 ל"מ.

3. עבודה לפועלות. — מקומה של האשה בעליה "החלוצית". מתבטא בקרוב ב-12%. מבחינה לאומית וישובית החזיון הזה אינו נורמלי ואינו רצוי. אולם גם האחוז הקטן הנ"ל של עולות נפגש בקשי בלתי מצוי של סדור וקיום בעבודה. שאלת העבודה — שאלת האחיזה במקצועות של האשה, היא לגבי דידנו אחת הפרובלימות הרציניות בין שאלות העבודה בארץ. המקצועות שבהם האשה יכולה להאחו כיום הנם מעוטים, וגם באלה יכולת הקליטה היא מצומצמת עד מאד. בחקלאות בגדול ירקות ומשק הבית האפשרויות מתפתחות באטיות יתרה וצריך להוסיף לזאת שמטעם מוסדות ההסתדרות הציונית לא הקדשה עד עכשיו גם תשומת הלב הדרושה לפתוח המקצועות האלה. ביתר המקצועות שיש לאשה בהם דריסת רגל, כגון: החנוך, עבודה סניטרית, עבודה משרדית ומקצע התפירה — בכל אלה אין תקווה שלהבא יהיו מקומות פנויים לידים חדשות. המצב הקשה הזה מחייב כמובן מצד אחד לפעולה לשם הרחבת העבודה החקלאית ומצד שני ליצירת אפשרויות של העסקת פועלות בענפים חדשים במלאכה ותעשייה מחלקת העבודה הכירה בחובה זו מן הרגע הראשון שהתחילה בפעולותיה. מצאנו לנכון להפריש מתקציבנו סכום ידוע בכדי לסייע ע"י הלוואותנו להתחלות שונות שנעשו בכוון זה.

מוכרחים אנו להודות שלפי שעה לא נתגלו לפנינו האפשרויות הדרושות לעבודת נשים. בתור התחלה עלינו לצין את ההלואה של—80 ל"מ שהקצבה על ידינו דרך "מועצת הפועלות" לסגל צעירות לאחד מענפי עבודות הבנין (רצוף וטיוח). בקשר עם התחדשות עונת העבודה האקטיבית בבניה עכשיו הקצבנו שוב סכום של—90 ל"מ ללמוד המקצועות הנ"ל לעוד 15 צעירות.

כמנ"כ הקצבנו סך — 200 ל"מ. בחסכמה עם מחלקת ההתישבות לסדור משתלות. בתנאי שיעסיקו בעבודה זו 20 צעירה מהעולות החדשות. למרות הפעולה המצערה עדיין בפנה זו שבעבודתנו התעכבנו באריכות על הסעיף הזה היות ואנו נותנים ערך רב להתקדמותנו בפתרון שאלת העבודה לפועלות בארץ ואנו חושבים לקבע למפרע לסעיף זה מקום מיוחד בתפקידיה של מחלקת העבודה להבא. בסעיף זה של "כבוש מקצועות עבודה חדשים" עלינו להוסיף עוד שנתנו ע"י מחלקת העבודה וכמו-כן ע"י קופות מלווה שונות, בערבות מחלקת העבודה, הלוואות לקבוצות פועלים שונות לרכישת בהמות הובלה (חמורים וכו') וגם לתעשיית לבנים במקומות שונים בארץ.

ד. עבודות זמניות לעולים חדשים:

ע"י התנאים שנקבעו בשביל הע"י הרי זו האחרונה פחות או יותר מותאמה לאפשרויות והצרכים הכלכליים השוררים כיום בארץ וכל עולה מהסוג של עולים לעבודה נכנס לארץ על

יסוד פרספקטיבה ידועה להסתדר בעבודה. אולם, למעשה, במשך השנה החולפת לא פעם היה מצב כזה שגרם להתעכבותם של העולים החדשים במחנות העולים אשר סודרו ע"י ההסתדרות הציונית – יותר מכפי הדרוש. גרמו לכך סבות בלתי נראות מראש ושנויים בלתי צפויים בשוק העבודה. במדה ידועה גרם לזה האחר בפעולותיו של הבנק האיפותיקאי בהלוואותיו לבנין שכונות חדשות.

במשך זמן שהותם במחנות מתכלכלים העולים על חשבון תקציב העליה של ההסתדרות הציונית. ואין מן הצורך לברר עד כמה הבטלה ההכרחית הזאת פועלת לרעה על האנשים ומחלישה בהם את המרץ והתקף הרוחני שהביאו אותם אל הארץ. ולא פעם עמדה לפנינו השאלה איך לנצל את זמן שהות העולים במחנות ואת הכספים היוצאים לכלכלתם – לעבודה ובנין הארץ.

בהתאם להצעות שהוגשו לפנינו ע"י מרכז העליה של ההסתדרות העובדים הכללית. היתה החלטתנו לעשות את הנ. יונות הראשונים בסדור עבודות חובה זמניות לעולים. העבודות סודרו על יסוד התנאים הבאים: כל עולה רשאי להתעכב במחנה העליה לא יותר משלשה ימים. כעבור הזמן הזה עליו למצא עבודה כרצונו או לעבור לששה שבועות לעבודות שסודרו ע"י מחלקת העבודה.

להוצאת עבודות כאלה אל הפועל באים בחשבון אמצעי שלשה מקורות אלה:
א. המוסד או נותן העבודה הפרטי אשר לו נתנה ההלוואה ממציא מיד במזומנים חלק מהסכום שהעבודה צריכה לעלות.

ב. מחלקת העליה מקציבה 6 ל"מ עבור כל עולה העוסק בעבודה זו, במקום הוצאות הכלכלה במשך 6 שבועות ובזה מחלקת העליה משתחררת מהתחייבויותיה לכלכלת העולה.
ג. מחלקת העבודה מוסיפה מצדה היא את הסכומים הדרושים לסדור והנהלת העבודה והכנסת פועלים מנוסים בעבודה להדרכת העולים. כל הכספים המוצאים לעבודות האלה נתנים בהלוואה למוסדות או חברות המעונינות בהתגשמות עבודות אלו – למשך זמן של שנים אחדות ברבית קבועה.

ע"י הצעד הזה אנו מונעים בעד אבוד כסף ומרץ הבאים כתוצאות שהות עולים במחנות במצב של בטלה ומבריאים את האטמוספירה החברתית ע"י השלמת רוח של עבודה ויצירה במחנות העולים.

העבודות הראשונות שנעשו על היסודות האמורים לעיל הן:

1. עבודת יבוש על אדמת מקוה-ישראל. סכום ההלוואה עולה לסך 180 ל"מ.
2. יסוד דרכים בשכונת בורוכוב. ההלוואה עולה ל-1000 ל"מ. הוקצבו הלוואות לעבודות הבאות:
3. סלילת כביש על אדמת החברה "הדר הכרמל" בחיפה. למטרה זו נתנה הלוואה לחברת הכשרת הישוב בארץ-ישראל בסך – 900 ל"מ.
4. הלוואה לסדור דרכים בשכונת "מרכז בעלי מלאכה" בסכום 1000 ל"מ. בסכומי הלוואות אלו משתתף משרד העליה ב-40% - 30%.
- ה. סיוע למוסדות שונים של עבודה.
1. משרד טכני על יד המשרד לעבודות צבוריות. – המשרד לעבודות צבוריות מצא להכרחי בשביל עבודתו הקבלנית שהתרחבה, להקים משרד טכני בנאי מרכב מאדריכלים ואינג'נרים מומחים. ע"י משרד טכני כזה נתנה האפשרות של שכלול עבודות ואחריות טכנית בהוצאה לפועל.

הכרנו בערך הרב של משרד כזה וראינו בו צעד רציונלי גם להבטחת המשרד לעבודות צבוריות משגיאות והפסדים בעבודותיו הקבלניות. מצאנו לנכון על כן לבוא לעזרתו במשך ששת החדשים הראשונים בסכום 100 ל"מ לחדש עד שיוכל להתקים מהכנסות של העבודות השונות.

2. מכון סטטיסטי לעובדים.

עם רבוי מספר העובדים במקצועות שונים, בפנותיה השונות של ארצנו, הלך וגדל הצורך במוסד סטטיסטי מרכזי של העובדים, אשר יוכל להמציא אינפורמציה נכונה ומדויקת למוסדות העבודה השונים של ההנהלה הציונית בארץ. בהכירנו בצורך הרב במוסד סטטיסטי כזה גם בשביל מחלקות שונות של ההנהלה הציונית, הלכנו לקראת האיניציאטיבה של הוועד הפועל של הסתדרות העובדים אשר בא בהצעה מעובדת בענין זה והקצבנו למטרה זו את הסך — 25 ל"מ לסדור המוסד ותשלום קבוע של 10 ל"מ לחדש.

3. לשכת מרכז בעלי מלאכה. — הצפול בעולים החדשים וסדורם. בארץ אינו יכול ואינו צריך להיות ענינם של מוסדות ההסתדרות הציונית בלבד. לעבודה זו צריך לקרוא את כל החוגים המאורגנים של הצבור בארץ ולסיע בפעולתם האקטיבית בענין זה.

על יסוד השקפה זו מצאנו לנכון להקציב עזרה חדשית של — 20 ל"מ ללשכת "מרכז בעלי מלאכה" אשר לקח על עצמו לטפל בסדור עולים בעלי מלאכה בעבודה בערים. ביחוד במקומות כנצרת, עזה, רמלה שהישוב העברי בהם הוא בראשית התהוותו.

ו. הלואות למחוסרי עבודה.

כפי שכבר בארנו לעליה מן ההכרח הוא שבמצב של עליה מתמדת ימצא בין העובדים אחוז ידוע של מחוסרי עבודה. בכדי להקל על הפועלים את הסבל של חוסר עבודה השכיח בעונות שונות ובכדי לאפשר להם לעתיד בנסיונם הקשה ולהתקיים עד עבור המשבר — באנו באמצעינו לעזרת הסתדרות העובדים ליצירת קופת מלווה לפועלים. ביסודה של קופה זו מונח דבר העזרה העצמית של צבור הפועלים. במשך הזמן המוסד הזה צריך יהיה לדעתנו להתפתח בעתיד לאט לאט לקופת הבטחה באחריות של חבריה מחוסרי עבודה, שבה ישתתפו כל הפועלים המאורגנים בתשלום מס קבוע. בקופה כזו אולי תצטרך להשתתף בקביעות באחוז ידוע, ההנהלה הציונית, או בעתיד לבוא הוועד הלאומי ליהודי ארץ-ישראל. אולם ברגע זה קופת המלווה צריכה היתה להענות לכל מחוסר עבודה, ולמען אפשר לה את נתינת ההלוואות ההכרחיות הקטנות (מ25 ג"מ עד 100 ג"מ) לפועלים הזקוקים בימי המשבר הכי קשים השתתפה מחלקת העבודה בסכום של — 2300 ל"מ. לפי שעה עוד לא קבענו עדיין את אופן החזרת הסכום הזה להנהלה הציונית.

במשך זמן קיומה של הקופה מיום הראשון לדצמבר 1922 מונה הקופה 2964 חבר אשר הכניסו בעצמם מניות בנות 25 ג"מ על סך — 764 ל"מ, מזה הכניסו במזומנים פועלים שלא נהנו מהלוואות הקופה סך — 529 ל"מ.

ז. העזרה המדיצינית לפועלים.

1. "קופת חולים" — לפי החלטת הקונגרס הקצב לסיוע בפעולות קופות-החולים סך 500 ל"מ לחדש לשנת תרפ"ב.

אם נשקף על פעולות קופת החולים בתחילת שנת תרפ"ב עד עתה נוכח שהמוסד עשה צעדים חשובים קדימה בהתפתחותו. קופת החולים מונה עכשו יותר מ4000 חבר, ונותנת את עזרתה ל5000 נפש. הפרסונל המדיציני שלה כיום הוא 9 רופאים, 4 רופאות אשר עובדות

בתור חובשות. 32 חובשות. המוסדות של קופת החולים הם: 6 חדרי חולים עם 61 מטה; 2 בתי הבראה בירושלים ובנצרת עם 28 מטה.

בכדי לאפשר לקופת החולים לארגן את העזרה המדיצינית כראוי ולשם קביעת יחסים נכונים בינה ובין "הדסה" השתדלנו בדבר והבאנו את שני המוסדות האלה לידי הסכם בארגון העזרה המדיצינית במקומות השונים. לפי התקשרות ידועה ממציאה הנהלת "הדסה" את הפרסונל המדיציני ואת סמי הרפואה. קופת החולים משלמת להנהלת "הדסה" את הסכום 300 ל"מ לחדש וחצי ממחיר סמי הרפואה הקבוע. פעולת קופת החולים מיוסדת בעקרה על עזרה הדדית של חבריה. אולם תנאי עבודתה אינם מאפשרים לה עדין להעמיד את פעולותיה אך ורק על הבסיס הזה. הרוב של הפועלים הם בתנאים היגיינים רעים. מחוסר דירות — (כאלפים פועלים גרים באהלים) בתנאי כלכלה גרועים (מחוסרי עבודה), וחלק גדול מהפועלים סובל בשנים הראשונות מהאקלים הבלתי רגיל. כל זה אינו מאפשר לקופת החולים לעבוד בלי גרעון ואך ורק על יסוד תשלומי החברים.

מתחלת אוקטובר 1921 עד סוף יוני 1922 הוצאנו סכום של 4910.594 ל"מ.

2. עזרה לפועלים חולים כרוניים. — עומדים אנו לפני שאלה חדשה די רצינית. שאלת החולים הכרוניים מקרב העובדים.

בזמן שצבור הפועלים היה קטן בערך לא היה הדבר ניכר ביותר, אולם, עם רבוי מספר העובדים בארץ גדל מספר החולים האלה. תנאי העבודה, התנאים הסניטריים של כבוש מקומות עבודה חדשים, כמו כן תנאי הקיום הבלתי מספיקים גורמים להחלשת כחו של העובד. מחלה ממושכה הרפתקאות ומקרים שונים מתוך העבודה עלולים להעביר את העובד למדרגה של חולה כרוני לזמן ממושך.

מדברים אנו ע"ד חולים כאלה שאפשר עוד לרפאותם ולהחזירם גם לעבודה נורמלית. אולם אין מוסד שיטפל בהם. "קופת החולים" של הפועלים, לפי מהותה ואמצעיה יכולה להושיט עזרה רק במקרה של מחלה עוברת. בתי חולים גם כן אינם מטפלים בחולים מסוג של כרוניים יוצא אפוא שמחוסר עזרה מתאימה המקימה את כחותיו של העובד החולה, עלולים כחות יצירה חלוציים בתוך התנאים הנ"ל להפך לאינולידים גמורים.

מחלקת העבודה ראתה חובה לעצמה לבקש פתרון לשאלה המכאיבה הזאת. ע"פ האינצטיבה שלנו הסתדרה ועדה מיוחדת זמנית לארגון העזרה לחולים כרוניים מקרב העובדים שהרכבה מב"כ מחלקת העבודה, העליה, "הדסה" וקופת החולים. תפקידה של הועדה הוא בעיקר לברר את השאלה ואת פתרונה היסודי ובינתיים לטפל באופן זמני גם בהושטת עזרה לחולים.

תקציבה של ועדה זו הוא לפי שעה — 150 ל"מ לחדש ובמשך שלשת חדשי קיימה יש לצין בין יתר פעולותיה את דבר פתיחת בית הבראה לחולי שחפת. הצעד הזה הוא הנסיון הראשון במלחמה נגד השחפת בקרב הפועלים ובארץ בכלל.

מובן מאליו שהועדה הנ"ל אינה רק בבחינת תקון זמני עד אשר יוצר מוסד צבורי מיוחד העומד ברשות עצמו, אשר יטפל בענין זה.

ח. העבודה התרבותית.

בהתאם להחלטת הקונגרס הוקצבו לרשות ועדת התרבות של הסתדרות העובדים העברים הכללית—300 ל"מ לחדש לעבודה תרבותית בקרב הפועלים.

ערך העבודה התרבותית בקרב הגדולים הולך וגדל ביחוד עכשיו בתקופת העליה של אלפי עולים הבאים אל הארץ מכל קצוי הגולה. דבר הקנאות השפה העברית לכל העובדים

העולה קולטורית בין הפועלים ליצירת אטמוספירה תרבותית מיוחדת, הפעולה הזאת היא כלי ספק אחד הצרכים החיוניים בעבודה הכללית להקמת תרבות לאומית בארץ. ועדת התרבות באמצעה ועזרת התקציב הנ"ל מאמצת את כחותיה למלוי הצורך הנחוצה הזה.

כיום עובדים בעבודה תרבותית בין העובדים 35 מורים ב-7 נקודות חקלאיות, בששה מקומות לעבודה צבורית, ובשלוש מושבות ושלוש ערים. — מספר הלומדים הוא כ-1000 איש. מלבד זה קימת על יד ועדת התרבות ספריה מרכזית בתל-אביב שנמצעים ברשותה — 19,000 ספרים וספריות ביפו, חיפה, ירושלים וששה חדרי קריאה בערים ובמושבות; וששה חדרי קריאה נודדים אצל פועלי הרכבת.

סכום. —

בהתאם להחלטת הקונגרס בדבר התקציבים לעליה ועבודה ע"ה בחשבון מחלקת העבודה סכום של 70,000 ל"מ, במקום הסכום הזה נמצא ברשותנו השנה רק סך 35,000 ל"מ צמצום התקציב צמצם מאליו את היקף וגם את תכן פעולת מחלקת העבודה. אולם באמצעים המצומצמים האלה השתדלנו עד כמה שאפשר לקיים את תפקידי מחלקת העבודה.

תקציב מחלקת העבודה, במקרים רבים, מלא תפקיד של כח רגולטיבי מקיל במצבי מעבר בשוק העבודה. בפעולתנו התכנונו להחליש את יסודי ההסתגלות של העולה החדש ובאופן זה להפחית את המכשולים בדרכה של העליה, שהרחבתה בימים אלה הכרחית לנו מכל הטעמים.

ההלואות שנתנו על ידינו הנן על יסוד בטוח וכספי ההלואות עתידים לחזור בזמנם. הלואותינו שסייעו בדרכים שונות במדה חשובה להעסקת 1500—2000 פועלי, נתנו לעבודות שיש בהן צורך בבנין הארץ. חלק מהעבודות הנחוצות האלה לא היה יוצא אל הפועל בזמן הזה והיה נדחה לזמן אחר מחוסר אמצעים אצל בעלי העבודה. הלואותינו אפוא, רק הקדימו את תוצאת העבודות האלה אל הפועל לשם העסקת עולים ומחוסרי עבודה. ע"י יצירת אפשרויות לעבודה וקיום מינימלי לעובדים בזמן הקשה, עזרה מחלקת העבודה בעצם פעולותיה אלה באופן ישיר לפתוח מקצועות עבודה חדשים ובאופן אמצעי להתמדת קיומן והתפתחותן של התחלות כלכליות ותעשיות שונות שידי משפחות העולים החדשים עסקו בהן. באופן זה נצלו ההתחלות האלה מהפסקות מחריבות.

בהוצאת הלואותינו לסדור עבודות שונות, אל הפועל החזקנו בשטה לסייע ביד מוסדות פועלים, אשר מגמתם לפתח ולבסס את הפעולה הכלכלית העצמית של העובד על יסודות קואופרטיביים ועל אחריות העובדים עצמם.

בפעולותינו השונות לא נמנענו ולא נמנעו גם להבא מקשרים ועבודה משותפת עם חוגי עובדים שונים. נתנו הלואות לא גדולות גם ל"פועל המזרחי" (לתעשית לבנים וכו') וגם למרכז בעלי המלאכה ביפו, אולם, כוון פעולתנו היה בעיקר בקשר עם מוסדות הסתדרות העובדים הכללית בארץ. הסתדרות העובדים הכללית הכוללת בתוכה את הרוב המכריע של פועלי ארץ-ישראל, בלי הבדל מפלגה והשקפות, מקיפה במוסדותיה הכלכליים החשובים, כגון: "בנק הפועלים", "המשביר", "משרד לעבודות צבוריות", "מרכז חקלאי", "קפת חולים" וכו', את צרכי צבור העובדים כלו בארץ. בהביאנו בחשבון את קשי המצב בעבודה במשך השנה הזאת עלינו לציין את מדת האחריות שהראה צבור הפועלים בימים אלה. וזה כמובן, הודות לפעולה המאורגנת של הסתדרות העובדים ומוסדותיה. הודות לפעולה המשותפת עם ההסתדרות

הציחנו לעבור את השנה בלי זעזועי משבר מהרסים ולהמנע מהפרעות בהתאמצות הדדית להמשכת דבר בסוס עמדות העבודה העברית בארץ.

בין יתר המוסדות עלינו לציין ביחוד את דבר פעולתנו המשותפת עם "בנק הפועלים" אמצעינו המצומצמים לא הספיקו לסייע בעבודות שונות בקרדיט המלא שהיה דרוש להן ובמקרים כאלה השלים בנק הפועלים את החסר ונתן בערבותנו את ההלוואות הדרושות לזמנים קצרים אחרי בחנו את כל הצעה והצעה מצדה הפיננסי ההלוואות האלה הרחיבו במדה רבה את האפשרות לעבודה.

פעולתנו המשותפת עם בנק הפועלים צריכה להתרחב להבא ודעתנו היא שלהבא צריך בנק הפועלים להיות המוסד הפיננסי שעל ידו יעבור המשא-ומתן הכספי של מחלקת העבודה.

פעולת מחלקת העבודה בשנה הראשונה לקיומה — הפעולה שנעשתה באמצעיה היא ועל ידי צעדי תוך והשפעה שונים — התרכזה בעיקר, תחת לחץ התנאים, בעניני הקלת המצבים הארעים שבעבודה.

עבודת מחלקת העבודה להבא צריכה להיות מקדשת למלוי כל התפקידים שצוינה לעצמה, לקשרים קבועים עם מוסדות העליה של ההסתדרות הציונית בגולה בעניני העבודה בארץ ולסייע באמצעיה של ההסתדרות הציונית לפתרון השאלות שבהן מתחבטים העובד העברי והמחשבה הציונית לבסוס התנאים הבריאים לבנין הבית הלאומי על יסוד קיום המוני-עם בארץ העבודה עצמית ויצירה לאומית-חפשית.

יוסף שפרינצק.

ירושלים, י"ז תמוז תרפ"ב. 22. 7. 13.

ההגירה

I. חוקי העליה

בזמן שתכף אחר הקונגרס האחרון נתקיימו חוקי ההגירה הזמניים, שהנציב העליון פרסם ביום ג' ליוני ושנתאשרו אח"כ ע"י הממשלה-האנגלית. לפי החוקים האלה יכולים לקבל רשיונות-כניסה לא"י רק האנשים השיכים לסוגים אלה:

(1) תורים, ו"א אנשים הנוסעים לא"י לזמן לא יותר משלשה חדשים.

(2) בעלי אמצעים (Persons of indeqebent means).

(א) אנשים שהונם מניע לחמש מאות ל"ש.

(ב) אנשים שהכנסתם החדשית אינה פחותה ממש ל"ש.

(ג) לאנשים שהונם או הכנסתם לא עולה להכנסות ה"ל לא מן הנמנע הוא בהחלט

לקבל את רשיון-הכניסה לארץ, רק בנוגע להם על הקונסול המקומי לשלח את הבקשה בדבר הרשיון למחלקת ההגירה של ממשלת ארץ-ישראל, המחליטה בכל פעם על יסוד פרטי הבקשה, בשים לב לתכונותיו ומצבו הכללי של המבקש.

(3) תושבי א"י השבים לארץ.

(4) בעלי אמניות הפשיות (רופאים, עורכי-דין, מורים, מדופלמים וכו'), החפצים לעסוק

באמנותם בא"י.

(5) נשים ואחרים שמונותיהם על קרוביהם הגרים בא"י.

(6) אנשים שיש להם עבודה בטוחה ומסוימת בארץ אצל אנשים או מוסדות מסוימים.

(7) אנשים ההולכים לארץ-מטעמים דתיים והיכולים להוכיח כי פרנסתם בטוחה בארץ.

לכאורה שווים תנאי קבלת הרשיון לאנשים מסוג זה לאלה המפורטים בנוגע לאנשים השיכים לסוג 2.

עם פרסום החוקים האלה בטלה זכות ההסתדרות הציונית לשלח עולים לארץ על אחריותה ובהשגחתה עצמה (שטת הסרטיפיקטים) מלבד מקרים מעטים יוצאים מן הכלל: דהיינו במקרים המעטים שהממשלה הא"י נותנת את רשות-הכניסה למספר ידוע של בעלי-מלאכה רשאים משרדי ההסתדרות המקומיים לבחור את בעלי מלאכה אלה. אולם בדרך כלל נטלה הרשות מהסתדרות הציונית להשתתף בהנהלת העליה.

החוקים האלה, שהוצאו תחת הרושם של מאורעות הראשון למאי ביפו ורק בתור חוקים זמניים, עומדים בתקפם עד עכשו. כיון שמספר בעלי האמצעים (במדה הדושה לפי סוג 2 הנ"ל) מצער מאד במרכזיה-העליה הראשיים היו עפ"י רוב מקבלים בזמן האחרון את רשיונות-הכניסה לא"י אנשים השיכים לסוג 5 הנ"ל, זאת אומרת אלה שמונותיהם על קרוביהם הגרים בא"י. העולים קבלו את רשיונותיהם על יסוד "רשיות" מקרוביהם ומיודעיהם בא"י, שהיו משתדלים בדבר רשיונותיהם אצל האדמיניסטרציה הא"י. בתחלת אפריל שנה זו החליטה הממשלה הא"י

לחת לעת עתה רשיונות כאלה על יסוד סוג זה רק לנשיהם וילדיהם של הגרים בא"י. אולם לא לקרובים אחרים. לאחר דרישות שנשנו מצד האכסיקומיכה הא"י והועד הלאומי, חורה הממשלה לפקודתה הראשונה בדבר סוג 5. לסוג זה שייכים אפוא: נשים, אחיות ובנות של נשאו עדין, בנים ואחים צעירים מ"ח שנה, הורים והורי האשה, ארוסות, אמוצים לבנים ובנות וקרובים אחרים, שכל מוונותיהם על אנשים, הגרים בא"י.

הגבלה חדשה נוצרת ע"י פקודת הממשלה הא"י מ"ט לחדש דצמבר שנה העברה. לפי הפקודה הזו אפילו עולים הבאים לא"י עם ויוות אנגליות כהלכה עלולים מה"ט ל נואר 1922 להחזר מחופ יא"י אם הפקידים הבודקים אם העולים בחופים ימצאו שהם אינם מתאימים לדרישות חוקן העליה. עפ"י הדיעות של ב"כ ההסתדרות הציונית בא"י נשלחו על סמך פקודה זו 60 איש מחופי א"י בחזרה. לכל העולים האלה היו ויוות, התומות בידי קונסולים אנגליים. נמוקים אחדים להחזרת העולים היו למשל, שגיל העולה, הרשום בדרכיתו לא התאים לנקבע ע"י התקנות או לרשום "בדרישת" קרובו בא"י. שווה של תיר אחד היתה התומה לא על דרכיה כהלכה, כי אם על "Laisser Passer"; או גם משום שלדגלי טעות הקונסול האנגלי לא צוין על הדרכיה הסוג הנכון.

קושי חדש הכניסה הפקודה מסוף מרץ שנה זו שלפיה רשיונות הכניסה לא"י בשביל כל אלה השייכים להסוגים 4-6 הנ"ל (בעלי אומניות חפשויות, קרובים, אנשים שיש להם עבודה בטוחה בארץ) יכולים להנתן רק בהסכמת מחלקת ההגירה של הממשלה הא"י.

הנסוח הרשמי האחרון של כל "סוג" אלה, היכולים להכנס אל הארץ ע"פ התקנות הומניות כולל את הסעיפים הללו:

(א) תירים, ו"א אנשים שישוהו בארץ לא יותר משלשה חדשים;

(ב) בעלי-אמצאים;

(ג) בעלי אומניות חפשויות, הרוצים לעסוק באמנותם בא"י;

(ד) נשים, ילדים ואנשים אחרים, התיים לגמרי באנשים, הגרים בא"י;

(ה) אנשים, שיש להם תקוות מבוססות למצא בא"י עבודה אצל אנשים או

מוסדות מסוימים;

(ו) בעלי מקצוע דתי וגם יהודים בעלי-אמצאים, היכולים לחזות, שיש להם אמצאים

מספיקים להתקיים בא"י;

(ז) שבי גולה;

(ח) סוחרים ואמנים, שתורשה להם הכניסה, אם יש להם תקוות לבסס את קיומם

בארץ-ישראל. בנוגע לאנשים הנמנים על הסוגים ג, ד, ה, ו' וז' נצטוו הקונסולים האנגליים

לשלח את כל הבקשות, בלי כל יוצא מן הכלל, אל משרד ההגירה של הממשלה בירושלים, שלו

שיכת זכות ההכרעה בדבר המהגרים הנוגעים בדבר.

ההסתדרות הציונית התאמצה בכל כוחה לשנות את חוקי העליה הקיימים שנוי עיקרי. מומן

הקונגרס נעשו ונבנו ונעשו הודעות ודרישות חריפות לממשלה האנגלית ולונדון ובאותו הזמן

לממשלה הא"י בירושלים. אנחנו מקוים, שבזמן הקרוב יתקנו חוקי-עליה חדשים. אבל קשה כמובן

להגיד מראש, עד כמה ישימו לב בתקנת החוקים החדשים לדרישותינו ומשאלותינו. אע"כ מקום

אני, שהם ישימו את המצב הנוכחי, על כל פנים יש לקוות, שמהגרים בעלי ויוות אנגליות כהלכה

לא ישלחו בחזרה מא"י ושל ההסתדרות הציונית יהיה חלק יותר גדול בהשגחה על העליה ובסדורה,

מאשר עד עכשו.

II. כמות העליה היהודית עד סוף מאי 1922

למרות כל המכשולים, שחוקי העליה שמים על דרך העליה, לא היה מספר היהודים, שעלו לא"י מומן הקונגרס האחרון קטן מאד.

המספר הכללי של העולים היהודים במשך שמונת החדשים מאוקטובר 1921 עד מאי 1922 7,125 נפש. הם נחלקו באופן זה:

743	אוקטובר
765	נובמבר
1 213	דצמבר
979	ינואר
953	פברואר
793	מרץ
880	אפריל
799	מאי

7 125 עולים

נפש	4 404	של שנת 1922 היה	הסה"כ של העולים שנכנסו לארץ-ישראל במשך 5 החדשים הראשונים
"	9 000	מספר העולים היהודים בשנת 1921 היה בערך	
"	10 000	מספר העולים בשנת 1920 (בכללו כשלושת אלפים שבו גולה) היה בערך	
"	2 000	מספר העולים מפברואר 1919 (שאו התחילה תרשומת העולים) עד סוף השנה ההיא היה בערך	

תרשומת העולים ושבי הגולה החלה, כנ"ל רק בפברואר שנת 1919, ו"א חדשים אחדים אחר שביתת הנשק. במשך שלשת החדשים האלה שבו אלפים אחדים מבני ארץ-ישראל שזוכרתו לעזוב את הארץ בומן המלחמה, ברובם ממצרים. אבל גם אחר פברואר 1919 לא נרשמו הרבה מן העולים, ביחוד מבעלי האמצעים. משום והגדול במקצת המספר האמתי של העולים מיום כריתת השלום, עד הומן הנוכחי מן הנ"ל, אם כי ההבדל לא יכול להיות גדול: המספר הכללי של היהודים, שעלו לארץ מפברואר 1919 הוא מפני זה כ-26 000 איש.

המספרים הנ"ל מתארים לנו את גודל אוכלוסי א"י ברגע הנוכחי. כידוע, הזכרתי אלפי יהודים אחדים בומן המלחמה לגלות מן הארץ. הרבה מן הנותרים מתו בשנות המלחמה הקשות. משום זה יורר מספר האוכלוסים היהודים של א"י, שעלה לפני המלחמה על מאת אלף נפש, עפ"י מספרי השלטון הצבאי האנגלי בראשית שנת 1919 עד 65 000 נפש. אם להוסיף לזה את מספר העולים, העולה על 26 000 נפש (הוציאה מא"י היתה קטנה מאד ובמח לא גדלה ממספר הנולדים). הרי מונים האוכלוסים היהודים בא"י בעת הנוכחית יותר מ-90 000 נפש.

III. מקום מוצאם של העולים, תכונותיהם ועסקיהם

45 אחוזי היהודים, שעלו לארץ משנש 1919 באו מפולניה, גליציה ואוקריינה דרך ורשה וינה ומריסמ. כמעט כולם עברו דרך משרדי א"י של ההסתדרות הציונית בערים הללו.

35% של העולים באו מרוסיה (בכלל זה טרנסילוניה) בסרביה, רוסיה הדרומית וקונו דרך קייסניב, גליץ וקושטא. העולים האלה נסתייעו בעקר ע"י המשרדים בקושטא גליץ וצ'רנובין.

20% הנותרים באו בדרכים שונות מליטה, לטלנד אסטוניה, הונגריה אוסטריה, צ'כוסלובקיה, גרמניה, יוון, פרס, המזרח הרחוק אמריקה, אנגליה, דרום-אפריקה, ארגנטינה וארצות אחרות. מהמשרדים הא"י שטפלו בעולים אלה היותר חשובים הם: בריגה, קובנה, ברלין, פרג, רבלי, ולשכת המודיעין של ההסתדרות הציונית באמריקה.

מספר הנשים בין העולים הגיע לערך 30%.

בתחלה היה מספר הרוקים בין העולים הרבה יותר גדול ממספר אלה שבאו בתור בתיאב שלמים לארץ. בחדשים האחרונים השתנה המצב הזה. מ־7125 העולים במשך שמונת החדשים האחרונים היו 50% נשויים, עפ"י רוב בעלי מלאכה וסוחרים פעוטים.

רוב העולים היו בגיל של 30–19 שנה.

מ־50% עד 60% של העולים ידעו עברית (בתוך מספר אלה שלא ידעו עברית נכללו גם הילדים).

בין העולים לארץ במשך שתי השנים האחרונות היו אנשים השייכים לכל מיני מקצועות עבודה. ביניהם היו (הסדר לפי מספר השייכים לכל מקצוע): פועלים חקלאיים (וא אלה שהתכוונו לעבודה חקלאית), נגרים, עבדים במקצוע־הבנאות, פועלים פשוטים ("אִי־מקצועיים"), חימים סנדלרים, תופרות, סוחרים ובעלי בתי־חרושת, מכונאים, רופאים, מורים, מהנדסים ומספר קטן של בעלי אומנויות אחרות. במשך שנת 1921 היה אחוז הפועלים־האומנים בין העולים יותר גדול מבשנת 1920.

כ־8500 מהעולים הצעירים שנכנסו לארץ במשך שתי השנים האחרונות שייכים לסוג "החלוצים", שעלו לארץ במטרה אחת – לעשות כל מיני עבודה, ואפילו הכי קשה ומפרכת, הדרושה לבנין הארץ.

בסוף הקיץ של שנת 1921 היו רוב החלוצים עסוקים בעבודות אלו:

בערך 2000 איש בעבודות הצבוריות השונות (סלילת דרכים, בנין מסלול־רכול וגשרים, צריפים בשביל צרכי הממשלה והעיריות).
בערך 1500 איש בחקלאות (בעקר בחמורשבות).
בערך 1300 בבנין בתים.

המשכרת הכי נוגית של הפועלים בעבודות הצבוריות היתה 7 שילוגנים ליום.

בסוף קיץ שנת 1921 מצאו כמעט כל העולים עבודה. בראשית החורף אבדו אחדים מהם את עבודתם, ומאותו הזמן גדל מספר מחוסרי העבודה. בסוף אפריל עלה מספרם ל־1200, 500 ממחוסרי עבודה אלה גרו בבתי המחסה, שהוקמו על ידי ההסתדרות הציונית. סבת חסר העבודה היא הפסקת עבודת הבניה בחורף ובתקופת הגשמים וגם גמירת רוב הכבישים. בסוף דצמבר 1921 עבדו רק כ־500 עולים בעבודות הפומביות.

עכשיו ירד מספר מחוסרי העבודה עד מאתיים בערך. בראשון ליוני גרו בבתי המחסה של ההסתדרות הציונית רק 93 עולים, שחזרו אחרי עבודה. באוקטובר של השנה העברה היה מספר מחוסרי העבודה בארץ יותר מ־1500, ש־341 מהם גרו בבתי המחסה. יש לשים לזה לב ביוחד מפני זה, שמאוקטובר עלו לארץ יותר מ־7000 עולים חדשים.

IV. סדור העליה

אחר הקונגרס האחרון בא שני ידוע בהנהלה ובהסתדרות. בכדי להוציא אל הפועל את החלטת הקונגרס עברה הנהלת העליה מלונדון לא". מאז מטפלת האכסיקוטיבה הלונדונית ביוחד בשאלות העליה, הקשורות במפעלים ודרישות פוליטיים. כלונדון אוספים ג"כ את כל החומר

האינפורמציוני, הנהוג בשאלה א. בשלהי אפריל הסכימו ביניהם שתי האכסיקוטיבות, שמעיו החלוצים ושאר העולים עד בואם לארץ־ישראל, וכמו כן גם כל שאלות הכשרות החלוצים בגולה, תטפל בהן האכסיקוטיבה הלונדונית.

אחד מצעדיו הראשונים של משרד ההגירה של האכסיקוטיבה הא"י בהנהלת הפרופ. פיק היתה קריאת ועידת מנהלי כל משרדי ההגירה בא"י (יפו, חיפה, ירושלים וכו') לו' בדצמבר שנת 1921. בוועידה זו הותוו הקווים הכלליים להתייחסות מיוחדת ושטתית לכל השאלות הכרוכות בקבלת פניהם וסיועם של העולים החדשים. אחרי זה החליט משרד ההגירה לקרוא לוועידת ב"כ כל המשרד הא"י בנקודת עליה חשובה, בכדי לברר את שעלות עבודת המשרדים וביחוד סדור העברת העולים. אמרו לקרוא לוועידה זו תכף אחרי תקנת תקנות העליה החדשות. שהשבו שתתקנה בזמן הקרוב. אולם תקנת החוקים החדשים ע"י הממשלה נדחתה מיום ליום. ולכן מוכרחים היו לדחות גם את הוועידה. היא תתאסף ביום ט"ו באוגוסט בוינה ויש לקוות, שעד היום ההוא תפרסם סוף – סוף הממשלה האנגלית את תקנות העליה החדשות.

V. סיוע לעולים מרגע בואם לא"י עד עמדם לעבודה

העזרה, שמשרד ההגירה עוזר לעולים בבואם לא"י היא זו: ראשית, העזרה בכל שאלות מכסה־הכניסה והקרנטין; עפ"י רוב משלמים בעדם את מכסה־הכניסה. עוד, הדאגה להם בימים ולפעמים בשבועת הראשונים, אעפ"י שהם גרים בבתי המחסה לעולים, ואם נחוג, עוזרים להם גם עזרה מדיצינית. עוד, בהמצאת העבודה, בהעברתם למקום עבודתם ובמקרים רבים גם בהספקתם במכשירים ואהלים במקום עבודתם. חוץ מזה תומך המשרד בידי סוחרים ועירים ע"י הלוואות מצערות. ועוזר להם ע"י זה לבסס את קיומם בא"י.

בתקציב, שעובד ע"י האכסיקוטיבה, הוקצבו למטרה זו 1300 לירות. לדאבוננו מוכרחים היינו להפחית את הסכום הזה (מודיעות מפורטות על ההלוואות הללו נמסרות בסוף דו"ח זה). הופעה חדשה בעליה, שדרשה התענינות מצד פקידנו היתה יצירת קבוצות עולים, כמו קבוצת "פ'רשד" (מבסרביה), בת 470 איש, קבוצת בני וינגרד "כרמיה", בת 281 איש, קבוצת "אמונה" וכו'. הקבוצות הללו נבנות לא כבראשונה מבעלי מקצוע אחד, הרוצים להתעסק במקצוע בא"י, אלא מעולים, השייכים למקצועות שונים: סוחרים, בעלי־מלאכה, פקידים וכו'. כל אחד ואחד מן העולים הללו עובד את עבודתו לחוד, אבל הכנסתם ורכושם הם קנין כללי ונתחלקים בין כל החברים גם בין מחוסרי העבודה.

העזרה המדיצינית לעולים הסבה אליה את שימת לבם של המוסדות הציוניים במדה גדולה. למרות כל אמצעי הזהירות ובקורת מדיצינית חריפה של העולים טרם עלותם לא"י הוכרה אחר בוא אחדים אל הארץ, שהם חולים במחלות קשות כגון מחלות הראה א קדחת כרונית. משום זה נוסד בינואר של השנה העברה ועד מיוחד לעזרה מדיצינית לעולים החולים; לוועד הזה עלה ליסד בית מרפא לעולים האלה. בתי־מחסה לעולים קיימים עכשו ביפו וחיפה; בית המחסה החיפאי מכיל 542 אנשים, חיפאי 540. בראשית יוני הסכימו ביניהם האכסיקוטיבה וועד קרן ההגאול ביפו לבנות ביפו בתי־מחסה יותר מסוגל ומרווח; ועד קרן הגאולה יתן לזה 3000 לירות, האכסיקוטיבה – 1000 ל'. יש לקוות, שגם בחיפה יגיעו להסכם שכזה.

האכסיקוטיבה הא"י עמדה בקשר תמידי עם משרדי א"י בחו"ל והספיקה להם את כל האינפורמציות הדרושות על המצב בא"י וכמו כן עזרה לבני א"י לקבל רשיונות־כניסה בשביל קרוביהם בחו"ל ("דרישות"). מובן, ששרות האינפורמציה לא יכלה להיות מושלמת תמיד לרגלי שנויי המצב התכופים בא"י, שאין למנוע בעדם בחכופת ההתיישובת הנוכחית.

VI. סיוע לעולים עד עלותם לארץ ישראל

עבודת הסיוע של המשרדים הא"י השונים לעולי א"י נצטמצמה בראשונה במסורת ידיעות על המצב ואפשרויות הישוב בא"י. אח"כ עזרו המשרדים לעולים בקבלת רשיון הכניסה לא"י וזיוות לעבוד דרך ארצות המעבר. חוץ מזה עזרו להם בעצה ובמעשה בנוגע לנסיעה ובהרבה מקרים נחוץ להם גם חלק מהוצאות הדרך ועפ"י רוב מסכומים יהודיים כלליים, לבסוף טפלו בכל שאלות הכספים של העולים, הכרוכות בעלייתם, הספיקו להם מעון ומוזנות בבתי-המחסה, בתחנות הגדולות, ועזרו להם עזרת מדינית בשעת הנסיעה. בחזור מיום י"ג בספטמבר שנת 1921 לכל המשרדים הא"י הדיעה התוהה האכסיקטיבה הלונדונית את עיקרי ארגון המשרדים הא"י על יסוד החלטותיו של הקונגרס האחרון.

עד העת האחרונה שמשו 4 משרדי א"י הבאים בתור משרדים מרכזיים: קושטא, ורשה, וינה, טריסט. המשרדים האלה נתקיימו כמעט לגמרי מאמצעי האכסיקטיבה ועבודתם עמדה תחת הבקורת הישרה שלה. אל המשרד בורשה פנו ביחוד עולי פולין, גליציה וחלק אוקריינה. המשרד הווינאי טפל ביחוד צ'כעברת העולים האלה דרך אוסטריה ואיטליה וגם, במדה קטנה, בבחירת העולים. המשרד הטריסטי עושה את כל העבודות הנחוצות להעברת העולים. המשרד בקושטא מטפל בעולים מרוסיה הדרומית, מן הקוקו ובמקצת מרומניה.

בעת האחרונה קבלו המשרדים הא"י בצ'רנובין וגלץ ערך מיוחד. בועידת באיכח משרדי א"י ברומניה הגדולה החלט, שהמשרד בצ'רנובין יהיה המשרד הראשי לרומניה. וגלץ הוא הנמל הראשי להעברת העולים, הנוסעים דרך רומניה. ביחס להסכמתה של ממשלת רומניה להעברת עולי פולין ואוקריינה דרך רומניה, שתתקבל בטח בקרוב, תגדל בעתיד הקרוב ערך שני המשרד עוד יותר. האכסיקטיבה הציונית עומדת זמן מה ע"י ציר רומניה בלונדון במו"מ עם הממשלה הרומנית בכדי לקבל את רשיון הממשלה להעברת עולי פולין ואוקריינה דרך רומניה. יש לקוות שמו"מ זה שבעת ובעונה אחת אתו מנהלת ההסתדרות הציונית ברומניה מו"מ באופן מקביל עם הממשלה בבוקרסט, יביא בקרות לתוצאה מוצלחת.

שנוי זה של דרך העולים היה מועיל מאד. לא רק שהוצאות הנסיעה תופחתה ע"י זה בשליש גדלן הנוכחי, אלא שגם העולים יודקו תחת 4 זיוות-מעבר (צ'כוסלובקית, אוסטריה יוגוסלבית, איטלקית) לרומנית גרידא.

VII. הכשרת החלוצים והוצאות נסיעתם

הקונגרס החליט, שבמקרים יוצאים מן הכלל יש להלוות לחלוצים חלק מן הסכום הנחוץ להם להוצאות הדרך. על יסוד החלטה זו מסרה האכסיקטיבה זמךמה אחר הקונגרס למשרדים א"י שונים יותר מאלף ל"ש למטרה זו. אבל הקושי לכסות את הצרכים היותר תכופים של ההתישבות הא"י הכריח את האכסיקטיבה להיות זהירה ביותר בהקציבה כספים מן הקרן המרכזית של ההסתדרות להלוואות לחלוצים. עכשו עוסקות האכסיקטיבות בלונדון ובא"י בשאלה, איזה סכום בערך אפשר להקציב מן התקציב הא"י לסיוע לחלוצים בדרכם ובהכשרתם המקצועית. במעשה תמכו אנודות-עזרה יהודיות כלליות ומקומיות בחלוצים ועזרו להם בהוצאות הדרך. בדרך כלל נמסרו תמיכות אלו ע"י המשרדים הציוניים הא"י.

בהסכמת האכסיקטיבה נקלה ע"י המרכז הרוסי בברלין ועי זה מיוחדת לארגון ורכי העזרה הכספית להכשרת ועלית החלוצים. הועידה נתקמה מן ה-9 עד ה-12 ביולי 1922

בברלין והשתתפו בה ב"כ המרכז הרוסי, הסתדרות החלוץ העולמית, הסתדרויות חלוצים מקונות שונות, המשרדים הא"י החשובים ביותר והאכסיקוטיבה הלונדונית. בוועידה זו נבחר ועד לארגון הסיוע לעמלים ולחלוצים, העולים ארצה ישראל. עפ"י החלטות הוועידה צריכים התשלומים להוצאות העליה להפרע ע"י משרדי א"י המקומיים; התמיכות להכשרת החלוצים תחלקנה ע"י הוועד בעזרת הסתדרויות החלוצים המקומיות והעולמית והתמיכות לעמלים אחרים – בעזרת מחלקות העבודה של המשרדים הא"י.

עפ"י החלטה שניה על הוועד לדאוג אך ורק לעזרה הכספית ובשום אופן לא להתערב בעניני העליה האחרים, שדואגים להם מוסדות אחרים.

יש לקוות, שלרגלי פעולת הוועד המרכזי הזה תתנהל העזרה הכספית לעולים בעתיד באופן יותר שטחי ומועיל מאשר קודם ושאפשר יהיה להמנע מוכוחים שונים.

עכשו עובדת ועידה, שנקראה עלידי המרכז הרוסי בברלין ביחד עם הסתדרות החלוץ ובהסכמת האכסיקוטיבה העוסקת ביסוד ועד מיוחד לארגון ורכוש עבודת הסיוע לחלוצים בדרךם ובהכשרתם. יש לקוות, שבאופן זה תוכל עבודת הסיוע לחלוצים להיות יותר שטחית ורבת ערך, מאשר עד עכשו.

האכסיקוטיבה דנה עכשו בפרוטרוט בשאלת הכשרת החלוצים. בקונגרס הקרלסבדוי יצרה ועידת ב"כ הסתדרות "החלוץ" בארצות שונות את "הסתדרות החלוצים העולמית", שבראשה עומד ועד מרכזי, הנמצא בווינה. בשדה שהוועד הזה פנה אל האכסיקוטיבה בבקשה להכיר ולתמוך בו, העירה האכסיקוטיבה את הוועד, שהסתדרות "החלוץ" תוכל לפעול הרבה מאד; אם היא תרכיב את כל עבודתה רק בהכשרת החלוצים המקצועית; אם ההסתדרות תוכל ותרצה להמנע בעבודתה מכל פניות מפלגתיות, יתמכו בה ככל האפשר. הסתדרות החלוצים הסכימה לתנאי הנהגה והאכסיקוטיבה הלונדונית החליטה בהסכם האכסיקוטיבה הא"י לתת לה בשישת החודשים הראשונים תמיכה קטנה בסכום 9 לירות לחודש. אחד מצעדיה הראשונים של ההסתדרות היה יסוד קורסים לחלוצים, ללמדם את עבודת הבניה. אנחנו מקווים, שהמוסד החדש הנ"ל, שנוסד בבדי לארגן את הכשרת והשלמת החלוצים ולתמוך בה ישתתף ג"כ בפעולתו זו.

לוח א'

הכנסות והוצאות בשביל עוליא"י.

(מ"ז. לאוקטובר 1921 עד ה-30 לאפריל 1922).

בארץ ישראל עצמה.

הכנסות מן העולים (מ"ז. 10, 21 עד 30, 4, 22).

1107.960	ליטרות מצריות	הלשכה ביפו
486.545	" "	בחיפה "
1 600.505	6.000 "	בירושלים "
41 090.512	ליטרות מצריות	הוצאות: מותר ההוצאות על ההכנסות
42 691.017	ליטרות מצריות	

(1) הוצאות בשביל לשכות הישוב ביפו
 חיפה, ירושלים, טבריה (באחרונה)
 בשביל משלוח העולים למקומות
 שונים בארץ והוצאות אחרות בשביל
 העולים ליטרות מצריות 31 210 126

(2) הלוואות בשביל העולים:
 הלוואות ביפו ליטרות מצריות 2 883.175
 " בחיפה " " 1 985.000
 " בירושלים " " 7 909.302 3 041.127

(3) לשכות ארץ ישראל מחוץ לארץ
 ביהד עם הסכומים, שנקבעו לתמיכת
 החלוצים:

888.650	ל"מ	בוניה	א"י	משרד
811.762	"	קושטא	"	"
542.316	"	טריסט	"	"
407.925	"	קובנו	"	"
194.250	"	משרנביץ	"	"
124.994	"	אוסטרוי המורבית	"	"
138.468	"	ברלין	"	"
387.000	"	וורשא	"	"
3 521.589	26.224 "	"	"	מרכז עולמי של "החלוץ"

(4) שונות 50.000
 ס"ה ההוצאות ל"מ 42 691.017

לוח ב.

רשימת העולים במחנות ההגירה.

נמצאו ביום	מבולבלים	לנים	עולים חדשים	נמצאו ביום	מבולבלים	לנים	עולים חדשים
1. לאוקטובר	ביפו	90	202	1. לפברואר	ביפו	350	377
בחיפה	251	251	743	בחיפה	249	326	955
	341	453			599	703	
1. לנובמבר	ביפו	227	319	1. לסרץ	ביפו	452	482
בחיפה	8	150	765	בחיפה	205	261	793
	235	469			657	743	
1. לדצמבר	ביפו	226	337	1. לאפריל	ביפו	436	503
בחיפה	219	306	1102	בחיפה	166	193	880
	445	643			602	696	
1. לינואר	ביפו	381	437	1. לפאי	ביפו	365	450
בחיפה	285	346	978	בחיפה	218	266	799
	666	783			583	716	
				1. ליוני	ביפו	53	90
				בחיפה	140	168	
					193	258	7015

לוח ג'

רשימת העולים מיום 1. לאוקטובר 1921 עד 1. ליוני 1922 לפי ארצות מוצאם
(לפי הודעות עצמם):

אוסטריה	52	גליציה	81	סיביריה	17
אוסטרליה	2	דניה	2	ספרד	7
אוקראינה	1801	הודו	9	סרביה	14
ארץ ישראל (החוזרים)	40	הולנדיה	4	ערב	32
איטליה	18	הונגריה	21	פולין	2223
אמריקה	84	ולדיבוסטוק	14	פרס	32
אנגליה	63	טונים	15	צרפת	14
אסטוניה	12	טורקסטן	12	קוקו	17
אפגהניסטן	16	טרנסילבניה	22	קרים	12
ארגנטינה	11	משכוסלובקיה	18	רומניה	338
ארמניה	19	יוגוסלביה	12	רוסיה	988
אשכנז	58	יוון	14	שבוצריה	7
בוסניה	113	כוש	4	תימן, אדן	26
בולגריה	12	לטביה	65	מקומות שונים באירופה	69
בלגיה	14	ליטא	373		
בסרביה	32	מצרים, דמשק, סוריה	108		
גיאורגיה	15	טרוקו	40		
				סה"כ	7015

לוח ד' (רשימת העולים) ראה צד 145.

דין וחשבון

מפעולות מחלקת החנוך של ההנהלה הציונית בא"י בשנת תרפ"ב.

1. המצב החמרי.

התקציב. הקונגרס קבע את תמיכתו לטובת החנוך בא"י לשנת תרפ"ב בסך 100.000 ל"מ תחת 108.821 ל"מ שקבלנו בתרפ"א. מלבד ההפחתה הזאת צריכים היינו לקבל בחשבון גם בטול 2 שעות בשבוע של התנדבות שנתנו המורים בשנה שעברה וש אפשר היה להעריכן בסך — 4.000 ל"מ. הפחתת תקציבנו הגיעה איפוא לעומת השנה שקדמה לה ל-12.800 ל"מ אחרי הסבל שסבלנו בתשלומי המשכרת בתרפ"א החלטנו לסדר את העבודה בשנה הנוכחית בהתאם גמור לתקציב שהיה ברשותנו. כדי שנוכל למלא את התחייבותינו הכספיות בסדרן ובזמן וכדי שנוכל לעסוק במנוחה בשכלול העבודה הפנימית במוסדותינו החנוכיים. והיות שלא היתה אפשרות להוסיף על ההכנסות. השתדלנו לעשות קמוצים שונים בכל סעיפי עבודתנו מבלי לפגוע בשלמותה.

קמוצים. א) גני-הילדים. סגרנו שני גנים ביפו. אחד בדמשק והפחתנו את מספר הגנות בגנים גדולים; הקמין הגיע להפחתת 19 משרות.

ב) בתי-ספר עממיים. הפחתנו את מספר השעות, שעה בכתה. החל מכתה ג', צרפנו תות קטנות למחלקה אחת. סגרנו ב"ס לבנים ב' בירושלים. את תלמוד-התורה בעקרון לרגלי מספר תלמידיו וקטן. וכמו כן את ת"ת המיוחד לתימנים בפתח-תקוה אחרי שקימים במושבה הזאת שני תלמודי-תורה: אחד לבנים ואחד לבנות. צמצמנו את עבודתנו בסוריה ובמקום — 6.037 ל"מ שהוצאנו שם בתרפ"א קבענו את תקציבנו לתרפ"ב בסך — 3.798 ל"מ.

ג) בתי-ספר תיכוניים. הפחתנו את מספר השעות בגמנסיות שביפו ובירושלים. קבענו בתור מקסימום 35 שעות בכחה במקום 38 שהיו נהוגות עד כה. לגמנסיה ביפו ולבית-הספר הריאלי בחיפה הפחתנו את תמיכתנו השנתית ב-400 ל"מ למוסד הראשון וב-500 ל"מ לשני. בבתי-הספר למורים הפחתנו את מספר השעות, שעה לכתה.

ד) בית-הספר החקלאי בפ"ת. סגרנו את ביה"ס הזה בהתחלת השנה מאין יכולת בידינו להספיק לו אמצעים גדולים שהיו נחוצים לו להנהלת משקו. הנסיון הראה לנו, כי אין ערך לביה"ס המקצועי הזה אם אנחנו מסתפקים רק בשעורים להלכה אבל סגירתו שבאה מתוך הכרח לא נתנה לנו קמין גדול. יען כי המשפט הטיל עלינו לשלם למורים שפטרו ושנשארנו בלי עבודה את משכרתם לכל השנה.

למרות השאיפה לקמוצים ולצמצום העבודה לא יכלנו לבלי להכניס לרשותנו מוסדות חדשים, והם בתי-המלאכה לתפירה ביפו ובירושלים ובית-מלאכה למסגרת שע"י "שערי-תורה" ביפו. במוסדות האלה תמכנו גם קודם, אבל רק בתתנו להם מורים לעברית, והיות שהמוסדות האלה עמדו להסגר, קבלנו עלינו לתמוך לביהמ"ל בירושלים ב-45 לי"מ לחדש, לבית-המלאכה ביפו ב-25 לי"מ ולבית-המלאכה "שערי-תורה" - 50 לי"מ.

מורים וכתות. מספר המורים העובדים בשנה זו בבתי-ספרנו הוא 574 לעומת 605 שבשנה שעברה. ברשימתינו הסטטיסטית אנו מבדילים בין מורים ובין משרות, יען כי מורים רבים נותנים רק מספר שעות מצומצם והם מקבלים משכרת חלקית לפי מספר השעות שהם מלמדים. בחשבון המשרות צרפנו את השעות של המורים החלקיים למשרות שלמות; משרה שלמה היא 30 שעות עבודה בשבוע בבי"ס עממי ו-24 שעות בבי"ס תיכוני.

בח"ל נשמעו דעות שאפשר עוד לעשות קמוצים נוספים ע"י הפחתת מספר המורים, יען כי המספר הממוצע של התלמידים העולה לכל מורה הוא קטן. אבל אל לנו לשכוח שעלינו להתחשב עם הסבות הגורמות למצב זה המונחות בתנאים המיוחדים של חיי ארץ-ישראל ואלו הן:

א) תנאי הישוב דורשים שבכל נקודה ישובית יהיה מורה או גננת. אנחנו מגבילים את דרישת הישוב ונותנים מורה או גננת רק למקום שמספר הילדים בו מגיע לכל הפחות לעשרה.

ב) ההכרח שיש בתנאי חיינו להחזיק גם בבתי-ספר כלליים וגם בבתי ספר לחרדים. איננו יכולים לבלי להתחשב עם הזרמים השונים השוררים בתוכנו ביחס לדת, ואם כי אנחנו גם פה מגבילים את דרישות ההורים ופותחים בבתי-ספר משני הסוגים הנזכרים רק בערים ובמושבות גדולות שמספר תלמידיהן הוא גדול. - בכל זאת מקטין קיומם של בתי-ספר משני הסוגים את המספר הבינוני של ילדים ביחס למורה.

ג) תכנית בתי-ספרנו דורשת יותר שעות מכפי הנהוג בארצות אחרות. עלינו להקדיש מספר שעות גדול ללמודי כתבי הקדש, עלינו ללמד בבתי-ספרנו שפות זרות, וזה שוב מוריד את המספר הבינוני של תלמידים ביחס למורה.

ד) חסר בתים מיוחדים לבתי-ספרנו. אנחנו משתמשים בערים בדירות שכורות שאינן מתאימות לצרכי בית-ספר. אין לנו להשיג דירות שיש בהן חדרים גדולים, וזה מביא אותנו לידי הצורך לפתוח מחלקות מקבילות, אם גם מספר התלמידים בהן פחות מ-40. בתור יסוד קבלנו שאנחנו פותחים מחלקה מקבילה אם מספר התלמידים שבה עולה על 50; במקום שיש לנו דירה מתאימה או בית משלנו אנחנו שומרים על התנאי הזה.

שכר-למוד. כמו בשנה שעברה כן גם בשנה הנוכחית אנו מקדישים מרץ רב להגדלת ההכנסות, אולם אין לנו שום אפשרות להגדילן משכר הלמוד. עד סוף מרץ שנה זו קבלנו - 5781.674 לי"מ לעומת 7140.818 לי"מ בשנה שעברה, ובאפריל נכנסו סכומים גדולים, עד שהכנסה משכר למוד מגיעה עד סוף אפריל שנה זו ל-8619.258 לעומת 7984.583 לי"מ בסכומים האלה לא נכנסו עוד ההכנסות של הגמנסיה ביפו.

במוסדות אחדים בערים גרמה הדרישה התכופה והנמרצת של שכר למוד ליציאת מספר ידוע של תלמידים, אשר מצאו להם מקום בבתי-ה"ס של ה"אלינס" וכן גם של המסיון. השתתפות הממשלה. בשנת תרפ"א קבלנו מאת הממשלה תמיכה בסך - 2675 לי"מ. בראשית שנת הלימודים הזאת חדשנו עוד הפעם את התאמצותנו, כדי להגדיל את השתתפות

הממשלה בתקציבנו. דרשנו ממנה שתפרוש לנו 16% מהוצאותיה לחנוך הכללי בהתאם לאחוז היהודים במספר התושבים בארץ. הממשלה היתה מוכנה להוסיף על התמיכה הכללית שהיא נותנת לנו סך – 150 ל"מ לשנה לאחדים מבתי-ספרנו שבמושבות, אבל יחד עם זה הציגה תנאי שבתיה"ס האלה יעברו לגמרי לרשותה. ז. א. שהיא תקבע את התכנית ושהיא תמנה את המורים. לתנאי זה לא יכלנו להסכים, וע"כ אינו נראה שנוכל לקבל בשנה זו יותר ממה שקבלנו בשנה שעברה.

2. העבודה הפנימית.

עבודת החנוך מתנהלת ע"י ועד החנוך ומחלקת החנוך. מספר החברים של ועד החנוך הוא 9: 3 ב"כ ההסתדרות הציונית, 3 ב"כ ההסתדרות המורים ו-3 ב"כ הישוב (הנבחרים ע"י הוועד הלאומי ליהודי א"י). בין שלשת החברים שכל אחת מההסתדרויות שולחת לוועד החנוך – חבר אחד הוא חרד, ובאופן כזה משתתפים בוועד 3 חברים ב"כ החרדים, שהם יחד עם 3 חברים הנבחרים ע"י "המזרחי" מסודרים בתור ועד מפקח על בתיה"ס שלחרדים. בראש הוועד הזה עומד המפקח על בתיה"ס שלהרדים, שהוא גם חבר מחלקת החנוך.

ועד החנוך, המועצות הפדגוגיות והועדות השונות בררו במשך החרף שעבר שאלות פרינציפאליות חשובות והכניסו תקונים חשובים בעבודת בתי-הספר. אחת השאלות החשובות שהתלבטנו בה היתה שאלת ההתאמה בין ביה"ס העממי והתיכוני.

אחרי מועצות שונות החלט:

א) ביה"ס העממי נועד ל-8 שנות למוד: (ב) השנה האחרונה (השמינית) של ביה"ס העממי היא שנת מלואים והשלמה, ותכניתה צריכה להסתגל לצרכי החיים המעשיים; (ג) ביה"ס התיכוני נבנה על הבסיס של 7 שנות הלמוד הראשונות והוא בן 5 כתות.

שאלת סדור ימי החפש. שאלת החפש בבתיה"ס בא"י לא מצאה עד כה את פתרונה הדרוש. לשם ברורה פנינו באנקיטה למורים ולהורים וכמו כן אספנו חמר מהארצות הסמוכות. באנו לידי מסקנות אלו: (א) צריך להבדיל בסדור החפש בין העיר והמושבה; (ב) אין לסדר למודים בחדש תשרי. על יסוד זה קבלה הועדה שטפלה בשאלה זו את ההחלטות (1) מאירכים את ימי הלמודים בשני שבועות, והלמודים ימשכו עד כ"ה אב. (2) במושבות נסגרים בתיה"ס באמצע תמוז והלמודים מתחילים שוב בחדש אלול. (3) שנת הלמודים החדשה מתחילה בכל בתיה"ס בכ"ה תשרי.

תכניות למודים. אחוד כל בתיה"ס העבריים בא"י תחת הנהלה אחת והמצב המדיני החדש הביאו בעקבותיהם שנויים הכרחיים בתכנית הלמודי. בא שנוי בלמוד השפות הזרות גם בביה"ס העממי וגם בביה"ס התיכוני. מנינו ועדה פדגוגית לקביעת תכניות לבתיה"ס העממיים והתיכוניים. בקביעת התכנית אנו משתמשים בספרות הפדגוגית החדשה וגם בנסיון שרכשו להם בתי-ספרנו בא"י. העבודה בעבוד תכנית ביה"ס העממי הולכת ונגמרת, וכמו כן התקדמה עבודת ההכנה לסדור תכנית ביה"ס התיכוני. שאלות רבות ביחס לתכנית נעכבו עד פתרון שאלת ההתאמה בין ביה"ס העממי והתיכוני. פתרון שאלת התכנית לבת"ה"ס למורים תלוי בתקציב. בכל זאת אנו בטוחים שנוכל עוד במשך השנה הזאת לגמור את קביעת התכנית לבתיה"ס העממיים וכן לקבוע את העקרונות בתכנית בתיה"ס התיכוניים.

במצב הפנימי של בתי"ס עצמם לא באו שנויים חשובים במשך חצי השנה הזו. השתדלותנו להגדיל את הצד העמלני בביה"ס עשתה פרי. עבודת הגנה התקדמה בכל בתי-ספרנו גם במושבה וגם בעיר. בבתי"ס אחדים במושבות הכנס גם המקצוע של טפול בעופות וגדול דבורים. בשתי המחלקות הנמוכות שבבתי-ספרנו העממיים מסודר הלמוד ברב המוסדות בקשר עם העבודה. ביחס למצב הלמודים בכלל מצינים המפקחים שלנו על בתי"ס הכלליים ועל בתי"ס שלחרדים התקדמות בלמודים בכל המקצועות. ביחוד יש לשמוח על הקדמה בשני בתי"ס למורים, הכללי והחרדי. המורים הצעירים שגמרו את הסמינרים בשתי השנים האחרונות עולים בהרבה על בוגרי המחזוריים שקדמו להם הן בידיעותיהם והן בהכשרתם להוראה.

מכשירי למוד. עד כה סבלו הלמודים מחוסר גמור במכשירי למוד. עכשו קבלנו אסף גדול של מכשירים בין המכשירים האלה ישנן מפות גיאוגרפיות, תמונות להסתכלות, ללמודי הטבע, הגיאוגרפיה וההסתוריה, תיבות בו"פ של מכשירי פסיקה לבתי"ס העממיים.

בחורף זה גמרנו גם את ההכנות הדרושות להוצאת גלובוס עברי.

הוצאת ספרי למוד. עשינו ג"כ הכנות להוצאת ספרי למוד, אבל העבודה הזאת מתנהלת בקושי מחוסר אמצעים. אמנם הכנסנו בתקציב של השנה הנוכחית סך — 2000 ל"מ להוצאת ספרים ולמכשירי למוד, אבל מצב הכספים הנוכחי אינו מרשה לנו להוציא כסף גם לצרכים ההכרחיים האלה כל זמן. שאיננו משלמים את המשכרת למורים. לפיכך מתעכבת העבודה הזאת. בכל זאת מדפיסה הוצאת "דביר" עפ"י הצעתנו ספר למוד לדברי הימים וכמו כן הסכימה להדפיס ספר למוד לפסיקה שחלקו הראשון כבר נערך ומוכן לדפוס.

השתלמות המורים. חוסר ספרים פדגוגים הוא מעצור גדול להשלמות המורים ולהתקדמותם בעבודה. בזמן האחרון עלה בידינו לסדר ספריה מרכזית ע"י מחלקת החנוך אשר תספיק ספרים מקצועיים למורים. הספריה מכילה כבר כ-1600 ספר בשפות שונות. חלק מהספרים נשלח אלינו במתנה מאמריקה ע"י חובבי החנוך העברי וממוסדות הממשלה, כמו כן ישנו אצלנו אסף גדול של ספרי חנוך מאנגליה ומגרמניה. הסתדרות המורים מוציאה על חשבונה דו-ירחון פדגוגי "החנוך", העוסק בשאלות עיוניות ומעשיות, הנוגעות לבתי"ס התיכוניים והעממיים. גם הסתדרות הגננות מוציאה מזמן קובצים בשם "גננו" העוסקים בשאלות שכלול הגנים. המורים מסדרים בעזרתנו מדי שנה בשנה בימי החפש שעורים להשתלמות, וחבל שלרגלי איזו מאות פונטים נוזיה מוכרחים בקיץ זה לותר על שעורים אלה.

שעורי-ערב. מלבד העבודה בבתי"ס מתנהלת עבודה תרבותית גדולה בין הגדולים בערך אלפים (2170) תלמיד ותלמידה לומדים בשעורי הערב, ומסדרים במקומות שונים בארץ גם בעזרת הסתדרות העובדים, הסתדרות "המזרחי" והסתדרות המורים. שעורי ערב של הסתדרות העובדים הם אחת מהעבודות של ועדת התרבות של הפועלים, העוסקת גם בסדור חדרי קריאה, ספריות, הרצאות פומביות שעורי מדע וכו'. בתקציב לעבודת התרבות של הפועלים משתתפת ההנהלה הציונית בסך — 300 ל"מ לחדש חוץ מזה נמסר לוועדת התרבות של העובדים, עפ"י

החלטת ועה"ח. התקציב לשעורי ערב בסך — 142 ל"מ. הנכלל בתקציב מחלקת החנוך. יתר ההוצאות מתכסות מהכנסות צדדיות ומשכר למוד של התלמידים בשערי הערב.

בנינים לבתיה"ס. שאלת התקונים בבתיה"ס קשורה ג"כ בשאלת בנינים מתאימים. הקונגרס הקציב למטרה זו בשנה הזאת סך 15 אלף ל"מ. חשבנו להקים בסכום זה ב"ס בטבריה. ב"ס לחרדים "תחכמוני" ביפו. שיש לו מגרש משלו. כמו כן להשתתף בבנין הגמנסיה בירושלים. שנמצא ברשותה מגרש של קרן הקימת וסך — 3500 ל"מ במזומנים שנאסף לשם זה ע"י המנוח הד"ר ציפר. הכרזנו התחרות לעבוד תכנית לבנין ב"ס בטבריה. בהתחרות זו השתתפו 28 מהנדסים — 10 מא"י ו-18 מחו"ל. הועדה קבעה שני פרסים לתכניות המובחרות. כעת חסר הכסף הוא העכוב היחידי להתחלת הבנין של ביה"ס בטבריה.

על ההתום: מ. אוס שקי.
י. לוריא.

מוסדות מחלקת החנוך

בחרף תרפ"ב.

מוסדות	מורים	משרות	כחות	תלמידים	תלמידים %
לפי הסוגים					
גני-ילדים	49	104	100	103	2248
בתי-ספר עממיים	64	345	303	300	7915
" " תיכוניים	3	52	43	25	672
" " למורים !	3	39	27 ¹ / ₂	17	280
" " מקצועיים	5	20	19 ¹ / ₄	18	354
" " למלאכה ומוסדות שונים	7	14	11 ¹ / ₂	16	361
100. —	131	574	504	479	11830
לפי המקומות					
ירושלים	31	198	170 ¹ / ₄	15 ¹ / ₂	4119
יפו	16	128	110 ³ / ₄	96	2739
חיפה	6	38	34 ¹ / ₂	28	683
טבריה	4	19	16	18	479
צפת	4	21	20	21	487
ערים אחרות	7	12	11	13	165
מושבות יהודה	28	77	71 ¹ / ₂	73	1600
" שומרון	7	17	16 ¹ / ₂	16	326
" הגליל	22	36	33 ¹ / ₃	33	569
סוריה	6	28	20 ¹ / ₂	25	663
100. —	131	574	504	479	11830

ה ע ר ה:

הלוח נסדר עפ"י הרשימות מראשית החרף. במשך הזמן גדל מספר התלמידים ברב המוסדות. סטטיסטיקה נוספת ע"ד מספר התלמידים במוסדותינו תסודר על ידינו במשך הקיץ.

תקציב בתי-הספר שמושובות

בשנת תרפ"ב.

הוצאה:
הכנסה: 23887.356 ל"מ

א. מאת היק"א — 9766. ל"מ
ב. שכר-למוד במושובות לפי ההערכה — 4775. ל"מ
ג. תקציב ועד החנוך — 9346.356 ל"מ

רשימת ההכנסות משכר הלמוד במושובות בשנת תרפ"ב.
(לפי ההערכה)

ראשון-לציון	1020. —	ל"מ
נס-ציונה	200. —	"
רחובות	500. —	"
באר-יעקב	75. —	"
גדרה	100. —	"
באר-טוביה	100. —	"
חדרה	295. —	"
עין-גנים	20. —	"
בן-שמן	60. —	"
מוצא	60. —	"
הר-טוב	120. —	"
פתח-תקוה	900. —	"
עקרון	50. —	"
זכרון-יעקב	500. —	"
יבנאל	200. —	"
כנרת	30. —	"
מנחמיה	70. —	"
מסחה	100. —	"
סגרה	90. —	"
ראש-פנה	150. —	"
משמר-הירדן	20. —	"
יסוד המעלה	40. —	"
פוריה	75. —	"
— 4775 ל"מ		

תקציב מחלקת החנוך לשנת תרפ"ב

(אוקטובר 1921 – ספטמבר 1922)

נתקבל בישיבת ועד החנוך כ"ה כסלו.

הוצאות.	ל"מ	ל"מ
37 גני-ילדים ופקוחם	13366.560	
50 בתי-ספר עממיים	56158.836	
6 " " תיכוניים ולמורים	20859.684	
5 " " מקצועיים	3774.969	
7 בתי-מלאכה	1902.—	
	<u>95062.040</u>	

רזרב להוספות לפי הדרגא ופצוי למורו ביה"ס החקלאי בפתח-תקוה	1437.960	975000.—
הסתדרות הפועלים תקציב לשורי ערב א — 142 ל"מ לחדש		1704.—
פקידי מחלקת החנוך (הא' אוורקובסקי וד"ר שינפלד)		918.—
		<u>100122.—</u>

הוצאות כלליות:

שכר-סופרים	300.—	
נסיעות	600.—	
ספריה פדגוגית ע"י מחלקת החנוך	100.—	
הדפסות	200.—	
דאר וטלגרמות	100.—	
פצויים למורים במקרי אסון	500.—	
שונות	500.—	2300.—
הוצאות שונות בבתי-ה"ס (תקוני הבתים רהיטים עבודה וכו')	8000.—	
שכר-דירה	6700.—	
מכשירי למוד והוצאת ספרי למוד	2000.—	
תמיכה לתלמידי בתי-ה"ס למורים ולמורות	1000.—	
השתתפות בקופת הפנסיה של המורים	1600.—	
	<u>121722.—</u>	וס"ה

הסך — 918 ל"מ צריך להוציא מתקציב מחלקת החנוך. היות ופקידי יתר המחלקות מקבלים את משכרתם מהתקציב הכללי של ההנהלה הציונית.

918
120804

הכנסות		לי"מ
א. תקציב ההסתדרות הציונית		100,000
ב. הכנסות משכר למוד (בשנה שעברה קבלנו מלבד מהגמנסיה "הרצליה" ביפו ובתיה"ס לנגינה סך 12941.942 לי"מ).		
	15,000	115,000
ג. תמיכת הממשלה הא"י (בשנה שעברה — 2675 לי"מ).		
	5,804	120804

הערה:

בשנת תרפ"א עלו ההכנסות של שכר-למוד: מהגמנסיה "הרצליה" ביפו ומבתיה"ס לנגינה ביפו. בחיפה ובירושלים לסך 6517.830 לי"מ, ומכיון שבתקציב נכללת השתתפות מחלקת החנוך בהוצאות בתי-הספר הנ"ל לא הבאנו בחשבון גם את הכנסותיהם.

תקציב בתי-הספר של היק"א לשנת תרפ"ב.

הוצאות:		
12 גני-ילדים	2096.760 לי"מ	
14 בתי-ספר עממיים	8811.636 "	
הוצאות של בתי-הספר והגנים		
	10908.396 לי"מ	
	422.— "	
	11330.396 לי"מ	

הכנסות:		
השתתפות היק"א		
שכר למוד מועדי המושבות		
	9766 לי"מ	
	1650 "	
	11416 לי"מ	
	11330,396	
עודף על חשבון הכנסות מסופקות		85.604 לי"מ

מפני שגגת המסדר נפל קטע זה מחוץ הצד 22.

א. המשרד הפוליטי

עבודת המשרד הפוליטי אינה צריכה לביאורים. מו"מ בלתי פוסק עם ממשלות וחוגים פוליטיים, קשר מכתבים, טלגרמות ונסיעות הן הן עקרי עבודתו הפוליטית.

מאזן חברת הכשרת הישוב
ביום

וכות

				1	הקופה וחבנקים:
		56 920			הקופה
		2278 815			א. פ. ק. ירושלים
		1755 170			א. פ. ק. חיפה
5 590 905		<u>1500 —</u>			בנק אנגלומצרי ירושלים
				2	חכירת האדמה:
		7409 449			משק כנרת
					נהלל, יניר, רוב אל נסרא
		710 905			לחשבון 1921
8 252 477		<u>132 123</u>			חלקי אדמה שונים בחיפה
					ובסביבותיה
				3	אינווסטיציות באדמה:
					א) אדמה להתישבות חקלאית
					א. קנינים גמורים
		79172 328			א. עמק יזרעאל 23 147 דונם
	88 498 738	<u>9326 410</u>			ב. ביהודה: 7664 דונם
					א. תשלומי קנינים להתישבות
108 547 871	<u>20 049 133</u>				חקלאית:
					ב) אדמה להתישבות עירונית
					א) ירושלים:
					קנינים גמורים על
		5268 725			108 601 אמות מרובעות:
					קנינים מרחפים על
	12 966 292	<u>7697 567</u>			575 000 אמות מרובעות
					2) חיפה וכרמל:
					קנינים גמורים על
		43212 512			4 800 000 אמות
		3268 579			קנינים מרחפים על 3580 דונם
		<u>358 706</u>			הוצאות לחשבון הקונים
		46 839 797			הפחתה על חשבון החשמלית
	45 040 940	<u>1798 857</u>			3) יפו ותל-אביב:
					קנינים גמורים על 281 000 א"מ'
		11 400 802			קנינים מרחפים
		<u>16 698 212</u>			הפחתה
		28 099 014			4) תשלומים והלוואות שונים
	83 680 128	<u>25 672 896</u>			למוכרים ע"ח האדמה שתקנה
192 955 961	<u>726 962</u>				5) דרישות חובה
					קונים בחיפה ובכרמל
	3 944 391				קוני אדמה חקלאית
	<u>11 574 051</u>				תשלום הקרן הקימת
					בשביל קנין העמק
	4 454 739				קונים שונים
20 015 835	<u>42 654</u>				לזים שונים:
					לזים
	4 750 873				קרן הקימת על אקציות-חשבון
	<u>2 755 350</u>				הוצאות לחשבון שנת 1921:
					שכר-דירות, רהיטים וכו'
	7 623 811	<u>117 588</u>			
	<u>234 437 989</u>				ליטרות מצריות

רשימת העולים מאוקטובר 1921 עד יוני 1922 לפי אמנותם (לפי הודעותיהם):

3	עושי מי סודת.	2	עוזרי מהנדסים	8	עורכי דין
3	שוחרים	4	פועלי שיד	7	אגרונומים
153	חורשי מסגרים	7	מניחי צנורות	2	משחנים
35	נפחים	4	עושי קופסות	27	רוקחים
68	חיטים	200	סוחרים	1	עוזרי הרוקחים
287	חיטות	5	עושי נרות	87	פועלים
2	סופרים	2	עושי חבות	30	רופאים
14	מתקני נעלים	1	מבשלים	47	אופים
79	סנדלרים	1	מבשלות	9	אכרים
1	סתחים	37	פחמים	1	מגדלי צמר גפן
4	עושי חותמות	13	קונדיטורים	31	פקידים
2	רוקמות	17	אחיות רחמניית	1	מגדלי דבורים
4	עושי גרבים	1	עושי עניבות	10	עושי סוקריות
23	מתלמדים	6	רכבים	1	בוטניקים
7	נוטעי תבן	4	בעלי חנויות	4	חבטנים
30	מצפי הכתלים	113	מורים	34	כורכי ספרים
8	מכונאים	2	סרסורים	32	פנקסנים
4	טלגרפיסטים	26	צירים	1	מאגדי זיפית
3	טלפונים	1	כותבים על מכונה	7	מובילים
1	עושי שטחים	3	עושי מורנים	4	חימיקאים
315	נגרים	2	מלחים	5	משרתות
1	מתרגמים	99	בנאים	2	ד"ר פילולוג
20	שעונאים	48	עושי מכונות	1	ד"ר פילוס.
1	מודדים	1	עוזרי "	46	מדפיסים
1	רופא בהמות	3	חורתי מתכת	2	חורתי ברזל
1	חונים	7	חולבים	84	מכונני החשמליות
9	עגלונים	3	מירי מנגינה	1	עושי הומץ
1	עושי עגלות	49	טוחנים	1	בעלי בתי חרושת
14	שומרי חולים	1	תופרים	32	צובעים
4	כובסים	2	חקלאים (איקונומים)	17	קצבים
1	שואבי מים	5	שמנים	18	ספרים
13	אורגנים	2	עושי פאות נכריות	40	גננים
1	עושי היין	1	רצפים	37	גננות
12	אומני שנים	12	צלמים	45	בורסקאים
14	רופאי שנים	1	רושמי תוכניות	9	וגנים
4	רושמים	1	מגהצים	10	צורפי זהב
5	עושי לבנים	5	רבנים	2	עוזרי מסחר
1	" סלט	5	שופטים	10	מילדות
7	" סיגרות	19	רצענים	4	חורתי עץ
1	חורטי אבץ	5	עושי קנים	1	פועלי דבש
1	חיטים גוזרים	18	רותחי בורית	4	עושי חתולים
		5	עושי כבלים	21	עושי כובעים
		4	" כברות	18	מהנדסים